МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ЗБІРНИК ТЕЗ

ІРПІНЬ
2024

Міністерство фінансів України
Міністерство освіти і науки України
Державний податковий університет
Університет ім. Яна Кохановського, Польща
Варшавський університет наук про життя, Польща
Університет Миколаса Ромеріса, Литва
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія
Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія
Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія
Азербайджанський державний економічний університет, Азербайджан
Державний університет Молдови, Молдова
Академія економіки і педагогіки, Чехія
Колегіум Гельветикум, Швейцарія
Міжнародна організація «Євроконтроль», Бельгія

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

22 лютого 2024 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2024

УДК 338.4:336(06)(477)
ББК 65.9(4Укр)-987я431
Ф 59

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 11 від 28 березня 2024 року)

Науково-редакційна колегія:
Н. М. Давиденко, доктор економічних наук, професор;
О. Д. Гордей, доктор економічних наук, професор;
Г. О. Скрипник, кандидат економічних наук, доцент.

Ф 59 **Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах** [Електронне видання] : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, м. Ірпінь, 22 лютого 2024 року. – Ірпінь, 2024. – 612 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-722-3

До збірника увійшли тези доповідей науково-практичної конференції з актуальних проблем фінансової теорії в контексті світового досвіду та вітчизняних реалій. Висвітлено теоретичні та методичні аспекти управління державними фінансами, фінансами суб'єктів підприємництва в умовах воєнного стану, особливості й перспективи розвитку корпоративних фінансів та сучасної податкової системи України в умовах кризової економіки. Розглянуто зміни у бюджетній сфері під час запровадження воєнного стану. Досліджено питання розвитку фінансів та податкової системи в зарубіжних країнах.

Збірник буде корисним для працівників органів державного управління, фінансової сфери, науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

Мова: українська, англійська

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів несуть автори та їх керівники.

УДК 338.4:336(06)(477)
ББК 65.9(4Укр)-987я431

ISBN 978-966-337-722-3 © Державний податковий університет, 2024

СПИСОК ОРГАНІЗАЦІЙ УЧАСТНИКІВ

Державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія

Державний університет Молдови, Молдова

Університету «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія

Університет ім. Яна Кохановського, Польща

Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія

Вінницький національний аграрний університет, Україна

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Україна

ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБІП України», Україна

ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», Україна

ВСП «Криворізький фаховий коледж Державного університету економіки і технологій», Україна

Державне агенство з енергоефективності та енергозбереження України, Україна

Державний біотехнологічний університет, Україна

Державний податковий університет, Україна

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, Україна

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, Україна

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Україна

Запорізький національний університет, Україна

Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук України, Україна

Ірпінський фаховий коледж економіки та права, Україна

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

Криворізький національний університет, Україна

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Луцький національний технічний університет, Україна

Маріупольський державний університет, Україна

Національний технічний університет «Дніпровська Політехніка», Україна

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Україна

Національний університет харчових технологій, Україна

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

Одеський національний економічний університет, Україна

ПАТ Акціонерний банк «Південний», Україна

Полтавський державний аграрний університет, Україна

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», Україна

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Україна

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Університет митної справи та фінансів, Україна,

Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», Україна

Херсонський державний університет, Україна

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, Україна

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Crudu Lidia
State regulation of land relations in the agricultural sector of the Republic of Moldova: an analysis of strategic frameworks and legislative measures 24

Naida Angelina
The development of the entrepreneurial university concept in the Republic of Moldova..... 29

Secrieru Vasile
The general situation on the market of auditing services in the Republic of Moldova 35

Азаренков Сергій
Наукові концепції до трактування поняття «фінансова стабільність»..... 41

Бойченко Владислав
Віртуальні активи vs нематеріальні блага: співвідношення понять 44

Британ Вадим
Теоретичні підходи визначення фінансової безпеки банківських установ 46

Брянська Юлія
Фінансове стимулювання розвитку територіальних громад 50

Вдовиченко Микита
Сутнісна характеристика поняття «ринок банківських послуг 52

Горбунова Анастасія
Проблеми фінансової теорії в умовах сучасних викликів 55

Гребенюк Тетяна
Проблеми розвитку ринку нерухомості в Україні
під час масштабних обстрілів населених пунктів 58

Демінська Дарія
Сучасні виклики фінансової теорії в умовах сьогодення 61

Деревко Юрій
Роль небанківських фінансово-кредитних установ
на ринку фінансових послуг 64

Іроденко Роман
Щодо фінансових умов на світових ринках капіталу:
ризики і можливості фінансових інвестицій 67

Ісадкова Олександра
Прояви інфляційних процесів в економіці України
через призму глобальних подій 70

Кальчук Денис
Проблеми фінансової теорії в умовах сучасних викликів 75

Клочник Ольга
Дослідження залежності між обсягом промислової
продукції та доходами населення України 78

Лаговська Тетяна
Механізми забезпечення відновлення
економіки постраждалих територій України 81

Мартинов Денис
Економічне трактування поняття «невизначеність» та
її вплив на фінансову стабільність 84

Новицька Софія
Проблеми фінансової теорії в умовах сучасних викликів 89

Ромашко Олексій
Розвиток кредитної діяльності комерційних банків
в Україні під час військових дій..... 90

Рубан Максим, Міхєєнко Анатолій
Пріоритетні напрями та тенденції
розвитку страхового ринку україни..... 93

Сердюк Денис, Швець Максим
Фінанси сталого розвитку:
теоретичне обґрунтування сутності..... 96

Voziian Valeriia
Resistance to change: challenges and opportunities..... 99

Хом'як Катерина
Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні..... 102

Яковишен Євгеній
Інвестиції в Україну: основні проблеми та
перспективи формування..... 105

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Волок Антон, Решетилов Денис
Теоретичні положення здійснення
імпакт-інвестування для сталого розвитку 108

Воробйов Андрій
Бюджетний дефіцит: причини, види та шляхи оптимізації..... 112

Грідіна Анастасія
Управління публічними фінансами в умовах воєнного стану 114

Давидюк Микола
Актуальні питання фінансового забезпечення
сільських територій в умовах воєнного стану 117

Дембовська Вероніка
Ключові податкові шляхи удосконалення
публічних фінансів України 120

Дідківська Карина
Особливості формування доходів держави
в умовах військового стану 123

Калініченко Зоя
Нове у фінансовому менеджменті
для місцевого самоврядування 126

Карманикова Ілона
Особливості управління публічними
фінансами в період сучасності 130

Коблик Ігор
Забезпечення боргової стійкості територіальних громад:
стратегії вибору боргової політики 133

Когут Сергій
Енергетичний ринок як фінансова
складова економіки України 135

Кондаурова Домініка
Залучення внутрішніх фінансових ресурсів
для відновлення економіки України 138

Конончук Олег
Трансформація заощаджень населення в інвестиції 141

Кравчук Анна
Стратегічне управління публічними фінансами
як інструмент зміцнення фінансової безпеки України 144

Кузьмак Анна
Місцевий бюджет Києва: структура та динаміка 147

Лейм Єва
Пільгове іпотечне кредитування в умовах війни..... 151

Липкань Андрій
Фінансові загрози економічній безпеці України
в умовах воєнного стану 154

Лісовська Анна
Особливості організації фінансів публічного сектору 157

Ломонос Роман
Сучасні аспекти забезпечення фінансової
безпеки держави в умовах глобалізації 161

Liubchak Iryna
The state budget of Ukraine under martial law 164

Мельниченко Руслана
Проблеми та перспективи розвитку
фондового ринку України..... 167

Надтока Максим
Удосконалення процесу ухвалення управлінських
рішень у частині публічних закупівель 170

Онищук Артем
Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану 172

Охай Владислава
Формування місцевих бюджетів: проблеми та перспективи..... 176

Павленко Владислав
Чинники впливу та взаємозв’язок дефіциту
бюджету й економіки країни 181

Петренко Анастасія
Особливості управління публічними фінансами
в умовах військового стану 184

Радкевич Уляна
Стан економічної безпеки України в період війни..... 187

Романишина Вікторія
Управління публічними фінансами
під час військового стану на території держави 191

Савчук Тетяна
Виклики та напрями вдосконалення управління
публічними фінансами в Україні 194

Супрун Андрій
Спрощення доступу іноземного капіталу
в секьюритизовані фінансові інструменти
відбудови та відновлення України..... 197

Сусіденко Юлія
Управління публічними фінансами України в сучасних умовах..... 201

Кривов Ігор
Територіально-орієнтовані механізми публічного
управління інвестиційним розвитком..... 204

Тарасенко Анастасія
Проблеми управління публічними фінансами
в сучасних умовах 207

Угоднікова Олена
Інвестиційно-маркетингові концепції
публічного управління в територіальних громадах 211

Чередниченко Ігор, Бессараб Руслан
Фінансовий моніторинг в умовах цифрової економіки:
сутність та ключові аспекти 215

Чмирук Ангеліна
Доходи та витрати комерційних банків
під час негативного впливу війни в Україні 219

Яницький Андрій
Розвиток соціальної інфраструктури
як передумова достатнього рівня життя населення 222

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Mocanu Cătălina
The role of life insurance..... 226

Onufrei Daniela
The subsidization of agriculture in the Republic
of Moldova from 2020 to 2024 231

Botezatu Andrei
Agricultural income the main financial instrument
of the agricultural business..... 234

Panfilii Iuliana, Botezatu Andrei
Assessment of the development level
of the rural space in the Republic of Moldova 239

Sula Valeriu
Digitization and technology in the banking sector 245

Yavorska Natalia, Mysholov Anastasia
Assessment of the financial results of the insurance company..... 251

Андрушкевич Наталія
Напрями вдосконалення управління фінансами підприємства..... 254

Бакумов Валентин
Система управління фінансовими ресурсами
сільськогосподарського підприємства 257

Бут Таїсія
Грошові потоки у формуванні фінансово-ресурсного
потенціалу аграрних підприємств..... 260

Буткевич Тарас
Місце SWOT-аналізу у визначенні рівня фінансової безпеки
сільськогосподарських підприємств України..... 263

Ваховська Аліса
Вплив електронних фінансових платформ
на розвиток підприємництва 266

Гризо Діана
Результати маркетингового дослідження
привабливості лікарських засобів для споживачів..... 269

Горбатюк Вікторія, Міщенко Вероніка
Process management of enterprise development risks
as a source of its competitiveness..... 272

Гупало Максим, Пащенко Оксана
Аналітичні аспекти витрат домогосподарств України..... 275

Гурська Лариса
Підтримка фінансової стійкості суб'єктів
підприємництва в умовах воєнного стану..... 279

Дида Аліна
Кластеризація банків України за рівнем довіри клієнтів..... 282

Домбровська Софія
Фінансові інструменти стимулювання
підприємництва в Україні..... 285

Драч Анастасія
До питання про трактування активів підприємства 288

Жданкін Володимир
Банківський менеджмент як основа ефективного
управління комерційним банком 291

Зауліна Владислава, Гурська Лариса
Фінансові інструменти підтримки малого та
середнього бізнесу в умовах воєнного стану 294

Заяць Микола
Моделі реструктуризації підприємств 297

Іванова Марія
Механізм фінансового забезпечення підприємств:
функціональні аспекти 300

Казан Тетяна, Нікольчук Юлія
Складники фінансового потенціалу підприємства 303

Карбівський Віктор
Вплив структури капіталу на рівень
фінансової безпеки аграрних підприємств 305

Карманикова Ілона
Особливості підприємницької діяльності
в умовах повномасштабного вторгнення 309

Казакова Альона, Антонов Роман
Фінанси суб'єктів малого підприємництва
в умовах воєнного стану 312

Кореняк Віктор
Особливості управління капіталом компанії в умовах війни 315

Левіс Роман
Ліквідність і платоспроможність у системі
забезпечення фінансової безпеки підприємства 319

Ломонос Руслан
Роль державно-приватного партнерства
в контексті модернізації економіки України 321

Миколюк Цвітана, Бондарук Світлана
Етапи управління капіталом підприємства 324

Мурашковська Ірина, Барилко Андрій
Банківське кредитування домогосподарств:
сутність та особливості здійснення 327

Остапенко Вероніка
Аналіз проблем та перспективи розвитку
системи управління прибутком підприємтсва 331

Пащенко Оксана, Жарікова Олена
Особливості функціонування та сутність
домогосподарств в економіці України 334

Подик Софія
Кредитування аграрних підприємств в умовах війни 338

Постернак Олексій
Фінансове регулювання ходу будівництва
об’єктів в умовах жорсткого обмеження ресурсів 342

Приймачок Анастасія
Аналіз ліквідності та платоспроможності
підприємства на прикладі АТ «Укрпошта» 345

Пуздрановський Максим, Шевчук Владислав
Ризики у діяльності підприємств: теоретичні аспекти..... 348

Резнік Вероніка
Проблеми розвитку фінансів суб’єктів господарювання..... 351

Стрілець Анжела
Забезпечення платоспроможності страхової компанії 353

Тереняк Микола
Принципи забезпечення фінансової безпеки підприємств 355

Ткачук Наталія
Чисті грошові потоки в системі управління підприємством 358

Харченко Людмила
Механізм фінансування закладів освіти
в умовах воєнного стану 361

Хоменко Антон
Зниження ризику підприємств харчової промисловості
з метою оптимізації політики ціноутворення 364

Цвєткова Мілєна
Проблеми інвестування аграрного
сектору України у воєнний час 369

Чайка Лілія
Фінансова стійкість – підґрунтя для ефективного
функціонування підприємства 372

Чекмарьова Наталя
Інноваційна діяльність підприємств в умовах війни 375

Черненька Людмила
Фінансова безпека діяльності страхових компаній 378

Чийпеш Наталія, Заєць Олексій
Хмарні сервіси в діяльності кредитних установ 381

Шевчук Альона, Нікольчук Юлія
Банківський кредит: поняття, функції та значення 384

Швець Сабіна
Оцінка фінансових ризиків у системі управління
фінансовою безпекою підприємства..... 387

Яременко Юлія, Пащенко Оксана, Жарікова Олена
Фінансові ресурси домогосподарств 391

СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Білошицький Андрій
Особливості та перспективи розвитку корпоративних фінансів 395

Безкровний Вадим
Відновлення енергетичної інфраструктури України:
фінансові перспективи Європейського Союзу
у післявоєнний період..... 398

Тяжина Анжела, Гудзь Олена
Розвиток корпоративних фінансів
з використанням цифрових рішень та
інструментів: нові можливості й проблеми 401

Євчук Дмитро, Терещук Дмитро
Фінансові інструменти формування
інвестиційних ресурсів аграрного сектору..... 404

Криворучко Юлія
Моделі корпоративного фінансового
управління в умовах глобалізації..... 408

Мацука Вікторія
Корпоративні фінанси як інструмент управління бізнесом..... 411

Небесенко Анастасія
Перспективи розвитку корпоративних фінансів 414

Пшенична Марія, Соловюк Надія
Трансформація підходів до фінансової
діяльності АТ «КРЕДОБАНК» в умовах кризи 417

Пшенична Марія, Федоренко Олександр
Вплив воєнного конфлікту на страховий
ринок та портфельну діяльність страховиків в Україні 420

Пшенична Марія, Шикітка Ангеліна
Проблеми та перспективи діяльності
кредитних спілок як фінансового посередника 423

Середа Єлизавета
Перспективи розвитку корпоративних фінансів 426

Черненко Владислав
Сутність та розвиток корпоративних фінансів
в умовах сучасності 428

Шабан Надія
Особливості та перспективи розвитку корпоративних фінансів 431

Яришева Анжела, Фесенко Валерія
Звіт про управління: сутність та особливості формування 434

Ясенецький Володимир
Роль і значення корпоративного сектору
в забезпеченні регіонального розвитку 437

СЕКЦІЯ 5. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Marin Nicoleta, Secrieru Vasile
Tax evasion - an obstacle in the Moldova's path to EU membership..... 440

Бабич Вікторія
Національна стратегія доходів та її вплив
на податкову систему України 444

Боклач Надія
Сучасна податкова система України: актуальні проблеми..... 447

Бондаренко Анна
Світовий досвід боротьби із податковими правопорушеннями..... 450

Давиденко Маргарита
Екологічний податок як інструмент держави в охороні довкілля 453

Дзекунов Сергій
Перспективи розвитку бюджетно-податкової
політики України в умовах сучасних викликів 456

Yevtushenko Natalia, Nechytaylo B. S.
Tax administration systems of Ukraine under
the conditions of marital state..... 459

Журавель Вікторія
Роль податків у доходах державного бюджету України..... 462

Клімченко Роман
Ризики трансфертного ціноутворення та шляхи їх мінімізації 465

Козлов Євген
Зарубіжний досвід податкових реформ у післявоєнний період..... 468

Корягіна Марія
Основні недоліки сучасної податкової
системи України та напрями їх реформування..... 471

Лазаренко Людмила
Аналіз ролі податкових надходжень
у формуванні місцевого бюджету України..... 474

Лиштван Дмитро
Податкове рахівництво в системі інституту
фінансового рахівництва 478

Лісовська Наталія
Особливості оформлення податкової знижки
з податку на доходи фізичних осіб 2024 року 482

Маценко Вікторія
Формування сучасної податкової системи в Україні 485

Мілєєва Вікторія
Спрощена система оподаткування
як мікроекономічний фіскальний регулятор..... 489

Москальова Юлія
SWOT-аналіз поведінкової економіки
у рамках податкової системи України..... 492

Науменко Ольга
Особливості земельного оподаткування в Україні..... 495

Нездойминога Олена
Земельний податок-2024: особливості сплати та звітування 498

Новицька Анна
Особливості оподаткування під час воєнного стану в Україні 501

Норенко Анастасія
Реформування податкової системи України
в умовах воєнного стану 504

Чеховська Валерія
Реформування податкової системи України
в умовах сьогодення: особливості, напрямки 507

Тіщенко Світлана, Слободянюк Наталя
Податкова політика держави в системі
державного регулювання економіки 511

Тритинник Христина
Оподаткування підприємств під час війни..... 514

Цегельник Вячеслав
Державне регулювання інноваційності інвестиційних процесів 518

Шевченко Анна
Проблеми податкового законодавства в умовах сьогодення 522

Ярош Михайло
Непрямі податки та їх вплив на суспільний добробут 525

СЕКЦІЯ 6. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Grosu Olesea
Prospects of digitization in public finance management 529

Альохіна Олена
Державний фінансовий контроль
в умовах цифровізації економіки 532

Баюс Лілія
Цифрові інструменти підвищення
ефективності державного управління..... 535

Бецко Поліна
Обліково-аналітичне забезпечення в системі
управління підприємством: сутність і структура 538

Бурдяк Михайло
Використання інструментарію ефективного
забезпечення цифровізації аграрних підприємств..... 542

Вакулко Анна
Сучасний стан, проблеми та перспективи
інвестування в криптовалюту..... 546

Герман Яна
Цифровізація системи публічних закупівель України 549

Герман Яна
Особливості податкової системи України в умовах війни 552

Гринишин Ростислав
Дистрибутивно-лагова модель залежності обсягу валового
національного доходу від доходів населення України 555

Добрянська Наталія
Цифрові технології як інструмент підтримки
фінансової стійкості домогосподарств України
в умовах викликів сьогодення..... 558

Дудник Марія
Тенденції цифрової трансформації публічних фінансів 561

Жарікова Анна
Відповідальність несвоєчасного виконання
грошових зобов'язань позичальників
за кредитними операціями комерційних банків 564

Жарікова Олена, Пащенко Оксана
Упровадження нормативів ліквідності
LCR та NSFR для банківських груп..... 566

Книш Дарина
Перспективи цифровізації управління публічними фінансами..... 569

Кушнір Діана
Переваги та ризики цифровізації для економіки й суспільства 572

Миколайчук Софія
Роль і значення цифровізації у реформуванні
системи управління державними фінансами 575

Міщук Володимир
Майбутнє використання цифрових технологій
для управління державними фінансами 578

Олійник Анастасія
Електронні сервіси державної казначейської
системи України: зручність і шлях
до ефективного управління державним бюджетом 580

Савенкова Марія
Перспективи цифровізації управління публічними фінансами..... 583

Сапальов Віктор
Цифровізація ринку облігацій внутрішніх
державних позик та її роль в умовах воєнного стану..... 586

Сисенко Єлизавета
Цифрові інструменти для оптимізаціїї
бюджетного планування та моніторингу витрат 589

Скрипник Тарас
Цифрові технології у фінансах: сучасність та перспективи 592

Sova Olena
Digital future of public financial management 596

Сотніков Віталій
Технології обробки великих даних у фінансах..... 599

Струк Артем
Тренди в туристичному страхуванні 602

Токарчук Ольга
Цифрова трансформація управління бюджетними
ресурсами в Україні: виклики та перспективи 604

Феденко Дмитро
Візуальні конфігуратори прикладних систем
як перспектива цифровізації управління публічними фінансами..... 607

Фомов Дмитро.
Цифровізація банківських послуг та новації
в обслуговуванні клієнтів 609

СЕКЦІЯ 1
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

UDC 316.77

Crudu Lidia,
PhD student,
Technical University of Moldova
Research advisor:
Cimpoieș Dragoș,
Doctor of Economics Sciences,
Professor,
State University of Moldova,
Republic of Moldova

STATE REGULATION OF LAND RELATIONS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: AN ANALYSIS OF STRATEGIC FRAMEWORKS AND LEGISLATIVE MEASURES

This paper examines the strategic importance and legislative frameworks of state regulation in land relations within the agricultural sector of the Republic of Moldova, as delineated in the National Strategy for Sustainable Development of the Agri-food Sector 2023–2030. It delves into the dichotomy of liberal versus state interventionist economic models, emphasizing the necessity for a balanced approach to ensure sustainable agricultural development and efficient land use. By exploring various regulatory mechanisms, including leasing relations, fiscal policies, ecological sanctions, and mortgage operations, this study aims to highlight the multifaceted role of state intervention in addressing market failures, fostering rural development, and safeguarding landowners' rights in Moldova.

Keywords: *land relations, regulation, land market, Moldova.*

Introduction

The agricultural sector in the Republic of Moldova plays a pivotal role in the nation's economy, contributing significantly to its GDP and employing a large portion of the population. This sector, characterized by its potential for high-quality wine production and a diverse range of agricultural products, faces various challenges that impede its efficiency and sustainability. Recognizing these challenges, the National Strategy for Sustainable Development of the Agri-food Sector for the period 2023-2030 was introduced to guide the sector towards sustainable practices, enhanced productivity, and better integration into international markets [1]. Central to this strategy is the necessity for state regulation to address inherent market inefficiencies. State intervention is deemed crucial for creating a conducive environment for sustainable agricultural practices, ensuring equitable access to resources, and safeguarding the environment. This regulation spans various aspects of agricultural activity, from land use and environmental protection to market access and financial support, aiming to balance the liberal market dynamics with strategic state involvement for the sector's sustainable development.

Theoretical Framework

Economic theory presents two primary models regarding the role of the state in the economy: the liberal model, advocating for minimal state intervention, and the state interventionist or social-democratic model, which supports a significant role for the state in regulating economic activities [9]. In the agricultural sector, this debate is particularly pertinent due to the unique challenges faced by this sector, including market volatility, environmental sustainability, and the need for equitable resource distribution. The liberal approach emphasizes the efficiency of market forces in allocating resources and determining production, whereas the state interventionist perspective argues for the necessity of state action to correct market failures, protect natural resources, and ensure social equity. The role of the state in agricultural economies thus encompasses a range of interventions, from regulatory frameworks and subsidies to support systems for rural development and environmental conservation, aiming to achieve a sustainable and productive agricultural sector.

State Regulation in Moldova's Agricultural Sector

The Republic of Moldova has established a comprehensive legislative framework to govern land relations within its agricultural sector, focusing on sustainable development and efficient land use. Key

legislations include the Land Code [2], the Law on State Regulation of Property Relations [7], and the Law on the Cadastre of Real Estate [3]. These laws facilitate a strategic approach towards land leasing, offering fiscal incentives for sustainable land use, and implementing penalties for ecological mismanagement. They also outline the development of mortgage operations to enhance financial accessibility for farmers.

The Moldovan government's regulatory measures extend to environmental protection, emphasizing the importance of conserving natural resources and promoting eco-friendly agricultural practices. These measures are instrumental in ensuring the long-term sustainability of the agricultural sector by mitigating the adverse effects of farming on the environment and fostering responsible land management and use. Through these legislative and strategic interventions, Moldova aims to enhance the productivity of its agricultural sector while ensuring environmental sustainability and equitable access to land resources.

The implementation of Moldova's legislative frameworks on land relations has led to significant outcomes in agricultural productivity and rural development. One notable example is the impact of the Law on State Regulation of Property Relations, which facilitated better access to land for small and medium-sized enterprises (SMEs), leading to increased agricultural output and employment in rural areas. However, challenges remain, particularly in fully realizing the potential of land leasing schemes and mortgage operations due to bureaucratic hurdles and limited awareness among farmers. Impact assessments suggest that while regulatory measures have contributed to a more organized and productive agricultural sector, further improvements are necessary in enforcement mechanisms and in providing support services to farmers to fully harness the benefits of these regulations for sustainable rural development.

Implementing state regulations in Moldova's agricultural sector faces challenges, including bureaucratic inefficiencies, limited financial resources for farmers, and gaps in the legal framework that hinder effective land management and environmental protection. Despite these challenges, opportunities exist to enhance land relations management through the adoption of digital technologies for land registry and transactions, promoting public-private partnerships to support infrastructure development, and strengthening farmer education on sustainable practices. These steps could significantly contribute to achieving sustainable development goals by improving productivity, environmental sustainability, and rural livelihoods.

Conclusion

The article concludes by emphasizing the crucial role of state regulation in enhancing Moldova's agricultural sector's sustainability and efficiency. It highlights the importance of addressing bureaucratic challenges, leveraging digital technologies for land management, and adopting sustainable farming practices. Recommendations include refining regulatory frameworks, increasing financial and educational support for farmers, and fostering innovations in climate-smart agriculture. Future research should focus on the impacts of these policies on rural development, environmental sustainability, and market access, to further Moldova's agricultural advancement and integration into global markets.

REFERENCES

1. Government Decision No. 56 of February 17, 2023, regarding the approval of the National Strategy for Agricultural and Rural Development for the years 2023–2030. *Official Gazette.* No. 117–118, article 244.

2. Land Code: Law No. 828-XII of December 25, 1991. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No. 107/817, September 4, 2001.

3. Law on Real Estate Cadastre: No. 1543-XIII of February 25, 1998. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No. 44–46, May 21, 1998.

4. Law on Agricultural Lease: No. 198-XV of May 15, 2003. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No. 163-166, August 1, 2003.

5. Law on Expropriation for Public Utility: No. 488-XIV of July 8, 1999. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No. 42–44, April 20, 2000.

6. Law on the Normative Price and the Sale-Purchase of Land: No. 1308-XIII of July 25, 1997. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova*. No. 147–149, December 6, 2001.

7. Law on State Regulation of Property Relations, State Land Cadastre, and Land Monitoring: No. 1247-XII of December 22, 1992. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No.12, December 30, 1992.

8. Regulation on the Consolidation of Agricultural Lands: approved by Government Decision No. 1075 of October 1, 2007. *Published in the Official Gazette of the Republic of Moldova.* No. 161-164/1123, October 12, 2007.

9. Lerman, Z., Cimpoieş, D. Land consolidation as a factor for rural development in Moldova. *In Europe-Asia Studies, Taylor & Francis Publishers.* UK, 2006. Vol. 58, no. 3, May, pp. 439–455.

UDC 371.2:373.61

Naida Angelina,
PhD student
Research advisor:
Mocanu Natalia,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor,
State University of Moldova,
Republic of Moldova

THE DEVELOPMENT OF THE ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY CONCEPT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

An entrepreneurial university is a higher education institution that incorporates the entrepreneurial spirit in all its aspects, from the curriculum and teaching methodology to research and collaborations with the business environment.

This approach focuses on developing the entrepreneurial and innovative skills of students, facilitating the practical application of knowledge and promoting research oriented towards marketable results. Entrepreneurial universities act as a catalyst for innovation and economic development, playing an active role in stimulating economic growth and social progress in their communities.

The concept of an entrepreneurial university comes from the scholar Henry Etzkowitz, one of the authors of the triple spiral model - the interaction of three institutional spheres - universities, the business environment and government in the process of innovative development of the economy - determines the role of universities as extremely important for the economy based on knowledge. [1]

The goal of developing an entrepreneurial university is multifaceted and focuses on improving the link between education and the labor market, innovation and economic development.

The main objectives include:

1. *Encouraging the entrepreneurial spirit:* Entrepreneurial universities encourage students to develop innovative and entrepreneurial thinking, giving them the necessary skills to start and run businesses;

2. *Creating close links with industry:*These institutions collaborate closely with the business environment, facilitating the transfer of knowledge and technology between the university and the private sector;

3. *Development of applied research:*Emphasis on market-oriented, marketable and innovative research in various fields;

4. *Improving students' skills:*Courses and programs are designed to develop skills relevant to the labor market, thus preparing students for entrepreneurial careers or in innovative industries;

5. *Contribution to local and regional economic development:* Entrepreneurial universities can play a crucial role in stimulating economic growth in the communities and regions in which they are located;

6. *Promoting Social Innovation:* In addition to economic development, these universities can also contribute to solving social problems through research and innovation. [2]

Through these aspects, entrepreneurial universities not only provide theoretical knowledge to students, but also actively contribute to economic and social progress with the help of future cadres.

On this theoretical-practical background The State University of Moldova and the Technical University of Moldova launched an Entrepreneurship Bootcamp for students.

The bootcamp was organized in consortium by the Technical University of Moldova and the State University of Moldova, with the support of the Future Technology Activity project, funded by USAID, Sweden and UKaid. This program was supported by the Future Technology Activity project, funded by USAID , Sweden and UKaid.

This intensive program included challenge labs where students worked with mentors and students with various majors to learn about entrepreneurship and create innovative products. Participants had the opportunity to learn from entrepreneurs, investors and mentors from leading US companies using UC Berkeley methods.

UC Berkeley's methods in entrepreneurship programs focus on the following: Students work on real projects from idea to implementation, learning to navigate the real challenges of the business world. Industry experts and successful entrepreneurs provide hands-on guidance and feedback, helping students develop and refine their ideas. Courses are designed to provide hands-on experiences, allowing students to apply theories to real-world situations. Students from various fields collaborate to bring different perspectives and innovate creatively. The program places a

strong emphasis on technology and innovation, preparing students for the ever-changing technology market.

These methods are designed to encourage critical thinking, creative problem solving and the development of entrepreneurial skills needed to launch and run successful businesses.

A number of 35 students were selected from: the State University of the Republic of Moldova (USM), the Technical University of Moldova (UTM), the Universities of Balti, Comrat, Cahul who showed interest in participating in this contest.

Table 1 – Team ratings at BootCamp Berkley

The place	Theme	The universities
and	The Value Chain Alliance in Organic Agriculture from Moldova	The UTM and USM team
yl	BugBox anaerobic and microaerophilic workstations	UTM
III	HiTourApp	UTM

Source: developed by the author based on [3].

The bootcamp took place at Tekwill and Mediacor and involved a personal commitment for all participants.

Regarding the general funding for higher education institutions in Moldova, the Ministry of Education, Culture and Research has approved a new budgetary funding methodology, which includes standard funding, compensatory funding and complementary funding, as follows:

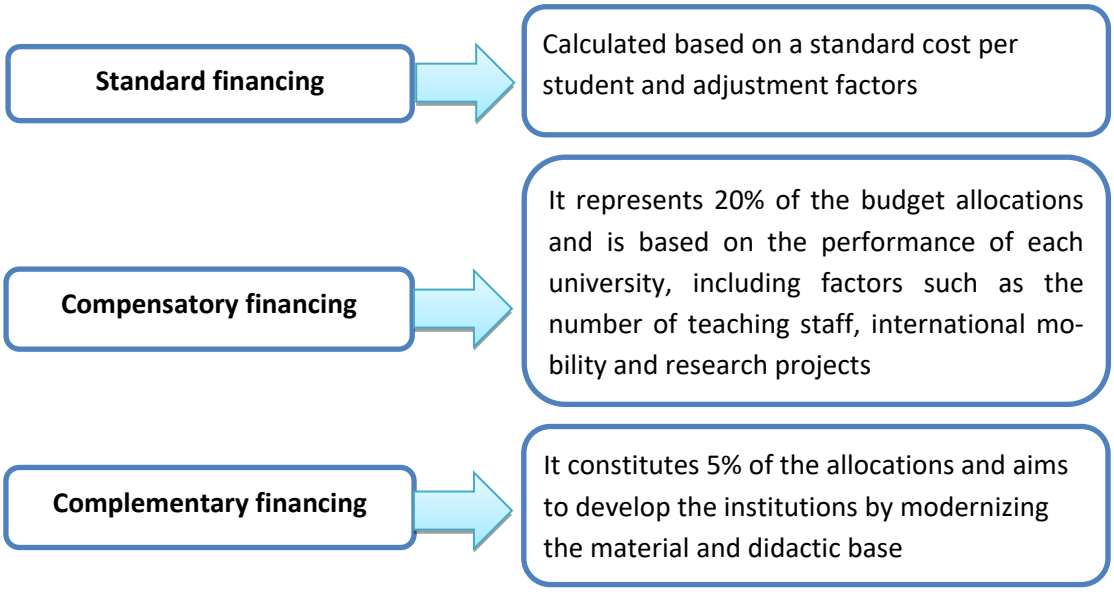

Figure 1 – Budget funding methodology for higher education institutions

Source: developed based on [4].

In the Republic of Moldova, the concept of an entrepreneurial university is starting to gain ground. For example, the "Startup Universities" program launched by Tekwill, in partnership with the universities of Chisinau, Balti, Comrat and Cahul, aims to develop entrepreneurial skills among students. It includes a course integrated into the university curriculum, covering topics such as ecosystem trends and technology business development. Students are encouraged to develop a business from idea to implementation, being mentored by teachers trained in the field. This initiative is supported by USAID and Sweden and represents an important step in stimulating the entrepreneurial potential of young people in Moldova.

The example of Startup Academy UNI from Moldova illustrates the institutions' commitment of the state towards entrepreneurial education. This program, supported by Tekwill with development partners such as USAID and Sweden, focuses on technology business development and entrepreneurial ecosystem trends. The course includes modules on strategic management, financial planning, marketing, pitches and attracting investors, and runs in 12 modules over 13 weeks.

In the European Union, the evolution of entrepreneurial universities is more advanced and diversified. For example, the Western University of Timișoara, Romania, is recognized for its entrepreneurial orientation, being appreciated at the European Union level for its strategic actions in this field. The HEInnovate study [4], a self-assessment tool for higher education institutions developed through a long-term partnership between the OECD and the European Commission, highlights how this university contributes to economic and social development by promoting entrepreneurship and innovation. Also this study mentions that in Romania there are relatively few universities with a well-defined model of coordinating entrepreneurial activities and connecting with local or regional ecosystems [4].

In the European Union, the entrepreneurial university concept has been successfully implemented in many higher education institutions, reflecting a mature and integrated approach to entrepreneurial education. Some of these examples can be mentioned below:

1. University of Cambridge (United Kingdom): one of the world's leading research universities, having an Entrepreneurship Center and offering a master's program in entrepreneurship for doctoral students-entrepreneurs. Former students include co-founders of successful tech companies such as DeepMind, Improbable and PROWLER.io.

2. Imperial College London (United Kingdom): consistently ranked in the top 10 universities worldwide, focuses exclusively on science, medicine, engineering and business. It offers a master's program in "Innovation, Entrepreneurship and Management".

3. London Business School (United Kingdom): recognized globally for its top programs, offers entrepreneurship programs such as "The Entrepreneurial Edge" and runs an "Innovation and Entrepreneurship Institute".

4. HEC Paris Business School (France): Specializing in management education and research, it offers comprehensive educational programs, including an innovative master's program in entrepreneurship. Among its graduates are the founders of companies such as Leetchi Group and Doctolib.

5. University of Amsterdam (Netherlands): This is one of the largest universities in Europe with an excellent reputation for fundamental and socially relevant research. It offers a master's program in entrepreneurship and organizes the "UvA Startup Market" event annually.

6. WHU – Otto Beisheim School of Management (Germany): It is a leading business school in Germany, offering a wide range of courses, including a full-time and part-time MBA program. Students annually organize an entrepreneurial event called "IdeaLab".

7. IESE Business School (Spain): This international business school is based on a global vision and entrepreneurial spirit. Approximately 30 % of IESE students start a business within 5 years of graduation.

8. IE Business School (Spain): dedicated to the education of business leaders, it offers an international environment with students from over 90 countries. The program offered at the International MBA with a startup lab that prepares students for launching companies [5].

These examples illustrate the diversity and depth of entrepreneurial approaches in European Union universities, highlighting a strong commitment to innovation, collaboration with the business environment and developing students' entrepreneurial skills. These contrast with the newer and more focused domestic programs, which represent important steps in the development of entrepreneurship education.

In conclusion, I would mention that, while Moldova is taking important steps in the development of entrepreneurship education, the

countries of the European Union benefit from a more extensive experience and more consolidated programs in this field. This difference can be attributed to the different levels of economic development and resources available for higher education in these regions. Currently, it is an important step in supporting and developing both the university environment and active members, i.e. teaching staff and studying members, i.e. students at all university cycles.

BIBLIOGRAPHIC RESOURCES

1. The triple helix model. URL : https:/0A&opi=89978449 (accessed: 13.11.2023).

2. Manole Tatiana, Financing of higher education in the Republic of Moldova based on standard cost per equivalent student. Pp. 84–95. URL : https://doi.org10.52327/1813-8489.2021.2(110).06 ; CZU: 336.531.2:378(478)

3. The State University of Moldova and the Technical University of Moldova launch Entrepreneurship Bootcamp for students / State University of Moldova (usm.md). URL : https://usm.md/?p=20949&lang=ru (accessed: 13.11.2023).

4. Ministry of Education and Research, Government of the Republic of Moldova. mec.gov.md. URL : https://mec.gov.md/ro/content/mecc-aprobat-alocatiile-bugetare-pentru-cele-14-universitati-publice-cu-autonomie-financiara (accessed: 14.11.2023).

3. Startup Academy UNI – Learn Technological Entrepreneurship at your university! – Tekwill (tekwill.md). URL : https://tekwill.md/ro/startup-academy-uni-inva%C8%9Ba-antepreneuroniatul-tehnologic-la-universitatea-ta (accessed: 10.11.2023).

4. 25 universities in the Entrepreneurial University Program – EUROVÂLCEA (www.eurovalcea.ro). URL : https://www.eurovalcea.ro/2021/12/08/25-de-universitati-in-programul-universitatea-antrepreneuriala/) (accessed: 10.11.2023).

5. The 30 best universities and business schools for entrepreneurship in Europe | EU-Startups (www.eu-startups.com). URL : https://www.eu-startups.com/2020/06/the-30-best-universities-and-business-schools-for-entrepreneurship-in-europe/ (accessed: 11.11.2023).

UDC [657.6:352/354]+336.14(478)(043)

Secrieru Vasile,
PhD student, Academy of Economic Studies of Moldova
Research advisor:
Mocanu Natalia,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor, State University of Moldova, Republic of Moldova

THE GENERAL SITUATION ON THE MARKET OF AUDITING SERVICES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Carrying out a financial audit has a significant contribution to the progress of a business, adding value to all activities carried out. It certainly contributes to the identification of the weak points of the entity's internal operations and to the improvement of financial activities and transactions. The information obtained after this audit, reflected in an audit report, is the basis of decisions regarding the correct and balanced development of the financial plan. In other words, the financial audit represents the main pillar in the adoption of business strategies by the management department. A business that presents optimal financial health will be able to efficiently manage its activities and will have the guarantee that the transactions carried out will reach the established development objectives. Carrying out a financial audit will give you a summary of all the entity's activities, being of great help to management in detecting possible errors or non-compliance. In many situations, such an audit reveals irregularities that are difficult to identify through other methods. Analyzing these aspects, within the framework of the audited entity, it will be possible to establish whether the financial strategy is applied correctly and efficiently. On the other hand, financial information must be relevant, prompt and credible to respond to users' needs. National laws and regulations, as well as the interested parties of an entity, often require the performance of an external audit on certain elements of financial information to assure users that the respective information is reliable [1]. In addition to increasing the

credibility of financial statements, auditors also add value to the information they contain, as a result of the fact that their mission is to provide reasonable insurance, through an undistorted, independent opinion on the degree to which the financial situations present a true and fair view. In close connection with the current developments of the economic situation, on the world level, as well as in our country, the financial auditor is the professional who contributes to a significant extent, to the evaluation of the climate and economic and to restore confidence in initiatives, honest and relevant measures to overcome current crises [2]. Through professionalism, attitude, independence and transparency in carrying out financial audit missions, by preparing quality reports, the financial auditor satisfies the public interest celebrated with regard to the correctness of the affairs subject to its evaluation, fulfilling, at the same time, an important social role. Auditul financiar presupune o evaluare a informațiilor financiare ale unei companii în raport cu reglementările în vigoare, cu scopul de a obține un raport [3]. In essence, its purpose is to obtain an image on the conformity of the financial situation with the applicable accounting principles. For entities, the financial audit does not only represent access to data regarding the reliability of the financial results of the business and the alignment with the fiscal legislation. This is of great importance in the assimilation of some information concerning:

• Positioning of the entity in its development process (growth, stability, etc.);

• The structure of the resources intended for the operational processes of the entity;

• The risks or uncertainties that the entity may face;

• The entity's position in the field in which it operates, in relation to its competition [6].

Such information is the basis of various transactions, which shape the financial landscape in which the entity is located.

The objective of an audit of the financial reports is to express an opinion as to whether the financial reports:

• are presented, under all significant aspects, in accordance with the applicable reporting framework;

• in their entirety, they do not contain significant distortions as a result of fraud or error.

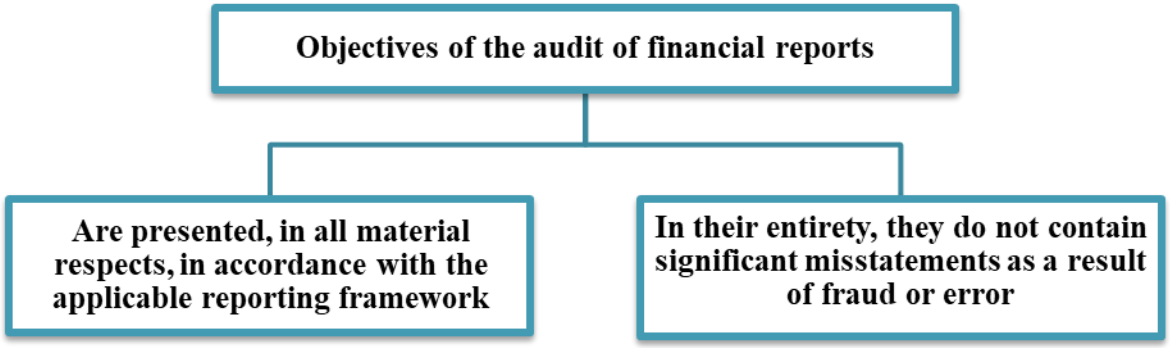

Figure 1 – The objectives of the audit of financial reports

Source: elaborated by the author on the basis of the Financial Audit Manual [14].

• The audit term represents the verification carried out on the basis of an agreement of the state of the accounting records and of the control, the execution of the financial operations in accordance with the legislation in force, the authenticity of the situations and and financial reports, including consulting services and other services provided by auditors.

The purpose of the audit consists in verifying the financial situations, having an internal utility, for the management of the entity to be audited and another external one, for the information of third parties (shareholders, investors, all governments, customers, suppliers, creditors, etc.), exercised for the purpose of ensuring credibility this information.

In general, the financial audit has the following 4 main objectives [16]:

• Determination of a complete financial statement, correct and in relation to generally accepted accounting principles.

• Assessing the possibility of fraud in the organization in question.

• Determining the viability of the organization.

• Identifying ways in which the company can improve its structure.

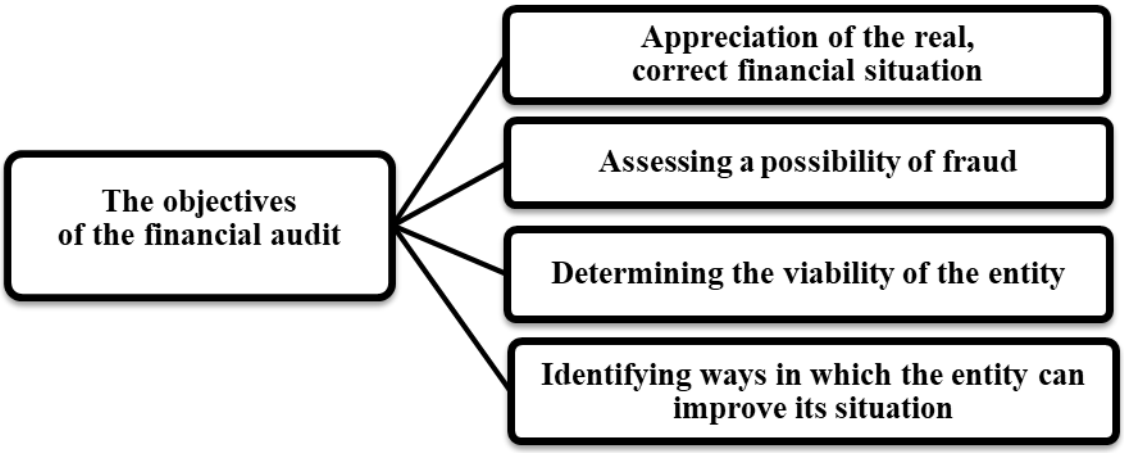

Figure 2 – Financial audit objectives

Source: elaborated by the author [14].

All these objectives represent opportunities through which companies can improve their business, a fact that makes the financial audit seem a little less intimidating, from this point of view. The responsibility of the auditors is to provide reasonable assurance regarding the fact that the financial reports of the entity have been correctly prepared, do not present significant distortions and provide a real and faithful examination of the entity's financial and patrimonial situations, by applying appropriate audit procedures to obtain audit evidence quite sufficient and adequate [16].

Table 2 – Situation regarding the activity of audit entities
in the Republic of Moldova in 2019–2021

Audit entity	2019	2020	2021	2021 / 2019	2021 / 2020
Total: from which	**101**	**112**	**113**	**+12**	**+1**
they carried out audit activities	56	66	76	+20	+10
they did not carry out audit activities	45	46	37	-8	-9

Source: prepared by the author on the basis of information regarding the market of auditing services in the years 2019–2021.

In 2021 compared to 2020, the number of audit entities that carried out audit activities increased from 66 to 76 audit entities, compared to 2019 the increase is by 20 entities. Thus, according to the information in the reports regarding compliance with audit quality control procedures, about 33 % of audit entities did not conduct audit activities during the year 2021.The data collected on both impaired and unimpaired hearing subjects are compared and analyzed to identify whether certain factors can be correlated with hearing quality. Examples of such data include: whether the audit engagement is new, whether the engagement has undergone a review prior to issuance, and when the audit activity took place.

The purpose is to understand how quality audit engagements may differ from deficient ones and to use what is discovered from these reviews to continuously improve all audit engagements. The evaluation of the results of these reviews is carried out to identify elements that can be improved and subsequently implemented at the level of the entire activity. It is considered that these revisions contribute significantly to the continuous effectiveness of quality controls.

REFERENCES

1. Law regarding the audit of financial situations no. 271 of 15.12.2017. In: Official Monitor of the Republic of Moldova, 12.01.2018, no. 7–17. 66.

2. Law on accounting and financial reporting no. 287 of 15.12.2017. In: Official Monitor of the Republic of Moldova, 15.12.2017, no. 1–6. 67.

3. Law on accounting and financial reporting no. 287 of 15.12.2017. In: Official Monitor of the Republic of Moldova, 15.12.2017, no. 1–6. 67.

4. DECISION No. 33 of 12-23-2019 regarding the approval of the Report regarding compliance with audit quality control procedures. Published: 17-01-2020 in the Official Monitor No. 7–13 art. 46.

5. DECISION No. 17 of 14-08-2019 regarding the approval of the Regulation regarding external audit quality control. Published: 06-09-2019 in the Official Monitor No. 274–278 art. 1484.

6. CÎNDEA, Moise. Financial and accounting audit. Chişinău: Tehnica-Info, 2015. 175 p. ISBN 978-9975-63-390-1

7. FULOP, M. Auditing in corporate governance: Thesis summary by Dr. URL : https://ru.scribd.com/document/90679996/Fulop-Melinda-Timea-R

8. Grosu Maria, Mihalciuc Camelia, Audit risk assessment and influence on the auditor's opinion. Financial Audit, XIX. 2021. No. 3(163). 427–442. ISSN 1583-5812 ; URL : https://www.proquest.com/openview/6f1927f4b4aec21d0482ae6ffb708254/1?pq-origsite=gscholar&cbl=51385

9. Menu M. ș.a. Financial audit. Chişinău: Tehnica Info, 2009. 298 p.

10. Oprean. I., Oprean D., Financial-accounting typology. URL : http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820061/21.pdf

11. PETREANU, Elena., Improvement of internal audit techniques in the corporate sector of the Republic of Moldova. The summary of the doctoral thesis. URL : http://www.cnaa.md/files/theses/20222/57851/elena_petreanu_thesis.pdf

12. PREDA, B., HURLOIU L. Financial and accounting audit. Chişinău: Print-Caro, 2011. 369 p. ISBN 978-9731-638-7-20

13. SLOBODEANU, Svetlana., PROBLEMS OF THE AUDIT OF THE PROCUREMENT-PAYMENT CYCLE. Doctoral thesis. URL : http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22052/svetlana_lobodeanu_thesis.pdf

14. Financial Audit Manual / Annex to the Court of Accounts Decision no. 56 of 27.11.2020. URL : https://www.ccrm.md/files/files/Cadrul%20legal/Manual%20de%20audit%20financiar.pd ; https://www.contabilsef.md/ro-concept-privind-dezvoltarea-auditului-republica-moldova-ru-concept-privind-dezvoltarea-auditului-republica-moldova-en-44505/

15. Financial Audit – What does it consist of and when is it necessary? URL : https://superfinancial.co.uk/articole/audit-financiar-in-ce-consta-si-cand-e-necesar/

16. The role of a financial audit in business development. URL : https://instantfactoring.com/rolul-unui-audit-financiar-in-evolutia-afacerilor/

УДК 336.71

Азаренков Сергій,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Коваленко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ»

Існує багато визначень фінансової стабільності. Більшість із них об'єднує те, що фінансова стабільність полягає у відсутності загальносистемних епізодів, коли фінансова система не функціонує (кризи). Це також стосується стійкості фінансових систем до стресу.

Фахівці Європейського центрального банку (ЄЦБ) визначають фінансову стабільність як стан, за якого фінансова система, яка включає фінансових посередників, ринки та ринкову інфраструктуру, здатна протистояти потрясінням і усуненню фінансових дисбалансів. Це зменшує перспективу збоїв у процесі фінансового посередництва, які є достатньо серйозними, щоб негативно вплинути на реальну економічну діяльність [1].

Науковці Світового Банку зазначають, що стабільна фінансова система здатна ефективно розподіляти ресурси, оцінювати та керувати фінансовими ризиками, підтримувати рівні зайнятості, близькі до природного рівня економіки, і усувати відносні зміни цін на реальні чи фінансові активи, які впливатимуть на монетарну стабільність або рівень зайнятості. Фінансова система знаходиться в діапазоні стабільності, коли вона усуває фінансові дисбаланси, які виникають ендогенно або в результаті значних несприятливих і непередбачених подій. У стабільності система поглинатиме потрясіння переважно за допомогою механізмів саморегуляції, запобігаючи негативним подіям від руйнівного впливу на реальну економіку чи інші фінансові

системи. Фінансова стабільність має першорядне значення для економічного зростання, оскільки більшість операцій у реальній економіці здійснюються через фінансову систему [2].

Фінансова стабільність передусім визначається як здатність фінансової системи полегшувати та покращувати економічні процеси, керувати ризиками та поглинати потрясіння. Дослідники Міжнародного валютного фонду (МВФ) розширюють зміст поняття «фінансова стабільність»: вона є «… континуумом, який змінюється з часом і відповідає численним комбінаціям складових елементів фінансів» [3].

Слід виокремити підходи до трактування фінансової стабільності через системний ризик. На цій основі Ендрю Крокетт визначає фінансову нестабільність як ситуацію коли фінансові дисбаланси погіршують реальну економіку [4]; Е. Девіс додає, що ця ситуація виникає, коли інформаційні проблеми підривають здатність фінансової системи розподіляти кошти на продуктивні інвестиційні можливості [5]. Схожого підходу дотримуються ті, хто зосереджується на системному ризику, зокрема щодо фінансових проблем, які виникають від зв'язків між фінансовими установами чи ринками, які потенційно можуть негативно впливати на реальну економіку [6]. Е. Холдейн визначає фінансову стабільність за допомогою простої моделі, у якій ціни на активи служать для забезпечення оптимального рівня заощаджень та інвестицій [7]. Інші дотримуються макропруденційної точки зору та визначають фінансову стабільність як обмеження ризиків значних реальних втрат виробництва, пов'язаних з епізодами загальносистемних фінансових труднощів [8].

Проведений аналіз дозволяє сформулювати визначення поняття «фінансова стабільність» –це стан системи, за якої вона здатна задовільно виконувати свої три ключові функції одночасно.

По-перше, фінансова система ефективно та плавно сприяє міжчасовому розподілу ресурсів від вкладників до інвесторів та розподілу економічних ресурсів загалом.

По-друге, передбачувані фінансові ризики оцінюються та оцінюються досить точно, і ними відносно добре керують.

По-третє, фінансова система перебуває в такому стані, що може поглинати фінансові та реальні економічні потрясіння та шоки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Central Bank. Financial stability. URL : https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/html/index.en.html

2. The World Bank. Financial stability. URL : https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/financial-stability

3. Schinasi, Garry. Defining Financial Stability. *International Monetary Fund, IMF Working Papers*. 2004. Issue 187. P. 19. DOI: https://doi.org/10.5089/9781451859546.001

4. Crockett, Andrew D. Why is financial stability a goal of public policy? *Economic Review*. 1997. Issue 82, Q IV. Pp. 5–22. URL : https://EconPapers.repec.org/RePEc:fip:fedker:y:1997:i:qiv:p:5-22:n:v.82no.4

5. Davis, E. P. Ageing and financial stability. *Ageing, financial markets and monetary policy*. 2002. P. 191–227. URL : https://www.researchgate.net/publication/255590699_Ageing_and_Financial_Stability

6. Summer M. Banking Regulation and Systemic Risk. *Open Economies Review*. 2003. Vol. 14. P. 43–70. DOI: https://doi.org/10.1023/A:1021299202181

7. Haldane, Andrew and Hall, Simon and Pezzini, Silvia, A New Approach to Assessing Risks to Financial Stability *Bank of England Financial Stability Paper*. April 11, 2000. No. 2. URL : https://ssrn.com/abstract=1447879 ; http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1447879

8. Claudio E. V. Borio. Towards a macroprudential framework for financial supervision and regulation? *BIS Working Papers*. Bank for International Settlements. 2003. Vol. 128. URL : https://ideas.repec.org/p/bis/biswps/128.html

УДК 657.421.3

Бойченко Владислав,
*аспірант кафедри статистики
та економічного аналізу,
НУБіП України,
м. Київ, Україна*

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ vs НЕМАТЕРІАЛЬНІ БЛАГА: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

В Україні віртуальні активи були поза увагою держави до прийняття закону [1], в якому визначено, що «віртуальні активи як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі». Таке трактування, згідно Цивільного кодексу України (ЦК), найбільше відображає сутність «результатів інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності, створюють цивільні права та обов'язки» (ст. 199) відповідно до Книги четвертої - Право інтелектуальної власності цього Кодексу (глава 15-1) [2] та інших законів.

Проте, термін «віртуальні активи» вже з 2019 року використовує FATF [3], а наш законотворець зазначає, що прийнятий закон [1] базується на актуальних стандартах регулювання операцій із віртуальними активами, які розроблені та апробовані FATF, тобто виробником міжнародно визнаних стандартів з фінансової діяльності. FATF так визначає сутність віртуальних активів, що це «…цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей». Зауважимо, що таке визначення має конкретніший аспект за змістом і повною мірою є основою правого регулювання операцій, пов'язаних з оборотом віртуальних активів.

В науковому обороті є ще поняття, дотичні за значенням до термінів «віртуальні активи» і «нематеріальні блага», це нематеріальні активи / немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, адміністративних потреб чи надання в оренду іншим особам [4].

Але є окреме трактування і немонетарних активів як активів, що мають грошову вартість яку неможливо точно розрахувати. Через це її величина може з часом сильно коливатися, зумовлене як ефектом інфляції чи дефляції, так і іншими чинниками. Це можна сказати про віртуальні активи, які також мають ознаки немонетарних активів.

Отже, із вищесказаного можна зробити висновок про те, що визначене в законі [1] трактування віртуальних активів є не досить вдалим. Конкретики ми не бачимо і в Цивільному кодексі України [2] що створює неоднакове розуміння цього поняття для використання як в економічних розрахунках, так і в юридичній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про віртуальні активи : Закон України. URL : BusinessLawElectronicResource›law-virtual-assets-text

2. Цивільний кодекс України. (Чинна редакція від 01.01.2023). URL : ips.ligazakon.net›document

3. FATF (Financial Action Task Force) – Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. Керівництво щодо ризик-орієнтованого підходу до віртуальних активів та постачальників послуг з переказу віртуальних активів. Париж : FATF, 2019. 85 с. URL : pttps://finmonitoring.in.ua/wpcontent/uploads/2019/09/virtualni_aktyvy.pdf

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи».

УДК 336.71-049.5

Британ Вадим,
*здобувач вищої освіти
третього (наукового) рівня*
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
*д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри публічних
фінансів,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Актуальність. Фінансова безпека банківської системи є ключовим елементом економічної безпеки держави. В 2022 році була присуджена Нобелівська премія з економіки екс-голові ФРС Бену Бернанке та економістам Дугласу Даймонду і Філіпу Дівбігу. Лауреати переконали, що крах банківської системи поглиблює кризу та розтягує її на багато років. Водночас її стабільність швидше повертає економіку до зростання [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематику фінансової безпеки банківської системи досліджували такі вчені, як Барановський О. І., Педченко Н. С., Васильчишин О. Б., та інші. Незважаючи на значний доробок вищезазначених вітчизняних науковців, умови функціонування банків, особливо на сьогодні, постійно змінюються, тому варто аналогічно удосконалювати методичні підходи до визначення та оцінки їх фінансової безпеки.

На думку Морозової Т.М. та інших науковців, дослідження сутності безпеки банківської системи загалом повинно базуватися на наступних засадах: урахування принципів теорії систем; розуміння сутності банку та банківської діяльності; увага до основних індикаторів забезпечення високого рівня фінансової безпеки банківської системи; урахування принципів абстрактності та динамічності;

усвідомлення внутрішніх та зовнішніх загроз фінансової безпеки банківської системи [2].

На думку Барановського О. І. і Лагно А.А. формуванню системи забезпечення фінансової безпеки в банківській сфері в класичному розумінні цього поняття перешкоджають такі чинники:

− недостатній рівень наукового опрацювання цієї проблеми, відсутність усталеного тлумачення фінансової безпеки, визначення її різновидів на основі певної класифікації, а також складових;

− численні наявні і потенційно можливі виклики та загрози, недостатній рівень з'ясування мети і завдань фінансової безпеки, принципів організації та чинників, котрі впливають на рівень її забезпечення, ступеня вразливості різних об'єктів і суб'єктів безпеки;

− не розробленість обґрунтованих підходів та індикаторів виміру фінансової безпеки, а також необхідних практичних заходів з її розбудови загалом та окремих підсистем в усьому розмаїтті їхнього прояву зокрема[3].

Керуючись сутністю самого поняття «безпека банку» як складної багатокомпонентної системної характеристики, на думку Карчевої Г. та Карчевої І., не зовсім коректно протиставляти фінансову і економічну безпеку банку. Це на їх погляд є дві важливі, рівнозначні, взаємопов'язані складові поняття «фінансово-економічна безпека банку». Відповідно до системного підходу основою фінансово-економічної безпеки банків є стійкість і рівновага, які є властивостями відкритих динамічних систем, здатних до розвитку та саморегулювання, до яких належать банки [4].

Проаналізувавши та узагальнивши трактування поняття «фінансова безпека» Давиденко Н.М. та Колодяжна В.О. зробили висновок про те, що фінансова безпека банку – це такий стан банку чи банківської системи загалом, характерним для якого є здатність протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім негативним факторам банківської діяльності за рахунок сукупності правових, організаційних та управлінських заходів для забезпечення стабільного його функціонування та подальшого розвитку [5, 6].

Проаналізувавши та систематизувавши багато визначень вченими фінансової безпеки банків Мордань Є.Ю. та інші дослідники зробили висновок, що в цілому науковці розглядають її за двома підходами – як стан або як сукупність певних умов. Незважаючи на це, всі

поняття зводяться до однієї цілі – мінімізація ризиків і загроз для забезпечення стійкої та прибуткової діяльності банківської установи. Вони визначають, що фінансова безпека банків як явище має два підходи: перший розглядає фінансову безпеку як певний стан, другий обґрунтовує, що фінансова безпека є динамічною науковою категорією. Визначаючи фінансову безпеку банківської системи як складову економічної/фінансової безпеки, сукупність відносин, чинник стійкого розвитку, атрибутивну характеристику, захищеність, умови, стан, комплекс заходів, дослідники акцентують увагу лише на кількох з численних аспектів цієї складної категорії. Тому формулювання сутності фінансової безпеки банківської системи має включати всі зазначені характеристики [7].

Висновки. Узагальнивши підходи вітчизняних вчених до визначення поняття фінансова безпека, можна зробити висновок, що переважна частина науковців є схильними до того, що фінансова безпека банківської системи – це перш за все стан банківської системи, за якого забезпечується стійкість банківської системи під дією внутрішніх та зовнішніх негативних факторів, забезпечуючи безперебійне її функціонування та розвиток банківського сектору. Проблема ж забезпечення фінансово-економічної безпеки банків в умовах воєнного стану в Україні стає новим напрямком наукових досліджень української спільноти науковців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мірошниченко Б. Великих депресій більше не буде. За що дослідники економічної кризи отримали Нобеля. *Економічна правда.* 2022. 1 жовтня. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/11/692465/ (дата звернення: 01.02.2024).

2. Морозова Т. М. Фінансова безпека банків у розрізі показників – ліквідності та фінансової стійкості. *Економічні студії.* 2017. № 5(18). URL : https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/709547.pdf (дата звернення: 01.02.2024).

3. Барановський О. І., Лагно А. А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів. Фінансова безпека.* 2022. № 3 (72). С. 141–156. URL : http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1540/1548 (дата звернення: 01.02.2024).

4. Карчева Г., Карчева І. Теоретичні та практичні аспекти управління фінансово-економічною безпекою банків. *Економічний аналіз.* 2022. Т. 32, № 1. С. 168. URL : https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2018/6565657073 (дата звернення: 01.02.2024).

5. Давиденко Н. М., Колодяжна В. О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2020. Вип. 40. С. 51–58.

6. Давиденко Н. М. Концептуальна модель оцінки фінансового стану банківських установ. *Актуальні проблеми економіки.* 2006. № 9. С. 30–37.

7. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка / Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. *БізнесІнформ.* 2021. № 1. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-243_251.pdf (дата звернення: 11.01.2024).

8. Ключка О. В., Богріновцева Л. М. До питання визначення сутності ризик-менеджменту в банках. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 12. С. 134–141.

УДК 336.1

Брянська Юлія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
*старший викладач кафедри
публічних фінансів,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

В умовах стрімкого зростання тенденцій до підвищення самостійності територіальних громад в Україні особливої актуальності набуває використання інструментів стимулювання даних процесів у довгостроковій перспективі. Децентралізація як фінансове явище спрямована на збільшення ролі органів місцевого самоврядування у формуванні та використанні фінансових активів на місцевому рівні, ширше коло бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності розвитку регіонів.

З цією метою органи місцевого самоврядування мають ряд інструментів, які можуть впливати на обсяг фінансових ресурсів, що формуються через систему податкових та неподаткових механізмів:

1. Виявлення та аналіз потенціалу наявних ресурсів (природні ресурси, людський потенціал тощо). Такі дії дозволяють створити передумови активізації інвестиційного клімату, який у свою чергу призведе до зростання добробуту громади.

2. Використання податків для розвитку підприємницької активності у розрізі територій, сприяння процесам легалізації бізнесу. Крім економічного ефекту даний захід має на меті зменшення рівня безробіття. Це означає, що місцева влада повинна проявляти гнучкість у співпраці з бізнесом і працювати через домовленості, а не через покарання. Це стосується і підвищення, і зниження рівня податкових ставок для отримання найкращого результату. В цілому, проведення

громадських слухань із приводу встановлення місцевих податків та зборів могло би бути інструментом для роботи з депутатами та представниками бізнесу з приводу підвищення або зниження ставок [1].

3. Створення та розвиток «культурно – креативної індустрії» - розвиток туризму, ремісничих центрів, відновлення пам'яток культурної спадщини тощо.

4. Оптимізація видатків органів місцевого самоврядування з метою удосконалення бюджетно – податкової політики регіону тощо [2].

Ефективність децентралізації влади пояснюється тим, що органи місцевого самоврядування мають необхідні компетентності щодо організації бюджетних відносин на рівні громади з урахуванням особливостей її розвитку та наявного фінансового потенціалу.

В умовах військового стану можливості держави щодо стимулювання розвитку процесів децентралізації є обмеженими у зв'язку зі зміною пріоритетів функціонування держави. Тому, на нашу думку, найбільш вагомим інструментом на даному етапі можна вважати податки та грантове фінансування, яке набуло поширення за умов війни на території України. Використання цих інструментів з метою розвитку виробничої інфраструктури на регіональному рівні здатне забезпечити подальший ефективний розвиток територіальних громад та збільшення якості життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крайник О. Фінансове стимулювання розвитку територіальних громад. *Ефективність державного управління*. 2020. Випуск 1 (62). URL : https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/98/95

2. Дем'янюк А. В. Проблеми та перспективи оптимізації видатків місцевих бюджетів України в умовах реформи децентралізації. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Вип. 19. С. 986.

УДК 336.7:33.012.42

Вдовиченко Микита,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Коваленко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ»

Вирішення проблем, які пов'язані із функціонуванням банків, виступає ключовим напрямком стратегічного розвитку держави. Представлена також пов'язано із забезпеченням стабільного соціально-економічного розвитку України на тлі глобалізації економік, загострення конкуренції між суб'єктами фінансового ринку та реального сектору економіки. Особливо, роль банків підсилюється наразі, коли продовжуються бойові дії на території України.

На сьогодні, у науковій та навчально-методичній літературі, відсутні єдині підходи до трактування поняття «ринок банківських послуг», так як зазвичай його спів ставляють з такими поняттями як «банківський ринок» та «ринок банківських продуктів та послуг».

У підручнику І. Лютого «Банківський маркетинг» [1] представлене таке визначення, «сукупність існуючих та потенційних клієнтів банку» [1]. Представлену позицію також підтримує і А. Нікітін та його співавтори [2]. Ми вважаємо, що дане уявлення про ринок банківських послуг є достатньо вузьким, бо він складається не тільки з клієнтів, а містить розгалужену інфраструктуру, зокрема його учасників (рис. 1).

Амель Д. у своїй наукові праці акцентує увагу на географічну траєкторію, а саме: «географічна територія є відповідним географічним ринком для аналізу конкуренції в банківській сфері» [4, с. 4].

В монографії Герасимчук З. В. та Гоманюк О.К. зосереджено увагу на регіональних ринках банківських послуг з позицій територіального, ринкового та галузевого підходів [5, с. 15].

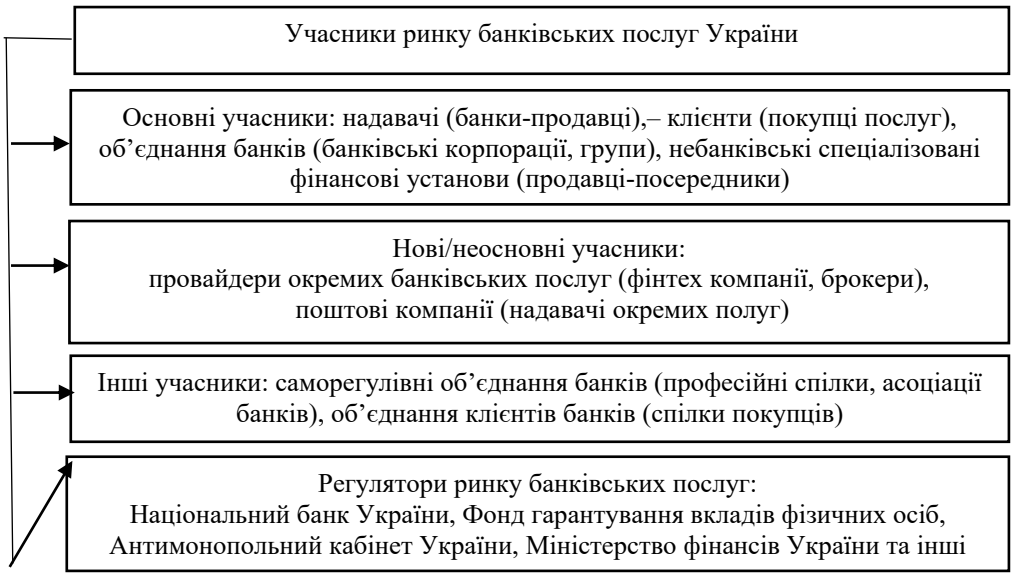

Рисунок 1 – Учасники ринку банківських послуг України

Джерело: складено автором за матеріалами [3, с. 116].

Якщо розглядати Закони України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [6] де відзначено, що «до ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, капіталу та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів» [6]. За даного трактування можна вважати, що ринок банківських послуг є банківською складовою ринку фінансових послуг.

При цьому слід відзначити наукову працю Мангушева Д. В., який стверджує, що банківська діяльність присутня у всіх сегментах фінансового ринку, а саме: на ринку позичкових капіталів, ринку валют і дорогоцінних металів, фондовому ринку [7].

Таким чином, узагальнюючи вище викладене можна зробити висновок, що поняття «ринок банківських послуг» за доцільне розглядати у широкому та вузькому розумінні:

– у широкому розмінні – це особливий сегмент, який бере участь у забезпеченні ефективного розвитку економіки держави, та на якому відбувається купівля-продаж фінансових ресурсів, які необхідні для виробничої та фінансової діяльності;

– у вузькому розумінні – це сукупність банківських установ, які є конкурують між собою та надають певні послуги своїм клієнтам з метою задоволення їх потреб, а також отримання прибутку.

Основними специфічними рисами ринку банківських послуг є: забезпечення його стабільного функціонування можлива лише за умов гармонічного поєднання державного і ринкового регулювання; його функціонування підпадає під регулювання міжнародного та національного законодавства; на ньому представлений широкий диверсифікований асортимент банківських послуг та продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лютий І. О. Банківський маркетинг : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 776 с.

2. Нікітін А. В. Маркетинг у банку : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2010. 474 с.

3. Shirinian E., Shirinyan L. The Banking Services Market from the Standpoint of *Modern Science and Legislation. Oblìk ì finansi*. 2023. № 2(100). P. 111–121. DOI: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-2(100)-111-121

4. Amel D. F., Kennickell A. B., Moore K. B. Banking Market Definition: Evidence from the Survey of Consumer Finances. *Finance and Economics Discussion Series. Federal Reserve Board*. Washington D.C., 2008. 27 p.

5. Герасимчук З. В., Гоманюк О. К. Розвиток регіональних ринків банківських послуг: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 324 с.

6. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/1953-20#Text

7. Мангушева Д. В. Характеристика фінансового ринку та ринку банківських послуг. *Науковий огляд*. 2019. № 9(62). С. 68–77.

УДК 330

Горбунова Анастасія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Г. О. Скрипник,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами, які ставлять нові питання перед фінансовою наукою, адже у сучасних умовах фінансова система стикається з багатьма викликами і потребує перегляду традиційних фінансових теоретичних методів. Це створює значні виклики для традиційних фінансових теорій.

Використання світового досвіду фінансування інновацій та адаптація його до вітчизняних умов стає нагальною потребою. Цифрова революція принесла фундаментальні зміни у фінансовий сектор – починаючи з появи автоматизованих операцій з криптовалютою з використанням технології блокчейн.

Сучасні виклики, такі як війна в Україні, пандемія COVID-19, зміна клімату та глобалізація, ставлять нові питання перед фінансовою наукою. Фінансова криза набуває системного характеру та стрімко поширюється на різні країни та регіони. Проблемами фінансової теорії на даний час є те що, фінансові системи часто посилюють нерівність, а не допомагають її зменшити. Не вистачає інвестицій у такі сфери, як екологічні та соціальні проекти, а також інфраструктура. Фінансові системи не враховують у повній мірі екологічні та соціальні проблеми.

Війна значно збільшила дефіцит бюджету України , до того курс гривні до долара США значно знецінився. Вона значно збільшила дефіцит бюджету України та призвела до зниження кредитного рейтингу України.

Основними викликами для фінансової теорії в Україні стала розробка нових моделей та інструментів для оцінки ризиків. Війна в Україні продемонструвала, що існуючі моделі та інструменти оцінки ризиків не завжди адекватно враховують геополітичні ризики. Потрібні нові політики для підтримки стійкості фінансової системи в умовах кризи (табл. 1).

Таблиця 1 – Проблеми фінансової теорії
в умовах сучасних викликів [1]

Сучасні виклики	Проблеми фінансової теорії	Напрямки розвитку
Глобалізація	Нерівність та бідність. Фінансова нестабільність. Нестача довгострокових інвестицій. Екологічні та соціальні проблеми	Розробка нових моделей та інструментів для оцінки ризиків. Розробка нових політик для підтримки стійкості фінансової системи. Вивчення впливу нових викликів на економіку та фінансову систему. Розробка рекомендацій щодо подолання негативних наслідків нових викликів
Технологічні інновації	Зростання ризиків, пов'язаних з кібербезпекою. Зміна структури фінансових ринків. Зростання нерівності через доступ до нових технологій	Розробка нових методів регулювання фінтех-компаній. Дослідження впливу фінтех-інновацій на економіку та фінансову систему. Розробка рекомендацій щодо забезпечення доступності нових технологій для всіх
Зміна клімату	Необхідність інвестування в екологічні проекти. Зростання ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Зміна поведінки споживачів та інвесторів	Розробка нових моделей оцінки ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Розробка нових політик для стимулювання інвестицій в екологічні проекти. Дослідження впливу зміни клімату на економіку та фінансову систему
Пандемія COVID-19	Зростання бюджетних дефіцитів. Зростання боргів країн. Зміна структури економіки	Розробка нових політик для підтримки економіки в умовах пандемії. Дослідження впливу пандемії COVID-19 на економіку та фінансову систему. Розробка рекомендацій щодо відновлення економіки після пандемії
Війна в Україні	Зростання ризиків, пов'язаних з геополітичною нестабільністю. Зруйнування економіки та фінансової системи України Зростання гуманітарної кризи	Розробка нових моделей та інструментів оцінки геополітичних ризиків. Розробка нових політик для підтримки України. Дослідження впливу війни в Україні на світову економіку та фінансову систему

Вивчення впливу війни на економіку та фінансову систему матиме довгостроковий вплив на економіку та фінансову систему. Фінансовій теорії потрібно дослідити цей вплив та розробити рекомендації щодо подолання його негативних наслідків.

Фінансовій теорії потрібно адаптуватися та розвиватися, щоб відповідати потребам нової години. Сучасні виклики продемонстрували, що існуючі моделі та інструменти оцінки ризиків не завжди адекватно враховують нові ризики. Потрібно розробити нові політики, які допоможуть зробити фінансову систему більш стійкою до криз.

Сучасна світова економіка переживає зростання фінансової нестабільності, що може призвести до економічної кризи. Це пов'язано з рядом факторів, зокрема з тим ,що розвиток глобальної фінансової інтеграції збільшив ризик поширення фінансових криз з однієї країни на іншу. Розвиток ринків деривативів може створити нові джерела фінансової нестабільності. Роль небанківських фінансових установ зростає, але їх здатність протистояти фінансовим кризам може бути меншою, ніж у банків [2].

Фінансовій теорії потрібно адаптуватися до нових викликів, щоб краще відповідати потребам суспільства, адже війна в Україні є прикладом того, як сучасні виклики можуть впливати на фінансову систему.

Сучасні реалії вимагають суттєвого оновлення та розвитку фінансової теорії. Потрібні нові підходи, які підвищують глобальний контекст, використовують переваги нових технологій, а також підвищують економічну ефективність із соціальною справедливістю та інклюзивним зростанням. Це складне, але вкрай важливе завдання для розвитку фінансової науки у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краус Н. М., Краус К. М., Марченко О. В. Актуальні проблеми фінансів та економіки : навчальний посібник. Київ : Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с.

2. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України : монографія / Волохова І. С., Хомутенко А. В. та ін. ; за ред. д-ра екон. наук І. С. Волохової. Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2021. 395 с.

УДК 33.336.711

Гребенюк Тетяна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Жарікова О. Б.,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС МАСШТАБНИХ ОБСТРІЛІВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Сьогодні тривалі масштабні обстріли населених пунктів та руйнування інфраструктури посилюють ризики для економіки та фінансової стабільності. Попри це, фінансовий сектор працює безперебійно: платежі здійснюються своєчасно, а клієнти мають безперешкодний доступ до власних коштів. У другому півріччі економіка України почала поволі відновлюватися після карколомного падіння внаслідок повномасштабної війни, проте руйнування енергетичної інфраструктури перервало цю тенденцію. Цьогоріч ВВП впаде приблизно на третину, а наступного зростатиме повільніше, ніж прогнозувалося до масованих ракетних обстрілів. Це сповільнить відновлення попиту на фінансові послуги та спричинить додаткові кредитні втрати банків [1].

Міжнародна підтримка України лише зростає, стаючи системнішою та регулярнішою. У 2022 році за допомогою партнерів профінансовано понад половину потреб держбюджету, подібна ситуація збережеться і наступного року. Зовнішні гранти та кредити також підтримали платіжний баланс і міжнародні резерви, завдяки чому Національний банк зберігає свою активну присутність на валютному ринку. У другому півріччі тиск на валютному ринку суттєво послабився завдяки літньому коригуванню обмінного курсу та низки валютних обмежень. Значні державні видатки на виплати військовослужбовцям і постраждалим від війни підтримали доходи населення та компенсували їхнє суттєве скорочення в приватному секторі. Ліквідність банківської

системи загалом залишалася високою від початку повномасштабної війни, а за окремими показниками навіть побила рекорди [1].

Попит на житло залишається слабким та нестійким: інтерес нечисленних покупців залежить від інтенсивності обстрілів населених пунктів. Створення нової пропозиції житла сповільнилось. Разом із руйнуванням житлового фонду через обстріли це призведе до скорочення пропозиції житла найближчим часом, а в перспективі – до його можливого дефіциту. Заявлені ціни купівлі переважно зростають, тоді як орендні ціни залишаються майже вдвічі нижчими за довоєнний рівень. Різноспрямовані рухи цін відображають дисбаланс на ринку нерухомості, відносно дешевша оренда стримуватиме попит на купівлю житла. Зростання товарообороту дало поштовх ринку торговельної нерухомості, насамперед поліпшуються показники невеликих ТЦ. Для орендодавців офісних площ ситуація залишається складною [1].

Активність покупців - майже нульова. Попит на житло залишається дуже кволим та нестійким. Згідно зі звітами нотаріусів, за перші три квартали було укладено трохи більше чверті від кількості угод за аналогічний період торік. Інтерес нечисленних покупців суттєво залежить від безпекової ситуації в конкретних населених пунктах, зокрема від інтенсивності ракетних обстрілів. у. З огляду на тривалий характер війни, високі ризики для безпеки населення та повільне відновлення доходів попит тривалий час буде низьким, а ринок у середньостроковій перспективі стагнуватиме. Потенційний попит надалі сформують ті, хто втратив житло через війну, але лише за наявності ресурсів, в тому числі від компенсації за втрачене майно (рис. 1) [1].

Кількість новобудов, на яких ведуться роботи, поволі зростає після майже повної зупинки в перші місяці війни. Загалом в Україні роботи відновилися на понад двох третинах об’єктів. Переважно в тих житлових комплексах, продати які є вищі шанси: передусім у західних областях України та на фінальній стадії будівництва. За даними ДССУ, за три квартали цьогоріч було завершено будівництво 2.8 млн кв. м багатоквартирного житла. Це вдвічі менше від рекордного показника минулого року за такий самий період, але лише на чверть менше, ніж у середньому за попередні п’ять років. За перші дев’ять місяців забудовники отримали дозволи на будівництво вдвічі меншого обсягу багатоквартирного житла, ніж у середньому за аналогічний період попередніх чотирьох років. За даними проєкту «росія заплатить», з початку повномасштабної війни до листопада було зруйновано чи пошкоджено понад 16 тисяч багатоквартирних та майже 127 тисяч приватних будинків [1].

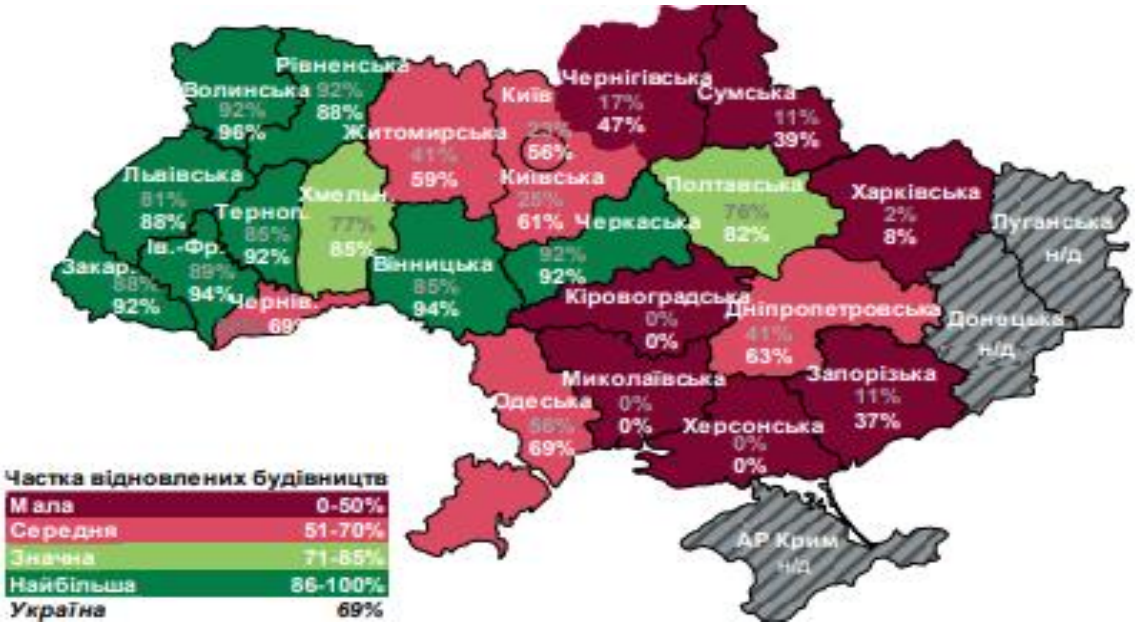

Рисунок 1 – Частка новобудов, у яких відновилося будівництво*, за областями України

*Джерело: ЛУН. *Порівняно з кількістю активних будівництв станом на 23.02.2022.*

Сірим кольором – станом на 30 травня, білим – на 28 жовтня 2022 року.

Отже, з кволими темпами нового будівництва суттєво знизить пропозицію житла найближчим часом, а після завершення війни, призведе до його дефіциту на ринку. У майбутньому ринок новобудов упорядковуватиме новий закон про захист прав інвесторів у будівництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про іпотечне кредитування / Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage

УДК 336.02

Демінська Дарія
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Скрипник Г.О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Зрозуміння основних проблем фінансової теорії в сучасних умовах визнається ключовим елементом для соціально-економічного розвитку та досягнення достатнього рівня конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. З огляду на кризову ситуацію в Україні, поглиблену наслідками повномасштабної війни з росією, визначення пріоритетних напрямків відновлення стає надзвичайно актуальним завданням. Ці пріоритети, які визначаються у фінансовій теорії, включають розвиток малого бізнесу, налагодження логістичних маршрутів у західному напрямку, розширення вітчизняного військово-промислового комплексу, збільшення обсягів видобутку палива, розвиток атомної енергетики та кліматичну модернізацію.

Фінансові відносини є складовою грошових відносин, спрямованою на формування та використання грошових фондів з метою забезпечення розширеного відтворення, задоволення потреб суб'єктів господарювання та населення, а також виконання різноманітних економічних, соціальних, політичних та інших функцій сучасної держави. Експерти вважають, що вивчення фінансової теорії активізує економіку, сприяє створенню нових робочих місць і підвищенню рівня підприємницької активності. Однак для реалізації цих напрямків потрібен високий рівень інноваційного потенціалу, а також значний обсяг інтелектуальних, матеріальних і трудових ресурсів. Це вимагає проведення аналітичного дослідження стану інновацій та розвитку в Україні [2, с. 45].

Воєнні події значно посилюють вже існуючі негативні глобальні та регіональні економічні тенденції, що включають зростання інфляції, поширення бідності, недостатність продовольчої безпеки, деглобалізацію та погіршення екологічної ситуації. Регіони України, які постраждали від війни, переживають серйозну економічну кризу. Крім знищення фізичного капіталу, мільйони мешканців емігрували з пошкоджених регіонів, зокрема за кордон, тисячі людей були вбиті чи отримали поранення. Усе це відбувається на тлі загального зростання економічної нестабільності в усьому світі внаслідок пандемії COVID-19 [3, с. 29].

Російська війна проти України супроводжується різким зростанням інфляції, що викликано тиском на ціни на продовольство, енергоносії та основні товари. Місцеві громади та регіони України відчувають руйнівні наслідки війни, включаючи повне знищення власної інфраструктури та втрату значної частини матеріального і людського капіталу. Виникла необхідність швидко адаптувати економіку до умов воєнного стану, змінилися пріоритети соціально-економічного розвитку.

Також відзначається велика кількість внутрішньо переміщених осіб, які потребують термінового створення належних умов для їх розміщення. Крім того, багато підприємств було перенесено, що вимагає створення належних умов для їхнього функціонування. Усі ці аспекти свідчать про серйозні виклики, з якими стикається Україна внаслідок воєнних дій та вимагають ефективних заходів для відновлення і стабілізації ситуації.

Умови функціонування господарських об'єктів зазнають змін в умовах воєнного конфлікту. Ці зміни різноманітні та переважно проявляються на мікроекономічному рівні [1, с. 38]. Вони включають в себе перетворення структури виробництва та споживання продукції, зниження ефективності використання ресурсів та зміни в системі кооперації.

Важливо враховувати, що в економічних відносинах з зовнішнім світом відбуваються істотні зміни у воєнний період. Неминуче відбуваються значні перетворення в системі управління економікою регіону, орієнтовані на встановлення централізованого управління директивного характеру.

Цільові функції фінансової теорії відображають необхідність забезпечення нормованого постачання населення, максимізації військового споживання та відновлення виробничих потужностей. У врахуванні збройного впливу противника встановлюються обмеження на

випуск продукції (в межах виробничих потужностей) через коефіцієнти їх "утилізації" за рахунок військового впливу противника, а також через "виснаження" населення і робочої сили.

Отже, для досягнення основних цілей в фінансовій теорії необхідно:

1. Забезпечення військового споживання, включаючи задоволення потреб збройних сил та всіх інших сфер діяльності, пов'язаних з економічним забезпеченням ведення війни.

2. Гарантування життєзабезпечення населення, охоплюючи всі аспекти, необхідні для задоволення життєвих потреб громадян.

3. Забезпечення функціонування економіки в цілому, включаючи базові галузі промисловості та відновлювальні процеси.

Ці завдання визначають стратегічні напрямки фінансової теорії, спрямовані на ефективне управління ресурсами та забезпечення стабільності та розвитку країни в умовах викликів, пов'язаних з веденням війни та іншими соціально-економічними факторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Венцковський Д. Ю. Актуальні виклики фінансовій безпеці України. *Фінанси України.* 2021. № 3. С. 37–50.

2. Винниченко Н. В. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні. *Економічний часопис-XXI.* 2023. № 3–4(2) С. 47–51.

3. Магута Р. М. Безпека у фінансовій сфері та критерії її оцінки. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2022. № 5 (156). С. 29–34.

УДК 336.717

Деревко Юрій,
здобувач третього рівня (PhD)
Науковий керівник:
Дегтярьова Н. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний
економічний університет
ім. В. Гетьмана,
м. Київ, Україна

РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

У сучасній економіці небанківські фінансово – кредитні установи відіграють ключову роль у перерозподілі коштів від суб'єктів, які накопичили економічні ресурси, до суб'єктів, що потребують фінансування. Історично небанківський фінансовий сектор сформувався шляхом виділення окремих банківських послуг і операцій у самостійні види діяльності, які вимагали специфічних знань, технологій та методів організації. Значення небанківського фінансового сектору для фінансової та економічної системи країни визначається підвищенням рівня фінансової складової вітчизняної економіки.

На думку Корнєєва В.В., для більшості країн світу притаманний прямий зв'язок між рівнем розвитку фінансової системи країни та величиною валового внутрішнього продукту на душу населення [2]. Крім того, було встановлено, що існує чіткий прямопропорційний зв'язок між ефективністю функціонування фінансових посередників і фінансовим станом суб’єктів господарювання. Отже, актуальність питання про роль небанківських фінансово - кредитних установ на ринку фінансових послуг в Україні є на сьогодні надзвичайно актуальним.

Ринок фінансових послуг має стати пріоритетним для вітчизняної економіки, адже як свідчить досвід країн Західної Європи, США та інших розвинених країн світу фінансові посередники, зокрема банківські та небанківські фінансові установи, суттєво впливають на величину валового національного продукту. Банківський сектор розвивався швидше і протягом тривалого періоду був головним у забезпеченні

необхідними фінансовими ресурсами економічної системи в Україні. У той же час, функціонування небанківських фінансових установ суттєво обмежувалося, особливо в періоди командної та перехідної економіки.

На думку Хомутенко А.В. [5] «У 90-ті роки минулого століття ця ситуація пояснювалася тим, що в умовах повної невизначеності щодо капіталізації суб'єктів господарювання та великих ризиків інвестування переважно банки могли забезпечувати реальний сектор фінансовими ресурсами. Проте на сьогоднішній день, коли приватизаційні процеси у реальному секторі вже завершилися і національна економіка потребує довгострокового та доступного капіталу для підтримки інноваційних процесів, значно зростає значимість небанківських фінансових установ. Акумульовані фінансові ресурси, як показує досвід перехідних економік Центральної Європи (Словаччина, Угорщина, Чехія, Польща), можуть стати додатковим джерелом ефективного економічного зростання у країні». Діяльність небанківських фінансово-кредитних установ може заповнювати окремі ніші на ринку банківських послуг, які з певних причин залишилися вільними. Такі установи, не маючи статусу банку, не виконують повний спектр базових операцій грошового ринку, тому їх діяльність, на відміну від банків, не впливає на грошовий обіг. Відповідно, контроль за їхньою діяльністю не потребує такої ретельності, як у випадку з банками.

Небанківські фінансово-кредитні установи, які беруть участь у економічному житті країни, включають лізингові, мікрофінансові, страхові компанії, краудфандингові платформи, інвестиційні та хедж – фонди. Основні напрями діяльності таких установ на фінансовому ринку зводяться до збору фінансових заощаджень від населення, наданні кредитів корпораціям та державі через емісію облігацій, мобілізації капіталу через різні види акцій, а також у наданні іпотечних та споживчих кредитів чи взаємодопомозі у сфері кредитування [1; 3].

Отже, діяльність небанківських фінансово-кредитних установ впливає на темпи структурних змін в економіці, можливості залучення ресурсів для фінансування перспективних розвиткових проектів, зменшення ризиків у фінансовому секторі та реалізацію соціальних програм. Сучасна інвестиційна стратегія країни неможлива без участі небанківських фінансово-кредитних установ, які є потенційно вагомим джерелом повоєнного відновлення економіки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бороденко Т. М., Буряченко А. Є., Гапонюк М. А. Діяльність небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 57. URL : file:///C:/Users/MSI/ Downloads/ 3128-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81% D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3037-1-10-20231214.pdf

2. Корнєєв В. В. Розвиток ринків фінансових послуг небанківських посередників. *Економіка і прогнозування.* 2016. № 3. С. 79–99.

3. Міщенко С. Визначення основних факторів розвитку та ефективності функціонування фінансового сектору України. *Банківська справа.* 2008. № 4(82). С. 31–47.

4. Науменкова С. В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник Національного банку України.* 2005. № 7. С. 14–21.

5. Хомутенко А. В. Небанківські фінансові установи – учасники ринку фінансових послуг. *Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУУ, 2009. Т. 10, вип. 126. С. 277–284.

УДК 336.76.071

Іроденко Роман,
здобувач третього (наукового) рівня кафедри фінансових ринків та технологій
Науковий керівник:
Коляда Т.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ЩОДО ФІНАСОВИХ УМОВ НА СВІТОВИХ РИНКАХ КАПІТАЛУ: РИЗИКИ І МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Надзвичайна висока залежність України від зовнішнього фінансування зумовлює потребу в моніторингу умов, що складаються на зовнішніх ринках та визначають можливості залучення додаткового інвестування. Загалом потреба у фінансуванні країн, що розвиваються, досягне приблизно 2 дол трлн дол. на рік до 2030 р. Приватний сектор є ключовим у фінансуванні інвестицій в економіки, що розвиваються, і до 2030 р. частка приватних фінансів має зрости до 80 % інвестицій [1].

Привабливість інвестування у фінансові активи суттєво залежить від темпів інфляції. На початку 2024 р. на світових товарних ринках та в окремих країнах після цінового стрибка у 2022–2023 роках інфляція повільно знижується. Однак базова інфляція залишається високою у багатьох розвинених економіках, тому центральним банкам доведеться зберегти жорстку монетарну політику. У країнах з економікою, що розвивається, спостерігається швидше зниження темпів інфляції. Такі відмінності в темпах зниження інфляції в окремих регіонах може означати початок десинхронізації глобальної монетарної політики.

Починаючи з вересня 2023 року незважаючи на падіння цін на акції та підвищення довгострокових реальних ставок фінансові умови залучення фінансування для країн з розвиненою економікою дещо

пом'якшилися. Ціни на акції в Європі та США зросли приблизно на 10 і 12 %, відповідно, а спреди на корпоративні кредити залишаються найнижчих рівнях з початку поточного циклу підвищення процентних ставок [2]. Найбільше зростання цін на акції спостерігається в Японії, висхідна динаміка вартості акцій спостерігалася в Чилі, Угорщині, Індії, Мексиці та в окремих країнах східної Європи.

Загалом, оптимізм щодо «м'якої посадки» глобальної економіки передчасний Хоча кризові процеси у світовій банківській системі в цілому припинилися, у деяких країнах проблеми зберігаються. Тому на разі різкого ужорсточення фінансових умов, коли спроможність позичальників погасити борг зменшується та зростання кредитування сповільнюється, ефект доміно може знову запустити глобальну хвилю фінансової кризи.

Щодо фінансових ризиків глобального зростання, то вони обумовлені, зокрема, послабленням трансмісійного механізму підвищення процентних ставок через велику заборгованість корпорацій та домогосподарств. Вагомим фактором фінансових ризиків є збільшення частки фірм з високим борговим і кредитним навантаженням, насамперед в країнах, що розвиваються, зокрема малих і середніх фірм.

Ще одним ризиком є стан іпотечного ринку. Збільшення іпотечного тягаря веде до уповільнення активності житлового будівництва при падінні цін на житло. У світі реальні ціни на житло вже падають з кінця 2022 року, після того як центральні банки агресивно посилили монетарну політику. У країнах з розвиненою економікою реальні ціни на житло впали на 8,4 % у I кв. 2023 року, тоді як на ринках, що розвиваються, падіння становило приблизно на 2,4 %. В середньому заборгованість, пов'язана з ринком комерційної нерухомості, становить майже 12 % ВВП в Європі та 18 % у США [1]. Через зниження обсягів випуску комерційних іпотечних цінних паперів та підвищення стандартів банківського кредитування загострюється потреба позичальників іпотечних кредитів у рефінансуванні, що підвищує ризики фінансування. Враховуючи розмір частки ринку комерційної нерухомості, її концентрацію та суттєвий вплив на стан фінансової системи та реальної економіки, негативні тенденції у цьому секторі може мати відчутні наслідки для фінансової стабільності у світі.

Додатковий негативний тиск на стан світового фінансового ринку чинить гальмування економічного розвитку Китаю, зокрема поглиблення спаду в його секторі нерухомості. Юань зазнав значного

девальваційного тиску через різке падіння цін та зниження облікових ставок, тому що Народний банк Китаю це один з небагатьох центральних банків, який пом’якшує монетарну політику. Однак таке монетарне пом'якшення та інші оголошені заходи стимулювання економіки ще не реалізовані, хоча сприяли відновленню довіри серед компаній, споживачів і покупців житла.

Необхідною умовою забезпечення фінансового інвестування є цінова та фінансова стабільність. Тому інфляційні цілі мають зашитися серед стратегічних завдань Центральних банків тих країн, що хочуть залучити інвестиції. При цьому тактика монетарної політики має бути адекватною темпам економічного розвитку країни. Для посилення синергетичного ефекту країни повинні інтегрувати свою політику в межах Інтегрованої рамкової політики – макрофінансової системи МВФ, створеної для країн для управління ризиками, що виникають внаслідок нестабільних потоків капіталу на тлі невизначеності у світовій монетарній політиці та валютне середовище. Оптимальні політичні комбінації регуляторних інструментів залежать від характеру шоку та особливостей країни. Велике значення для зростання фінансових інвестицій має також врегулювання боргової проблеми менш розвинених країн та підтримання стабільності банківської системи. При цьому будь-які заходи реагування повинні бути частиною плану, що стосується базових макроекономічних дисбалансів та дозволяє внести необхідні коригування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. GLOBAL FINANCIAL STABILIT Y REPORT: FINANCIAL AND CLIMATE POLICIES FOR A HIGH-INTEREST-RATE ERA. International Monetary Fund. October 2023. URL : https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2023/10/10/global-financial- stability-report-october-2023

2. OECD: The Funding Models of Development Finance Institutions. URL : https://cfi.co/menu/multilaterals/2023/12/oecd-the-funding-models-of-development-finance-institutions/

УДК 336.748.12

Ісадкова Олександра,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Соляр В. В.,
*канд. екон. наук, доцент,
Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ПРОЯВИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНИХ ПОДІЙ

Економіка окремої країни нерозривно пов'язана з глобальною економікою світу. Під час світової кризи в багатьох країнах виникає інфляція, і Україна неодноразово зіткнулася з цією проблемою.

Інфляція - це процес зростання рівня цін в країні через порушення закону грошового обігу. Основним проявом інфляції стає знецінення грошових одиниць щодо вартості звичайних товарів, що призводить до падіння купівельної спроможності грошей. Якщо цей процес триває довго, то збільшується розрив між рівнем цін внутрішнього ринку країни та ринками інших країн, світовим ринком загалом. Це також веде до зниження валютного курсу національної валюти, що є іншим проявом інфляції.

Одним із проявів інфляції в Україні в 50-60 роках XX століття було різке падіння ефективності суспільного виробництва та тотальний дефіцит. Вона була латентною і товарний дефіцит доповнювався великим диспаритетом цін: низькі ціни на готову продукцію та високі - на всі види сировини та матеріалів. На початку 1990-х років XX століття усі постсоціалістичні країни потерпали від впливу інфляції на їхні економіки. В Україні інфляція значно зросла в січні 1992 року, коли всі ціни були «відпущені». З того часу інфляційний процес почав розвиватись дуже швидко.

Після успадкування нежиттєздатної дефіцитної економіки Україна стикнулась з величезним ризиком інфляційних процесів. У 1993 році

рівень інфляції сягнув найвищого показника за всю історію країни, досягши 10256 %.

Подальше зниження рівня інфляції було можливе завдяки впровадженню суворої монетарної політики та проведенню економічних реформ. За даними Державної служби статистики України можна проаналізувати, як впливали дії уряду для стабілізації індексів інфляції протягом 2000-2022 років, що представлені за допомогою графіка (рис. 1.1).

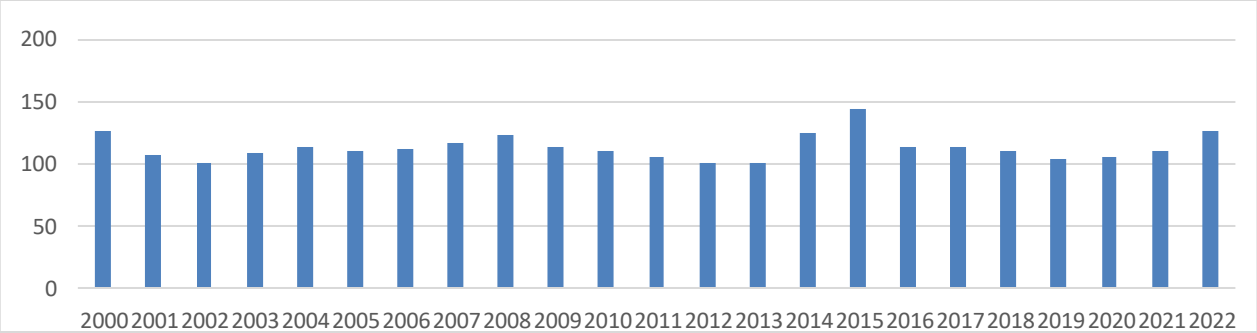

Рисунок 1.1 – Тенденції зміни індексів інфляції з 2000–2022 роки

Джерело: складено на основі [1].

Якщо проаналізувати рисунок, то можна сказати, що рівень інфляції з 2000 по 2022 роки перетинав позначку 20% п’ять разів: у 2000 році – 25,8%, у 2008 році – 22,3%, у 2014 році – 24,9%, у 2015 році – 43,3% та у 2022 році – 26,6%. Для економіки України притаманним є галопуючий тип інфляції, бо зростання цін відбувалося в межах 10-50%. Це можна спостерігати тринадцять разів за двадцять три роки. У 2008 році увесь світ потерпав від глобальної фінансової кризи, активна фаза якої припала на середину листопаду. Криза чітко проявилась у вересні 2008 року з банкрутствами, злиттями та ліквідаціями кількох великих фінансових компаній США. Українська економіка не стала виключенням: у 2008 році інфляційні процеси відбувались при стабільному курсі гривні, але, все-таки, наприкінці року стався крах курсу гривні, що спричинив кризу у фінансово-банківській сфері. В подальших роках можна спостерігати зниження рівня інфляції: у 2009 році - 112,3%, у 2010 році - 109,1%, у 2011 році - 104,6%, у 2012 році - 99,8%.

У 2013 році темп інфляції пришвидшився, досягнувши 100,5%, що призвело до підвищення споживчих цін на 0,5%. У 2014 році в

Україні склалась складна економіко-політична ситуація: свавілля вищого керівництва країни, відмова від євроінтеграції тогочасного президента України, Революція гідності, незаконна анексія російською федерацією Автономної республіки Крим та початок антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях спричинили значний ріст рівня інфляції у 2014 та 2015 роках на 24,9% та 43,3% відповідно.

З кожним наступним роком рівень інфляції ставав стабільніше: 112,4% та 113,7% у 2016 та 2017 роках. У 2019 році рівень інфляції набув рекордно низької позначки – 104,1%, якщо порівнювати з періодом 2013 - 2022 роки. З 2020 року можна спостерігати значне підвищення цін 5 %. Така тенденція була розповсюджена по всьому світу, бо відбулась глобальна фінансова криза, яку вважать найгіршою з часів 2008 року та Великої депресії. Економісти визначили, що криза розпочалась у лютому-березні 2020 року, у квітні відбулось падіння світового фондового ринку, а активна фаза припала на жовтень. Це пов’язано поширенням вірусу COVID – 19, що як наслідок спричинив всесвітню пандемію: більшість населення нашої планети стикнулось з суворими карантинними обмеженнями, в тому числі на пересування. Ніколи раніше в історії людства подібні заходи не сягали таких масштабів. Уряди деяких країн вживали заходів для забезпечення масової фінансової підтримки компаніям, сім'ям і найбільш уразливим групам. Ще одним важливим чинником економічної кризи 2020 року стала російсько-саудівська нафтова війна, спровокована відмовою росії зменшити видобуток нафти для підтримки цін в умовах спаду споживання через пандемію COVID-19. Тенденції росту індексів інфляції можна було спостерігати і протягом 2021 року, зокрема в Україні цей показник становив 110,6 % [1].

2022 рік можна вважати економічно важким для усього цивілізованого світу. Україна зіткнулась з надзвичайно високим рівнем інфляції, який б’є рекорди через повномасштабне вторгнення росії на територію нашої держави та через глобальну кризу, шо призвело до перевищення позначки у 20%.

Аналізуючи графік за 2022 рік (рис. 1.2), можна побачити, що піки підвищення цін стались у березні та жовтні, але потім відбувається певне пониження цін, що може свідчити про пристосування

економіки України до реалій, що склались. Військова агресія росії проти України завдала значної шкоди виробничому капіталу та інфраструктурі, призвела до людських жертв та соціальної шкоди. Війна призвела до скорочення зайнятості та доходів населення, падіння купівельної спроможності, зменшення накопичених активів: у 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 млн осіб були змушені залишити свої домівки. Понад 7 мільйонів осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності сягнув 24% населення України [2].

Рисунок 1.2 – Значення інфляційних показників за 2022 рік по місяцях

Джерело: складено на основі [1].

У 2023 році уряду нашої країни вдалося контролювати інфляційні процеси, тому очікуваний рівень інфляції може становити 8–9 %. На зараз ми маємо 40 мільярдів золотовалютних резервів, що є рекордом, але дефіцит бюджету залишається на рівні 20 %, тому керівництво держави вже виявило можливість його компенсації. Позитивну тенденцію ми можемо спостерігати за допомогою статистичних даних, що представлені Державною службою статистики, які представлені у графіку (рис 1.3).

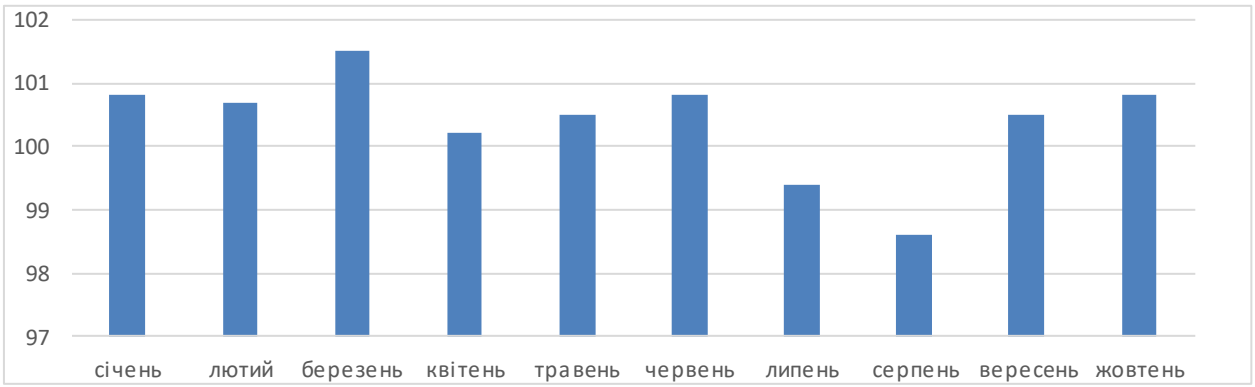

Рисунок 1.3 – Значення інфляційних показників за 2023 рік по місяцях

Джерело: складено на основі [1].

За словами прем'єр-міністра Дениса Шмигаля, якщо торік міжнародні партнери надали Україні 32 мільярди доларів у формі грантів та пільгових кредитів, то цього року очікується отримати 42 мільярди доларів прямого бюджетного фінансування - і це без військової підтримки та інших гуманітарних внесків від країн-партнерів. Цього року відбулось зростання ВВП більше ніж на 3 %, тому можна спостерігати поступове відновлення виробничої галузі країни [3].

У ситуації, що склалась в Україні, для проведення виваженої антиінфляційної політики необхідно здійснювати прогнозування інфляційних процесів, розробляти та реалізовувати валютну політику у сфері курсоутворення, організовувати рух іноземної валюти та брати участь в інвестиційному процесі. Для цього необхідно розробити модель інфляційних змін у грошово-кредитній системі, що базується на чіткому статистичному відображенні основних макроекономічних показників у сфері товарно-грошового обігу. Інфляційні заходи повинні реалізовуватись за допомогою операцій центрального банку на ринку цінних паперів в Україні, відродження та зміцнення цього ринку є необхідними для вдосконалення національної системи контролю за інфляцією та розвитку економіки в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua

2. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL : https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html

3. Укрінформ Прем'єр: Інфляція у 2023 році не перевищуватиме 8-9 %. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3772990-inflacia-u-2023-roci-ne-perevisuvatime-89-smigal.html

УДК 336

Кальчук Денис,
*здобувач вищої освіти
першого рівня*
Науковий керівник:
Н. Є. Юрик,
*канд. екон. наук, доцент,
Тернопільський національний
технічний університет,
м. Тернопіль, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Фінансова теорія часто оперує ідеалізованими рамками, які не здатні відобразити складність і непередбачуваність реальних фінансових систем. Цей розрив створює значні труднощі в ефективному реагуванні на сучасну економічну динаміку, таку як швидкий технологічний прогрес, глобалізація та ринкові потрясіння.

Сучасна фінансова теорія намагається адекватно моделювати та передбачати системні ризики, в тому числі ті, що випливають із взаємозалежності, левериджу та складних фінансових інструментів. Нездатність точно оцінити і пом'якшити системні ризики сприяє вразливості фінансових систем до криз і потрясінь.

Фінансова теорія традиційно передбачає раціональність та ефективність поведінки учасників ринку, ігноруючи вплив психологічних упереджень, стадного мислення та інформаційної асиметрії. Врахування цих поведінкових факторів має вирішальне значення для більш тонкого розуміння ринкової динаміки та розробки ефективних регуляторних та інвестиційних стратегій.

Інтеграція питань сталого розвитку та захисту довкілля є нагальним викликом для традиційної фінансової теорії. Неврахування довгострокових екологічних ризиків, дефіциту ресурсів та зміни клімату загрожує стабільності та стійкості фінансових ринків і підриває сталий економічний розвиток.

Стрімке поширення технологій, включаючи штучний інтелект, блокчейн та фінтех-інновації, кидає виклик традиційним фінансовим

парадигмам. Фінансова теорія повинна адаптуватися, щоб зрозуміти наслідки технологічних проривів для ринкової структури, регулювання та інвестиційних стратегій, щоб ефективно орієнтуватися в мінливому ландшафті.

Глобалізація посилила транскордонну фінансову взаємозалежність, наражаючи економіки на різного роду ризики. Перед сучасною фінансовою теорією стоїть завдання розробити механізми, здатні ефективно аналізувати та управляти складнощами, що виникають внаслідок глобальної економічної інтеграції, одночасно сприяючи стабільності та стійкості.

Зростання майнового розшарування та соціальної нерівності ставить перед фінансовою теорією серйозні виклики. Традиційні економічні моделі часто ігнорують соціальні наслідки фінансових рішень, що призводить до системних дисбалансів і соціальних заворушень. Вирішення цих проблем вимагає більш цілісного підходу, який враховує ширші соціальні наслідки фінансової політики та практики.

Зовнішнє середовище, що змінюється, створює як можливості, так і виклики для фінансової теорії. Досягнення балансу між стимулюванням інновацій та захистом фінансової стабільності вимагає тонкого розуміння регуляторних механізмів та їхньої ефективності у подоланні нових ризиків і небезпек.

Вирішення багатогранних проблем, з якими зіштовхуються сучасна фінансова система, вимагає інтеграції міждисциплінарних перспектив. Залучення знань з економіки, психології, соціології, екології та інших галузей може збагатити фінансову теорію та підвищити її здатність вирішувати складні проблеми реального світу.

Нарешті, розвиток фінансової теорії, враховуючи сучасні виклики вимагає відданості освіті та професійному розвитку. Оволодіння фахівцями у галузі фінансів теоретичних знань та практичних навичок, які допоможуть їм орієнтуватися в складних кризових умовах сьогодення є важливим для розбудови життєздатної та стійкої фінансової системи.

Отже, вирішення проблем фінансової теорії в умовах сучасних викликів вимагає комплексного та міждисциплінарного підходу, який визнає обмеженість традиційних парадигм і передбачає інновації та адаптивність. Протистоячи цим викликам, фінансова теорія може розвиватися, щоб краще задовольняти потреби суспільства і сприяти створенню більш стабільної та справедливої глобальної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL : https://www.elibrary.imf.org/display/book/ 9781589064409/ ch008.xml

2. URL : https://karger.com/pjp/article/38/3/176/274923/A-Financial-Theory-Perspective-of-the-Metrics

УДК 330.564(477)

Клочник Ольга,
*здобувачка вищої освіти,
другий (магістерський) рівень
вищої освіти*
Науковий керівник:
Л. М. Зомчак,
*канд. екон. наук, доцент,
Львівський національний
університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ОБСЯГОМ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ДОХОДАМИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Промисловість є однією з найбільш вагомих галузей національної економіки, оскільки її розвиток має безпосередній вплив на економічне благополуччя країни та життєвий рівень населення. Одним з ключових аспектів розвитку економіки є забезпечення підвищення доходів населення та збільшення обсягів виробництва промислової продукції.

Економетричні моделі користуються популярністю серед дослідників макроекономічних залежностей, наприклад, симультативні моделі [1], моделі на панельних даних [2] та просторові моделі [3], авторегресійні моделі [4], методи машинного навчання [5] тощо.

Для аналізу взаємозв'язку між обсягом промислової продукції та доходами населення, побудовано парну лінійно-кореляційну модель на основі статистичних даних за останні 20 років, що може допомогти встановити наявні зв'язки між цими двома факторами [6].

Вигляд рівняння парної регресії для впливу доходів населення на обсяг промислової продукції можна записати так:

$$y = 180058{,}7749 + 0{,}885030759x_1,$$

де у – обсяг промислової продукції,

х – доходи населення.

За коефіцієнтами можна зробити висновки: збільшення доходів на 1 млн. грн призводить до збільшення обсягу промислової продукції на 0.885%. Крім того, низький p-value цього коефіцієнта свідчить про статистичну значимість його впливу на зміну обсягу промислової продукції.

Модель перевірена на гетероскедастичність за допомогою графічного методу, критерію Бартлетта, тестів Парка та Годфрея, і було виявлено, що гетероскедастичність присутня. Це вказує на те, що дисперсії різних значень залежної змінної можуть відрізнятися відповідно до значень факторних змінних. Це може впливати на точність прогнозування моделі та вимагати додаткових корекцій для покращення її якості.

Тестування за допомогою критерія Бартлетта, показав наявність гетероскедастичності, оскільки розрахункове значення, яке становить 32,458, більше за табличне - 9,488, то із імовірністю 0,95 %, можна зробити висновок, що гетероскедастичність випадкових відхилень наявна.

Проведення тесту Парка, який полягає у побудові парної регресійної моделі залежності логарифму квадратів відхилень від логарифму факторної змінної, показало, що коефіцієнти при вільному члені статистично значущі, тому можна зробити висновок, що наявна гетероскедастичність.

Також було здійснено тестування за допомогою тесту Гофрея, який полягає у моделюванні залежності між e^2 та x за допомогою декількох кореляційно-регресійних моделей, методом найменших квадратів. У результаті було отримано, що наявна чиста гетероскедастичність, у моделі із найвищим значенням детермінації – 0,71 та статистично значущими параметрам, кореляційно-регресійна модель якої виглядає так:

$$e^2 = 108554308{,}37 + 0{,}01418727x^2$$

Для усунення гетероскедастичності випадкових відхилень, було використано метод зважених найменших квадратів у випадку, коли дисперсія випадкових відхилень пропорційні значенням факторної ознаки. Для цього було трансформовано початкову кореляційно-регресійну модель, тоді вибіркова кореляційно-регресійна модель для моделі взаємозв'язку доходів населення та обсягу промислової продукції буде наступною:

$$\frac{\tilde{y}}{\sqrt{x}} = 0{,}919244789\frac{1}{\sqrt{x}} + 124023{,}6727\sqrt{x}$$

Коефіцієнт детермінації для кореляційно-регресійної моделі із врахуванням гетероскедастичності становить 0,97, що є значно вище ніж коефіцієнт кореляції для моделі без її врахування.

Отже, результати проведеного дослідження свідчать про існування взаємозв'язку між доходами населення та обсягом промислової продукції в Україні. Однак, важливо врахувати наявність гетероскедастичності випадкових відхилень, що було підтверджено за допомогою графічного методу, критерію Бартлетта, тестів Парка та Годфрея. З метою усунення цієї проблеми було використано метод зважених найменших квадратів у випадку, коли дисперсія випадкових відхилень пропорційні значенням факторної ознаки, що дозволило досягнути точніших результатів та побудувати кращу модель залежності між доходами населення та обсягом промислової продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zomchak L. M. Sustainable development of Ukraine as a combination of social, economic and environmental components: structural econometric model of three-pillar approach. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. IOP Publishing.* 2023. Vol. 1254, no. 1. P. 012125.

2. Zomchak L., Vdovyn M. & Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. *In The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering.* Cham : Springer Nature Switzerland, 2023. P. 217–228.

3. Зомчак Л., Коваль Л. Сталий розвиток регіонів України: просторово-панельний підхід. Інфраструктура ринку. 2022. С. 211–215.

4. Zomchak L., Lapinkova A. Key Interest Rate as a Central Banks Tool of the Monetary Policy Influence on Inflation: The Case of Ukraine. Advances in Intelligent Systems. Computer Science and Digital Economics IV. Cham : Springer Nature Switzerland, 2023. P. 369–379.

5. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham : Springer Nature Switzerland, 2022. P. 553–561.

6. Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 316:1

Лаговська Тетяна,
здобувачка третього наукового рівня освіти
Науковий керівник:
В. В. Мартиненко,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Актуальність. В результаті бойових дій на територіях громад України разом з інфраструктурою громад руйнуються і суб'єкти підприємницької діяльності а також зменшується кількість робочих мість. Таким чином громади потребують додаткових ресурсів за для відновлення і спостерігається зниження рівня наповненості бюджетів даних територій.

Виклад основного матеріалу. Задля забезпечення відновлення економіки місцевих бюджетів та стабілізації економічної ситуації на територіях що постраждали від російської агресії є декілька шляхів вирішення.

Одним із даних механізмів стало прийняття розпорядження Кабінетом міністрів Про затвердження розподілу у 2023 році обсягу додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на де окупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. На Рисунку 1 наведено обсяги коштів що були перераховані з державного бюджету місцевим бюджетам у 2023 році. За 2023 рік [1] місцеві бюджети отримали додаткової дотації в обсязі 17155,5 мілионів гривень.

На 2024 рік затверджена додаткова дотація з державного бюджету до місцевих бюджетів [2] понад 33 міліарди гривень. За січень 2024 року місцеві бюджети отримали [1] 2 218,8 мілионів гривень.

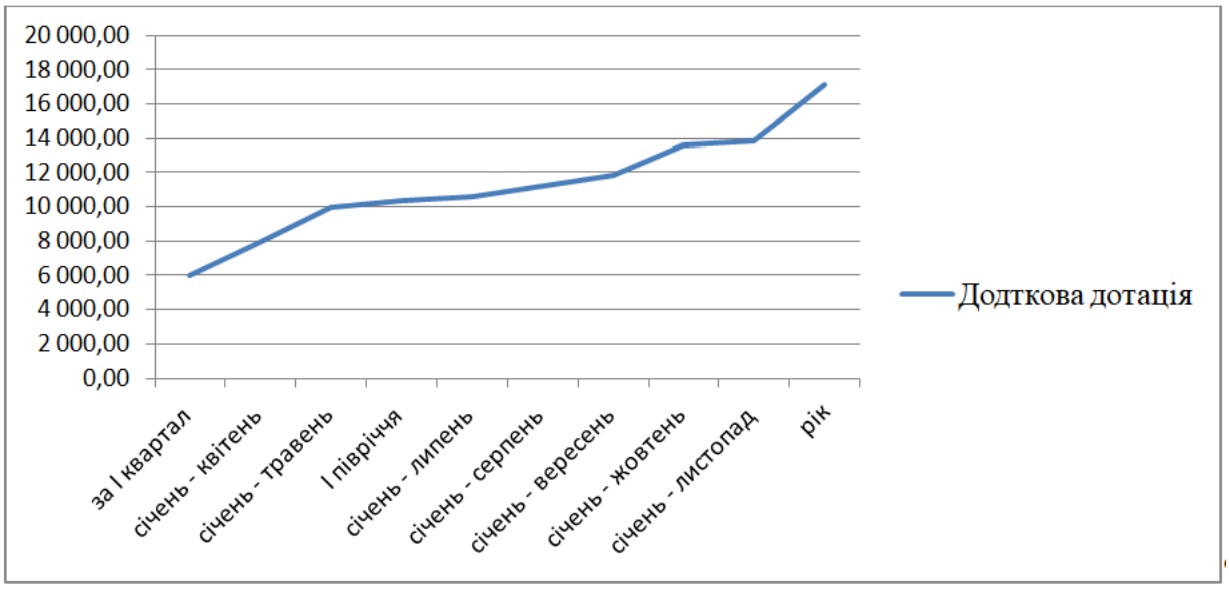

Рисунок 1 – Додаткова дотація з державного бюджету
до місцевих бюджетів за 2023 рік

Джерело: складено автором на основі даних Міністерства фінансів України [1].

Також для стабільності громади важливим питанням постає створення робочих мість а такош відкриття або відновлення роботи бюджето утворюючих підприємств.

За для стимуляції розвитку підприємництва на де окупованих територіях уряд удосконалив програму «Доступні кредити 5-7-9%» [3]. А саме збільшився ліміт фінансування для підприємств що зазнали руйнування на де окупованих територіях. Збільшився термін кредитування. Та підтримки виробництв з високою доданою вартістю та енерго ефективності.

Також за для відновлення економіки постраждалих громад є важлива підтримка неурядових грантодавців та інвесторів як Українських так і міжнародних.

На нашу думку надходження іноземних інвестицій на відбудову великих підприємств надасть можливість побудувати нові сучасні виробництва за стандартами великих корпорацій,з сучасними засобами виробництва і соціальним забезпеченям працівників.

Надання грантової програми надають можливість відкрити виробництва спираючисть на потреби громади а такош збільшує кількість само занятих осіб.

Висновок. Економіка де окупованих територій зазнала значного потрясіння і потребує стабілізації та розвитку економіки і формування джерел наповнення місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання доходів до місцевих бюджетів Міністерство фінансів. URL : https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv

2. Про затвердження Порядку та умов надання у 2024 році додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації : постанова Кабінету міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1477. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1477-2022-%D0%BF#Text

3. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. URL : https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-578916.html

УДК 330.101

Мартинов Денис,
начальник управління переоцінки заставного портфеля Департаменту оцінки та заставних операцій, ПАТ Акціонерний банк «Південний»
Науковий керівник:
Коваленко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ» ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ

Відповідно до теорії ризик-менеджменту ризик – це результат впливу невизначеності на досягнення поставлених цілей, а до загальних властивостей ризику як економічної категорії відносяться: невизначеність, конфліктність, альтернативність [1].

Невизначеність є фундаментальною характеристикою недостатньої забезпеченості процесу прийняття економічних рішень знаннями стосовно певної проблемної ситуації. Невизначеність ризику зокрема є основною властивістю цієї економічної категорії. Регулювання ризику можна вважати одним із способів зняття невизначеності, що виникає внаслідок недостовірності інформації або відсутності однозначності. Знайти засоби, що дають змогу повністю позбутись впливу чинника невизначеності, практично неможливо. Невизначеність як властивість системного ризику втілюється в асиметрії інформації на фінансових ринках та в складності прогнозування ймовірності і можливих наслідків реалізації системної економічного потрясіння.

Альтернативність – невід'ємна складова проблеми прийняття рішень за умов невизначеності, конфліктності передбачає необхідність вибору двох або декількох можливих варіантів рішень: якщо немає з чого обирати, то нема ні вибору, ні невизначеності. Відсутність

можливості вибору знімає питання про ризик. Там, де немає вибору, не виникає ризикована ситуація, тому не буде ризику.

Економічна невизначеність створює ситуації, коли заплановані витрати на споживання та інвестиції відкладаються або скасовуються. Невизначеність – це джерело випадковості, яку неможливо визначити кількісно [2].

Економічна невизначеність, у широкому сенсі, визначається як ситуація, коли майбутні перспективи економіки є непередбачуваними. У разі зростання невизначеності суб'єкти економіки зазнають негативного впливу, оскільки їхні очікування розмиті, і вони не здатні передбачити наслідки своїх рішень. Наприклад, споживачі, які мають невизначені очікування щодо майбутнього потоку доходів, воліли б відкласти споживання сьогодні та заощаджувати більше, щоб отримати плавний шлях споживання протягом усього життя.

Ця поведінка, яка дістала назву «мотив запобіжного заощадження» [3], може знизити економічну активність і сукупний попит в економіці в короткостроковій перспективі. Рішення уряду про державну політику також зазнають впливу, але в цьому випадку вони, як правило, відіграють роль пом'якшення негативного впливу зниження економічної активності через зростання невизначеності [4]. Вони проводять антициклічну політику, таку як фіскальна експансія, зниження податків або соціальні трансферти, коли зростає невизначеність [5].

На інвестиційні рішення економічних суб'єктів також впливає економічна невизначеність. Якщо в економіці зростає невизначеність, фірмам, які хочуть зробити інвестиції сьогодні, можливо, доведеться відкласти своє рішення, оскільки вони не впевнені, чи майбутні грошові потоки фірми покриють вартість інвестицій [6; 7]. Ця ситуація опосередковано вплине на інші рішення фірм, такі як працевлаштування, використання кредиту, погашення боргів, виплати соціального страхування та інші фактори. На додаток до всіх цих чинників, неминуче на показники фінансової стабільності банків також впливає невизначеність в економіці. У разі підвищеної невизначеності, оскільки споживання відкладено, кредитний ризик зростає, і це негативно впливає на їхні показники прибутковості. Крім того, заборгованість фірм може зменшитися, оскільки їхні інвестиції також відкладено, і їм більше не потрібно позичати для фінансування своїх інвестицій. Коефіцієнти фінансового левериджу та ліквідності компаній і банків

можуть покращитися, оскільки вони хочуть залишатися високоліквідними проти будь-яких негативних потрясінь в умовах зростаючої невизначеності. І останнє, але не менш важливе, це може негативно вплинути на витрати фірм на фінансування та процентні витрати, оскільки посилення невизначеності може призвести до збільшення премії за ризик і знецінення валюти, у якій деноміновані запозичення. Усі ці канали пояснюють передачу між економічною невизначеністю та показниками фінансової стабільності.

Підсумовуючи зазначене вище, необхідно виділити такі напрями обґрунтування можливого впливу економічної невизначеності на показники фінансової стабільності: вплив невизначеності на економічну систему в цілому; вплив на показники фінансової звітності позичальників реального сектору економіки; вплив на показники діяльності фінансових посередників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балджи М. Д. Економічний ризик та методи його вимірювання : навчальний посібник. Харків : Промарт, 2015. 300 с.

2. Sadorsky, P. Encyclopedia of Energy 2004 Stock Markets and Energy Prices. *Encyclopedia of Energy*. 2004. URL : http://surl.li/qlmrv

3. Skinner J. Risky income, life cycle consumption, and precautionary savings. *Journal of Monetary Economics*. 1988. № 22(2). P. 237–255.

4. Auerbach A, Hassett K. Fiscal policy and uncertainty. *International Finance*. 2002. Vol. 5(2). P. 229–249.

5. Sahinoz S, Cosar EE. Quantifying uncertainty and identifying its impacts on the Turkish economy. *Empirica*. 2020. Vol. 47. P. 365–387. DOI: 10.1007/s10663-018-9424-8

6. Ferderer J. The Impact of Uncertainty on Aggregate Investment Spending: An Empirical Analysis. *Journal of Money, Credit and Banking.* 1993. Vol. 25(1). 30 p.

7. Schwartz E, Dixit A, Pindyck R. Investment under uncertainty. *The Journal of Finance*. 1994. Vol. 49(5). P. 1924.

УДК 336.1

Новицька Софія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Фінансова теорія є основою для формування фінансової політики, розробки фінансових інструментів та методів управління фінансами [1]. У сучасних умовах Україна стикається з низкою викликів, які мають суттєвий вплив на фінансову теорію. Серед цих викликів можна виділити наступні:

1. Війна з росією. Війна призвела до значних руйнувань інфраструктури, а також до значного погіршення економічної ситуації в Україні. Це негативно вплинуло на фінансову систему країни, призвело до зростання рівня ризиків та невизначеності.

2. Цифрова економіка. Цифрова економіка розвивається швидкими темпами і має значний вплив на фінансову систему. Цифрові технології змінюють спосіб взаємодії учасників фінансових ринків, а також створюють нові фінансові інструменти та послуги.

3. Глобалізація. Глобалізація фінансових ринків призводить до зростання взаємозалежності фінансових систем різних країн. Це вимагає від фінансової теорії враховувати міжнародні аспекти фінансових процесів.

Ці виклики змушують переглядати традиційні підходи до фінансової теорії. Розв’язання проблем, пов’язаних з цими викликами, вимагає розробки нових теоретичних підходів, які б відповідали сучасним реаліям.

Одним з найважливіших завдань сучасної фінансової теорії є розробка методів оцінки та управління ризиками в умовах невизначеності. Війна з росією призвела до зростання рівня ризиків у всіх

сферах економіки, в тому числі і в фінансовій. Це вимагає від фінансової теорії розробки нових методів оцінки ризиків, які б враховували не лише статистичні дані, а й сценарії розвитку подій [2].

Іншим важливим завданням сучасної фінансової теорії є розробка методів регулювання фінансових систем в умовах цифровізації. Цифрові технології створюють нові можливості для фінансових злочинів і шахрайства. Це вимагає від фінансової теорії розробки нових методів регулювання фінансових систем, які б враховували особливості цифрових технологій.

Глобалізація фінансових ринків вимагає від фінансової теорії враховувати міжнародні аспекти фінансових процесів. Це включає в себе розробку методів порівняння фінансових систем різних країн, а також розробку методів міжнародного регулювання фінансових ринків [3]. Розв'язання проблем, пов'язаних з сучасними викликами, вимагає тісної співпраці науковців, практиків та державних органів. Фінансова теорія повинна бути орієнтована на практичні потреби, а її розробка повинна здійснюватися з урахуванням досвіду інших країн.

Ось деякі конкретні напрямки досліджень, які можуть бути корисними для вирішення проблем фінансової теорії в умовах сучасних викликів України:

1. Розробка методів оцінки ризиків в умовах невизначеності, пов'язаної з війною, цифровізацією та глобалізацією.
2. Розробка методів регулювання фінансових систем в умовах цифровізації, які б враховували особливості фінансових злочинів і шахрайства, пов'язаних з цифровими технологіями.
3. Розробка методів порівняння фінансових систем різних країн, які б враховували особливості їх економічного розвитку, політичної системи та правових норм.
4. Розробка методів міжнародного регулювання фінансових ринків, які б сприяли підвищенню їх ефективності та стабільності.

Регулярні дослідження в цих напрямах допоможуть розробити нову фінансову теорію, яка буде відповідати сучасним реаліям і допоможе Україні забезпечити фінансову стабільність і економічне зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасимчук З. В., Вахович І. М., Камінська І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2006. 220 с.

2. Шевченко О. М. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053 ;
DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61

3. Дзюнь О. Б. Світовий досвід створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 3. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=695 (дата звернення: 28.01.2024).

УДК 33.336.71

Ромашко Олексій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Жарікова О. Б.,
канд. екон. наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

РОЗВИТОК КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

З початку воєнного стану в Україні 13 % корпоративного портфеля за сумою зазнали дефолту, на початок грудня частка непрацюючих кредитів зросла до 40,5 %. Статус непрацюючих банки присвоюють тим кредитам, обслуговування яких неможливе без стягнення застави [1; 2; 3].

Дві третини нових NPL було визнано через прострочення на строк понад 90 днів. Вимогу про врахування кількості днів прострочення було тимчасово призупинено на початку війни, проте відновлено влітку. Клієнтам, які мають труднощі з обслуговуванням кредитів, банки пропонують заходи для відновлення платоспроможності [1; 2; 3].

З початку війни реструктуризовано 9 % гривневого корпоративного портфеля та 20 % – портфеля в іноземних валютах. Приватні та іноземні банки активніше, ніж державні, проводили реструктуризації з початку бойових дій.

Загалом із лютого банки відобразили кредитні втрати на рівні 9% чистого корпоративного кредитного портфеля, що був на початку повномасштабної війни. Переважно резерви формувалися під кредити, що перейшли в категорію непрацюючих. А от покриття резервами працюючих корпоративних кредитів у гривні знизилося, валютних – лише незначно зросло порівняно з початком року.

Збереження оцінок кредитних збитків за працюючим портфелем на довоєнному рівні може свідчити про використання банками некоректних моделей або ж занадто оптимістичних макроекономічних припущень [1; 2; 3].

Втрати від погіршення якості портфеля зростатимуть НБУ детально проаналізував найбільших корпоративних позичальників із загальною заборгованістю перед банками щонайменше 20 млн грн станом на 1 грудня 2022 року. Вони сукупно становлять 60 % чистого портфеля аналізувалися кредити, надані за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», та кредити державним компаніям. Позичальників було класифіковано за чотирма ризик зонами [1; 2; 3]:

зелена зона: позичальники історично мали прийнятні боргові метрики, основні активи не перебувають на охоплених війною територіях та не були пошкоджені через бойові дії. Для валютних кредитів: боржники мають джерела доходів в іноземній валюті або ж з прив'язкою до її курсу;

жовта зона: на позичальника впливає щонайменше один фактор ризику: некритичні погіршення умов ведення діяльності внаслідок втрати частини основних засобів, розташування окремих активів у прифронтових регіонах. Для валютних кредитів: відсутність надходжень в іноземній валюті або з прив'язкою до її курсу;

помаранчева зона: на позичальника впливає щонайменше один фактор ризику: кінцевий бенефіціарний власник боржника – громадянин росії; більшість активів сконцентровано в прифронтових регіонах; кредити боржника в інших банках протягом місяця визнані непрацюючими.

червона зона: є кілька факторів ризику: компанії розташовані на територіях, охоплених бойовими діями, або близьких до лінії фронту; вагомі руйнування основних засобів та втрата важливих об'єктів. Наявні значні ризики втрати доходів для галузей (зелена енергетика, нерухомість). Кредити боржника в інших банках протягом місяця визнані непрацюючими (рис. 1) [1; 2; 3].

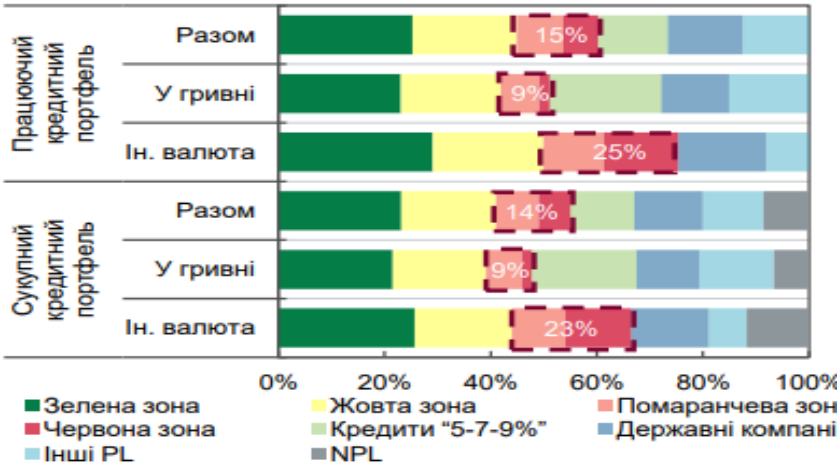

Рисунок 1 – Чисті кредити позичальникам – юридичним особам за оціненою якістю станом на 1 грудня 2022 р.

Джерело: НБУ. Проаналізовано найбільші 1 090 кредитів позичальників – юридичних осіб. Пояснення підходів до класифікації надано в тексті.

Отже, отримані результати оцінювання свідчать, що 15 % працюючого портфеля матимуть значні труднощі з обслуговуванням боргу. Валютний портфель ризикованіший, ніж гривневий, зокрема через брак джерел надходжень в іноземній валюті в низки компаній. З високою ймовірністю значна частина позичальників помаранчевої та червоної зон не зможуть своєчасно обслуговувати борги надалі. Разом із вже зафіксованими 9 % втрат це відповідає втраті понад 20 % працюючого до війни портфеля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zharikova O., Verbovenko I. (2022). Formation of a quality credit portfolio of Ukrainian Banks: state and structure of the credit portfolio of PrivatBank JSC by different sectors of the economy. *Bioeconomy Journal*. 2022. Том 13, вип. 4. С. 54–70. URL : https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/issue/view/729

2. Zharikova O. B., Pashchenko O. V., Smalyuh M. S. (2023). Ensuring effective management of the credit portfolio of a commercial bank in the conditions the modern crisis. *Bioeconomy Journal*. 2023. Том 14, вип. 2. URL : https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/issue/view/747

3. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/

УДК 368.021(477)

Рубан Максим,
Міхєєнко Анатолій,
аспіранти кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Науковий керівник:
Забаштанський М. М.,
д-р екон. наук, професор,
НУ «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Новітні виклики, які постали перед нашою державою з початком повномасштабного військового вторгнення, сформували необхідність трансформації умов функціонування всіх секторів економіки та суб'єктів господарювання, спрямування максимальних зусиль на збереження державної незалежності та суверенітету. За цих умов, особлива роль у відновленні належного функціонування національної економіки припала на страховий ринок, як особливого соціально-економічного середовища спроможного забезпечити страховий захист. За цих умов, вагомим завданням держави є забезпечення привабливості національного страхового ринку для іноземних приватних інвестицій, збереження векторів його подальшого функціонування: ефективність, прогресивність, перспективність, адаптивність.

За цих умов, особливо актуалізується питання удосконалення наявного нормативно-правового забезпечення. Так, з 1 січня 2024 року почав діяти новий Закон про страхування, який передбачає певні трансформації, вагомими серед яких є: впровадження застосування ризик-орієнтованого пруденційного нагляду та удосконалення вимог до платоспроможності страховиків; впровадження нового виду нагляду – нагляду за ринковою поведінкою. Йдеться про контроль додержання правил та стандартів надання фінансових послуг і поведінки на ринку, поширення інформації про послуги, ділової репутації власників та керівників [1].

Загалом, поточний рік повинен стати роком нової парадигми нагляду, визначеної новим законом, новими вимогами до капіталу та інвестиційної діяльності та ризик-орієнтовним підходом. За результатами 2023 року практично завершене опрозорення страхового ринку. Кількість страхових компаній за результатами 9 місяців в річному вимірі зменшилася на 20 % (із 139 до 111 компаній), водночас активи зросли на 3,5 %.

Окремо хочемо звернути увагу на те, що на сьогоднішній день спостерігаються позитивні тенденції за секторами. Так, відбулось зростання страхових премій в non-life сегменті ринку на 22 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Також, відбулось помітне пожвавлення бізнес-активності та збільшення кількості укладених страхових договорів з фізичними особами [1].

Водночас, залишаються окремі питання, що викликають певну стурбованість та потребують додаткової уваги, серед них: повільне зростання премій та зменшення кількості укладених договорів із страхування життя, що є основним інвестиційним ресурсом у довгостроковій перспективі.

Вагомим питанням подальшого розвитку страхового ринку залишається відновлення страхування майна. Сьогодні більшість ритейлових договорів страхування, що укладалися на українському ринку, не передбачає покриття збитків, завданих унаслідок воєнних дій.

Страхування таких ризиків здійснювалося страховиками переважно тільки в корпоративному сегменті та обмежено через складність процесу андерайтингу, високу вартість та незначну ємність українського ринку для страхування й перестрахування воєнних та інших катастрофічних ризиків.

У світі обмежена кількість страховиків здійснює страхування та перестрахування воєнних ризиків. Адже вони використовують спеціальні умови їх страхування. На жаль, із початком війни отримання перестрахового захисту для воєнних ризиків та відповідно укладення таких договорів страхування стало зовсім неможливим, бо для України війна перестала бути ризиком, а перетворилась на реальність. Це схоже на страхування корабля, що вже потрапив у шторм. На даний час, страхові компанії лише починають розробляти і впроваджувати продукти по страхуванню майна, які спрямовані на покриття військових ризиків [2].

Вищезазначене дає підстави здійснити узагальнення ключових інструментів регулювання ринку страхових послуг: спрощення стандартів ліцензування при посиленні фінансового моніторингу; встановлення відповідальності кінцевих бенефіціарних власників за діяльність страхової компанії та спеціалізованого перестраховика; встановлення вимог до корпоративного управління й системи внутрішнього контролю, вимог до системи управління ризиками; посилення вимог до прийнятності активів та оцінювання їхньої якості, оцінювання резервів, структури капіталу та рівня його достатності; формування системи раннього виявлення ризиків та вчасного реагування (пруденційний нагляд); розроблення процедури відновлення діяльності страхової компанії та виходу страховика чи спеціалізованого перестраховика з ринку; встановлення вимог щодо обліку та звітності відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності; відкритість та комунікація між регулятором та суб'єктами регулювання у процесі формування регуляторної політики, здійснення нагляду за ринком страхування [1; 2].

Забезпечення належного рівня функціонування страхового ринку держави залишається одним з вагомим завдань держави, що обумовлено його комплексним впливом на всіх учасників страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пишний А. Що визначатиме розвиток страхового ринку України в 2024 році? Страховий та банківський нагляд. URL : https://forinsurer.com/public/23/12/22/4991?hl=%EF%E8%F8%ED%E8% (дата звернення: 05.02.2024).

2. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL : https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html (дата звернення: 05.02.2024).

УДК 330.322:330.342.146

Сердюк Денис,
Швець Максим,
*здобувачі вищої освіти
третього (наукового) рівня,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна*

ФІНАНСИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ

Питання фінансового забезпечення сталого розвитку є досить складними та джерела такого фінансування, як уже засвідчує досвід розвинутих країн, є різними й повинні бути максимально диверсифікованими для залучення якомога більше обсягів інвестування. Важливу роль у питаннях фінансування сталого розвитку сьогодні відіграє держава. Органи влади намагаються стимулювати та підвищити інвестиційну привабливість економічної діяльності в екологічній та соціальній сферах суспільства.

Розглянемо детальніше сутність категорій «фінанси сталого розвитку» та «фінансування сталого розвитку». У науковій літературі трапляються різні варіанти використання цих дефініцій. Проаналізуємо їхню сутність більш докладно.

І. П. Васильчук, аналізуючи особливості формування фінансів сталого розвитку у постіндустріальній економіці, дотримується наступного підходу до розгляду зазначених дефініцій:

– фінанси сталого розвитку – це економічні відносини, що виникають у процесі діяльності економічних агентів, які керуються принципами корпоративної соціальної відповідальності, пов’язаної з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів з метою створення стійкої у довгостроковому періоді сталої (економічної, екологічної і соціальної) вартості з поправкою на фінансовий ризик та позитивного соціального ефекту за допомогою спеціальних фінансових моделей, методів, продуктів та інструментів;

– фінансування сталого розвитку – це діяльність установ фінансового сектора економіки, яка пов’язана із забезпеченням фінансовим

капіталом потреб економічних агентів щодо реалізації їх стратегій і досягнення цілей сталого розвитку у різних тематичних сферах діяльності – економічній, екологічній та соціальній [3, с. 215].

Т. В. Кожухова констатує, що «фінансування сталого розвитку – процес мобілізації, розподілу, спрямування до пріоритетних секторів, програм і проектів та ефективного використання фінансових ресурсів з метою досягнення сталого розвитку» [4, с. 40]. При цьому О. О. Солодовнік, досліджуючи сутність та особливості фінансового забезпечення сталого розвитку підприємства, зазначає: «фінансуванням сталого розвитку підприємства – діяльність підприємства, фінансових установ, держави та інших стейкхолдерів на засадах співробітництва, яка пов'язана із забезпеченням фінансовими ресурсами потреб підприємства щодо реалізації його стратегії та досягнення цілей сталого розвитку в економічній, екологічній та соціальній сферах» [5].

Таким чином, аналіз наукових концепцій дослідження сутності категорій «фінанси сталого розвитку», «фінансування сталого розвитку» дає можливість виокремити змістовні ознаки цих дефініцій. Серед них варто виокремити такі:

фінанси сталого розвитку:

– відображають економічні відносини між суб'єктами господарювання, які виникають в результаті інвестування коштів для реалізації проєктів та програм у сфері сталого розвитку;

– формуються на основі залучення значної кількості фінансових суб'єктів: фінансових установ, міжнародних фінансових організацій, державних інститутів, коштів приватних осіб;

– постійно розвиваються відповідно до зміни та удосконалення підходів щодо формування умов для сталого розвитку, створюються нові фінансові інструменти, нові підходи до залучення фінансових ресурсів;

фінансування сталого розвитку:

– сприяє реалізації проєктів, які спрямовані на покращення функціонування екологічної та економічної сфер суспільства;

– відбувається на основі пошуку консенсусу між інтересами всіх залучених до фінансування суб'єктів, враховуючи як економічні, так і соціальні, екологічні ефекти інвестування коштів в сталий розвиток;

– здійснюється в межах суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їхнього стратегій сталого розвитку, впровадження нових підходів до енергозбереження, поводження з відходами, захисту навколишнього середовища;

– частково може здійснюватися на основі досягнення не лише економічних та соціальних, але і з урахуванням фінансових інтересів власників інвестицій, збереження можливості отримувати додатковий дохід від використання таких інвестиційних коштів, хоча і за вартістю нижче від ринкової (імпакт-інвестування) [2; 3];

– формується з багатьох джерел та може використовуватися всіма економічними суб'єктами, підприємствами у різних галузях та секторах національної економіки та ін. [5].

Отже фінансування сталого розвитку – процес руху фінансових ресурсів від одних економічних суб'єктів (кредиторів, інвесторів) до інших з метою реалізації проєктів та заходів для підвищення темпів сталого розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильчук І. П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки.* 2015. № 2. С. 213–218. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/68bd571e-5b88-442f-9ae5-bcb43671edef/content

2. Іванова Н. Імпакт-інвестування як сучасний концепт сталого розвитку логістичних систем. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2023. № 1(33). С. 226–237. DOI: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-226-237

3. Іванова Н., Попело О. Оцінка корпоративного управління в контексті реалізації стратегії сталого розвитку. *Науковий вісник Полісся.* 2023. № 1(26). С. 183–201.

4. Кожухова Т. В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку : монографія. Кривий Ріг : Видавець ФОП Чернявський Д.О., 2017. 336 с.

5. Солодовнік О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство.* 2023. № 49. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-17

UDC 65.014

Voziian Valeriia,
Ciulu Ruxandra, Associate Professor PhD,
«Alexandru Ioan Cuza University» of Iasi,
Romania

RESISTANCE TO CHANGE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

The most diverse changes are constantly taking place in the economic, social, political and legal, scientific and technical spheres, in the internal and external business environment, etc., forcing organizations to transform their internal structure, relationships, business processes and business models, as well as to adapt to changing external rather aggressive operating conditions. Ultimately, changes become a necessary condition and driving force of development and progress, ensuring the ability of business entities to successfully exist in a highly competitive environment.

However, the process of change is often quite active, fast-moving, sometimes spontaneous and quite painful, because it disrupts the internal balance of the organization, destroys the established model of functioning and forces personnel to "leave the comfort zone". That is why, despite the progressive role of changes, their course is often accompanied by resistance from the organization's personnel.

Resistance to change can manifest itself in different ways and, taking into account its characteristics, it is divided into many varieties. Scientists from different countries, studying this phenomenon, group signs that lead to resistance in different vectors. So the scientist N.S. Priymak generally shared the views of I. Ansoff, L.M. Karamushki and O.S. Sokto offers an extension of the classification by additionally distinguishing the following classification features and types of resistance [1]:

- according to the intensity of manifestation: active, passive;
- by the consequences of resistance for the change management system: "light blows", critical condition, severe condition, destruction;
- by field of occurrence: psychological, logical;
- by duration of existence: situational, long-term (chronic), cyclical (repeated) [1].

At the same time, scientists emphasize the exceptional importance of understanding the psychological causes of resistance to change. So there are reasons for individual resistance

1) fear factor: job loss; loss of image or authority; salary reduction; increased responsibilities; breaking of informal ties; the instinct of resistance to any change in general.

2) factor of individual limitation of the employee: intellectual; psychological; professional; learning ability, etc.

The reasons for individual resistance to changes are mainly the factor of limited information "terra nova". In this case, employees: consider the changes unnecessary; believe that the changes are generally ineffective or not effective enough; do not know how to change; do not have a general idea of the change system; change agents are considered incompetent, etc.

Factors that are a deterrent for a group of employees (group resistance to changes): violation of the status quo by organizational changes; inertia effect; the effect of the collective unconscious.

The reasons for the resistance of the system are: inconsistency of organizational changes in the strategy of the subject (country, region, territorial community; enterprise); inconsistency of the organizational structure with the planned changes; inconsistency of organizational changes in mentality or established corporate culture; "planned" ineffectiveness of organizational changes; unreadiness of the organization's society for changes, etc.

There is a certain array of management models for overcoming resistance to change. The most popular among management personnel were [2]:

— Kotter's 8 step model;
— General Electric company model;
— Jick's model;
— Mento's summary table (Mento's review);
— Lewin's model.

To identify the level of resistance to change, it is proposed to use a methodology based on the study of the degree of its manifestation at three levels: individual, group and system. Such an assessment will allow to take into account both psychological causes of resistance to change, as well as behavioral and managerial ones. The overall level of resistance to change

(RC*i*) for the *i*-th enterprise is defined as a weighted average of the partial characteristics (states) of resistance at different levels [1]:

$$\mathrm{RC}i = \frac{1}{n} \times (\mathrm{IR}i + \mathrm{GR}i + SRi),$$

where, IR*i* - characteristic of individual resistance to changes;

GR*i* - Characteristics of group resistance to changes;

SR*i* - Characteristics of system resistance to changes;

n - is the number of partial characteristics.

For the purposes of change management, the following scale for evaluating resistance to change (RC*i*) is proposed for use:

$0 < \mathrm{RC}i \geq 2.99$ – resistance to changes is low, changes should be implemented;

$3.0 < \mathrm{RC}i \geq 4.99$ – resistance to changes is acceptable;

$5 < \mathrm{RC}i \geq 7.99$ – resistance to changes is expressed;

$8 < \mathrm{RC}i \geq 10$ – resistance to changes is significant, the change program should be reviewed.

Resistance to change is a partially positive phenomenon, as it indicates the stability and viability of the organization as a system. Therefore, the main task of the manager is to direct the energy of resistance to changes in the direction of organizational development.

REFERENCE

1. Pryymak, N. S. (2019). Classification of resistance to change and its evaluation within the framework of the management system of changes in the enterprise. *Efektyvna ekonomika.* [Online]. Vol. 6. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7150

2. Yılmaz D. and Kılıçoğlu G. (2013). Resistance to change and ways of reducing resistance in educational organizations. *European Journal of Research on Education.* Vol. 1(1), pp. 14–21.

УДК 330.322.3

Хом'як Катерина,
здобувачка фахової передвищої освіти (фахового молодшого бакалавра)
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Під час аналізу інвестиційної діяльності страхових компаній необхідно звернути увагу на джерела фінансування, які через внутрішні та зовнішні чинники можуть змінюватися. Основною метою інвестиційної діяльності страховиків є зростання суми інвестиційних ресурсів за допомогою усіх джерел фінансування (кошти, залучені за рахунок банківських установ, приватних або іноземних інвесторів, кошти з державного бюджету); обґрунтування доцільності пріоритетних напрямків використання залучених коштів; визначення ефективного спрямування інвестиційних ресурсів, покращення їх відтворювальної та технологічної структури (підтримка наявних потужностей, технічне переозброєння, нове будівництво тощо) [1, с. 97].

Варто відзначити, що інвестиційна діяльність страхових компаній є потужним чинником для розвитку національної економіки, адже пасивні кошти, які вони отримують від страхувальників, стають активним капіталом, що обертається на фінансовому ринку. Фінансові ресурси, які акумулюються у вигляді страхових резервів, виступають важливим джерелом інвестицій в економіку розвинутих країн світу. Напрям інвестування є достатньо прибутковим на фінансовому ринку України, хоча з урахуванням складної економічної ситуації, відбір банківських установ має бути максимально відкореговано за критерієм їх надійності та платоспроможності. На другому місці акції, на третьому – цінні папери, що емітуються державою, на четвертому –

права-вимоги до перестраховиків, на п'ятому – грошові кошти на поточних рахунках. Отже, таку структуру розміщення коштів страховиків можна пояснити низьким розвитком фінансового ринку в Україні та, як наслідок, відсутність на ньому надійних фінансових інструментів, що здатні забезпечити високу ліквідність, а також диверсифікацію активів страхових компаній [1, с. 98].

Для підвищення якості розробки і реалізації інвестиційної політики страхових компаній на ринку цінних паперів доцільно впроваджувати Стандарти The Global Investment Performance Standards (GIPS). Стандарти GIPS мають окремі розділи: основні принципи відповідності стандартам, початкові дані, методика розрахунків, побудова композитів, розкриття інформації, представлення результатів і звітність. Страхова компанія, яка приєдналася до стандартів GIPS, має пройти процедуру верифікації – це атестація процесів і процедур оцінки результативності інвестування в компанії по управлінню цінними паперами, яка виконується незалежною третьою стороною – «верифікатором». Наявність звіту про верифікацію зміцнюватиме конкурентні позиції компанії на страховому ринку [2, с. 245].

З метою активізації інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній, а також задля збільшення прибутковості від вкладених інвестицій, страхові організації, приймаючи рішення про розміщення коштів страхових резервів, мають звернути увагу на наступні напрями.

1. Під час нестабільної макроекономічної ситуації в країні основна сума коштів має вкладатись у державні банки, адже їх повернення гарантується державою.

2. Обираючи державні цінні папери для інвестування коштів необхідно враховувати наступні умови: дохідність державних фінансових інструментів має корелювати з рівнем інфляції, страхові організації повинні мати право доступу до аукціонів НБУ з розміщення ощадних (депозитних) сертифікатів.

3. Для формування довгострокових фінансових ресурсів страховим компаніям необхідно здійснювати вкладання у акції та облігації, які мають найвищий кредитний рейтинг емітентів відповідно до міжнародних рейтингових агентств (Moody's, S&P, Fitch), а також у ті, які входять до котирувального списку вищого рівня на фондовому ринку України.

4. Одним із напрямків вкладання коштів може стати інвестування у акції та облігації вітчизняних підприємств. Виходячи з економічної природи та механізмів інвестування в реальний сектор економіки, такі вкладення мають здійснюватися виключно на первинному ринку або в контрольні пакети функціонуючих акціонерних товариств.

5. Як окремий вид вкладень можна розглядати інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України (розроблення та впровадження високотехнологічного устаткування, іншої інноваційної продукції, енергозберігальних технологій, розвиток транспортної інфраструктури тощо).

6. Вдалим напрямом довгострокового інвестування страхових активів може стати інвестування в об'єкти нерухомості, адже такі інвестиції відрізняються високою рентабельністю, надійністю та ефективністю вкладень, різноманіттям типів об'єктів нерухомості як джерел інвестування [3, с. 668].

Таким чином, в сучасних умовах розвитку економіки переважна більшість страхових компаній в Україні здійснюють інвестиції в активи з невисоким ступенем ризику, орієнтуючись на надійність і ліквідність вкладень. Для того, щоб інвестиційна діяльність страхових компаній стала потужним чинником для розвитку національної економіки, уряду необхідно створити сприятливі умови для розвитку фінансового ринку, сприяти стабілізації національної валюти та збільшити довіру населення до небанківських фінансово-кредитних установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриляк С. С. Стратегія забезпечення функціонування механізму для активізації інвестиційної діяльності страховика. *Економічний аналіз :* зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ, 2021. Том 22, № 1. С. 97–101.

2. Ничипорчук М. О. Фактори активізації інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні. *Конференція молодих вчених*. 2022. № 4. С. 245–246.

3. Рекуненко І. І., Чорна С. В. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. *Економіка і суспільство*. 2021. № 8. С. 667–672.

УДК 330.341.1

Яковишен Євгеній,
здобувач фахової передвищої освіти (фахового молодшого бакалавра)
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права
м. Ірпінь, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ

Забезпечення привабливості для інвестицій є важливим пріоритетом для національної економіки. Інвестиції виступають каталізатором структурних змін у економіці та вирішення соціально-економічних проблем. Спрямоване активізування інвестиційної діяльності та формування інвестиційних ресурсів є основою для досягнення економічного зростання. Інвестиції виступають основним джерелом розвитку галузей; вони нерозривно пов'язані із інноваційними процесами та є ключовим елементом сталого економічного розвитку.

Загалом Україна має потужний потенціал для залучення значних обсягів іноземних інвестицій завдяки своєму вигідному географічному розташуванню, великому ринку з численними вільними «нішами», багатим природним ресурсам, потужній виробничій базі, дешевій та добре освіченій робочій силі та іншим важливим фактори. Однак обсяги іноземних інвестицій в Україну залишаються на дуже низькому рівні та недостатні для сприяння енергійному економічному розвитку країни. Така ситуація зумовлена низкою факторів, які не лише гальмують інвестиційні процеси в Україні, а й впливають на її загальний економічний розвиток.

До війни Україна регулярно і значно прогресувала за показниками інвестиційного клімату в індексі Світового банку Doing Business. У 2020 році Україна посіла 64 місце (зі 190 економік) у звіті Doing Business, піднявшись на 7 позицій порівняно з попереднім роком.

Було досягнуто прогресу в отриманні дозволів на будівництво, підключенні до електроенергії, захисті міноритарних інвесторів і транскордонній торгівлі [1].

Згідно з дослідженням Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА), індекс інвестиційної привабливості України в першому півріччі 2022 року знизився до 2,17 бала з 5 (з 2,73 у 2021 році) [2].

Для України 2022 рік ознаменувався двома головними стресовими факторами – пандемією COVID-19 та повномасштабне вторгнення російської федерації. Але якщо вплив пандемії поступово зменшувався в міру адаптації економіки та суспільства, то війна зупинила розвиток української економіки.

Проте, кількість керівників бізнесів, які вважають вигідними інвестиції в Україну, зросла майже вдвічі з 2022 року, попри війну. Це показало дослідження Європейської бізнес-асоціації (ЄБА) "Індекс інвестиційної привабливості України".

Повномасштабна військова агресія Росії проти України продовжує очолювати перелік факторів негативного впливу на інвестиційний клімат, на другому та третьому місцях – корупція та слабка судова система.

Серед позитивних змін бізнес-лідери найвище оцінили надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, дерегуляційні ініціативи та диджиталізацію державних послуг.

Наразі більшість, а саме 84 % опитаних директорів членських компаній Асоціації, вважають інвестклімат несприятливим. Втім серед них зменшилась кількість респондентів, що вважають його вкрай несприятливим – з 37 % до 24 %. Нейтрально оцінюють поточний інвестклімат 7 % топменеджерів, і ще 9 % вважають його скоріше сприятливим.

Попри війну, 32 % вважають, що новим інвесторам буде вигідно заходити в Україну (рік тому так вважали 17 % респондентів). При цьому 57 % опитаних нами компаній, що вже присутні на українському ринку, збираються інвестувати в Україну під час війни, а 79 % готові долучатися до процесу відбудови.

Оцінка динаміки інвестклімату за попередній рік залишається стриманою. Майже половина респондентів, а саме 48 % вказують на погіршення інвестиційного клімату, 39 % вважають, що суттєвих змін не відбулось, і 13 % вважають, що інвестклімат поліпшився.

Протягом наступних шести місяців 38 % очікують подальшого погіршення ситуації, а 48 % вважають, що інвестклімат не зазнає суттєвих змін. Водночас 14 % топменеджерів прогнозують покращення ситуації у першій половині 2024 року [3].

В даний момент головним завданням для політики України є об'єднання всіх можливих ресурсів для перемоги та відновлення економіки після війни. В подальшому країна прагне стати більш відкритою для міжнародного бізнесу, оскільки притікання іноземного капіталу та інтелектуальної власності не лише відновить паралізований промисловий сектор і, таким чином, зменшить рівень безробіття, а й сприятиме створенню нових виробництв, що ефективно використовують ресурси, на основі останніх технологічних розробок. Це сприятиме новому народженню України як технологічно розвиненої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Doing Business – 2020: Economy Profile of Ukraine / Word Bank Group. URL : https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf (date of access: 14.02.2024).

2. European Business Association 2022. Official website. URL : https://eba.com.ua (date of access: 14.02.2024).

3. Ільченко Л. Інвестувати в Україну вигідно, попри війну: інвестори пояснили чому – дослідження / Економічна правда. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/26/708137/ (дата звернення: 14.02.2024).

СЕКЦІЯ 2
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

УДК 330.322:330.342.146

Волок Антон;
Решетилов Денис,
здобувачі вищої освіти третього (наукового) рівня, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ІМПАКТ-ІНВЕСТУВАННЯ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Імпакт-інвестування – це відносно новий підхід до фінансування проєктів, заходів, які реалізуються з метою досягнення не виключно економічних або фінансових цілей, але і для одночасного досягнення соціальних та екологічних ефектів. Досвід розвинутих країн лише підтверджує, що сьогодні імпакт-інвестування активно розвивається в усьому світі й поступово формує нові напрями трансформації національної економіки, сприяє впровадженню моделі сталого розвитку суспільства.

Представимо декілька підходів до розгляду сутності імпакт-інвестування, які є в науковій літературі:

1) свідомий відбір та підтримка інвестором організацій і проєктів, які поділяють його соціальну та/або екологічну місію та здатні генерувати прибуток. Імпакт-інвестиції є різновидом соціально відповідальних, і воно орієнтується на позитивний вплив проактивно [2];

2) нова парадигма інвестиційної діяльності та йдуть у розріз з усталеними поглядами про те, що соціальні та екологічні проблеми можуть вирішуватися тільки за допомогою держави або благодійності, а ринкові інвестиції мають бути спрямовані виключно на отримання фінансового результату [3];

3) діяльність, що одночасно дозволяє досягти соціальних, екологічних цілей та отримати фінансовий прибуток, що повністю відповідає концепції корпоративної соціальної відповідальності. Цей тренд свідчить про те, що інвестори прагнуть отримати не лише стабільний дохід, але і зробити свій внесок у розвиток людства та планети [1].

Імпакт-інвестування за всіма своїми принципами здійсненні відповідає концепції сталого розвитку. Саме фінансування проєктів, які спрямовані на досягнення екологічних, соціальних цілей дозволяє одночасно прискорити і впровадження моделі сталого розвитку в суспільстві. При цьому сьогодні зрозуміло, що реалізувати таку концепцію без використання приватного капіталу для створення нових підприємств, впровадження нових проєктів у зазначеному напрямку не можливо.

Імпакт-інвестування відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку й у процесі реалізації цього виду фінансування досягається сукупність ефектів, які підтримують такий розвиток та прискорюють його темпи, а саме:

1) екологічні ефекти – використання фінансових ресурсів інвесторів дозволяє досягти при впровадженні окремих проєктів цілей щодо захисту навколишнього середовища, зменшення рівня відходів, підвищення ефективності їх переробки, зниження антропогенного впливу на природу та інші ефекти, які створюються в результаті впровадження раніше обдуманої та правильно побудованої бізнес-моделі;

2) соціальні ефекти – зниження соціальної нерівності, підвищення рівня соціальної інклюзії в суспільстві, розвиток здібностей громадян, забезпечення можливостей для їх реалізації, підтримка соціально незахищених верств громадян, захист прав дітей і т. ін.;

3) економічні (фінансові) ефекти – впровадження проєкту повинно супроводжуватися обов’язково отриманням доходу від його реалізації, який у подальшому може використовуватися вже порізному в межах ідеї проєкту; проте надалі такий проєкт повинен мати потенціал до здійснення самостійної господарської діяльності, забезпечувати поступове повернення коштів його інвесторам, розвиватися на основі власних фінансових ресурсів;

4) синергічні ефекти – цей вид ефектів не прийнято виокремлювати і рамках розгляду теоретичних положень реалізації імпакт-інвестування, проте використання цієї моделі фінансування окремих

проєктів дозволяє окрім економічних, екологічних та соціальних ефектів також отримати й додаткові позитивні наслідки для економіки, суспільства від впровадження таких проєктів.

Синергічні ефекти формуються поступово і відіграють ключову роль у розвитку макроекономічних систем, у межах яких впроваджуються різні проєкти, які фінансуються через використання моделі імпакт-інвестування. Крім того, такі ефекти загалом прискорюють впровадження моделі сталого розвитку, оскільки їх невід'ємною складовою є досягнення передусім соціальних та екологічних цілей

Варто зазначити, що і забезпечення сталого розвитку своєю чергою розвиває імпакт-інвестування. Формуючи фінансові ресурси для реалізації відповідних соціальних, екологічних проєктів, цей вид фінансування через розвиток нових напрямків економічної діяльності, підтримку інноваційних проєктів, створюють умови для зародження окремих галузей господарства. Ці галузі поступово розвиваються, підприємства в їхніх межах диверсифікуються і виникають нові проєкти, які частково також можуть фінансуватися за рахунок імпакт-інвестування.

Таким чином, між імпакт-інвестуванням та сталим розвитком можна констатувати наявність не лише прямого впливу по схемі обсяги фінансування виключно визначають розбудову соціальної, економічної та екологічної компонент функціонування сучасного суспільства, але розвиток таких компонентів у сукупності сприяє збільшенню обсягів зазначених ресурсів. Між окресленими процесами існує взаємовплив, що лише підкреслює важливість розвитку імпакт-інвестування в країні, оскільки сформовані в результаті використання такого виду фінансування синергічні ефекти можуть бути масштабними, проте не завжди явними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жиглей І. В. Імпакт-інвестування: від благодійності до фінансової вигоди. *Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу* : тези виступів Міжнар. наук. конф. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2017. С. 218–220. URL : https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/218.pdf

2. Ломачинська І. А. Концептуальні підходи до визначення сутності імпакт-інвестицій. *Бізнес Інформ.* 2020. № 2. С. 16–22. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-16-22

3. Тищенко В. В. Впровадження impact-інвестування в Україні. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип. 16. С. 513–520. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/78.pdf

УДК 336.64

Воробйов Андрій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Буряк А. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Сучасна економіка невід'ємно пов'язана з питанням бюджетного дефіциту, яке стає предметом нашого глибокого аналізу. На цій конференції ми розглянемо корені цієї економічної проблеми та розглянемо стратегії оптимізації, спрямовані на стабільність та розвиток країни.

Перша складова нашого аналізу - це причини виникнення бюджетного дефіциту. Збільшення витрат уряду та соціальних програм може бути викликане соціальною необхідністю чи стратегічними рішеннями. Непередбачені обставини, такі як природні катастрофи чи економічні кризи, можуть різко збільшити фінансові обтяження. Також важливо розглядати ефективність системи збору податків, оскільки неефективний механізм може призводити до втрати доходів [1; 2].

Диференціюючи види бюджетного дефіциту, ми отримуємо глибше розуміння проблеми. Спрямований і неспрямований дефіцит вказують на те, чи використовуються кошти для конкретних цілей чи залишаються взагалі без спрямованості. Циклічний та структурний дефіцит відображають економічні умови та долю сталості дефіциту. Враховуючи дефіцит у сфері бюджетних інвестицій, можна розробляти політику, спрямовану на стимулювання ефективного використання бюджетних ресурсів [3].

На наслідки бюджетного дефіциту впливає інфляційний тиск, який може виникнути внаслідок надмірного фінансування. Це може негативно впливати на покупну спроможність громадян. Збільшення

державного боргу створює загрозу фінансовій стабільності, а загальна економічна невпевненість може вразити інвестиційний клімат [4].

Оптимізація бюджетного дефіциту вимагає комплексного підходу та ретельного планування. Збільшення ефективності управління бюджетними ресурсами може бути досягнуто за допомогою ефективних стратегій фінансового контролю та аудиту. Раціоналізація соціальних програм та видатків вимагає докладного аналізу їх впливу та ефективності. Оптимізація податкової системи може стимулювати економічний розвиток та підвищити доходи. Прискорення економічного зростання через інновації та інвестиції може стати ключовим фактором для зменшення дефіциту.

Боротьба з бюджетним дефіцитом вимагає спільних зусиль та комплексного підходу. Тільки взаємодія та реалізація комплексних заходів дозволять досягти фінансової стабільності та забезпечити сталий економічний розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Auerbach, A. J., & Gale, W. G. (2014). The Budget Outlook: Projections and Implications. *Journal of Economic Perspectives.* 28(2), 3–28.

2. Blankart, C. B., & Koester, G. (2011). Public Debt and Productivity: The Difficult Quest for Growth in Jamaica. *CESifo Economic Studies.* 57(2), 349–364.

3. Mankiw, N. G. (2010). Macroeconomics (7th ed.). Worth Publishers.

4. Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2010). Growth in a Time of Debt. *American Economic Review.* 100(2), 573–578.

УДК 336.1:341.31

Гріділна Анастасія,
здобувачка передвищої фахової освіти
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан супроводжується значними економічними труднощами. Зокрема, збільшується потреба у фінансуванні для оборонних потреб, медичних послуг, відновлення інфраструктури та інших економічних підприємств. Ефективне управління публічними фінансами стає ключовим елементом забезпечення раціонального розподілу ресурсів.

Публікації останніх років розглядають різні аспекти функціонування публічних фінансів. Однак у зв'язку із тривалістю воєнного стану, зростанням напруженості у фінансовій сфері, збільшенням зовнішньої заборгованості та необхідністю додаткового фінансування витрат на військові потреби, а також у зв'язку з перспективами повоєнного відновлення економіки, яке неминуче настане, є важливим подальше вивчення проблем управління публічними фінансами в екстремальних умовах воєнного часу.

Управління у сфері публічних фінансів в умовах воєнного стану має свої особливості. У мирний час відповідно до бюджетного законодавства, щоб змінити суму видатків і доходів, доводилося вносити зміни у відповідні нормативні акти, і ця процедура тривала дні або й місяці. Проте функціонування економіки країни в умовах воєнного стану передбачає реалізацію низки невідкладних заходів, які стосуються розширення повноважень органів місцевого самоврядування, прийняття відповідних нормативно-правових актів та перерозподілу публічних фінансів відповідно до пріоритетності їх використання.

У воєнний час для перерозподілу коштів у бюджеті рішення парламенту не потрібні. Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найбільш необхідні потреби. Тому відповідно до потреби швидкого та ефективного реагування на ситуацію, що склалася, українська влада у напрямі належного використання публічних фінансів з початку війни прийняла низку оперативних рішень [1].

Для підтримки фізичних і юридичних осіб під час війни були прийняті податкові зміни, спрямовані на зменшення податкового тиску, спрощення податкових правил. В результаті запроваджених заходів скоротилися податкові надходження, а основними джерелами фінансування державного бюджету стали військові облігації, кредити від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти. Протягом березня-грудня 2022 року із зовнішніх джерел було залучено 562,9 млрд грн, або 46,4 %, що стало основним джерелом фінансування державного бюджету у 2022 році [2].

Слід відмітити, що під час воєнного стану для перерозподілу коштів у бюджеті рішення парламенту не потрібні. Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найбільш необхідні потреби. Тому відповідно до потреби швидкого та ефективного реагування на ситуацію, що склалася, українська влада у напрямі належного використання публічних фінансів з початку війни прийняла низку оперативних рішень. Так, урядом України 11 березня 2022 р. було ухвалено Постанову «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» № 252, у якій визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану [3]. Також у цьому контексті Кабінет Міністрів України схвалив зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, відповідно до чого визначено пріоритетність її видатків. Також варто згадати Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 9 квітня 2022 р. № 420, відповідно до якої змінюється порядок погашення позик, наданих на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та обслуговування місцевого боргу. Всі перелічені зміни в бюджетній системі, які вживаються під

час війни, суттєво впливають на виконання бюджетів на різних рівнях та на загальну ситуацію в сфері публічних фінансів України [1].

Отже, управління публічними фінансами в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою та складною задачею. Ефективне управління публічними фінансами у таких умовах передбачає раціональний розподіл фінансових ресурсів, стратегічне планування та відкритий діалог з громадськістю. Прозорість у використанні бюджетних коштів, ефективне контролювання корупції та раціональне використання кредитних ресурсів стають ключовими аспектами успішного управління публічними фінансами в умовах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління*. № 70/71. URL : https://doi.org/10.36930/507008 (дата звернення: 12.02.2024).

2. Прутська О., Мартинова Л. Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство*. № 55. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-57 (дата звернення: 12.02.2024).

3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінет Міністрів України від 11.03.2022 № 252. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voyennogostanu-252 (дата звернення: 12.02.2024).

4. Болдова А. А., Бреус К. М., Вітренко Л. О. Інтеграція ринку фінансових послуг у глобалізоване світове середовище. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 6–13.

УДК 332.1

Давидюк Микола,
аспірант
Науковий керівник:
Ткачук В. А.,
д-р екон. наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уже минуло два роки з моменту початку російського широкомасштабного вторгнення. За цей період багатьом регіонам України було завдано серйозної шкоди, що включає в себе значну замінованість наших територій в результаті ведення бойових дій, руйнування житлових будівель та іншої цивільної інфраструктури, порушення ланцюжків постачання, виробництва та транспортування, масову міграцію робочої сили та значний негативний вплив на економіку країни в цілому. В даний момент критично важливо розпочати формування основ для економічного відновлення та проаналізувати шляхи фінансового забезпечення, щоб зберегти стійкість економіки України під час воєнного конфлікту та успішно пройти процес відновлення після війни. В цьому дослідженні ми бажаємо акцентувати увагу на основних проблемах, з якими під час війни стикаються саме сільські території України.

Певна турбулентність та зміни в економіці України ще до широкомасштабної російської агресії загострили проблему соціально-економічного розвитку сільських територій нашої держави. Основними проблемами, які напряму впливали на розвиток сільських територій була низька ефективність сільськогосподарського виробництва через: недостатність обсягів державної фінансової підтримки існуючих програм, спрямованих на сільський розвиток; нераціональне

використання земель сільськогосподарського призначення; низьку забезпеченість аграрних підприємств основними виробничими засобами і недосконалу та нерозвинену інфраструктуру в цілому та відсутність інвестиційної підтримки. Всі ці проблеми тільки загострилися з початку російського повномасштабного вторгнення.

Таким чином в умовах війни особливого значення набуває фінансове забезпечення сільських територій на регіональному рівні, що може здійснюватися шляхом державного фінансування або альтернативних джерел фінансування з міжнародних фондів і програм. Одним із напрямків державного фінансування розвитку сільського господарства є кредитування, і важливе значення для цього виду підтримки має Постанова № 91 від 26 січня 2024 р. згідно якої уряд затвердив зміни до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва та розширив термін дії пільгового кредитування 5-7-9 в зоні високого воєнного ризику до трьох років [1], що в свою чергу має допомогти вирішити проблеми ведення аграрного бізнесу деокупованих територій, який є важливим чинником економічного розвитку сільських територій.

Варто відзначити, що більша частина сільськогосподарських угідь та інфраструктури аграрного сектору розташовані саме на сільських територіях. І саме тому розмінування цих угідь є однією з найважливіших потреб України задля забезпечення сталого розвитку економіки країни.

Від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року Україна загалом втратила 19,3% посівних площ через забрудненість орних полів нерозірваними снарядами та мінами [2]. Проте за даними Мінекономіки в Україні за 2023 рік вдалося розмінувати площу сільськогосподарських земель, на яких можна виростити 1 млн т зерна, за рік в обіг повернули 18 тис. кв км земель [3]. Отже важливим аспектом фінансового забезпечення розвитку сільських територій є підтримка розмінування угідь й для цього на період 2024-2027 років держава виділяє суму щонайменше €200 млн на компенсацію сільськогосподарським виробникам витрат на розмінування сільськогосподарських угідь [4]. Це в свою чергу дозволить забезпечити активізацію підприємницької діяльності у сільській місцевості на деокупованих територіях.

Також важливим методом фінансового забезпечення сільських територій в умовах сьогодення безперечно є міжнародна допомога. На сьогодні міжнародні донорські організації впроваджують в Українські

програми, які передбачають надання грантів для підтримки підприємництва та забезпечення економічного сільського розвитку та і як результат, підтримку продовольчої безпеки країни. Однією з таких ініціатив є Програма USAID з аграрного та сільського розвитку (АГРО), діяльність якої охоплює понад 13 000 ММСП, що становить 27% від загальної кількості зареєстрованих агропідприємств в Україні [5].

Отже, на нашу думку, розвиток державних кредитних програм, підтримка в розмінуванні сільськогосподарських угідь і домовленості щодо міжнародних програм підтримки є важливими фінансовими методами забезпечення сільського розвитку в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уряд продовжив дію пільгового кредитування 5-7-9 для деокупованих підприємств із зони високого воєнного ризику / ГС «Всеукраїнська Аграрна Рада». URL : https://uacouncil.org/uk/post/urad-prodovziv-diu-pilgovogo-kredituvanna-5-7-9-dla-deokupovanih-pidpriemstv-iz-zoni-visokogo-voennogo-riziku (дата звернення: 11.02.2023).

2. RESEARCH: THE IMPACT OF THE RUSSIAN WAR IN UKRAINE ON WORLD FOOD SECURITY. 15.12.2023. URL : https://ukrainianvictory.org/publications/research-the-impact-of-the-russian-war-in-ukraine-on-world-food-security/ (дата звернення: 11.02.2023).

3. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html (дата звернення: 11.02.2023).

4. 7 агрореформ – плани уряду з розмінування, держпідтримки та ринку землі / Онлайн асистент фермера. URL : https://kurkul.com/spetsproekty/1535-7-agroreform--plani-uryadu-z-rozminuvannya-derjpidtrimki-ta-rinku-zemli (дата звернення: 11.02.2023).

5. Програма USAID з аграрного та сільського розвитку (АГРО) / Вебсайт програми. URL : https://mailchi.mp/6a6c9e43415a/usaid-agro-activity-in-ukraine (дата звернення: 11.02.2023).

УДК 338.24

Дембовська Вероніка,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Діденко Л. В.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

КЛЮЧОВІ ПОДАТКОВІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

В умовах неперервних змін у світовій економіці та складних внутрішніх викликів, вдосконалення публічних фінансів стає однією з найактуальніших та стратегічних завдань для країн, включаючи Україну. Ключові податкові шляхи в цьому контексті є вирішальними для забезпечення стійкості та ефективності фіскальної системи. Інноваційні підходи до оподаткування, прозорі та справедливі податкові політики та ефективне управління бюджетом стають необхідністю для створення сприятливого економічного середовища та досягнення фінансової стабільності. У цьому контексті, вивчення та впровадження ключових податкових стратегій має велике значення для забезпечення ефективного фіскального управління та підтримки сталого економічного зростання України.

Публічні фінанси представляють собою суспільні відносини, що виникають у контексті задоволення різноманітних видів публічного інтересу. Ці відносини формуються під час створення, управління, розподілу та використання фінансових ресурсів, які належать державі, місцевому самоврядуванню та іншим фондам. Ці ресурси використовуються для задоволення потреб суспільства, визнаних органами держави чи місцевого самоврядування, незалежно від їх форми власності [1].

Гармонізація податкового законодавства України із стандартами Європейського Союзу у перспективі може послужити підґрунтям для отримання членства країною в цьому союзі. Тим не менше, перед реа-

лізацією такого процесу необхідно врахувати необхідність адаптації економіки для впровадження податкової реформи, оскільки перехідний період, коли держава не буде виконувати вимоги нового податкового законодавства, може тривати від одного до трьох років.

Високо актуальною є потреба в інноваційних підходах до системи оподаткування, спрямованих на зменшення більшості ризиків та стимулювання економічної активності. Це може включати в себе впровадження податкових кредитів за інвестиції, стимулювання досліджень та розвитку та інші механізми. Запровадження податку на виведений капітал, відповідно до балтійської моделі (замість оподаткування прибутку підприємств), може стати стимулом для привертання інвестицій, зменшити адміністративне навантаження та призвести до структурних змін, зокрема в перший період його впровадження у державний бюджет. Такий крок також дозволить замінити податок, встановлюючи більш точні та жорсткі правила, що може сприяти розвитку бізнесу в Україні [2].

Ще одним напрямком у вдосконаленні оподаткування публічних фінансів є впровадження податку на кінцеве споживання, як альтернативи ПДВ. Це сприятиме простішому методу адміністрування, фінансовій децентралізації регіонів і збільшенню загального обсягу податкових надходжень до зведеного бюджету. Однак існують певні недоліки, такі як висока ймовірність неотримання значних сум коштів на бюджетах різних рівнів у перші роки, а також необхідність внесення змін до численних нормативно-правових актів, що в умовах політичної нестабільності в Україні може стати проблематичним завданням [3].

Важливим елементом вдосконалення публічних фінансів є впровадження прозорих та справедливих податкових політик. Спрощення податкової системи, усунення різноманітних податкових пільг та забезпечення рівності у розподілі податкового тягаря можуть покращити ефективність та легкість використання фіскальних ресурсів. Слід звернути увагу на стимулювання інвестицій та підтримку підприємництва через оптимізацію податкових ставок та прискорення процедур. Зниження податкового тягаря для бізнесу сприятиме збільшенню інвестицій та створенню сприятливого клімату для розвитку підприємницької ініціативи.

Здійснення ключових податкових шляхів для удосконалення публічних фінансів України виявляється необхідним та перспективним завданням у контексті стрімкого розвитку економіки та потреб суспільства. Застосування інноваційних підходів до оподаткування, створення прозорих та справедливих податкових політик, ефективне управління бюджетом та розвиток податкової культури є необхідними кроками для забезпечення сталого економічного зростання та фінансової стійкості країни, особливо в нинішніх умовах.

Важливо підкреслити, що міжнародна співпраця та антикорупційні заходи грають ключову роль у цьому процесі, допомагаючи зберегти довіру громадян до фіскальної системи та забезпечити ефективне використання публічних ресурсів. Звернення до цих ключових напрямків сприятиме створенню більш прозорої, ефективної та стабільної фіскальної системи, яка сприятиме розвитку України та задоволенню потреб суспільства в найкращий спосіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазар У. О. Парламентський контроль за публічними фінансами: фінансово-правовий аспект : монографія. Чернівці, 2023. 175 с. URL : http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25825 (дата звернення: 01.02.2024).

2. Податок на прибуток підприємств чи податок на виведений капітал: аналіз та рекомендації / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій : вебсайт. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_1/27.pdf (дата звернення: 01.02.2024).

3. Швець Ю. О., Завальнюк А. О. Податкові реформи в країнах ЄС: переваги, недоліки їх впровадження в податкову систему України. *Європейський вектор економічного розвитку.* 2016. № 2 (21). С. 126–134. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (дата звернення: 01.02.2024).

УДК 336.2

Дідківська Катерина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Військова агресія на території України відобразилась на розвитку всіх сфер фінансової системи. Руйнування виробничої інфраструктури, логістичних зав'язків та релокація бізнесу призвела до зниження рівня економічної активності та, як наслідок, зниження доходів державного бюджету. Крім того, аналіз аналітичної інформації демонструє зниження вартості ВВП країни на третину, що свідчить про тенденції до збільшення залежності доходної частини [1].

Основна частка фінансових ресурсів на сучасному етапі забезпечує виконання оборонної функції: придбання боєприпасів, бронежилетів, транспортних засобів, амуніції, медикаментів тощо. Зростання активності бойових дій на території країни призвело до нарощення темпів державного боргу України (табл. 1). У процесі пошуку додаткових джерел фінансування Уряд активно використовує достатньо новий борговий інструмент – військові облігації. Так, у 2023 році держава випустила військові облігації на суму 1,6 млрд грн., що надало суттєву підтримку вітчизняній економіці та збройним силам [4].

Із загального фонду державного бюджету 3,9 млрд грн було виплачено на погашення зовнішнього боргу, на погашення внутрішнього боргу - 41,9 млрд грн [2].

Таблиця 1 – Обсяг державного боргу України
у 2018–2022 рр., млрд грн

Показники	Роки					
	2018	2019	2020	2021	2022	30.09.2023
Державний борг, зокрема	1 860,3	1 761,4	2 259,23	2 362,72	3 715,13	4 560,43
зовнішній	761,1	829,50	1 000,71	1 062,56	1 389,7	1 481,03
внутрішній	1 099,2	931,87	1 258,52	1 300,16	2 325,44	3 079,40
Гарантований державою борг, в т.ч.	308,13	236,93	292,65	309,34	357,71	325,70
зовнішній	10,32	9,35	32,24	49,04	72,20	71,35
внутрішній	297,81	227,57	260,41	260,30	285,52	254,35
Загальна сума боргу	**2 168,42**	**1 998,30**	**2 551,88**	**2 672,06**	**4 072,85**	**4 886,13**

Джерело: сформовано автором за даними [2].

Військові дії на території України особливо відобразились на роботі валютного та банківського ринків послуг. До початку повномасштабної війни валютний ринок був здебільшого збалансованим і не потребував значних інтервенцій з боку НБУ. Однак з початку воєнного стану НБУ покрив 37 % пропозиції валюти [3]. Окрім цього сформувався сукупний попит за власними операціями банків, так як українці змушені покинути Україну через воєнні дії [3].

Підтримка партнерів допомагає Україні залишатися відносно платоспроможною державою, яка виборює свою свободу та доводить усьому світу своє право на існування. Завдяки міжнародній підтримці вдалось збільшити міжнародні резерви НБУ до $28,9 млрд, зовнішні платежі Уряду та НБУ за період ВС становили $4,6 млрд [3].

Військові дії на території країни негативно впливають на формування доходів державного бюджету. Тому, на даному етапі розвитку, важливим є пошук шляхів додаткових джерел фінансування. На нашу думку такими джерелами може стати: додатковий випуск військових облігацій, підвищення рівня штрафів за адміністративні правопорушення, зростання акцизного податку на алкоголь та тютюнові вироби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кужелєв М. О. Публічні фінанси України: вплив війни, нові виклики та тенденції розвитку. URL : https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/8858/document.pdf#page=31

2. Державний та гарантований борг України: особливості управління під час війни. URL : http://surl.li/qepme

3. Лупін О. Валютна політика в умовах воєнного стану. Департамент відкритих ринків Національного банку України. URL : //bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_policy_conditions_martial_law_Lupin_pr_2023-04.pdf?v=6

4. Бражко О. В., Верительник С. М. Управління публічними фінансами та контроль за їх використанням в період воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Випуск 4. URL : https://www.chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/460/413

5. Прутська О. О., Мартинова Л. Б. Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство.* 2023. Випуск 55. URL : https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2886/2810

УДК 620.9

Калініченко Зоя,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

НОВЕ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ДЛЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Економіка в умовах воєнного часу є безпрецедентним випробуванням на стійкість всієї системи управління та функціонування інститутів. Сьогоднішній стан потребує дієвого розвороту економічної політики (монетарної, фіскальної, структурної) на цілі відновлення регіонів і територій країни. Зміни потрібно фокусувати на підвищенні ефективності використання наявних фінансових, трудових та виробничих ресурсів.

Минуло сім років від того, як розпочалася децентралізація і відбулися адміністративні (утворення об'єднаних територіальних громад) та фіскальні зміни. Головний результат – разом зі збільшенням ресурсів на місцях зросла й автономність у прийнятті рішень щодо управління ними і більша відповідальність.

До повномасштабної війни у 2021 році місцеві бюджети складали четверту частину доходів зведеного бюджету країни. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) мали майже 400 млрд грн. Для порівняння скажемо, що стільки минулого року пішло на пенсійні виплати всім українцям. Це значна сума, якою варто ефективно керувати.

На місцевому рівні необхідно вирішувати гуманітарні, комунальні, логістичні та міграційні проблеми, відновлювати зруйноване – а на це необхідні фінанси. Надходження з податку на доходи фізичних осіб, акцизів та земельного податку – статті бюджетів, які постраждали найбільше. Як результат, громади стикнулися із потребою продовжувати фінансувати освіту, медицину та ЖКГ при падінні надходжень до 70 %. Це внесло значний дисбаланс у сформовану систему місцевого фінансування.

Таблиця 1 – Ситуація із доходами громад у травні 2022-го року [1]

На скільки впали бюджетні доходи відносно очікуваних?	ОТГ поза зоною бойових дій, %	ОТГ у зоні бойових дій, %	ОТГ, що постраждали від російської окупації, %
Впали на 0-9%	23	12	13
Впали на 10-29%	21	26	17
Впали на 30-49%	8	23	30
Впали на 50-69%	3	20	22
Впали на понад 70%	1	3	4
Не впали	43	15	13
Важко сказати	1	0	0

Місцева влада, на відміну від уряду, має значно менший доступ до позикового ресурсу. Облігації місцевого займу можуть випускати здебільшого великі міста, а міжнародні позики та гранти залучаються в основному на інфраструктурні чи громадські проєкти – та й дозвіл на їхнє залучення законодавчо відсутній для сільських громад.

Тому, місцеві громади мали вдатись до інших механізмів. Перший – скорочення видатків. Другий – запит громади до центральної чи регіональної влади про пряму фінансову допомогу.

Дефіцит державного бюджету у $3,5 млрд на місяць та пріоритетність оборонних видатків не дозволяє наростити фінансування місцевих потреб.

Є декілька інструментів, що варті уваги. По-перше, навички фінансового менеджменту для місцевого самоврядування стають важливішими, ним варто навчати. Наприклад маємо такий факт з опитування: 16 % громад, що заявили про понад 30 % бюджетного дефіциту, не проводили скорочення бюджету та не зверталися до інших органів влади за фінансовою допомогою [1].

Має бути визначена нова Стратегія просторового розвитку держави, яка б враховувала нові територіальні розклади щодо ринку праці, природних ресурсів, інших складових продуктивних сил. Нова Стратегія розвитку - це формування потужних економічних кластерів (інноваційно-промислових, аграрних, рекреаційних тощо), які збалансовано зміцнюють регіони і вибудовують цілісну систему економічних зв’язків країни.

З іншого боку, варто розширювати зовнішнє фінансування. Саме про гранти та кредити від міжнародних партнерів центральна влада говорить як основне джерело покриття дефіциту державного бюджету. У цьому напрямку варто працювати і на місцевому рівні. Громади мають практику співпраці із закордонними громадами під час війни – 51 % громад звернулися та отримали гуманітарну допомогу від них [3].

Горизонтальні зв'язки на місцевому рівні важливі – їх варто перетворювати також у плідну співпрацю між громадами та з вищими рівнями іноземних урядів та організацій. Для цього потрібне кооперування та сприяння з боку української обласної та центральної влади, так само навчання для членів місцевого самоуправління.

Зараз триває активна робота над законопроєктом щодо агломерацій в Україні. Треба організувати пристосування та облаштування адекватної та стратегічно правильної інфраструктури, аби не стати ще більше заручниками транспортних та людських потоків, щоб одержувати якісні освітні, медичні послуги, щоб подбати про екологію навколо. Українці заслуговують на комфортне життя. А отже, це означає нестандартну модель управління – інноваційний та масштабніший підхід агломерації.

Законодавчо в Україні площа земель сільськогосподарського призначення, які можуть одночасно перебувати у власності однієї особи в 20 разів більше, ніж у Польщі. Фермерських господарств в Україні було близько 48 тисяч, ще менше 2,5 тисячі – сільськогосподарських кооперативів. Є ще 4,7 млн одноосібних сільськогосподарських товаровиробників, зареєстрованих як селянські господарства. Та це не фермери. А щодо сільськогосподарських земель, то офіційна земельна статистика неоднозначна. В руках агрохолдингів, за різними даними, було без урахування тимчасово окупованих земель, від 4 до 6 млн га, що становить близько третини всіх сільськогосподарських земель України. Десять найбільших з них обробляли близько 2,6 млн га. Неспівставно з Польщею.

Для конституційного процесу зменшення кількості невеликих фермерських господарств це означає, що шанси на створення реального громадянського суспільства також значно зменшуються. А саме громадянське суспільство, яке неможливе без потужного середнього класу, є найнадійнішим контролером влади, гарантом верховенства права.

Так в Польщі йдеться про 1,5 мільйона господарств. Це той випадок, коли кількість має значення. Невеликі фермерські господарства – в основному сімейні. Зберігаються сімейні, соціальні зв'язки, локальні культурні пласти. Бути фермером в Польщі – престижно. Сімейні господарства більш екологічні.

Враховуючи прогресивність, модерність польського фактора логічним було б обрати саме польський варіант розвитку земельних відносин.

Історичний досвід. У 20-30-ті роки минулого сторіччя Україна мала унікальний соціальний, економічний, навіть екологічний досвід творення "модерного" прошарку невеликих землевласників, яким завдячує Андрею Шептицькому. Це реальний український досвід успішної кооперації, колективного підприємництва на невеликих земельних ділянках. Але для майбутнього необхідно знати й розуміти: коли законодавці у 2020 році обирали підтримку агрохолдингів всупереч інтересам мільйонів, коли виявилося, що орендарями десятків тисяч земельних ділянок є росіяни, це була випадковість, інерція радянщини, лобіювання інтересів великих агрохолдингів чи щось інше.

Таким чином, правовий режим регіонального фінансування та використання і охорони земель сільськогосподарського призначення реалізується завдяки створенню та проведенню комплексу заходів органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піддубний І. Як змінилися бюджети громад під час війни / Економічна правда. 2022. 2 липня. URL : https://www.epravda.com.ua/archives/date_07112022/

2. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14

3. Третяк А., Третяк В., Ковалишин О. Удосконалення методики оцінки земель сільськогосподарського призначення в Україні. *Вісник НАН України, Колегіум.* 2016. URL : http://ua-ekonomist.com/archive/2016/5/tretyak.pdf

УДК 336.1

Карманикова Ілона,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В ПЕРІОД СУЧАСНОСТІ

Публічні фінанси є важливим інструментом державного управління і визначають здатність держави забезпечувати розвиток суспільства та задовольняти потреби своїх громадян. Україна, як і багато інших країн, стикається з труднощами в управлінні державними фінансами, що призводить до низької ефективності державного сектору та загрожує стабільності фінансової системи. Однією з основних проблем є нестабільність державного бюджету, відсутність чіткої стратегії його формування та недостатня ефективність його використання, що супроводжується повномасштабним вторгнення на українські землі.

Як наслідок, економіка стикнулася з викликами, на які не була розрахована, наслідком чого стало виникнення цілого комплексу проблем у фінансовій сфері та у сфері публічних фінансів зокрема. Власне задля кращого розуміння даного поняття і подальшого виокремлення особливостей управління фінансами, звернемося до його дефініції. Отже, одним з визначень публічних фінансів у науковій літературі є наступне: публічні фінанси — це сукупність грошових коштів суспільного сектору, що беруть участь в розподільчо-контрольних відносинах під час формування та використання державою фондів грошових коштів [1].

Управління публічними фінансами у воєнний період має ряд особливостей, які обумовлені характером та масштабами військових дій, а також станом економіки країни, а саме:

зростання витрат, що пов'язано з потребами Збройних Сил України для оборони держави, наданням гуманітарної допомоги,

підтримки економіки, це означає, що найбільше коштів виділяється на військові витрати, а також на соціальні програми, спрямовані на підтримку населення, яке постраждало від війни;

переорієнтація пріоритетів, тобто в період війни пріоритети змінюються на користь забезпечення обороноздатності держави та задоволення основних потреб населення;

зменшення доходів, внаслідок втрати контрольованих територій, припинення або обмеження зовнішньої торгівлі, руйнації підприємств або фірм тощо;

залучення зовнішньої допомоги, що є важливим джерелом фінансування, особливо у разі значного дефіциту бюджету [2].

Отже, проблеми розвитку публічних фінансів в Україні логічно продиктовані умовами воєнного часу, а тому державна влада та органи місцевого самоврядування мають максимально консолідуватись в питанні розв'язання таких проблем та вжити низку заходів, серед яких:

забезпечення фінансової стабільності, зокрема, утримання державного боргу на допустимому рівні, стабільність національної валюти та макроекономічне зростання;

підвищення ефективності використання публічних коштів, зокрема, за рахунок оптимізації бюджетних витрат;

прозорість та підзвітність, зокрема, уряд має забезпечити доступ до інформації про бюджетні витрати, а також інформацію про відкриті та прозорі процеси закупівель для запобігання корупції;

залучення інвестицій, держава повинна бути проактивними у залученні інвестицій у вітчизняну економіку, що призведе до відновлення інфраструктури, підтримки бізнесу, населення та сталого економічного розвитку.

Таким чином, в управлінні фінансами існує багато проблем і недоліків, які загострилися з початком повномасштабної війни, проте українська економіка зберігає плавучість завдяки регулярній роботі на міжнародному, державному та місцевому рівнях щодо залучення, перерозподілу, оптимізації публічних коштів. В цілому публічні фінанси мають потенціал до покращення, якщо держава вживе певних заходів в цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шайнога А. Е. Публічні фінанси як складова фінансової системи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* 2021. URL : https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-101-15

2. Губерська Н. Л., Чуприна Л. М. Загальнотеоретична характеристика публічних фінансів в Україні та актуальні питання їх правового регулювання. *Юридичний бюлетень.* 2021. Вип. 22. С. 76–84. URL : https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.22.10

УДК 336.2

Коблик Ігор,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СТРАТЕГІЇ ВИБОРУ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ

Боргова політика є одним з ключових елементів забезпечення фінансування економічних проектів та програм розвитку територіальних громад. В сучасних умовах обмеженості фінансових ресурсів, зростання потреб громад у відбудові зруйнованої інфраструктури та модернізації існуючої, важливим завданням є формування ефективної боргової стратегії, яка повинна забезпечити сталий розвиток та боргову стійкість громади.

Боргову політику територіальних громад варто розглядати, як сукупність стратегій та заходів, які визначають принципи, умови залучення та використання фінансових ресурсів, що були запозичені органами місцевого самоврядування, а також управління утвореними борговими зобов'язаннями, з метою ефективного вирішення територіальних завдань та досягнення соціально-економічного розвитку на місцевому рівні.

Важливість боргової політики визначається тим, що вона може впливати на:

1. Економічне зростання. Запозичені кошти можуть використовуватися для фінансування проектів та програм розвитку, які стимулюють економічне зростання.
2. Рівень життя населення. Запозичення коштів може використовуватися для фінансування соціальних програм, які покращують рівень життя населення.
3. Фінансову стабільність. Накопичені боргові зобов'язання, можуть призвести до фінансової нестабільності.

Ефективна боргова політика може допомогти територіальній громаді досягти своїх економічних і соціальних цілей, не наражаючи її на ризик фінансової нестабільності.

В процесі реалізації боргової політики територіальних громад, важливе значення має вибір боргових стратегій. Можна виділити кілька видів стратегій, які визначають підходи до залучення та управління борговими ресурсами та використовуються в залежності від поточного фінансового стану та боргової стійкості громади (табл. 1).

Таблиця 1 – Види стратегій боргової політики територіальних громад

Види стратегій	Особливості стратегії	Мета стратегії
Консервативна стратегія	зосереджена на обмеженні обсягів запозичень та уникненні великих боргових зобов'язань	зниження ризиків і забезпечення фінансової стабільності
Стратегія розвитку	активне залучення боргового капіталу для фінансування важливих для громади соціально-економічних програм та проєктів розвитку	стимулювання інвестицій та економічного росту
Стратегія диверсифікації	запозичення коштів з різних джерел, в різних валютах та формах	зменшення ризику та диверсифікація джерел фінансування
Стратегія реструктуризації	перегляд структури боргу для пристосування його до зміни економічних умов чи фінансового стану громади	забезпечення більшої гнучкості та ефективності управління борговими ресурсами
Стратегія рефінансування	переоцінка та заміщення існуючих боргів більш вигідними умовами	зменшення витрат на обслуговування боргових зобов'язань
Стратегія оптимізації боргового портфеля	активний моніторинг та управління наявними видами боргових інструментів та їх оптимізація	максимізація вигоди та мінімізація ризиків через ефективне управління борговим портфелем

Ці стратегії можуть використовуватися окремо чи комбінуватися в залежності від потреб, стану розвитку та фінансових цілей конкретної територіальної громади.

Таким чином, важливо враховувати специфіку кожної громади при виборі боргової стратегії та постійно адаптувати її до змін в економічному середовищі та фінансових умовах. Лише такий підхід дозволить досягти боргової стійкості, забезпечити ефективне управління борговими ресурсами та здійснити реалізацію стратегічних цілей громади в майбутньому.

УДК 330.338.2

Когут Сергій,
аспірант
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК ЯК ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасну цивілізацію неможливо уявити без належного енергетичного забезпечення, яке постійно еволюціонує. Із часом трансформується структура джерел енергії – зростає частка альтернативних, відновлюваних. Ринок енергії відіграє ключову роль у регулюванні відносин, пов'язаних із виробництвом, розподілом та споживанням енергії, і ефективність його функціонування суттєво впливає на економічний розвиток.

Електрична енергія стала однією з найважливіших форм енергії. Протягом останніх двох десятиліть на ринках електроенергії спостерігаються значні зміни, спрямовані на лібералізацію та перебудову. Галузь, яка колись була під контролем державних монополій, тепер пройшла широкомасштабну приватизацію та лібералізацію. В усіх країнах Європейського Союзу створено вільний ринок електроенергії, де всі споживачі мають можливість вибирати свого постачальника. Україна також долучилася до цього процесу, впроваджуючи реформи з метою створення прозорого та конкурентного ринку електроенергії, що також відповідає вимогам Європейського енергетичного співтовариства.

На сьогоднішній день в Україні активно впроваджуються ринкові відносини в електроенергетиці з двох основних причин. По-перше, це пов'язано зі змінами у зовнішніх умовах функціонування галузі, таких як господарські взаємовідносини з іншими підприємствами, участь у ринках палива та матеріалів, а також потреба у виконанні законів, спрямованих на створення ринкових відносин. Друга причина полягає у необхідності внутрішніх реформ галузі з метою підвищення

ефективності виробництва та передачі електроенергії, їх рентабельності та сприяння укладанню прямих договорів з контрагентами.

У 1996 році в Україні було встановлено Оптовий ринок електроенергії (ОРЕ), схожий на модель пулу електроенергії, що функціонує у Англії та Уельсі. ОРЕ працює як система для проведення операцій з купівлі-продажу електричної енергії. Протягом тривалого часу робота ОРЕ, як і енергетичної галузі в цілому, була нестабільною. Це було пов'язано насамперед з проблемами неплатежів та накопиченої заборгованості за відпущену електроенергію. До 1999 року переважну частину розрахунків здійснювали за допомогою бартеру, а лише близько 6% здійснювалися грошовими коштами. Проте у 2000 році у результаті здійснених урядом низки заходів, у тому числі пов'язаних з початком приватизаційних процесів та залученням нових менеджерів у галузь спостерігається стійка тенденція до досягнення повної оплати за відпущену електроенергію [1, с. 49–51].

Починаючи з 2014 року, органи державної влади розпочали реалізацію системи заходів для реформування ринку енергії України. Основними напрямками цього процесу є зміна підходів до формування цін на енергетичні ресурси, зниження "зеленого" тарифу, розробка нової моделі ринку електроенергії та упорядкування нормативно-правової бази у сфері енергетики [2, с. 89–92].

У контексті енергетичного ринку як фінансової складової економіки України, ініціатива уряду щодо забезпечення промислових підприємств безперервним електропостачанням за умови імпорту електроенергії з країн ЄС у 2023 році стала об'єктом уваги. Це свідчить про важливість енергетичної безпеки для ефективної діяльності виробничих підприємств.

Насамперед, ініціатива уряду відкриває можливість для промислових підприємств забезпечити стабільне виробництво шляхом імпорту електроенергії з ЄС. Проте, варто врахувати, що вартість електроенергії на європейських спотових ринках є вищою, що може вплинути на фінансові показники підприємств.

Зазначена ініціатива також демонструє важливість синхронізації енергетичних систем України з європейськими, яка відбулася в березні 2022 року. Це дозволило не лише імпортувати електроенергію, але й експортувати її в разі необхідності, що має важливе значення у забезпеченні енергетичної безпеки та відповіді на загрози, зокрема в контексті енергетичного терору рф проти України [3].

Отже, дослідження енергетичного ринку як фінансової складової економіки України підтверджує його важливість та вплив на всі галузі національної економіки. Перехід до більш ефективних та сталіших форм енергетики, сприяння розвитку альтернативних джерел енергії та підвищення енергоефективності є основними напрямами політики, спрямованої на покращення ситуації на енергетичному ринку.

Проте, для досягнення цих цілей необхідна системна та комплексна стратегія, що передбачає впровадження нових технологій, стимулювання інновацій та підтримку відповідного регулювання з боку держави. Також важливим аспектом є розвиток інфраструктури, модернізація та реконструкція енергетичних мереж та об'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паливно-енергетичний комплекс України: стан, проблеми та перспективи: Інформаційно-аналітична доповідь / Науковотехнічна спілка енергетиків та електротехніків України. К. : Ін-т енергетичних досліджень, 2000. 227 с.

2. Костюковський Б. А., Лещенко І. Ч. Звіт про НДР «Розроблення структури та організація діяльності національного ринку електроенергії з урахуванням об’єднання енергосистем України та європейських країн». *Проблеми загальної енергетики*. Київ : Інститут загальної енергетики НАН України. 2014. Вип. 3 (38). 171 с. Держ. реєстр. № 0110U004312. ISSN 1562-8965.

3. Мовчан У. Українська енергосистема 2023–2024: проблеми, виклики та перспективи. URL : https://rubryka.com/blog/ukrayinska-energosystema/ (дата звернення: 07.02.2024).

УДК 322

Кондаурова Домініка,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ЗАЛУЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах сучасності, коли українська економіка стикається із численними викликами та труднощами, однією з ключових стратегій забезпечення її відновлення та стійкості є залучення внутрішніх фінансових ресурсів. Прискорений розвиток подій на світовому ринку, геополітичні фактори, а також внутрішні виклики створюють необхідність у системному підході до вирішення економічних проблем та використання власних потенціалів країни для її відновлення.

Залучення внутрішніх фінансових ресурсів для відновлення економіки стає актуальним завданням, що вимагає не лише компетентного аналізу, але й розробки ефективних стратегій, спрямованих на підтримку стабільного економічного зростання. Від успішного вирішення цього завдання залежить не лише соціально-економічний добробут громадян, але й здатність країни конкурувати на міжнародній арені та визначати своє місце в глобальній економічній системі.

На початок вересня 2022 року, за даними Національної ради з відновлення України, непрямі фізичні пошкодження житлової та нежитлової нерухомості, а також інфраструктури, вже призвели до прямих збитків, які перевищують $127 млрд або більше 4,6 трильйонів гривень за поточним обмінним курсом. Ці втрати оцінені в рамках оцінок вартості заміщення втрачених активів [3].

Згідно інформації Міністерства фінансів, економічний удар від широкомасштабних воєнних дій призвів до різкого падіння ВВП України на близько 30 % за перші 9 місяців 2022 року. Небезпека пода-

льшого погіршення становища економіки визначається зростанням тиску на енергетичну інфраструктуру України. Це може призвести до додаткового зниження економічної динаміки та втрати ВВП на рівні близько 35 % або навіть більше, що еквівалентно понад 2 трильйонам гривень невиробленого ВВП за рік [1].

У зв'язку з масштабними прямими та непрямими втратами економіки, хочемо наголосити на необхідності мобілізації зусиль фінансово-економічного блоку Уряду для забезпечення достатніх ресурсів для відновлення зруйнованих об'єктів та підтримки постраждалих територій.

Станом на 28 листопада 2022 року, вартість прямих збитків, що виникли внаслідок фізичних пошкоджень житлової та нежитлової нерухомості та іншої інфраструктури, оцінена Національною радою з відновлення України, перевищила $127 млрд або 4,6 трильйонів гривень за поточним обмінним курсом. Додатково, внаслідок широкомасштабних воєнних дій, ВВП України зменшилося на близько 30 % за 9 місяців 2022 року, а можливе посилення тиску на енергетичну інфраструктуру може призвести до втрат ВВП на рівні 35 % або більше, що еквівалентно понад 2 трильйонам гривень невиробленого ВВП за рік [3].

Масштабні втрати економіки вимагають негайного зосередження зусиль фінансово-економічного блоку Уряду на забезпеченні достатніх ресурсів для відновлення зруйнованих об'єктів та підтримки на постраждалих територіях.

У контексті великих ризиків та низького інвестиційного інтересу приватного сектору, важливу роль у фінансуванні стабілізації та розвитку економіки відіграє держава, яка повинна акумулювати та розподіляти національний дохід, включаючи майбутні періоди, через державні запозичення, для пріоритетних цілей.

Зараз основний фокус уряду спрямований на забезпечення зовнішніх фінансових ресурсів для національної економіки. Однак важливо також розглядати розвиток внутрішнього ринку державного боргу як можливості збереження частини майбутнього національного доходу в країні та диверсифікації джерел фінансування. Надлишок ліквідності в українських банках, який в основному інвестується в державні цінні папери, може бути використаний більш оптимально для стимулювання економіки та підтримки внутрішнього попиту. Роль

Міністерства фінансів у залученні коштів фізичних та юридичних осіб у державні цінні папери може сприяти зменшенню потреби в емісійному фінансуванні та інфляційним ризикам.

У контексті розміщення державних облігацій з прив'язкою до облікової ставки НБУ, важливим є забезпечення доступу інших суб'єктів ринку, зокрема роздрібних інвесторів, до цих цінних паперів. Додатковим кроком може бути розширення інструментів із плаваючою ставкою для зменшення ризиків та залучення інвесторів. Прив'язка дохідності до різних факторів, таких як інфляція чи ключові ставки центральних банків, може покращити привабливість цих цінних паперів [2].

Отже, подальше розглядання можливості пом'якшення вимог з фінансового моніторингу для інвестування у державні цінні папери може допомогти залучити більше інвесторів. Важливим є ефективна координація фіскальної та монетарної політики для забезпечення фінансової стабільності та безпеки у воєнний та мирний періоди. Спільна політика залучення коштів на внутрішньому ринку може зменшити ризики та залучити громадян і бізнес до підтримки країни в умовах воєнного конфлікту та його наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/
2. Національний банк України. URL : http://https://bank.gov.ua/
3. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 : станом на 17 черв. 2022 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text

УДК 336.72

Конончук Олег,
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ В ІНВЕСТИЦІЇ

Питання трансформацій заощаджень в інвестиції завжди стоїть гостро для фінансової системи держави. Роль банків, які супроводжують цей процес, надзвичайно важлива. Банки виступають не тільки посередниками у цій сфері, але й модераторами формування необхідного інвестиційного ресурсу.

Взаємозв'язок заощаджень та інвестицій дуже тісний на макро- і на мікрорівні економіки держави. Абсорбція банками заощаджень населення як вільних ресурсів та їх розміщення на ринках капіталу є основою інвестиційної політики. Гроші рухаються від їх власників до ефективних споживачів. Для останніх умови контракту передбачають платність і поверненість, а перші отримують процентну винагороду за позику. Тимчасову відмову кредиторів від поточного споживання власних вільних коштів та їх інвестиційне спрямування визначає особливості кругообороту капіталу.

Одним з перших цей аспект відзначили Ф.Фабоцці та Г.Марковіц в своїй вже історичній праці з інвестиційного менеджменту [1]. Також П.Ілляшенко написав про це як про добровільну часову затримку винагороди: «Заощадження потребує пожертвування (затримки) негайною винагородою, щоб отримати більшу винагороду в майбутньому» [2, с. 36]. Відтермінування часу населенням в управлінні власними інвестиціями визначає вибір фінансових альтернатив і власної фінансової поведінки. Заощадження зберігають тривалий час свою резервну ідентичність, купівельну спроможність, не споживаються у поточному періоді, а інвестуються з метою їх збереження та приросту (капіталізації).

Значення заощаджень населення в економіці держави розглядається з точки зору задоволення потреб їх власників та сприяння економічному розвитку через фінансування інвестицій. Можна погодитися, що «економічна роль заощаджень домогосподарств полягає в тому, що вони сприяють кращому задоволенню та урізноманітненню потреб населення й безпосередньо впливають на обсяг ВВП та національного доходу» [3]. Достатньо акцентованим є важливий аспект розуміння заощаджень передусім як інвестиційного ресурсу для економічного відтворення у кругообороті капіталу. Відомо, що заощадження населення виступають найважливішим джерелом фінансових ресурсів, а населення визначається як пріоритетний постачальник капіталу для інших учасників ринку.

Статистичні дані щодо обсягів заощаджень домогосподарств, виражених у цінних паперах та в іноземній валюті, представлені на сайті Державної служби статистики України [4]. Динаміка обсягів заощаджень є мінливою (що відображає загальну нестабільність, викликану воєнними і іншими обставинами у 2014-2016 рр. і у 2021-2022 рр.). Порівняно з попередніми роками все ж маємо разючий обвал заощаджень у 2022 рр. Причиною цього стала війна, коли вкладники не воліли залишати гроші на банківських рахунках з питань власної фінансової безпеки. Фактично, в умовах війни ми стикнулися з вимушеною тезаврацією грошей.

Держкомстат зафіксував загальні доходи населення у 2022 р. обсягом 4698,6 млрд грн, витрати – 4876,0 млрд грн, тобто зменшення заощаджень склало 177,4 млрд грн. За таких обставин ринки інвестиційних ресурсів стискаються. Оскільки практично не інвестується те, що відкладається як недоторканий ресурс фінансування першочергових потреб. Інвестори завжди враховують можливу втрату коштів внаслідок різних обставин. Інвестування фактично є експериментом з розміщення ресурсів, коли присутній постійний ризик їх наступного обігу і повернення. При перевищенні витрат над доходами населення не може інвестувати вільні ресурси. Тому що немає у населення вільних ресурсів для інвестиційних експериментів. Депозити на банківських рахунках у нестабільні часи все ж краще розглядати як відкладений попит, а не інвестиційний ресурс. Падіння ринків акцій протягом останніх років і засвідчує відмову від придбання власності (немає гарантій збереження власності) і несприйняття інвестиційних ризиків від таких операцій.

Населення переважно придбаває боргові активи як різновид власних інвестицій, і серед них патріотично-громадянського спрямування. Наприклад, військові облігації (станом на 11.10.2023 на аукціоні було продано військових облігацій на суму 3,6 млрд. грн., загалом фінансування потреб оборони через ОВДП, включаючи військові облігації сягнуло майже 149 млн грн). Військові облігації можна придбати у кілька кліків в платформі «Дія».

Населення як потенційні інвестори, при бажанні зберегти купівельну спроможність гривні, відгукувалося на спеціальні пропозиції банків. Проте, такі депозитні вкладення не є повноцінним інвестиційним інструментом населення. Хаотичні імпульси вкладень це, фактично, ситуативні квазі-інвестиції.

При мінливій офіційній інфляції (коли цифри не відображають реальне знецінення гривні) це радше спроба захистити свої заощадження від знецінення шляхом легітимного придбання іноземної валюти (як більш стійкого активу). Для Національного банку це вдалий інструмент зв'язування надлишкової немобільної грошової маси, що зберігалась на банківських рахунках як організовано закумульований і попередньо відкладений інвестиційний ресурс.

Отже, заощаджувальна поведінка населення та вибір інвестиційних альтернатив завжди залежать від макроекономічної стабільності, наявності вільних для інвестування фінансових ресурсів, якості банківських послуг і прогнозування інвестиційних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fabozzi, Frank J., Harry M. Markowitz, Editors (2002). The Theory and Practice of Investment Management. Hoboken, NJ : Wiley. URL : https://www.wiley.com/en-us/The+Theory+and+Practice+of+Investment+Management-p-9780471445654

2. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: інвестиції домогосподарств та прийняття рішень про позички. *Вісник Національного банку України.* 2017. № 242. С. 31–52. URL : https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/242_3_ukr.pdf

3. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. DOI : 10.32702/2307-2105-2020.11.67

4. Доходи та витрати населення / Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/

УДК 336.1

Кравчук Анна,
*здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Управління публічними фінансами є ключовим елементом економічної політики будь-якої країни. В контексті сучасних викликів та нестабільності, пов'язаної з глобальними кризами та геополітичними конфліктами, стратегічне управління публічними фінансами набуває особливого значення для забезпечення фінансової безпеки країни. Саме публічні фінанси забезпечують стабільний розвиток країни та виступають гарантією виконання соціальних зобов’язань держави перед громадянами. Пошук стратегії здатної забезпечити успішне управління публічними фінансами, а також закріплення стратегічних пріоритетів розвитку є ключовими питаннями на шляху прогресивних перетворень України.

Дане питання досліджували такі науковці, як О. Амосов, Я. Дропа, В. Кудряшова, О. Кириленка, А. Хомутенко та інші.

Бажання України інтегруватися до Європейського Союзу вимагає зусиль суспільства щодо реформування економічної системи країни, в тому числі й модернізації системи управління публічними фінансами.

Перспектива побудови ефективної національної економіки та фінансової системи в умовах воєнного стану потребує радикальних та системних реформ в управлінні публічними фінансами як структурної складової загальної системи державного управління. Сучасний рівень даного управління характеризується неузгодженням і незбалансованістю дій між окремими структурними складовими. Беручи до уваги те,

що налагоджена система управління державними фінансами являє собою важливу базу для забезпечення стратегічного і тактичного розподілу державних фінансів.

Найбільшим недоліком системи управління публічними фінансів є непередбачуваність державної фінансової політики.

Процес реформування цієї системи в Україні є безперервним. Його основи закладені в Конституції України, Податковому кодексі, Митному кодексі, Бюджетному кодексі та інших документах.

Під час динамічного розвитку системи управління Кабінет Міністрів України від 29.12.2021 розпорядженням № 1805-р схвалив Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 рр. [1] і План заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 рр. [2]. Ними було визначено стратегічну мету даного реформування – «… побудова сучасної, стійкої та ефективної системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення збереження фінансової стабільності держави та створення умов для сталого зростання соціально-інклюзивної економіки через підвищення результативності мобілізації та витрачання державних коштів. Результатом її реалізації має стати більш ефективна система управління державними фінансами, яка разом з реформованою системою державного управління сприятиме сталому соціально-економічному розвитку держави, конкурентоспроможності економіки та динамічній інтеграції України в міжнародні ринки, зокрема в спільний ринок держав-членів ЄС» [1].

Можна виділити такі стратегічні цілі реформування системи управління публічними фінансами:

- Підвищення ефективності розподілу державних фінансів суб’єктами у процесі формування державної політики;
- Забезпечення дотримання загальної фінансової дисципліни на рівні держави, органів місцевого самоврядування і суб’єктів господарювання;
- Підвищення прозорості показників державних фінансових планів та звітів про їх виконання в управлінні публічними фінансами;
- Забезпечення ефективного виконання державних планів, в тому числі й державного і місцевого бюджетів, фінансових планів підприємств, організацій, установ;
- Модернізація форм та методів управління людськими ресурсами у сфері публічних фінансів.

Отже, у системі публічних фінансів існує багато нормативних документів, що визначають стратегічні напрями її розвитку. Однак більшість з них регламентують особливості сфери державних фінансів, тоді як поняття публічні фінанси є ширшим. Тому поряд з іншими недоліками існує потреба в розробці стратегії, яка визначатиме напрямки вдосконалення управління публічними фінансами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 рр. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-р#Text

2. План заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 рр. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-р#n374

УДК 338

Кузьмак Анна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ КИЄВА: СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА

Місцеві фінанси є важливими для ефективного функціонування економічної системи країни та забезпечення життєдіяльності і економічного розвитку регіонам. Вони використовуються для надання основних послуг, необхідних для життя людей, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, транспорт, житлово-комунальне господарство. Місцеві фінанси дають можливість громадам самостійно вирішувати питання місцевого значення, розробляти та реалізовувати власні програми розвитку. Завдяки цьому органи місцевого самоврядування стають більш підзвітними перед громадою, адже вони відповідають за те, як використовуються бюджетні кошти. В цих тезах висвітлено основну суть місцевого бюджету Києва та його структуру за доходами та видатками.

Структура місцевого бюджету Києва за доходами включають наступні складові (рис. 1):

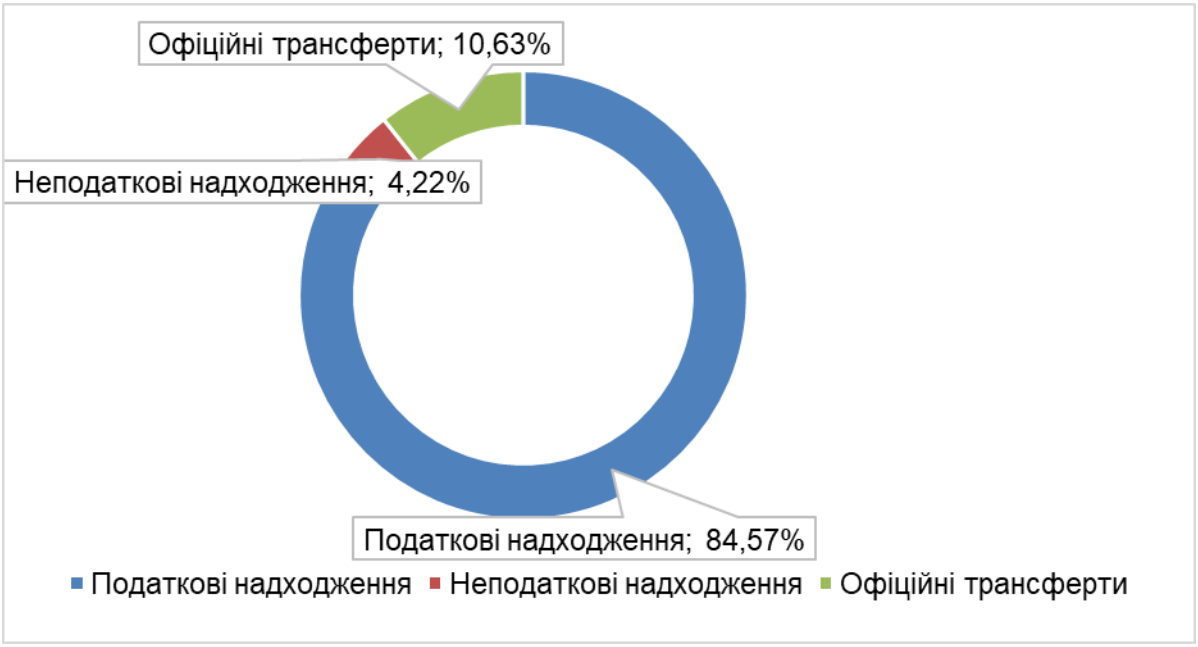

Рисунок 1 – Структура місцевого бюджету Києва
за доходами 2023 р. [1]

Податкові надходження включають: податок на прибуток, податок на збільшення ринкової вартості, місцевий податок та внутрішній податок на товари та послуги. На діаграмі показано що найбільший відсоток доходів місцевий бюджет Києва отримує від податкових надходжень (84 %).

Неподаткові надходження включають: доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, власні надходження бюджетних установ. Аналізуючи діаграму можна помітити що неподаткові надходження становлять 4,20 %.

Доходи від операцій з капіталом включають: надходження від продажу основного капіталу та кошти від продажу землі і нематеріальних активів, яку становлять 0,48 %. Офіційні трансфери включають: трансфери від органів державного управління та трансфери від Європейського Союзу (10 %). Структура місцевого бюджету Києва за витратами включають наступні складові (рис. 2):

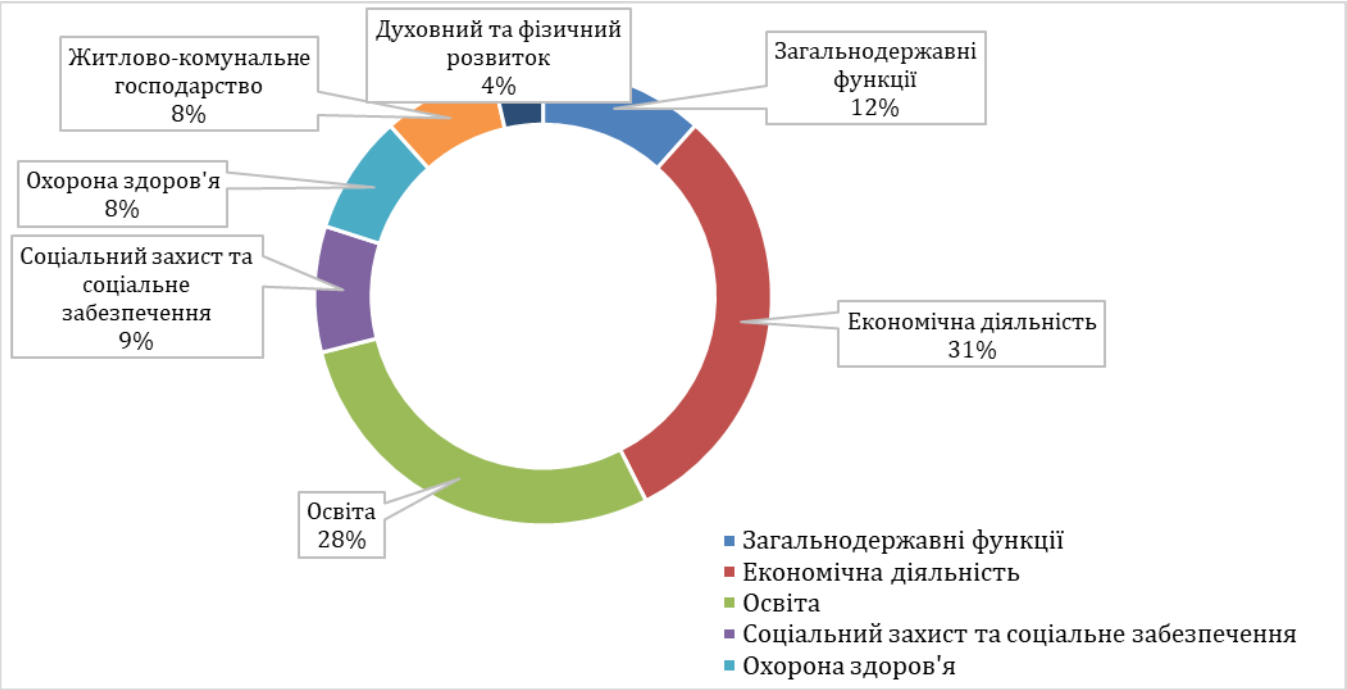

Рисунок 2 – Структура місцевого бюджету Києва за видатками 2023 р. [2]

Загальнодержавні функції включають виділення коштів на міжбюджетні трансфери. Економічна діяльність включає виділення коштів на економічну, торговельну та трудову діяльність, транспорт, зв'язок, телекомунікація, інші галузі економіки. Охорона навколишнього середовища включає виділення коштів на охорону природи. Охорона здоров'я включає виділення коштів на лікарні, амбулаторії, санаторії. Освіта включає виділення коштів на дошкільну, позашкільну, післядипломна, професійну освіту.

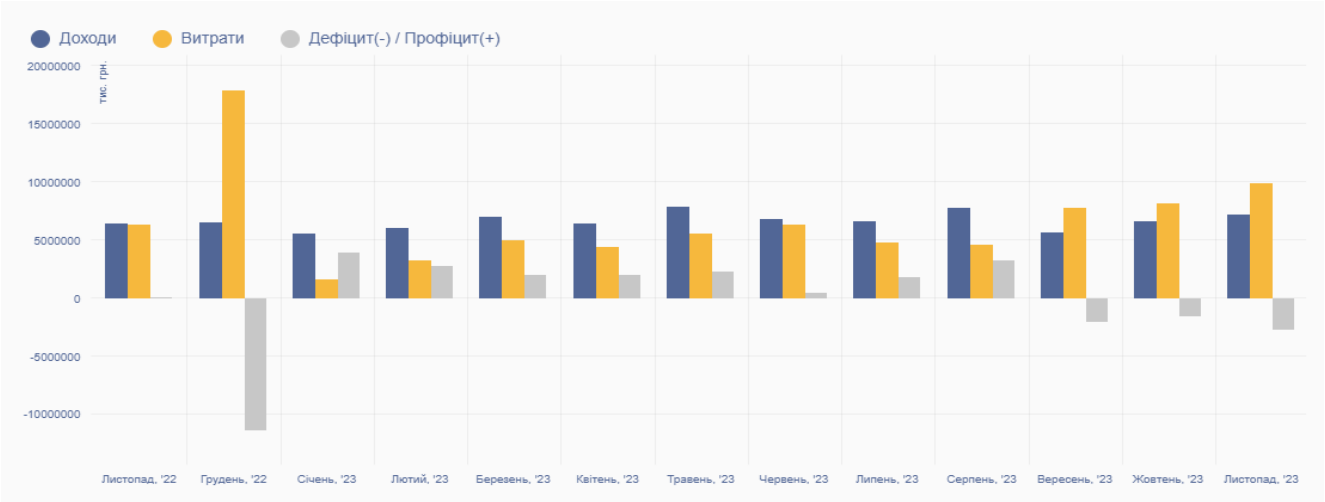

Рисунок 3 – Динаміка показників бюджету (листопад 2022 – листопад 2023) [3]

З діаграми можна помітити різницю між доходами та видатками кожного місяця протягом року, а також наявність дефіциту або профіциту. Протягом листопада 2022 року помітно, що доходи та витрати на одному рівні і дефіцит та профіцит відсутній. Наступного місяця картина змінилася, адже витрати перевищили доходи і виник дефіцит.

Якщо аналізувати показники бюджету не помісячно, а за рік то можна сказати що виконання місцевого бюджету Києва за доходами становить – 93 %, а виконання місцевого бюджету Києва за видатками становить – 62 % [1].

Місцевий бюджет Києва на 2023 рік був затверджений Київською міською радою в розмірі 73 млрд гривень. Цей бюджет є одним з найбільших бюджетів в Україні. Доходи бюджету Києва на 2023 рік склали 73 млрд гривень, що на 17,9 % більше ніж у 2022 році. Найбільшу частку доходів бюджету Києва на 2023 рік склали податкові надходження (62 млрд грн).

Витрати бюджету Києва на 2023 рік склали 61 млрд гривень, що на 18,8 % більше, ніж у 2022 році. Найбільшу частку видатків бюджету Києва на 2023 рік склали видатки на освіту (19 млрд гривень), транспорт та дорожнє господарство (19 млрд гривень) та соціальний захист (6 млрд грн).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебсайт міста Києва. URL : https://kyivcity.gov.ua/finansy_ta_biudzhet/biudzhet/
2. Вебсайт київської міської ради. URL : https://kmr.gov.ua/
3. Вебсайт Open Budget. URL : https://openbudget.gov.ua/

УДК 336.77:332

Лейм Єва,
здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

ПІЛЬГОВЕ ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем в Україні, що досі залишається невирішеною, є проблема забезпечення житлом громадян, які його потребують. Приблизно третина населення проживає у незадовільних житлових умовах, а середня забезпеченість населення України житлом не перевищує 21 м 2 загальної площі на одну особу, що у 2-2,5 рази менше, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою.

Одним із найвагоміших шляхів у напрямку забезпечення житлом населення України виступає активізація іпотечного кредитування. Однак розвиток іпотечного кредитування в Україні стримується існуванням низки проблем, що не дають змоги повною мірою використовувати іпотеку і не сприяють розвитку іпотечних відносин. Ці проблеми є надзвичайно актуальними та потребують негайного теоретичного і практичного вирішення.

Основною причиною завмирання ринку нерухомості є війна та пов'язана з нею невизначеність, а також – висока інфляція та процентні ставки. В той же час кредити видаються в межах програми «єОселя», що фінансується через компанію «Укрфінжитло».

Програма «єОселя» працює з жовтня 2022 року. На сьогодні вже видано майже 1700 кредитів на суму понад 2,3 млрд грн. Серед позичальників: військовослужбовці, поліцейські, медиків, педагоги і науковців, ветерани війни, учасники бойових дій, внутрішні переселенці, що змушені були переїхати через війну в більш безпечні регіони.

В Україні банки зараз пропонують іпотеку зі ставкою від 15% до 25% річних. Крім того, банк вимагає перший внесок від 30%. Програма кредитування житла «єОселя» має спрощені умови і ставку у 3% для пільгових категорій та 7% для решти [2].

Пільгові категорії: умови Взяти пільгову іпотеку зі ставкою 3% можуть українці: не молодші за 18 років і не старші за 70 років на дату погашення; які належать до однієї з пільгових категорій: йдеться про кадрових військових, правоохоронців, педагогів, медиків, працівників освіти та науковців (та члени їхніх сімей; з 1 серпня також – детективи і старші детективи Національного антикорупційного бюро, особи рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, детективи та особи начальницького складу Бюро економічної безпеки та члени їхніх сімей.

Під 7% – зможуть претендувати ще кілька категорій українців. Основні умови (вік, платоспроможність тощо) ті самі, що і у пільговиків, а от самі категорії такі: ветерани війни та члени їх сімей; учасники бойових дій; особи з інвалідністю внаслідок війни; сім'ї загиблих (померлих) ветеранів війни, а також сім'ї загиблих (померлих) захисників і захисниць України; інші громадяни України, які не мають власного житла або у власності яких менше ніж 52,5 кв. м для сім'ї з однієї особи та додатково 21 кв м – на кожного наступного члена сім'ї (житло на тимчасово окупованих територіях до уваги не береться) [2].

Отримати кредит на житло за програмою «єОселя» українці зараз можуть у таких банках на вибір (список ще має розширюватись): Ощадбанк, ПриватБанк, Укргазбанк, SkyBank, Банк «Глобус». У листопаді до «єОселя» також приєднався СенсБанк (колишній Альфа-Банк Україна) [1].

З 2021 року в Україні працює програма надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам (ВПО) за рахунок коштів гранту, наданих одним з державних банків Німеччини – кредитною установою для відбудови (KfW).

Загалом протягом 2021–2022 років було проведено 14 відборів переможців для отримання іпотечних кредитів. За повідомленням Урядового порталу від 01.01.2023 р., сім'ями з числа ВПО було отримано вже 572 пільгові іпотечні кредити на придбання житла (336 таких кредитів надано в 2022 році), а загальна сума виданих кредитів

складає понад 766 млн гривень. За даними на 12 лютого 2023 р., в реєстр кандидатів для отримання кредиту включено 31 392 осіб [2].

Розвиток іпотеки гальмує ціла низка чинників, окрім війни, а саме: високі ставки на ринку за угодами поза межами державних програм підтримки; незадовільний захист прав кредиторів; законодавчі норми, що обмежують право банків повертати заставлене майно.

Реальне пожвавлення іпотечного кредитування в країні, вважають банкіри та експерти, можливе лише після перемоги України та за умови суттєвого розширення категорій, для яких буде доступна державна пільгова програма. За таких умов слід очікувати й зростання конкуренції серед банків, що зрештою призведе до зниження вимог до авансів, регіонального розташування нерухомості та до самих позичальників.

Можна зробити висновок, що наразі іпотека для переважної більшості українських громадян фактично заморожена – якщо вони не входять до визначеного урядом переліку категорій. Та й пільгова програма "єОселя" має недостатність фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Середа А. «єОселя»: хто та як може взяти пільгову іпотеку. Розбір / Радіо свобода. 2023. 17 липня. URL : https://www.radiosvoboda.org/a/yeoselya-ipoteka-kvartyra/32222017.html (дата звернення: 12.02.2024).

2. Яковлева М. Іпотека під час війни: до 1000 нових угод на місяць, і майже всі – через «єОселю» / Mind clab. 2023. 25 грудня. URL : https://mind.ua/publications/20267379-ipoteka-pid-chas-vijni-do-1000-novih-ugod-na-misyac-i-majzhe-vsi-cherez-eoselyu (дата звернення: 12.02.2024).

УДК 316.4:338.242.4(477)

Липкань Андрій,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах реальних воєнних загроз, а тим більше – воєнного стану –забезпечення національної безпеки держави є основою існування країни. А в ієрархії складових національної безпеки першочерговим є процес забезпечення економічної складової, основою якого є фінансування. Саме тому проблема ідентифікація та зниження впливу фінансових загроз на економічну безпеку є основоположною, а розробка шляхів її вирішення є об'єктом публічного управління та наукових розвідок. Так, основними фінансовими загрозами економічній безпеці України в умовах війни є такі:

– постійне зростання боргового навантаження на бюджет задля фінансування потреби у збільшенні обсягів видатків на оборону;

– перенаправлення бюджетних коштів на фінансування оборони та галузей її підтримки;

– безпрецендентне зростання дефіцитності державного бюджету внаслідок збільшення видатків на фінансування силового блоку;

– обмеженість переліку боргових інструментів, що використовуються у практиці державного запозичення;

– збільшення обсягів простроченої, сумнівної та безнадійної заборгованості;

– залежність фінансового сектору від кон'юнктури міжнародних фінансових ринків та рішень міжнародних організацій;

– зниження обсягів кредитування реального сектору економіки в умовах війни;

– посилення податкового навантаження на бізнес;

– девальвація національної грошової одиниці;

– високий рівень облікової ставки [1, с. 54].

При зростанні боргового навантаження на бюджет в умовах воєнного стану необхідно забезпечити баланс між потребами у збільшенні видатків на оборону та збереженням економічної стабільності. Прийняття ефективних стратегій управління борговим навантаженням, пошук додаткових джерел фінансування та ретельне планування бюджету є ключовими для зменшення фінансових загроз. Також суттєвою фінансовою загрозою перерозподіл бюджетних видатків на користь оборонного сектору за рахунок скорочення видатків на соціальну сферу, освіту чи охорону здоров'я, що негативно впливає на добробут населення.

Найдієвішою протидією фінансовим загрозам економічній безпеці України під час широкомасштабного вторгнення Російської Федерації упродовж 2022–2023 рр. була міжнародна фінансова допомога, зокрема грантова. Так, у 2022 р. фінансування України коштами міжнародних партнерів склало понад 37 млрд дол. США [2], а у 2023 р. – 42,6 млрд дол. США, у тому числі 11,5 млрд дол. США безповоротної допомоги (грантових коштів) [3].

Отже, умови широкомасштабної війни створили безпрецедентні виклики для України, і зовнішнє фінансування відіграло вирішальну роль у забезпеченні економічної безпеки. Зовнішні джерела залучаються для придбання необхідної військової техніки, матеріального забезпечення військовослужбовців та інші оборонні потреби. Також зовнішнє фінансування стало джерелом стабілізації економіки, оскільки сприяло збереженню робочих місць та підтримці бізнесу. Проте, важливо також враховувати ризики, пов'язані із залежністю від зовнішнього фінансування, особливо щодо обмеження економічного суверенітету. Ефективне управління публічними фінансами та пошук альтернативних джерел фінансування стануть важливими пріоритетами державної фінансової політики в умовах продовження воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липкань А. Ю. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. № 3(92). С. 45–59. DOI : https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-7

2. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни / Міністерство іінансів України. 2023. URL : http://surl.li/jzdkx

3. У 2023 році Мінфін України залучив 42,6 млрд доларів США пільгового та грантового фінансування від міжнародних партнерів. URL : http://surl.li/qmqtj

УДК 336.1:339.922

Лісовська Анна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ

Сфера функціонування публічних фінансів є ключовою у розвитку фінансової системи України, оскільки саме в її межах відбувається формування та перерозподіл фінансових ресурсів між усіма учасниками фінансових відносин. Так, Н. Пришва розглядає дефініцію «публічні фінанси» як сукупність суспільних економічних відносин, які спрямовані на формування, розподіл і використання публічних фондів, необхідних для безперебійного функціонування як держави загалом, так і її територіальних утворень, задоволення публічного інтересу [1, с. 22]. Ключовими особливостями публічних фінансів є: відсутність часових меж існування, підпорядкування публічним інтересам, пріоритетність видатків над доходами, складність, примусовість участі у публічних фінансових відносинах усіх членів суспільства тощо.

Проблеми, пов’язані з управлінням публічними фінансами розглядались вітчизняними науковцями та практиками, зокрема: О. Близнюк, Л. Воронова, Е. Дмитренко, М. Кучерявенко, В. Колпаков, О. Литвин, О. Лукашев, А. Монаєнко, О. Музика-Стефанчук, А. Нечай, С. Ніщимна, О. Орлюк, О. Рябченко, О. О. Семчик, О. І. Харитонова та ін.

Основним завданням сьогодення є прагнення до стабільності публічних фінансів у цілому та гармонічної взаємодії всіх фінансово-правових інститутів.

Сутність публічних фінансів реалізується через їх функції, які у значній мірі тотожні функціям фінансів держави взагалі. Виходячи з економічних функцій держави у демократичних країнах публічні фінанси повинні виконувати наступні функції: 1) функцію алокації; 2) функцію перерозподілу; 3) стабілізаційну функцію.

Зміст функції алокації полягає у забезпеченні фінансовими ресурсами держави та місцевих органів влади та самоврядування, щоб вони належним чином виконували свої завдання.

Розподільча функція публічних фінансів характеризує процеси перерозподілу фінансових ресурсів в суспільстві на користь держави та місцевих органів самоврядування, державного сектору, малозабезпечених верст населення тощо. Так, на 2023-2024 рр. Іспанія ввела новий податок на багатих з активами понад 3 млн євро. Новий податок торкнеться 23 тис осіб і, як очікується, дозволить зібрати близько 1,5 млрд євро.

Стабілізаційна функція публічних фінансів забезпечує оптимальний розвиток суспільства за допомогою використання таких інструментів, як державні та місцеві податки та збори, державні та місцеві видатки. Важливо знайти оптимальне співвідношення між ними, чого поки не вдається досягнути в Україні. Виходом з цього становища може стати використання принципу «найменшої шкоди» при реформування податкової системи України та оптимізації видатків бюджету. Особливо це актуально для подолання наслідків військової агресії росії проти України [2, с. 18].

Розвиток управління публічними фінансами зумовлено факторами, як: продовження відповідно до Конституції України процесу наповнення новим, більш вагомим змістом правового статусу людини та громадянина реформування системи публічного управління, реформування системи публічних фінансів.

Публічні фінанси зберігають значення протягом усієї своєї історії. Тому не випадково у конституціях багатьох держав приділено особливу увагу публічним фінансам, а у деяких країнах (Бельгія, Німеччина, Швеція) в основному законі фінансова проблематика виділяється навіть у самостійний розділ. Тому цілком закономірним уважаємо введення терміну «публічна фінансова діяльність» замість терміна «фінансова діяльність держави», акцентуючи увагу на співвідношенні публічних інтересів держави, регіонів і окремих осіб [3, с. 45].

На сучасному етапі розвитку сфери публічних фінансів існує проблема щодо розподілу, формування та використання коштів централізованих фондів. Основні з них - це значне податкове навантаження фіскальної функції податкової системи та обминання стимулюючої функції; недостатній рівень соціальної справедливості податкової системи; низький рівень соціального забезпечення незахищених верств населення та рівня суспільного життя. Тому наразі стоїть питання оптимізації функціонування публічних фінансів. Це дозволить створити надійну фінансову базу держави, сприятиме зростанню рівня життя населення, достатню для ефективного виконання її функцій, стимулювати розвиток підприємницької діяльності, підвищенню якості державних послуг та досягненню соціальної гармонії у суспільстві і звісно ж, відповідатиме світовим стандартам у цій галузі та обраному курсу євроінтеграції.

Працювати задля «загального інтересу», а саме покрити поточні витрати для потреб населення це є основною метою функціонування публічних фінансів.

Основні проблеми функціонування публічних фінансів: недостатньо ефективна політика розподілу та витрачання бюджетних коштів; надмірна фіскальна орієнтація податкової системи; високий рівень зловживань у сфері публічних фінансів; хронічний бюджетний дефіцит та значний державний борг; відсутність ефективної системи контролю за витрачанням бюджетних коштів; неефективна система управління на державних підприємствах; низький рівень доходів домогосподарств та велика кількість соціально незахищених верств населення; низький рівень соціальних стандартів (особливо прожиткового мінімуму), що негативним чином впливає на рівень життя населення; низька якість надання державних послуг.

Отже, можна зробити висновок, що в Україні необхідно постійно вдосконалювати процеси в системі публічних фінансів, яка дозволить забезпечити умови для стабільного економічного та соціального розвитку. Саме б це допомогло вивести нашу країну на інший етап розвитку, досягнути бажані цілі суспільного добробуту, підвищити рівень життя громадян, а також відновити конкуренто здатну економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пришва Н. Ю. Публічні доходи: поняття та особливості правового регулювання. К. : КНТ, 2008. 200 с.

2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси : навчальний посібник / за ред. д-р екон. наук, проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

3. Клімова С. М. Управління публічними фінансами: Проблеми дефінітивного визначення та співвідношення з поняттям «Фінансова діяльність держави». *Правова Держава.* 2017. Випуск 28. 45 с.

УДК 336.02-049.5:339.9

Ломонос Роман,
аспірант, здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Євтушенко Ю. В.,
канд. екон. наук,
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі жодна держава не може існувати повністю ізольовано, не зазнаючи взаємного впливу з світовою економічною системою. Тому будь-які збурення, як-от масові протести, переривання ланцюгів поставок чи збройні конфлікти в одній країні не є лише "внутрішньою" проблемою цієї держави. Нині війни та кризи мають не локальний, а глобальний масштаб, оскільки негативно впливають на економіку та політику інших країн.

А тому війна, розв’язана росією проти України, спричиняє трагічні наслідки для глобальної економіки, оскільки генерує негативні сигнали для співробітництва та порушує безпеку постачання. З огляду на глобалізацію, Україна постала перед необхідністю гарантувати фінансову безпеку. Між стабільністю фінансової системи держави та її міжнародними позиціями існує прямий зв’язок. Особливо за умов війни, фінансова безпека є основою економічного прогресу та запорукою суверенітету. Саме тому сталий довгостроковий розвиток через реформи є ключовим для зміцнення місця України у світі та забезпечення її фінансової безпеки.

Фінансова безпека як економіко-правове явище має багаторівневий характер, охоплюючи багато галузей економіки і права з метою стабілізації фінансової системи держави в цілому. Кожна з цих складових має свої власні показники, які використовуються для оцінки стану безпеки відповідного сектору. Ці показники допомагають

зрозуміти економічну ситуацію і характер економічних процесів на макрорівні, а також відповідність їх національним інтересам та вимогам національної безпеки [2, с. 15].

Дослідження показало, що фінансова безпека держави передбачає такі ключові аспекти: бюджетна безпека у сфері управління доходами та боргом; грошово-кредитна політика; функціонування фондового ринку та небанківського сектору.

Основними напрямами державної політики є: розвиток систем управління, прогнозування та стратегічне планування в зазначених сферах; забезпечення сталого зростання реального сектору; створення умов для інновацій та технологій; розвиток банківської системи; забезпечення безпеки населення та країни. Ці пріоритети мають спрямовуватися на інституціоналізацію управління для забезпечення фінансової безпеки держави [3].

Отже, фінансова стійкість держави залежить від багатьох факторів на які впливають глобалізаційні процеси, зокрема: захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; наявності достатнього рівня фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів, які загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; здатності фінансової системи держави забезпечувати ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання.

Серед основних загроз фінансовій безпеці держави в умовах війни слід виділити наступні: скорочення працездатного населення, брак ключових ресурсів і матеріально-технічного забезпечення; ускладнення швидкого відновлення та подолання дисбалансів, що накопичилися; невизначеність внаслідок повномасштабного вторгнення; неможливість економічної діяльності на окупованих територіях; ризики та невизначеність логістичних маршрутів; обмежені можливості диверсифікації виробництва залежно від бойових дій [1].

А тому, умови війни вимагають реалізації нових підходів щодо забезпечення фінансової безпеки і зумовлюють необхідність жорсткішої політики щодо контролю валютних потоків і кіберзагроз, а також посиленого моніторингу за міжнародною допомогою, яка використовується для стабілізації бюджету.

Отже, сьогодні забезпечення фінансової безпеки повинно ґрунтуватися на стратегічному підході, посиленні взаємозв'язків ключових елементів системи, забезпеченні розвитку пріоритетних інтересів фінансового сектору та економіки в цілому, інституціоналізації управлінської діяльності, виявленні загроз фінансовій безпеці, пошуку шляхів уникнення виявлених загроз та подальшому розвитку фінансової безпеки держави на глобальному рівні [4]. Усвідомлюючи глобальний вплив подій, Україні необхідно забезпечити проведення якісних трансформацій, які дозволять адаптуватися до стрімко змінюваних умов сучасного світу. Враховуючи швидкі тенденції на світовій арені, країні слід здійснити системні перетворення, щоб бути готовою до будь-яких викликів і зберегти стійкість та фінансову безпеку на тлі глобальних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану / Національний інститут стратегічних досліджень. URL : https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozyekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v

2. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

3. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с.

4. Стратегія економічної безпека України на період до 2025 : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. Урядовий кур’єр від 13.08.2021 № 156 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text

UDC 336.144.025-111

Liubchak Iryna,
graduate student of the Department of Finance, assistant of the Department of Finance, State University of Trade and Economics

THE STATE BUDGET OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The state budget is an important tool of macroeconomic regulation, which reflects relations regarding the redistribution of the gross domestic product regarding the production, and consumption of goods and services to meet the necessary needs of the population. As of now, the financial and economic situation in Ukraine is characterized by a significant decline, as well as critical dependence on external financial support. By this, issues of efficiency and rationality of the formation and use of the state budget in the conditions of martial law and the determination of ways to restore economic balance and ensure socio-economic stabilization in the country are brought up to date.

The purpose of the scientific research is to determine the main vectors of the formation of the revenue and expenditure part of the state budget in the conditions of martial law.

The effect of martial law primarily affected budget planning. The full-scale invasion led to a reorientation of the country's budget [1, p. 24]. As of now, the two main vectors of financing the state budget are the military-industrial complex and social security.

It is worth noting that the state budget under martial law has become critically dependent on external financial aid. Financial receipts from international partners made it possible to ensure timely payments for protected expenditure items (wages, pensions, financing of social assistance and health care).

The revenue part of the budget in 2022-2023 had an imbalance. In the structure of revenues of the State budget, the largest specific weight is occupied by tax revenues. In 2020, tax revenues amounted to 79.1%, for

2021 – 85.4%, but in 2023 there is a sharp reduction of 53.4%. Non-tax revenues, on the contrary, had an upward trend: 13.52% in 2021 and, 19.38% in 2023 [3].

The expenditure part of the state budget increased from 27.4% of GDP in 2021 to 54.9% in 2022, which is explained by the reorientation of the budget to finance the country's defense and security. It is worth noting that in 2023 defense spending will amount to 1141.1 UAH billion (18.2% of GDP). At the same time, in 2023, budget expenditures had the following structure: 43.4% – expenditures on the defense and security of the country, and 56.6% – expenditures on ensuring other functions of the state [4].

The state budget deficit of Ukraine in August 2023 amounted to 130.7 UAH billion. The deficit is planned to be financed through increased external borrowing and international financial assistance. Accordingly, the amount of the state debt, which is provided for in the equivalent of the national currency in absolute terms, will increase by 6,423 UAH billion.

It is worth noting that the State Budget of Ukraine is directed not only to the defense of the country but also to the provision of macroeconomic balance and the formation of resources for the reconstruction of the country.

Ukraine's budget for 2023 is not only a war budget, but also a victory budget, therefore its main functions are financing the country's security, ensuring macroeconomic stability, and creating conditions for the recovery and further development of the country. In particular, support of the national economy through preferential lending, namely ensuring the functioning of the Entrepreneurship Development Fund – 16 UAH billion; provision of subsidies for business creation or development – 1.37 UAH billion; creation of the Fund for liquidation of the consequences of armed aggression – 35.5 UAH billion; implementation of the Emergency Credit Program for the Restoration of Ukraine – 18.783 UAH million; subvention to local budgets for the implementation of projects within the framework of the Emergency Credit Program for the Restoration of Ukraine – 1.703 UAH billion; subvention to local budgets for the implementation of projects within the framework of the Emergency Recovery Program of Ukraine – 5.292 UAH billion; social protection of citizens who have fallen into difficult life circumstances – 86.102 UAH billion [4].

Therefore, in the conditions of limited financial resources caused by martial law, for the effectiveness of budget funds, it is necessary to

determine the most effective proportion of budget expenditures by comprehensively taking into account the economic, military-political, and socio-cultural conditions of the country. In the conditions of martial law, the expenditure part of the State Budget underwent significant changes, in particular, attention was focused on financing the sphere of national security and defense of the country, as well as social security. In our opinion, in this context, the priority direction is the stimulation of enterprises (small and medium-sized businesses) that continue to work, thereby filling the relevant budgets and supporting economic activity in the country. Such a policy will make it possible to form the basis for supporting the national economy, ensuring macroeconomic stability.

REFERENCES

1. Chugunov I., Liubchak I. Institutional framework for budget planning. *Scientia Fructuosa.* 2023. № 6. S. 99–109. URL : https://doi.org/10.31617/1.2023(152)07

2. Chugunov I. Y. (2021). Budget strategy for suspension development. Kyiv : Kyiv National University of Trade and Economics, 532 p.

3. On the State Budget of Ukraine for 2023 : Law of Ukraine 03.11.2022 № 2710-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text (date of application: 14.01.2024).

4. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine. URL : https://www.mof.gov.ua/uk (date of application: 17.01.2024).

УДК 336.761

Мельниченко Руслана,
здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток бізнесу в Україні після закінченн військових дій потребуватиме значних інвестицій. Частину з них зможе забезпечити держава, частина може надійти напряму від закордонних інвесторів, міжнародних фінансових організацій, але більшість має бути залучена в Україні або за кордоном на загально-ринкових засадах. Фондовий ринок у світі є одним з головних майданчиків для залучення інвестицій, тому саме від його розвитку залежить й успішність залучення ресурсів для розвитку українських підприємств.

Фондовий ринок є одним з основних інструментів перерозподілу вільних фінансових ресурсів у суспільстві на користь розвитку бізнесу та інвестиційних проєктів. Він поглинає вільні фінансові ресурси бізнесу й домогосподарств та перерозподіляє їх на користь тієї сфери бізнесу, яка найактивніше розвивається і реалізовує сучасні перспективні проєкти. Перерозподіл коштів відбувається на засадах участі в капіталі (акції) або кредиту (облігації).

Український фондовий ринок продовжує збільшуватись і стає все більш глобалізованим. Зараз акції компаній торгуються в більш ніж 60 країнах, що забезпечує доступ до ринку більшій кількості інвесторів. Однак, з огляду на нестабільність світових політичних та економічних умов, фондовий ринок також стикається з ризиками і викликами. Останнім часом багато уваги приділяється впровадженню технологій блокчейну та фінтеху на фондовому ринку, що може зробити його більш доступним та ефективним для інвесторів [1, с. 129].

В той же час для українського фондового ринку характерним є занадто високий рівень торговельних операцій, які здійснюються поза організованим ринком. Це свідчить про те, що український фондовий ринок має низький рівень розвитку і, як наслідок, низьку ефективність. Загалом динаміка фондового ринку в Україні не відповідає об'єктивним тенденціям його розвитку та розвитку національної економіки.

Імітація діяльності деяких фондових бірж, які перетворюються на звичайний аукціон, де найнижчий рівень конкуренції і зазвичай діє єдиний продавець, який представлений державою та вкрай обмеженою кількістю покупців.

Провівши аналіз наукових публікацій та оцінивши сучасний стан розвитку фондового ринку в Україні, можна визначити основні проблеми його розвитку:

- запроваджений воєнний стан накладає офіційні обмеження та створює значні ризики для проведення операцій на фондовому ринку;
- інституційна неготовність українського суспільства інвестувати у цінні папери (фізичні особи в Україні лише наприкінці 2023 р. почали менш-більш активно інвестувати у військові облігації (ОВДП);
- домінування держоблігацій та використання цінних паперів для ухилення від сплати податків;
- недоступність торгів на фондових біржах громадянам і мова йде не лише про фінансову складову, а й про можливість швидко та легко купити і продати цінні папери, як це уже багато років роблять жителі розвинених країн [1, с. 129];
- неготовність українських підприємств проходити лістинг на фондових ринках через складність і заформалізованість процедур, а також через значну частку сірого сектору економіки;
- невідповідність нормативно-правової бази регулювання фондового ринку європейським стандартам і нормам, що ускладнює інтеграцію українського ринку у європейський, та ускладнює залучення іноземних інвесторів на український фондовий ринок [2, с. 115].

Модель українського фондового ринку має змішаний характер. Найвірогідніше, що в повоєнний час частина компаній України паралельно здійснюватиме обіг своїх цінних паперів на європейських майданчиках. Цей сценарій вигідний насамперед українським компаніям, оскільки є прямим шляхом до диференціації джерел фінансування та можливістю доступу до європейських ринків.

Увага держави має бути приділена інформуванню про можливості фондового ринку населення України. Оскільки держава просуває свої ОВДП – короткостроковий інструмент латання дірок у бюджет, а інвестиції в акції – це довгостроковий драйвер економічного зростання, то після війни усвідомлення цього має стимулювати державу до ПР-компанії інвестицій в український фондовий ринок як українців, так і закордонних інвесторів.

Важливим інструментом є програми фінансової грамотності, скеровані на надання знань про фондовий ринок широким верствам громадян. Позитивно вплине на розвиток фондового ринку також і пенсійна реформа (коли вона відбудеться).

Отже, фондовий ринок України має стати центром залучення інвестицій у повоєнні роки, щоб фінансово забезпечувати потреби розвитку українського бізнесу. Для цього необхідно адаптувати його до міжнародних стандартів, посилити контроль за діяльністю учасників депозитарної системи та правовідносин між ними щодо ведення обліку цінних паперів, удосконалити координацію діяльності органів державного управління з питань функціонування та розвитку інфраструктури фондового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татарин Н. Б., Олійник О. І. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 128–133. URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5794/5669

2. Другов О. О., Вавженяк Д. Повоєнний розвиток фондового ринку України: проблеми та напрями розвитку. *Стратегія економічного розвитку України*. 2023. № 53. С. 106–122. URL : http://sedu.kneu.edu.ua/article/view/296752/289745

УДК 338.2:342.9:35.073.53

Надтока Максим,
здобувач третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Припута Н. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ЧАСТИНІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Процес публічної закупівлі на державних підприємствах може включати велику кількість структурних одиниць та безпосередніх виконавців залучених у ньому. Незлагоджена комунікація між ними, недосконаліть процесів управління та законодавства можуть призвести до неефективної закупівлі, а схвалені управлінські рішення можуть бути помилковими. Це створює ризики: надлишкової витрати державних коштів, несвоєчасної поставки товарно-матеріальних цінностей, великої втрати часу на проведення закупівлі, корупційних зловживань тощо. На вирішення зазначеного питання пропонується новий підхід щодо вдосконалення проведення закупівельної діяльності, а саме регламентацію процесу ухвалення управлінських рішень при проведенні конкурсних торгів, а також реформування відповідного законодавства для забезпечення зменшення ризиків підчас ухвалення управлінських рішень. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 175-р [1] було визначено «Стратегію реформування системи публічних закупівель де передбачено імплементацію до актуальних нормативних актів Європейського Союзу, в тому числі таких як Директива 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року про публічні закупівлі [2]. Однією з інституцій, що в тому числі досліджує публічні закупівлі в ЄС, є Європейський суд аудиторів (ЄСА). ЄСА в останньому звіті [3] повідомляє, що реформа директив публічних закупівель ЄС 2014 року не принесла достатньо результатів, зокрема в частині конкуренції на торгах. ЄСА рекомендує уточнити та визначити пріоритети цілей

державних закупівель, усунути прогалини в зібраних даних про державні закупівлі, вдосконалити інструменти моніторингу, щоб забезпечити кращий аналіз, поглибити дослідження першопричин, а також запропонувати план дій подолання основних перешкод для конкуренції в державних закупівлях. В Україні так само існує брак конкуренції на торгах та багато іншою проблематики сфери публічних замовлень, а ухвалення управлінських рішень часто стає предметом розслідувань контролюючих органів. Дослідження та вдосконалення публічного сектору закупівель потребує фахового підходу з використанням досвіду у відповідних галузях. Пропозиціями щодо поліпшення механізму ухвалення управлінських рішень є: реформування Закону України «Про публічні закупівлі» [4] і зміна підходів до проведення торгів в Україні у сучасних реаліях; на законодавчому рівні впровадження чітких критеріїв кваліфікації фахівців з публічних закупівель у відповідних галузях, що визначають технічні специфікації, складають документацію торгів тощо, а також критеріїв для оцінки якості проведеної ними роботи; дослідження та виявлення всіх можливих ризиків у системі прийняття управлінських рішень, що існують на підприємстві у процесі здійснення закупівель; на основі виявлених ризиків чітка регламентація діяльності підприємства із використанням сучасних цифрових технологій у частині ухвалення управлінських рішень; реформування нормативної бази з метою можливості підтвердження відповідності регламентації визначеним критеріям якості з боку держави тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 175-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80#Text

2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0024

3. Спеціальний звіт Європейського суду аудиторів 28/2023: Державні закупівлі в ЄС. URL : https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2023-28

4. Про публічні закупівлі : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 9. Ст. 89. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

УДК 351

Онищук Артем,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Впливаючи на економічну ситуацію країни через застосування фінансових механізмів, інструментів та стимулів, фінансовий сектор держави формує фінансову владу. Стабільність і надійність цього сектора можна визначити як важливий елемент, який впливає на фінансову та, відповідно, національну безпеку країни. Забезпечення фінансової безпеки держави прямо пов'язане з підвищенням ефективності фінансової сфери, що сприяє інноваційному соціально-економічному розвитку країни.

Підступна війна, розпочата росією, кинула виклик не лише Україні, а й усьому світу. Зростання внутрішніх та зовнішніх загроз національній безпеці, включаючи фінансову сферу, стало суворою реальністю сьогодення. На думку фахівців, війна може призвести до розростання глобальної економічної та фінансової кризи.

Зважаючи на поточну ситуацію, винятково важливо окреслити як внутрішні, так і зовнішні виклики, що загрожують фінансовій безпеці України в умовах воєнного стану. Першочерговим завданням стає розробка чіткої стратегії для нейтралізації цих загроз та підвищення стійкості фінансової системи.

Фінансову безпеку можна окреслити як здатність фінансової системи залишатися захищеною, стійкою та незмінною у своїх фінансових інтересах, незважаючи на негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, які становлять загрозу для фінансової безпеки [1].

Концепція фінансової безпеки держави охоплює широкий спектр аспектів, що ускладнює формулювання чіткого та однозначного визначення. На основі різноманітних трактувань, у наукових джерелах виділяють таке твердження.

Фінансова безпека розглядається як складна система, що має кілька рівнів та складається з різних підсистем, які відрізняються за своєю структурою та логічним змістом. Згідно з інформацією, представленою у наукових джерелах, фінансова безпека вважається ключовим елементом загальної фінансової безпеки, оскільки вона впливає не лише на державу в цілому, але й на територіальні громади, національні галузі, суб'єктів господарювання, окремі домогосподарства та окремих осіб (рис. 1).

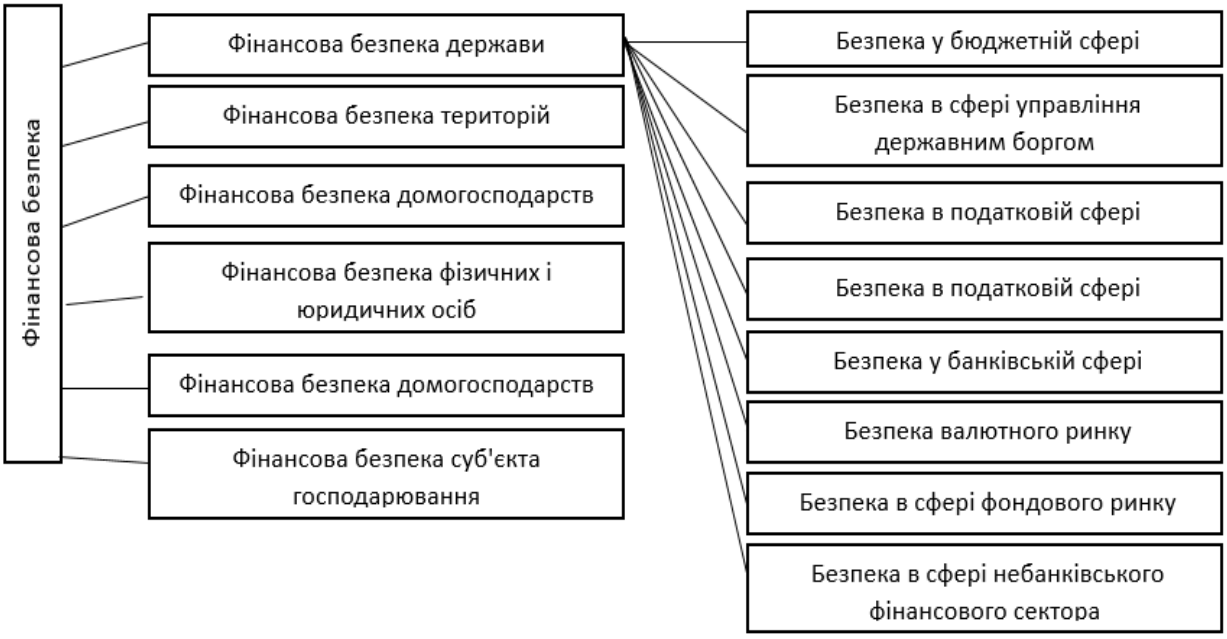

Рисунок 1 – Складові фінансової безпеки [3]

На фінансову безпеку держави впливають різні чинники, в тому числі економічні. Економічна стабільність є вирішальним фактором фінансової безпеки держави, і будь-яка нестабільність в економічній системі може серйозно вплинути на фінансову безпеку держави. У разі введення воєнного стану фінансова система держави може бути дестабілізована, що призведе до зниження фінансової безпеки держави. Тому забезпечення економічної стабільності є життєво необхідним для підтримки фінансової безпеки держави [3].

Крім економічних, вирішальну роль у забезпеченні фінансової безпеки держави відіграють політичні фактори. Політична стабільність держави має важливе значення для підтримки фінансової безпеки. Будь-яка політична нестабільність може призвести до економічної нестабільності, яка може серйозно вплинути на фінансову безпеку держави. Тому для підтримки фінансової безпеки держави вкрай важливо забезпечити політичну стабільність [2].

Суттєвий вплив на фінансову безпеку держави мають також соціальні фактори. Соціальна стабільність необхідна для підтримки фінансової безпеки. Будь-які соціальні хвилювання чи конфлікти можуть призвести до економічної нестабільності, яка може серйозно вплинути на фінансову безпеку держави. Тому для підтримки фінансової безпеки держави вкрай важливо забезпечити соціальну стабільність. Крім того, демографічна безпека, енергетична та промислова безпека є іншими факторами, які можуть впливати на фінансову безпеку держави. Враховуючи ці фактори, держава може забезпечити свою фінансову безпеку та захистити свої фінансові інтереси.

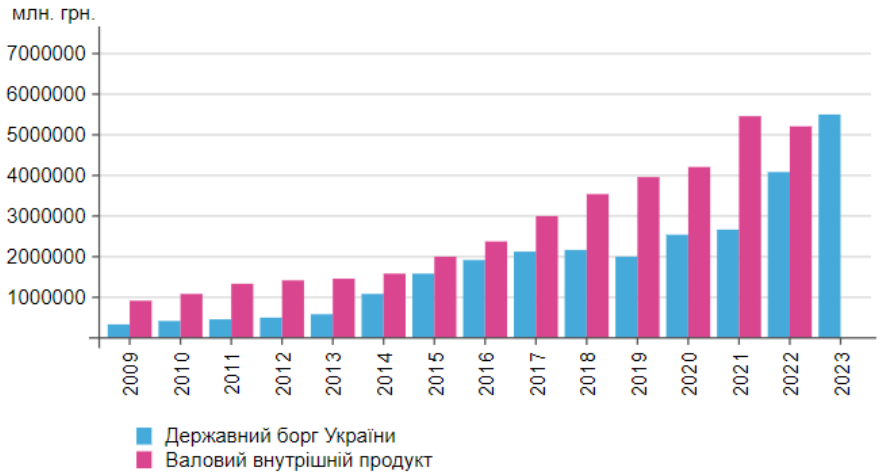

Рисунок 2 – Порівняння державного боргу і внутрішнього валового продукту України [4]

Головним індикатором, який відображає вплив на фінансову безпеку України, є співвідношення сукупного державного боргу та обсягу ВВП (рис.2).

Важливим кроком для покращення фінансової безпеки є досягнення стратегічних цілей, виплата державного боргу, та найголовніше це перемога України у війні. Навіть в умовах воєнного стану є необхідність розробляти та вдосконалювати стратегію фінансової безпеки. Стратегія охоплює економічні та політичні принципи, які впливають на безпеку, що визначається діяльністю державних фінансових установ, економічних та фінансово-банківських організацій. Ця стратегія націлена на створення умов і ресурсів для стабілізації фінансів та зростання економіки, зберігаючи й зміцнюючи цілісність країни, її економічного простору та фінансової системи [3].

Отже, фінансова безпека держави, є складною держави та її безпеки. В умовах воєнного конфлікту важливо своєчасно визначати загрози фінансовій безпеці України, що дозволить зменшити їх вплив та розробити конкретні заходи для створення стратегії посилення фінансової стійкості. Ефективне проведення збалансованої та результативної політики забезпечення стабільності фінансової системи країни стає пріоритетом. Найбільш критичним кроком для забезпечення фінансової безпеки є досягнення перемоги України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор».* 2018. Вип. 1–2 (44). С. 136–140.

2. Бойко-Слобожан О. Фінансова безпека України в умовах воєнного стану. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку* : збірник тез IX Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, доктора юридичних наук Віктора Тарасовича Білоуса, м. Ірпінь, 26 жовт. 2023 р. С. 30–32.

3. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 4 (77). С. 138–147.

4. Державний борг України, динаміка сукупного державного боргу і ВВП України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/ (дата звернення: 14.02.2024).

УДК 336.14:352

Охай Владислава,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Місцеві фінанси, виступаючи важливою складовою публічних фінансів, не лише відображають фінансовий стан конкретного регіону, а й визначають його соціально-економічний потенціал. Можна сказати, що місцевий бюджет є ключовим інструментом фінансового планування та управління регіоном. Розгляд доходів і видатків місцевого бюджету вимагає ретельного вивчення механізмів формування, розподілу та використання доходів для реалізації стратегічних цілей. Ця частина аналізу дозволяє краще зрозуміти фінансовий облік регіону та спрямованість фінансових ресурсів на соціально-економічний розвиток.

Місцеві бюджети – це бюджети області, району, міста, селища, села, затверджений відповідною радою. Місцевий бюджет області об'єднує обласний бюджет, бюджет районів і міст обласного підпорядкування. Кошти, якого зазвичай спрямовані на розвиток таких сфер діяльності як освіта, культура, охорона здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення.

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок податкових і неподаткових надходжень. Податкові надходження формуються за рахунок податків і зборів, які віднесені до місцевих бюджетів. Регулює цей процес щорічний закон України про Державний Бюджет України. Неподаткові надходження формуються за рахунок: платежів; доходів від майна, що належить місцевій владі; доходів від господарської діяльності підприємств комунальної форми власності. Позабюджетні

фонди цільового призначення формуються за рахунок добровільних внесків підприємств та штрафів.

До видатків належать видатки на органи місцевого самоврядування, освіту, первинну медико-санітарну допомогу (дільничні лікарні, медичні амбулаторії), палаци культури, клуби, бібліотеки.

Найсуттєвішою проблемою органів місцевого самоврядування є фінансування на розвиток соціалбної сфери. Мається на увазі розвиток таких сфер діяльності як освіта, культура, охорона здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення. Діюча система місцевих бюджетів не ефективна. Більш того вона регресивна і не має перспектив. Є дуже багато до цього причин, а саме:

1. Не вдається провести збалансування бюджетів усіх рівнів. Навіть якщо взяти місцеві бюджети на рівні регіонів, то їх можна поділити на три категорії: 1) дотаційні – ті, яким йде доплата, допомога, яка не має цільового призначення і має безповоротний характер; 2) «донори» – ті, що надають, так би мовити, допомогу, кошти; 3) самозабезпечуючі.

2. Питання формування доходної частини місцевих бюджетів не тільки не відрегульоване, а в умовах ринкової економіки не витримує ніякої критики. Мізерну частку займають місцеві податки і збори у місцевому бюджеті, приблизно 10%, в той час як в Європі та Америці цей відсоток сягає 55-70%.

3. Політика держави, щодо розвитку місцевого самоврядування і налагодженню між бюджетних відносин не є науковою, а скоріше інтуїтивною.

4. Надмірна централізація управлінням бюджетними потоками.

5. Відсутність механізму регулювання між бюджетних відносин на горизонтальному рівні [1].

Також перші місяці війни досить негативно вплинули на фінансову і матеріальну основи місцевого самоврядування. Держава повинна була забезпечити стабільні економічні умови для бізнесу, тому було запроваджено певні податкові пільги, до яких органи місцевого самоврядування також повинні були пристосовуватись. І місцеве самоврядування виконало цю задачу на відмінно, адже в подальші місяці уже з власних коштів підтримували бізнес та формували різні програми підтримки суб'єктів господарювання.

Рисунок 1 – Графік помісячних надходженьдо місцевих бюджетів в розрізі видів надходжень за 2022 р. [1]

Як бачимо з рисунка 1, в березні та лютому податкові надходження значно знизились, але вже в травні відновили попередні темпи, нарощуючи обсяги. Трансфертна політика була дещо відкоригована Урядом при внесенні змін до державного бюджету, тому субвенцій з державного бюджету були значно нижчі показників минулого року та коливались від 7 до 19 млрд гривень на місяць. Загалом за 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд гривень доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу склали податкові надходження 393,5 млрд грн, або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже 25%, тобто четверту частину всіх надходжень [2].

Розглядаючи помісячну динаміку надходжень місцевих бюджетів в порівнянні із відповідними періодами минулих років, простежується значне падіння в березні-квітні та відновлення темпів зростання, починаючи з травня. Відслідковуються також вагомі темпи росту в 2022 році, після відновлення ділової активності.

При цьому, зважаючи, що сектор безпеки та оборони належить до повноважень держави простежується значне зростання видаткової частини державного бюджету. Натомість місцеві бюджети не зазнали таких коливань відносно державного бюджету. Дефіцит державного бюджету в листопаді сягав максимальних за всю історію розмірів

(більше 170 млрд. грн на місяць). Загальний показник по місцевих бюджетах протягом року (окрім грудня) був у додатному значенні. Загалом по 2022 року місцеві бюджети виконані із профіцитом, на відміну від державного бюджету. Якщо не брати до уваги кредитування та фінансування, обсяг доходів місцевих бюджетів за 2022 рік перевищив обсяг видатків на 70,8 млрд гривень. Натомість в державного бюджету таке значення від'ємне та складає -918,0 млрд гривень [2].

Зважаючи на пріоритетність видатків та вимоги військового стану, в першу чергу органи місцевого самоврядування здійснили скорочення всіх непершочергових видатків (рис. 2).

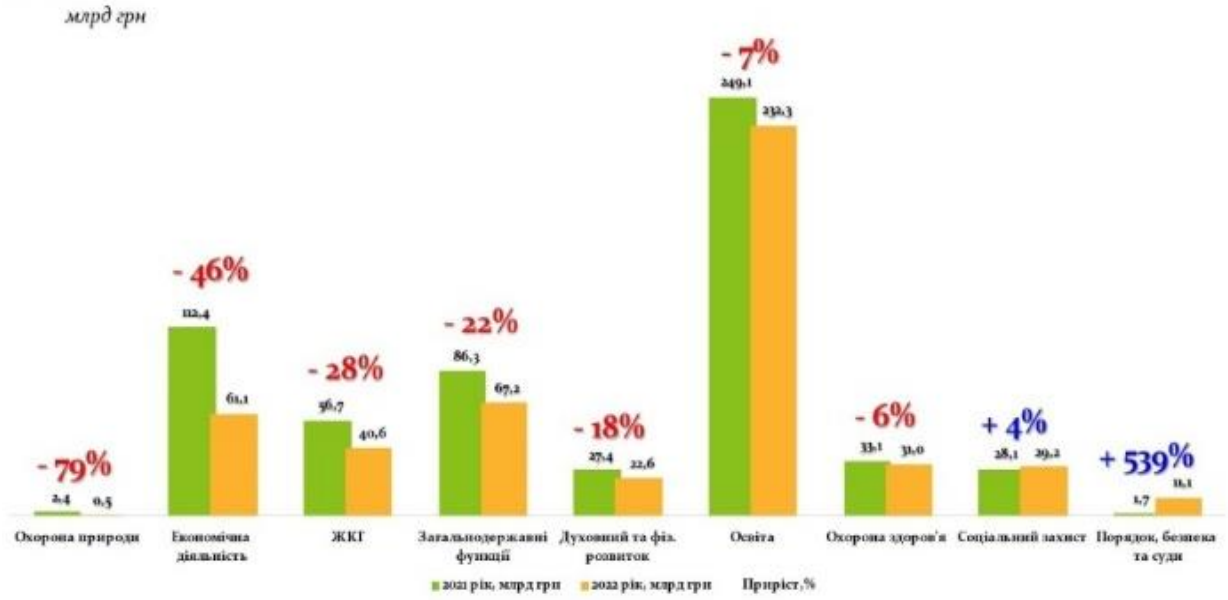

Рисунок 2 – Приріст видатків загального та спецфондів (січень-грудень 2022 р.) [3]

Очевидно, що в умовах війни найбільшого відносного приросту зазнали видатки на громадський порядок, безпеку та судову систему. Також зросли видатки на соціальний захист. У свою чергу, видатки в галузі освіти та охорони здоров'я все ж зазнали хоч і не значного але зменшення на 7% та 6% відповідно. Найбільший відносний спад видатків був у галузі охорони природи -79% (видатки зменшились з 2,4 млрд гривень у 2021 році до 0,5 млрд гривень у 2022 році) [2].

Місцеві фінанси відіграють важливу роль у функціонуванні економічної системи, забезпечуючи необхідні ресурси для розвитку та утримання соціально-економічних ініціатив на рівні регіонів. Місцеві бюджети, їх доходи та видатки становлять основний інструмент регулювання цих фінансових відносин. Проте, проблеми місцевих

бюджетів, зокрема фінансування розвитку соціальної сфери, залишаються важливим завданням для органів місцевого самоврядування, які повинні знаходити ефективні стратегії для забезпечення сталого розвитку та задоволення потреб громадян. Забезпечення фінансової стабільності місцевих фінансів є ключовим чинником для забезпечення економічного процвітання та покращення якості життя на регіональному рівні. Можна сказати, що, зараз постає чимало наступних викликів: врегулювання дисбалансів між рівнями розвитку різних громад, забезпечення стабільного розвитку, відновлення пошкодженої інфраструктури, чітке розмежування повноважень між всіма рівнями, підтримка демократичності прийняття рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/local-budgets

2. Офіційний вебсайт органів виконавчої влади / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-i-pivrichchia-2023-roku-do-zahalnoho-fondu-mistsevykh-biudzhetiv-nadiishlo-2183-mlrd-hryven

3. Офіційний онлайн-портал «Децентрализация». URL : https://decentralization.gov.ua/news/16105

УДК 336.145

Павленко Владислав,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ Й ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

У сучасних умовах дефіцит бюджету вже не відноситься до категорії надзвичайних фінансових явищ. Після Другої світової війни і до сьогодення, дефіцити бюджету стали майже щорічним явищем для публічних фінансів кожної держави. «Його причинами можуть бути різні обставини, які вимагають збільшення бюджетних витрат, наприклад: великі державні інвестиції в економічний розвиток, надзвичайні ситуації, спричинені стихійними лихами, техногенними або екологічними катастрофами, фінансова, політична та економічна криза тощо» [1, с. 267]. У будь-якому випадку, для збалансування бюджету потрібно зменшити витрати і збільшити доходи або шукати джерела фінансування дефіциту бюджету, що в умовах кризи може бути дуже складно здійснити. Часто дефіцит виникає внаслідок одночасної дії кількох чинників (політичних, економічних, фінансових), тому з правової та економічної точок зору вкрай важливо:

а) передбачити верхню межу припустимого дефіциту. Економісти доводять, що припустимий розмір бюджетного дефіциту не повинен перевищувати 3-5% ВВП (діюче законодавство України встановлює обмеження на рівні до 3% ВВП).

б) вжити всіх можливих заходів для зменшення розміру дефіциту. Мінімізацію дефіциту бюджету досягають різними методами під час розроблення проекту бюджету та його затвердження, а також під час виконання бюджету, якщо дефіцит вже існує.

Однозначної відповіді на запитання, чи позитивні чи негативні наслідки породжує дефіцит бюджету – немає, тому що він залежить від багатьох факторів.

1. Залежить від того, коли виникає дефіцит. Базовий кейнсіанський аналіз передбачає, що зростання бюджетного дефіциту під час рецесії це добре. Під час рецесії витрати приватного сектора падають, а заощадження зростають, що призводить до невикористання ресурсів. Державні запозичення – це спосіб використати ці невикористані заощадження та «дати поштовх» економіці. Дефіцитне фінансування може сприяти швидшому зростанню, що дозволить у середньостроковій перспективі збільшити податкові надходження та призвести до скорочення дефіциту бюджету. Якщо країна спробує збалансувати бюджет шляхом скорочення бюджетних видатків, вона може зробити рецесію глибшою. Жорстка економія може бути згубною.

Проте якщо дефіцит виникає у період сильного економічного зростання, то дефіцит державного бюджету витіснятиме інвестиції приватного сектору. Державні запозичення скоротять інвестиції та витрати приватного сектора. «Одним із прикладів є Індія. У 2012 році індійська економіка швидко зростала, але дефіцит бюджету становив 5,5% ВВП. У цих економічних обставинах Індії було рекомендовано скоротити дефіцит бюджету» [2].

2. Залежить від того, чому бере країна в борг. Якби уряд узяв кредит для інвестицій на покращення інфраструктури, він міг би подолати провали ринку та підвищити виробничий потенціал економіки. Дохід від інвестицій державного сектора може бути більшим, ніж вартість запозичення, і тому в довгостроковій перспективі економіка отримує вигоду від державних запозичень та інвестицій (наприклад, запозичення фірми для інвестицій у нове виробництво).

Однак, якщо уряд позичає кошти і витрачає їх на поточне споживання або витрачає їх на трансфертні платежі, збільшення виробничих потужностей може бути дуже обмеженим.

3. Залежить від вартості обслуговування позики. За рахунок «ілюзій грошей» – падіння купівельної спроможності грошей у довгостроковій перспективі, вартість обслуговування державних позик знижується. У пастці рецесії/ліквідності приватний сектор часто хоче купувати державні облігації, тому що їм подобається «безпека» при купівлі надійних державних активів. Це призводить до падіння

прибутковості облігацій та зниження вартості запозичення. Це найкращий час для запозичення грошей, тому що це дешевше та відображає високий попит на покупку цінних паперів, що формують державний борг. «У 2012 р. країни з великим бюджетним дефіцитом – Великобританія, США та Японія – також мали дуже низьку прибутковість облігацій, що свідчить про високий попит ринку на купівлю облігацій (низькій прибутковості облігацій також сприяла політика кількісного пом'якшення)» [2].

4. Залежить від майбутніх перспектив щодо економічного зростання. Якщо прогнозується стагнація економіки однієї з країн, борг щодо ВВП, ймовірно, продовжуватиме зростати. Якщо в іншій економіці прогнозується значне зростання – 2 або 3%, це автоматично спричинить зростання податкових надходжень та скорочення державних витрат на допомогу по безробіттю. Ринки набагато більше турбуватимуться про бюджетний дефіцит, якщо вони відчують, що економіка, швидше за все, стагнує і не зможе зростати. Так, перспективи незначного зростання – є однією з основних проблем економік країн Єврозони.

Таким чином, бюджетний дефіцит – це щорічна різниця між державними видатками та державними доходами/податковими надходженнями. Дефіцит є щорічною сумою, яку уряд повинен позичати. Дефіцит здебільшого фінансується за рахунок продажу державних облігацій приватному сектору. Основними наслідками бюджетного дефіциту є: зростання державного боргу; вищі процентні платежі за обслуговування боргу; збільшення сукупного попиту; можливе збільшення інвестицій державного сектору; можливість виникнення ефекту витіснення, зростання прибутковості державних облігацій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т. А., Гуз М. В. Оцінка впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави. *Бізнес Інформ.* 2019. № 7. С. 266–272.

2. Павленко В. В. Управління бюджетним дефіцитом: зарубіжний досвід та уроки для України. *Збірник наукових праць Державного податкового університету.* 2023. № 2. С. 121–138.

УДК 336.131

Петренко Анастасія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
*канд. екон. наук, доцент
кафедри публічних фінансів,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Соціально-економічний розвиток країни залежить від ефективного перерозподілу публічних фінансів, які визначають рівень добробуту як нації загалом, так й її громадян окремо. Наявність достатніх фінансових ресурсів є ключовою умовою для досягнення стратегічних орієнтирів сталого розвитку держави та територіальних громад.

У період військового стану управління публічними фінансами набуває особливого значення та стратегічного пріоритету, оскільки акумулювання достатніх обсягів фінансових ресурсів задля забезпечення пріоритетних напрямів діяльності держави в цій нестабільній ситуації виходить на перший план. Європейські перспективи розвитку України, проведення реформ та модернізації економіки були призупинені внаслідок вторгнення росії на територію України та подальших бойових дій, що серйозно позначилося на економічному та фінансовому стані української держави.

Метою дослідження є визначення особливостей управління публічними фінансами в умовах військового стану задля мінімізації ризиків та досягнення стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку держави.

Управління публічними фінансами в період воєнного стану має свої особливості. При проведення дискреційної бюджетної політики, згідно з бюджетним законодавством, зміна обсягів видатків і доходів потребує внесення змін до відповідних нормативних актів, і цей

процес може тривати дні і навіть місяці. Проте функціонування економіки країни в умовах воєнного стану потребувало вжиття низки екстрених заходів, пов'язаних із розширенням повноважень органів місцевого самоврядування, прийняттям відповідних законів та перерозподілом державних фінансів в умовах воєнного стану. Тому з метою оперативного та ефективного реагування на поточну ситуацію, українська влада з початку війни прийняла низку законодавчих рішень щодо здійснення бюджетного маневру на рівні державного та місцевих бюджетів.

Такі новації стосувалися, зокрема, формування місцевих бюджетів та забезпечення неперервного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств з урахуванням таких особливостей:

- місцеві органи самоврядування, їх виконавчі структури, місцеві уряди, військово-цивільні управління продовжують здійснювати бюджетні повноваження;

- виконавчі комітети відповідних місцевих рад, уряди, військово-цивільні управління або військові управління здійснюють управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей військового стану;

- Державна казначейська служба України забезпечує функціонування розрахунково-касових операцій для місцевих бюджетів і складає звітні документи щодо їх виконання з використанням електронних носіїв;

- тимчасово, до завершення або відміни воєнного стану, перевірки стану виконання місцевих бюджетів Державною аудиторською службою України не проводяться, а запущені перевірки призупиняються [1].

У період воєнного стану держава фінансує витрати з державного та місцевих бюджетів з особливою обережністю та розсудливістю. Найбільш пріоритетними стають видатки державного бюджету, безпосередньо пов'язані з вирішенням безпекових проблем та посиленням обороноздатності країни загалом [2, с. 11]. Крім того, фінансування видатків на розвиток припиняється, а фінансування поточних та обов'язкових витрат (зарплати працівникам державного сектору, комунальні послуги, закупівля енергоносіїв та медикаментів, обслуговування державного та місцевого боргу) значно обмежується.

Також варто відзначити, що у воєнний період становить значну складність обслуговування платежів за зовнішніми зобов'язаннями України через їх обов'язковість. Невиконання цих платежів може призвести до дефолту країни. Тому управлінські рішення, пов'язані з використанням публічних фінансів, мають базуватися на збалансованому підході до внутрішніх видатків та витрат на зовнішні запозичення. У цьому контексті, увага має бути приділена борговому іміджу України на міжнародній арені. Вчасні платежі по зобов'язаннях грають ключову роль у підтримці позитивного іміджу країни, сприяючи отриманню підтримки з боку іноземних партнерів і наданню грантів та фінансової допомоги для відновлення та розвитку України у післявоєнний період [3, с. 79].

Таким чином, необхідно наголосити, що війна внесла значні корективи в сферу управління публічними фінансами. Розподіл фінансових ресурсів зазнав суттєвих змін, внаслідок чого змінилися пріоритетні напрямки бюджетних витрат, а надходження до різних рівнів бюджетів стрімко скоротилися. Якщо перед початком війни бюджет виконувався відповідно до плану, то вже у перший місяць війни стала помітною різка тенденція до незапланованого бюджетного дефіциту. Відповідно до цього змінилися джерела залучення фінансових ресурсів, які тепер орієнтовані на зовнішні запозичення та грантову допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text

2. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Війна Росії проти України та вітчизняні публічні фінанси. *Юридичний журнал «Право України».* 2022. С. 9–25.

3. Коляда Т. А., Бенч Л. Я., Пожиткова П. А. Державний борг України в умовах військової агресії: виклики та тенденції розвитку. *Збірник наукових праць Державного податкового університету.* 2023. № 2. С. 62–81.

УДК 336.148

Радкевич Уляна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

У сучасному світі під забезпеченням економічної безпеки України слід розуміти цілеспрямовану діяльність ефективних заходів державних органів, що забезпечують стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз. Це одна з найважливіших складових національної безпеки, що відображає вплив взаємозв'язку між економічною цілісністю країни, її військовими можливостями та національною безпекою [4].

На сьогодні, за інформацією від глави Уряду Дениса Шмигаля, витрати нашої держави на комплексний захист і підтримку економіки становлять близько 2 мілрд грн щоденно. В результаті російського вторгнення в Україну, незважаючи на підтримку держав-членів ЄС, як гуманітарну, так і фінансову, її втрати можуть перевищити трильйон доларів [1].

Основними факторами економічної безпеки країни є якісне та оптимально збалансоване виробництво економічних ресурсів. Від цього залежить рівень і тривалість життя населення, стан його здоров'я, фінансові можливості держави, рівень освіти та розвиток науки.

Соціальна складова економічної безпеки включає зростання реальних доходів населення. Це потребує створення системи моніторингу визначення рівня безробіття, розміру заробітної плати, структури та використання цих доходів, індексу освіти та розміру прожиткового мінімуму.

Щодо технологічної складової, то вона гарантує в найкоротші терміни самостійну розробку новітніх технологічних рішень. За допомогою ключових технологій підвищується самодостатність України

та зміцнюється економічна безпека країни. Масове використання таких технологій сприятиме прискоренню переходу економіки до інтенсивної моделі розвитку, позитивним змінам експортно-імпортної структури економіки України та її залежності від іноземних держав [2].

Інформаційна складова економічної безпеки передбачає порядок взаємного обміну економічною, соціальною та військовою інформацією економіки країни, її відповідних іноземних партнерів.

На даний час, малий бізнес не функціонує належним чином, призупиняючи економічний прогрес і розвиток суспільства. Наприклад, за місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії, але масштаби збитків важко оцінити, оскільки в країні тривають бойові дії.

За даними Нацбанку, зараз Україна втрачає 50 % «невиробленого» ВВП. У найгіршому стані перебувають агропідприємства, оскільки їхній бізнес прив'язаний до конкретної території і роботу в полі чи на фермі неможливо зупинити чи відкласти на невизначений термін. Через обстріли портів російськими військами аграрії не можуть продати зерно, ціни на яке значно зросли. Крім того, багато трудящих було мобілізовано або пішло на оборону.

Найстабільнішою виявилася ІТ-галузь. Карантин добре підготував компанію до випробувань. Багато з них мали представництва за кордоном, тому деякі працівники переїхали туди після війни.

За даними ООН, до 15 березня 2022 року з України виїхало майже 3 мільйони громадян, менше половини з яких – жінки працездатного віку. І велика кількість чоловіків працездатного віку була мобілізована, тому підприємства, які не можуть переїхати на нове місце, відчувають нестачу робочої сили. Уряд також знизив податки і дозволив платити менше 20% з обороту, лише 2-7% ПДВ, а також скасував акцизи на нафтопродукти. Це має знизити ціни на паливо, але принесе значні збитки бюджету [5].

Експерти вважають, що підвищити рівень економічної безпеки в Україні можливо за рахунок залучення коштів донорів:

1. Репарації з рф - домагатися вилучення золотовалютних резервів ЦБ на користь України, тому що це поверне Росію на 5-7 років назад, внаслідок чого вона не зможе швидко відновити армію та економіку після війни та санкцій, накладених на країну, що зменшить ризики нового нападу на Україну в майбутньому.

2. Благодійний (гуманітарний) донорський фонд - фонд, створений для країн, які підтримують Україну у важкий для неї час, для іноземних громадян та великих міжнародних корпорацій, які хочуть допомогти Україні некредитними коштами.

3. Пул експортно-імпортних банків і страхових представників країн-донорів. Такий пул потрібен для експорту в Україну обладнання для потреб інфраструктури та підприємств, оборонного комплексу, а також для реалізації малих проектів з відновлення інфраструктури.

4. Кошти від країн-донорів, виділені за квотою МВФ на боротьбу з COVID-19, можуть бути перераховані від країн-учасниць МВФ до НБУ частково або повністю залежно від бажання донора.

Крім того, економіці України має допомогти націоналізація майна рф. З метою законодавчого врегулювання цього питання в Україні прийнято Закон України «Про основи примусового вилучення об'єктів власності російської федерації та її резидентів» [3].

На мою думку, для успішного функціонування економічної системи в Україні необхідно розробити регіональну стратегію, яка має ґрунтуватися на дотриманні національних інтересів та бути спрямованою на економічне зростання та добробут громади. З одного боку, глобалізація дає нові можливості для розвитку країни, а з іншого боку вона може створювати різні загрози економічній безпеці. Завдяки правильному підходу держави до реагування на вплив глобалізації, побудови ефективного економічного порядку дасть право зміцнити поступальний розвиток України на міжнародному рівні та її конкурентоспроможність, посилити внутрішній соціально-економічний розвиток, забезпечити кращу якість життя, що в свою чергу загрожує економічній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес. URL : https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453

2. Відповіді на поширені питання зі сфери трудових відносин в умовах воєнного часу / Міністерство економіки України. 2022. 23 березня. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10d196f4-2218-45bd-a6df-34048ce35032&title=VidpovidiNaPoshireniPitanniaZiSferiTrudovikhVidnosinVUmovakhVonnogoChasu

3. Економіка України потребує швидкого відновлення і працювати над цим необхідно уже зараз! – наголошують у Комітеті з питань економічного розвитку / Офіційний вебпортал парламенту України. 2022. 13 квітня. URL : https://www.rada.gov.ua/news/razom/221700.html

4. Лисенко С. Безпека бізнесу: що потрібно розуміти й зробити перед загрозою воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/209142_bezpeka-bznesu-shcho-potrbno-rozumti-y-zrobiti-pered-zagrozoyu-vonnogo-stanu

5. Приходько В. П. Фактори забезпечення економічної безпеки держави. 2013. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/14_2013/7.pdf

УДК 342.922

Романишина Вікторія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ ДЕРЖАВИ

Під час військового стану необхідними є нові умови щодо управління публічними фінансами. Усі рішення повинні бути оперативними, оскільки внесення всіх змін щодо розмірів видатків та доходів бюджету до певних нормативних актів, як було в мирний час, є досить тривалим процесом.

Результативне управління публічними фінансами забезпечує соціально-економічний розвиток держави, рівень достатку населення, темпи перетворення та оновлення економіки відповідно до сучасних тенденцій. В центрі уваги даних показників є державний та місцевий бюджети, наявність достатніх фінансових ресурсів є головним джерелом розвитку та покращення соціально-економічного життя. Стрімке зростання видатків, пов’язаних із війною спричинило значні дисбаланси публічних фінансів і дефіцит державного бюджету.

Із початком війни, з метою забезпечення підтримки для фізичних і юридичних осіб, було спрощено певні податкові правила. Результатом внесених змін було скорочення податкових надходжень, тож головними джерелами наповнення державного бюджету стали військові облігації, кредити від Міжнародних фінансових установ, двосторонні кредити та гранти [1].

Проглянувши статистику залучених у 2022 (березень-грудень) році коштів, можна відмітити, що головним джерелом фінансування державного бюджету України складали зовнішні джерела. Вони складали 562,9 млрд грн, що рівнозначно 46,4% (рис. 1).

Рисунок 1 – Джерела фінансування державного бюджету України (березень-грудень 2022 р.) [2]

Станом на 2021 рік відносний рівень державної заборгованості складав менше 50 % від ВВП. У 2022 році даний показник дорівнював майже 80%, що було спричинено війною. На кінець 2023 року він досягнув близько 100% від ВВП. Нині передбачається зростання боргового навантаження на бюджет [2].

Автори аналітичного звіту “Управління державним боргом України під час війни і повоєнного періоду” [3] розглядають наступні варіанти зниження боргового навантаження:

- залучення міжнародної допомоги у вигляді грантів і дешевих довгострокових кредитів;
- політику “фінансових репресій”, коли інфляція перевищує ставки за боргами;
- первинний профіцит бюджету;
- реструктуризацію боргу;
- приватизацію державних активів і репарації з боку країни агресора.

Світовий досвід врегулювання боргових криз показує, що Україні, як країні, що постраждала від збройної агресії, необхідно наполягати на реструктуризації зовнішнього боргу на таких умовах списання, як то було щодо інших країн, притягнутих до збройних конфліктів (Афганістан, Ірак, Єгипет та ін.) [3].

Управління публічними фінансами в умовах воєнного стану вимагає миттєвих рішень відповідно до змін навколишнього середовища, тобто змін нормативно-правового регулювання. Саме завдяки оперативному втручанню в діюче законодавство, на початку війни вдалося знизити борговий тягар для населення та суб’єктів господарювання на фоні миттєвого зростання військових витрат. Наповнення державного бюджету відбувалося переважно за рахунок коштів

зовнішніх джерел, що призвело до швидкого зростання державного боргу. По завершенню війни й на початку відновлення економіки, фінансової спроможності та податкового потенціалу громад, найголовнішими будуть економічне зростання, повнота сплати податків, досягнення профіциту бюджету та приватизація державних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX / Верховна Рада України. URL : https://ips.ligazakon.net/document/t222118?an=1

2. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/budget-policy

3. Репко М., Самойлюк М., Томіліна М. Управління державним боргом України під час війни і післявоєнний період. Аналітичний звіт. 2023. URL : https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/upravlinnya-derzhavnim-borgom-ukra%D1%97ni-pid-chas-vijni-ta-pislyavo%D1%94nnij-period.pdf

УДК 336.13

Савчук Тетяна,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Управління публічними фінансами в Україні є однією з ключових сфер, що визначає ефективність державного управління та розвиток країни. У сучасних непростих умовах, управління публічними фінансами стає особливо складною та важливою задачею для держави. Україна, яка стикається з викликами зовнішньої агресії, має унікальні виклики та можливості в сфері фінансового управління.

У працях українських фахівців з фінансового права поняття «публічні фінанси» досить часто визначаються як такі, власником яких є держава і територіальні громади, підкреслюючи, що саме публічний аспект фінансів проводить грань між публічними і приватними фінансами. Головним критерієм визначення поняття «публічні фінанси» має бути фінансове забезпечення виконання органами влади різних рівнів (як основної діяльності) функцій держави у широкому розумінні, що розподілені між окремими одиницями системи органів загального державного управління.

Складовими системи управління публічними фінансами є наступні: поняття та принципи; нормативно-правова база; міжнародні документи у сфері публічних фінансів; органи управління публічними фінансами; інформаційне забезпечення управління публічними фінансами [1].

Також доцільно було б виділити об’єкти та суб’єкти управління публічними фінансами. Об’єктом управління публічними фінансами є система економічних відносин, що виникає з приводу формування та

розподілу централізованих та децентралізованих фондів в усіх ланках публічних фінансів. Щодо суб'єктів управління публічними фінансами, то слід зазначити, що в Україні ними є: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет міністрів, Державна казначейська служба, Рахункова Палата, органи місцевої влади, Національний банк України, Державна податкова служба тощо [2, с. 147].

Не дивлячись на наявність достатньої кількості суб'єктів управління публічними фінансами, які призначені для контролю за точністю та ефективністю використання бюджетних коштів, у системі управління публічними фінансами наявний цілий ряд проблем, серед яких:

– недостатня прозорість та відкритість у витрачанні бюджетних коштів, що в свою чергу обмежує ефективний громадський контроль бюджету та його використання;

– високий рівень корупції при управлінні публічними фінансами, бюрократія та дублювання повноважень органів державної влади, які контролюють розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів;

– недостатня фінансова грамотність урядовців: брак кваліфікованих фахівців у сфері фінансів та управління бюджетом може призвести до неефективного використання фінансових ресурсів та порушень в бюджетному процесі;

– неефективне планування та розподіл бюджету, що призводить до нераціонального використання коштів та відсутності якісних конкретних результатів;

– в умовах воєнного конфлікту також зростають витрати на соціальні програми та гуманітарну допомогу, це в свою чергу може створювати труднощі для управління фінансами.

Враховуючи наявність певних проблем у сфері управління публічними фінансами, вважаємо доцільним запровадити наступні заходи:

– впровадження системи електронного управління фінансами, що забезпечить відкритий доступ до інформації про бюджет та його використання;

– підвищення кваліфікації державних службовців у сфері фінансів та управління;

– впровадження стратегічного бюджетування, яке базується на чітких стратегічних цілях та показниках результативності, це дозволить краще відслідковувати використання ресурсів та досягнення планованих результатів;

– визначення пріоритетів та здійснення моніторингу витрат, запровадження ефективної системи контролю та аудиту задля уникнення корупції та недостатньої ефективності витрат;

– розробка ефективного механізму розподілу та моніторингу гуманітарних витрат, забезпечуючи максимальну ефективність та врахування потреб населення [3, с. 252].

Виконання поданих рекомендацій дозволить удосконалити процес управління публічними фінансами в Україні. Також слід зазначити, що дія військового стану внесла свої зміни у бюджетний процес України. Проте управління публічними фінансами в нашій державі має перспективу до удосконалення у разі виконання державою кроків на шляху до цього.

Тому можемо зробити висновок, що формування ефективної системи публічних фінансів є одним з ключових завдань сучасного етапу розвитку української економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Публічні фінанси : навчальний посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

2. Прутська О. Удосконалення системи управління публічними фінансами. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України* : зб. наук. пр. IX Міжнар. науково-практ. конф., м. Вінниця, 14-16 вересня 2021 р. Вінниця, 2021. С. 144–150. URL : http://vtei.com.ua/doc/2021/1416092021/2.pdf#page=144

3. Коляда Т. А., Прозоров Ю. В., Ясенецький В. С. Трансформація управління фінансовими публічними корпораціями в умовах повоєнної відбудови економіки. *Проблеми економіки.* 2023. № 3. С. 244–253.

УДК 334.012.74:332.1

Супрун Андрій,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Береславська О. І.,
д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В СЕКЬЮРИТИЗОВАНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Україна внаслідок агресії росії зазнала непоправних втрат, зокрема найбільших людських жертв та руйнувань інфраструктури, які траплялись в Європі з часів другої світової війни. Очевидно, що для фінансування проєктів і програм з відбудови і відновлення зруйнованої інфраструктури напрочуд необхідно залучати всі відомі і доступні фінансові інструменти.

Одним з важливих способів фінансування повинні стати секьюритизовані інструменти, тобто цінні папери цільового призначення, кошти від яких будуть спрямовані на цілі з відбудови.

Зокрема, це можуть бути:

- муніципальні облігації (облігації місцевих позик), які випускатимуться нашими містами та об’єднаними територіальними громадами;

- цільові корпоративні облігації, емітовані державними інфраструктурними холдингами, наприклад Укрзалізницею, для відновлення зруйнованих але стратегічно важливих для території України залізничних шляхів;

- локальні випуски облігацій міжнародних фінансових організацій (наприклад, Європейським банком реконструкції та розвитку або Міжнародною фінансовою корпорацією), які б акумулювали ресурси для фінансування проектів з відбудови України.

Проте, зазначений вище перелік можливих випусків цінних паперів для фінансування відбудови України не принесуть очікуваного ефекту, якщо ці цінні папери на матимуть можливості виходу на міжнародні фінансові ринки. Вкрай важливо, щоб великий пул іноземних інвесторів отримав простий і звичний їм доступ до таких інструментів. Це відкриє шлях для значного за обсягами потоку іноземних інвестицій для швидкого відновлення України, як передумови її майбутнього розвитку і процвітання.

Важливо зрозуміти, які сьогодні є перешкоди для вкладення іноземного капіталу з метою інвестування в українські цінні папери. Звичайно, першою перешкодою може стати жорсткий режим валютних обмежень, запроваджений після початку війни, який не дозволяє повернення інвестицій за кордон. Але ці заходи Національного банку України є виправданими та носять тимчасовий характер і, напевно, по мірі зростання уваги іноземних інвесторів до нових інвестицій в Україні, послаблення валютних обмежень прискориться.

Іншою вагомою перешкодою для доступу на український ринок капіталу є часткова інтеграція вітчизняної інфраструктури до мережі міжнародних інфраструктурних агентів, які обслуговують операції на ринках капіталу. Грошові операції мають високий ступінь розвитку і інтеграції, а ось в частині операцій з цінними паперами ситуація нерівномірна.

Україна за останні 7 років зробила стрімкий стрибок у інтеграції до інфраструктури міжнародних фінансових ринків, але тільки в частині операцій з інструментами державного боргу – облігаціями внутрішньої державної позики. Це стало результатом реалізації Національним банком тривалого проєкту щодо встановлення двосторонніх кореспондентських відносин з одним з найбільших міжнародних депозитаріїв – Clearstream Banking Luxembourg, який входить до потужної Deutsche Börse Group [1].

Цей проєкт дав найбільший поштовх до розвитку ринку державного боргу за його історію. Найважливіша його частина була реалізована в 2019 році – це відкриття можливості для ОВДП в гривні потрапити на міжнародні ринки капіталу і вільно там обертатись. Наслідком стало суттєве зростання попиту іноземних інвесторів на ОВДП. За перші місяці після оголошення про старт проєкту іноземні інвестиції в гривневі ОВДП зросли від майже нуля до 44 млрд грн, а за результатами першого року функціонування "лінку" обсяг іноземних інвестицій у державний борг України сягнув рекордних 129 млрд грн.

Це дозволило укріпити гривню, наростити золотоволютні резерви України, зменшити доларізацію державного боргу України, одночасно збільшивши строк ринкових запозичень до максимальних 7 років - значне полегшення для державних фінансів у щорічному марафоні повторного залучення коштів на суму погашених зобов'язань. Також це сприяло зниженню інфляції, а вартість державних запозичень вперше за багато років опустилась нижче двозначних показників, до 8% річних, при цьому Міністерству фінансів вдалось досягнути за декількаами випусками ОВДП статусу кандидата на включення до GBI-EM індексу від JP Morgan, що дозволило б ще розширити коло іноземних покупців ОВДП на різноманітні регульовані фонди [2].

Але існуючий «лінк» обмежений і може бути використаний лише для ОВДП і тепер перед Україною стоїть наступний виклик - зробити аналогічний доступ для інвестицій в цінні папери, які випускатимуться для відбудови і відновлення України.

Національний банк України, діючи на випередження, досяг успіху у перемовинах з Clearstream [3]. Завдяки цьому в березні 2023 році в Люксембурзі на міжнародному бізнес форумі «Rapid Recovery of Ukraine» була зроблена спільна заява Clearstream, Національного банку України та Міністерства фінансів України про досягнення згоди щодо розширення існуючого успішного «лінку» між Clearstream та Національним банком на новий напрямок – інструменти відновлення [4].

Нажаль, станом на лютий 2024 року через перешкоди окремих організацій та чиновників цей проєкт ще не був повноцінно запущений, але найважливіше те, що всі задіяні інфраструктурні інституції досягли принципового спільного бачення щодо реалізації цього проєкту. Як тільки всі узгодження будуть отримані, Україна реалізує другий вагомий крок у інтеграції до міжнародних фінансових ринків та відкриття ще одного прямого каналу доступу для іноземних інвестицій в Україну.

Реалізація цього проєкту може бути не тільки надійним джерелом фінансування відбудови України але і вагомим кроком на шляху України до повної інтеграції до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. НВ Бізнес. Clearstream відкриває рахунок в цінних паперах в НБУ. URL : https://biz.nv.ua/ukr/finance/clearstream-50010733.html

2. Включення державних облігацій України у гривнях до індексу JP Morgan GBI EM розпочнеться 31 березня 2022 року / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_uah_government_bonds_inclusion_in_jp_morgan_gbi_em_index_will_begin_from_march_31st_2022-3133

3. Національний банк та Clearstream розширюють «лінк», що поєднує українські ринки капіталу з міжнародними фінансовими ринками / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-clearstream-rozshiryuyut-link-schopoyednuye-ukrayinski-rinki-kapitalu-z-mijnarodnimi-finansovimi-rinkami

4. Clearstream. URL : https://www.clearstream.com/clearstream-en/newsroom/230131-3413006

УДК 336.1(477)(094.5)

Сусіденко Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця, Україна

УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна Україна, перебуваючи у складних умовах війни, стикається з низкою викликів у сфері управління публічними фінансами. Ці проблеми є невід'ємною частиною загального контексту війни та конфлікту і вимагають комплексного підходу та швидких рішень для забезпечення фінансової стійкості та ефективного управління.

1. Економічні втрати та зниження доходів. Умови війни призвели до серйозних економічних втрат, зниження обсягів виробництва та експорту. Це призводить до зменшення бюджетних надходжень, оскільки падіння економічної активності зменшує обсяги податкових та інших бюджетних надходжень.

2. Збільшення витрат на оборону та безпеку. Війна змусила державу збільшити витрати на оборону та безпеку, включаючи витрати на зброю, утримання військових частин, підготовку персоналу та інфраструктуру. Це призводить до зменшення доступних ресурсів для інших галузей, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальні програми.

3. Інфляційний тиск та валютні коливання. Збільшення витрат та зменшення доходів може призвести до інфляційного тиску та коливань на валютному ринку. Непередбачуваність ситуації на військовому фронті може створити нестабільність на фінансових ринках, що ускладнює управління фінансами.

4. Недостатня прозорість та акаунтабельність. Умови війни можуть створити сприятливе середовище для корупції та недостатньої прозорості у використанні публічних коштів. Це може призвести до неефективного використання ресурсів та підірвання довіри громадян до уряду [3].

Одночасно НБУ продовжуватиме контролювати ситуацію на міжбанківському валютному ринку та регулярно вирівнюватиме структурний дефіцит іноземної валюти, що зберігається через особливості

функціонування економіки в умовах війни. Крім цього, НБУ значно обмежуватиме коливання валютного курсу, утримуючи його в межах, які не дозволяють надто суттєво змінювати вартість гривні ні в сторону її значного ослаблення, ні в сторону значного зміцнення. При цьому умови встановлення курсу продажу та купівлі валюти в готівковому сегменті ринку залишаються незмінними й надалі визначатимуться попитом та пропозицією на ньому. Впровадження керованої гнучкості офіційного курсу стає важливою передумовою для повернення до режиму інфляційного таргетування з плаваючим курсоутворенням у середньостроковій перспективі.

Так, в сучасних умовах війни керована гнучкість курсу відрізняється від режиму плаваючого курсоутворення, який діяв в Україні 24 лютого 2022. В контексті керованої гнучкості курсу НБУ буде вирівнювати структурний дефіцит валюти на ринку та згладжувати коливання курсу. Щодо майбутнього переходу до режиму таргетування інфляції, режим плаваючого обмінного курсу залишається загальною стратегічною метою Національного банку. Проте повернення до режиму інфляційного таргетування буде можливим лише при утворенні належних передумов, серед яких буде збільшення спроможності валютного ринку до балансування в умовах зменшеної присутності НБУ на ринку [6].

З початку повномасштабної війни, з відкритого спецрахунку Національного банку України, було перераховано майже 30 мільярдів гривень для потреб оборони. Регулятор опублікував інформацію про стан спеціального рахунку, призначеного для допомоги Силам оборони. Станом на 1 жовтня 2023 року на спецрахунку залишилося майже 1,1 мільярда гривень. Протягом вересня на цей рахунок надійшло понад 760 мільйонів гривень, а загалом з початку війни – майже 31 мільярд гривень в еквіваленті. Кошти надходили як від окремих громадян та підприємств України, так і від міжнародної спільноти (зокрема зі США, Великої Британії, ФРН, Швеції, Фінляндії, Польщі, Швейцарії, Норвегії, Австралії, Франції, Канади, Болгарії, Гонконгу та багатьох інших країн світу). З-за кордону у іноземній валюті надійшло майже 12,5 мільярда гривень в еквіваленті. Загалом з початку війни Національний банк України перерахував на потреби оборони майже 30 мільярдів гривень, включаючи понад 638 мільйонів гривень у вересні [2].

Отже, управління публічними фінансами в умовах війни в Україні вимагає негайних та рішучих заходів. Необхідно забезпечити ефективне використання обмежених ресурсів, збалансувати потреби у обороні та соціальній сфері, підвищити прозорість та акаунтабельність у витраті коштів та здійснити необхідні реформи для забезпечення стійкості та ефективності фінансового управління в умовах війни. Для цього потрібно залучити всі сектори суспільства та міжнародні партнери для спільних зусиль у вирішенні цих складних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлака І. Фінансова політика в умовах військового конфлікту: досвід країн Східної Європи. *Економіка та держава*. 2020. № 2. С. 12–18. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/26.pdf
2. Головний управління статистики України / Офіційна статистика економіки України. 2023. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Мельник В. В. Соціальні і економічні аспекти забезпечення сталого розвитку в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 169–172. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/26.pdf
4. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт. 2023. URL : https://www.minfin.gov.ua/
5. Руда М. В., Мазурик М. М. Співпраця України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* 2021. № 3 (1). С. 204–211. URL : http://science.lpnu.ua/sites/rnal-paper/2021/jun/23805/menedzhment121-206-213.pdf
6. Черненко О. Фінансова безпека держави: поняття, складові, механізми забезпечення. *Економіка і фінанси*. 2021. № 6(15). С. 64–69. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/26.pdf

УДК 071

Кривов Ігор,
аспірант,
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ТЕРИТОРІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІ МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

Сучасні виклики глобальної економіки ставлять питання ефективного управління інвестиційним розвитком на територіальному рівні. Територіально-орієнтовані механізми публічного управління визначаються як ключовий інструмент для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Аналіз та розгляд територіальних планів і стратегій розвитку є ключовими елементами вдосконалення механізмів публічного управління інвестиційним розвитком. Спрямованість на досягнення конкретних цілей та врахування унікальних характеристик кожного регіону сприяє оптимізації використання інвестиційних територій [1].

Взаємодія між громадськістю, підприємницьким сектором та органами влади визначає успішність територіально-орієнтованих механізмів публічного управління. Забезпечення широкого доступу до інформації, партнерства та взаєморозуміння між стейкхолдерами сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату [2].

Аналіз перешкод та викликів, що стоять перед територіально-орієнтованими механізмами публічного управління, вказує на необхідність ретельного розгляду факторів економічної, соціальної та політичної природи. На економічному рівні важливо враховувати велику різноманітність регіональних економік та їхню залежність від конкретних галузей. Переслідування інвестицій може стикатися з економічними нерівностями, деякі регіони можуть бути менш привабливими для інвесторів через недостатньо розвинену інфраструктуру або обмежений доступ до ринків. На соціальному рівні важливо враховувати різноманітні соціокультурні контексти, які можуть впливати на

розуміння та прийняття механізмів управління в різних громадах. Розбіжності в рівнях освіти, доступу до медичних послуг та ринків праці можуть визначати успіх чи невдачу ініціатив на конкретних територіях. На політичному рівні великою перешкодою може бути недостатнє політичне волевиявлення чи нестабільність урядових структур. Політичні зміни та невизначеність можуть призвести до зміни пріоритетів та призупинення стратегічних ініціатив, що може вразити плани інвестування та розвитку. Ефективне управління цими викликами визначається необхідністю розробки гнучких та адаптивних стратегій, які враховують специфіку кожного регіону. Політики повинні активно співпрацювати з місцевими громадами та підприємницьким сектором для забезпечення ефективності та легітимності запроваджених механізмів управління. Створення сприятливих умов для інвестицій та сталого розвитку також передбачає вдосконалення механізмів боротьби з корупцією та забезпечення прозорості в управлінні. Здатність до вирішення цих проблем стане вирішальним фактором для залучення інвестицій та забезпечення довгострокового економічного зростання територій [3].

Розвиток територіально-орієнтованих механізмів управління вимагає впровадження інновацій та сучасних технологій. Застосування цифрових інструментів, аналітичних систем та інших технологій допомагає підвищити ефективність управління і створити більш транспарентні механізми.

При розгляді перспектив розвитку територіально-орієнтованих механізмів публічного управління слід взяти до уваги низку сучасних тенденцій, що впливають на економічний ландшафт. Однією з ключових тенденцій є стрімке зростання технологічних інновацій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей. Інтеграція цих технологій в територіальні механізми може покращити аналіз даних, прийняття рішень та забезпечити більш ефективне використання інвестицій.

Глобальні виклики, такі як зміна клімату, демографічні та екологічні проблеми, також визначають перспективи розвитку. Впровадження територіально-орієнтованих механізмів повинно враховувати необхідність сталого розвитку та екологічної відповідальності. Стратегії управління повинні спрямовуватися на підтримку проектів, що сприяють зменшенню впливу на навколишнє середовище та забезпеченню сталої рівноваги.

Потенційні зміни у майбутньому включають в себе розвиток нових економічних секторів, які можуть вплинути на географічний розподіл інвестицій. Наприклад, рост сектору відновлювальної енергетики може створити нові можливості для інвестицій в регіонах з потужними природними ресурсами, сприяючи їхньому економічному розвитку.

Розробка стратегій для територіально-орієнтованих механізмів повинна бути комплексною та гнучкою, щоб адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Важливо враховувати потреби та особливості кожного регіону, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів та стимулювати розвиток в синергії з усією територією.

Завдяки правильній стратегії, територіально-орієнтовані механізми публічного управління можуть стати основою для сталого інвестиційного розвитку регіонів. Прозорість, ефективність та співпраця між різними стейкхолдерами є важливими складовими для досягнення цієї мети. Важливо наголосити на збалансованому підході, що враховує як соціальні, так і економічні аспекти розвитку, для створення життєздатних інвестиційних стратегій для кожного конкретного регіону.

Отже, територіально-орієнтовані механізми публічного управління інвестиційним розвитком є важливим інструментом для створення сприятливого інвестиційного клімату, сприяючи сталому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Необхідно продовжувати вдосконалювати ці механізми, враховуючи сучасні виклики та впроваджуючи інноваційні підходи для досягнення ефективного управління інвестиційним розвитком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миколайчук М., Лесик О. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування.* 2023. № 7. URL : https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-10/2023-7-02-10

2. Зубков Р. С. Механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в регіоні: стратегічний вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.05. Одеса, 2018. 44 с. URL : https://card-file.ontu.edu.ua/bitstream/123456789/3477/ 1/ZubkovRS.pdf

3. Пронь Л. М. Інструменти публічного управління інвестиційним розвитком регіону. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 2. С. 18–25. URL : https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.2.3

УДК 336.1:339.922(045)

Тарасенко Анастасія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вторгнення росії в Україну, яке почалося майже два роки тому, призвело до масштабних людських втрат, масового переселення населення і серйозних пошкоджень інфраструктури. Величезний вплив також відчувається в економіці: обсяг валового внутрішнього продукту стрімко зменшився, інфляція раптово зросла, а дефіцит бюджету зріс до небувалого рівня.

Публічні фінанси являють собою суспільні відносини, що утворюються в процесі управління, формування, розподілу чи перерозподілу, а також використання коштів державного, місцевого самоврядування та інших фондів, які використовуються для задоволення різних видів публічного інтересу, визнаних державою чи органами місцевого самоврядування, незалежно від їх власності фондів. Вони регулюються владними правилами, що встановлюються державою або місцевими органами самоврядування, стосовно формування, розподілу та використання коштів, а також контролюються цими органами для забезпечення ефективності та прозорості управління фінансами [1].

Оскільки публічні фінанси спрямовані на задоволення потреб суспільства та забезпечення його інтересів, ефективність управління цими фінансами має величезне значення, так як вона визначає успіх державного управління в цілому. Напрямки трансформації та європейської інтеграції, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, вимагають необхідності реформування сектору державних фінансів та вдосконалення системи його управління [2].

Звісно управління державними коштами у військовий час значно відрізняється від того процесу, який діє у мирному та стабільному суспільстві. Тому управління у сфері публічних фінансів в умовах військового стану має свої особливості. У мирний період, згідно бюджетного законодавства, для зміни суми доходів і видатків необхідно вносити зміни до відповідних нормативних актів, і така процедура може займати дні або навіть місяці. Однак в умовах війни функціонування економіки передбачає введення термінових заходів, таких як затвердження відповідних нормативно-правових актів, збільшення повноважень установ місцевого самоврядування, та перерозподіл публічних фінансів згідно пріоритетів їх використання. При військовому стані для перерозподілу бюджетних коштів не потрібні рішення парламенту. Тому для забезпечення ефективного та швидкого реагування на складну ситуацію з початку війни був прийнятий ряд оперативних рішень щодо належного використання публічних фінансів.

Наприклад, 11.03.2022 р. урядом України була прийнята Постанова № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану», в якій визначені особливості формування і виконання місцевих бюджетів під час воєнного стану. Зауважено, що процес формування місцевих бюджетів та забезпечення неперервної діяльності органів та закладів у бюджетній сфері, а також комунальних підприємств, відбувається згідно з бюджетним законодавством з урахуванням нових специфічних аспектів [3].

Хоч в нас і є велика кількість суб’єктів керування публічними фінансами для контролю ефективності та точності використання бюджетних коштів, але система управління публічними фінансами має групу проблем. До них можна віднести наступні:

1. Відсутнє довгострокове бюджетне планування;
2. Наявність високого рівня бюджетного дефіциту та державного боргу;
3. Поширеність корупції, бюрократії та дублювання повноважень органів державної влади, що займаються контролем розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів;
4. Недобросовісне складання плану державного бюджету України, що призводить до наявності великого проміжку між прогнозованими та фактичними показниками;
5. Недостатній рівень прозорості процесу витрачання бюджетних коштів;

6. Втрати бюджету через нераціональні управлінські рішення;
7. Недоотримання коштів державним бюджетом та інші.

Якщо говорити про неефективне управління публічними фінансами, слід також звернути увагу на збільшення обсягів державного та гарантованого державою боргу. До початку повномасштабного вторгнення проблема державної заборгованості не мала такого критичного характеру, а рівень державного боргу залишався контрольованим. Станом на 2021 р. відносний рівень державної заборгованості України скоротився до 48,9% від ВВП. Проте у 2022 р. цей показник сягнув 78,4%, а вже на кінець 2023 р., за оцінками МВФ, він зріс ще більше. В перспективі це означає збільшення боргового навантаження на бюджет і загострення проблеми головних виплат в умовах затягування бойових дій, що стає все більш очевидним [4].

Тому, одним з найбільш нагальних завдань у сфері публічних фінансів України на сьогодні є пошук шляхів максимального наповнення усіх рівнів бюджетів. Це завдання вимагає концентрації уваги як державних органів влади, так і регіональних громад, які відповідно до своїх повноважень та можливостей повинні сприяти відновленню роботи малого та середнього бізнесу, заохочувати сплачувати податки та наповнювати бюджети.

В ході управління публічними фінансами в Україні виникає чимало проблем і недоліків, які, з початком повномасштабної війни, лише погіршились. Введення військового стану внесло зміни у бюджетний процес України і управління публічними фінансами в такий час вимагає швидкої реакції на зміни зовнішнього середовища, що реалізується через миттєві зміни нормативно-правового регулювання. Тому після закінчення війни та початку поступового відновлення економіки, фінансової стійкості та податкового потенціалу громад, особливої важливості набудуть такі аспекти, як економічний розвиток, повна сплата податків, досягнення бюджетного профіциту та приватизація державних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнидюк І. В., Складанюк М. С. Проблеми та перспективи розвитку фінансів публічного сектору в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2311/2233 (дата звернення: 13.02.2024).

2. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління*. 2022. № 1/2 (70/71). URL : https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/490 (дата звернення: 13.02.2024).

3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 13.02.2024).

4. Прутська О., Мартинова Л. Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL : https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2886 (дата звернення: 13.02.2024).

УДК 35.07 338.124

Угоднікова Олена,
канд. екон. наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНО-МАРКЕТИНГОВІ КОНЦЕПЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Ефективне публічне управління в територіальних громадах є важливою передумовою для стимулювання соціально-економічного розвитку на місцевому рівні. Однією з ключових функцій публічного управління є створення сприятливого середовища для інвестицій та ефективного використання ресурсів з метою підтримки сталого зростання. Управління громадськими ресурсами та вирішенням соціально-економічних проблем на рівні територіальних громад сприяє підвищенню якості життя мешканців та сприяє їхньому соціальному добробуту.

Одним із важливих аспектів є планування та розробка стратегій розвитку, які враховують особливості конкретної територіальної громади. Ефективне управління забезпечує використання потенціалу громади та раціональний розподіл ресурсів для досягнення спільних цілей. Крім того, релевантне планування дозволяє забезпечити інфраструктурні проєкти, які не лише підвищують життєвий рівень, але й стають каталізатором для залучення інвестицій [1].

Ефективне публічне управління також включає в себе ведення відкритого діалогу з громадськістю та партнерами, що сприяє залученню громадян до прийняття важливих рішень. Участь громади в процесі управління сприяє врахуванню різноманітних інтересів та потреб громади, що в свою чергу сприяє підвищенню легітимності та довіри до органів влади. Ключовою роллю у соціально-економічному розвитку є також здатність публічного управління вирішувати проблеми соціальної справедливості та рівноправ'я. Забезпечення доступу до

освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг є важливими компонентами стратегії управління, спрямованої на підтримку всебічного розвитку. Крім того, ефективне публічне управління у територіальних громадах сприяє створенню умов для розвитку підприємництва та залученню нових технологій. Стимулюючи бізнес-середовище, влада забезпечує створення нових робочих місць та зростання економіки на місцевому рівні [2].

Отже, ефективне публічне управління в територіальних громадах визначається його здатністю до інтегрованого планування, участі громадськості у вирішенні соціальних проблем та створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу, що формує підґрунтя для сталого соціально-економічного розвитку та підвищення якості життя населення.

Аналіз теоретико-методичних аспектів інвестиційного підходу до публічного управління є важливим кроком у розумінні та впровадженні цієї концепції. Інвестиційний підхід в публічному управлінні визначається як стратегічний спосіб використання ресурсів з метою досягнення конкретних цілей і покращення соціально-економічного стану територіальних громад. У теоретичному вимірі інвестиційний підхід в публічному управлінні базується на концепції ефективного використання публічних ресурсів для стимулювання розвитку, що визначає необхідність розглядати грошові видатки як інвестиції, які повинні приносити не лише соціальну, але й економічну вигоду. Одним з ключових аспектів інвестиційного підходу є акцент на довгостроковість результативних показниках, тобто визначення ролі інвестицій в соціальну інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та інші галузі, що можуть призвести до сталого підвищення якості життя та підтримки економічного зростання. Також, інвестиційний підхід у публічному управлінні передбачає відкритість до партнерства та співпраці з приватним сектором, громадськістю та іншими зацікавленими сторонами. Такий колективний підхід сприяє вирішенню складних соціально-економічних завдань та забезпеченню ефективного використання ресурсів. Загалом, аналіз теоретичних аспектів інвестиційного підходу в публічному управлінні дозволяє розуміти основні принципи та стратегії, необхідні для успішного впровадження цієї концепції у контексті територіальних громад.

Аналізуючи взаємозв’язки інвестиційних та маркетингових концепцій було згенеровано таблицю 1.

Таблиця 1 – Інвестиційно-маркетингової концепції публічного управління у територіальних громадах

Маркетингова стратегія	Маркетингові інструменти	Характеристика	Очікувані результати
Розробка бренду громади	Логотип, слогани, медіакампанії	Створення унікального образу громади, підвищення її впізнаваності	Збільшення інтересу інвесторів, покращення репутації громади
Формування інвестиційного портфеля	Веб-платформи, інвестиційні форуми	Створення централізованого інформаційного ресурсу для інвесторів	Залучення різноманітних інвестицій в різні сфери розвитку
Партнерство з бізнес-спільнотою	Бізнес-зустрічі, мережеві заходи	Співпраця з місцевими компаніями для спільного розвитку проектів	Збільшення кількості підприємств та інвестиційних можливостей
Геотаргетингові рекламні кампанії	Онлайн реклама, соціальні мережі	Адресне звертання до потенційних інвесторів на основі географічних даних	Залучення інвестицій з конкретних регіонів або країн
Створення інфраструктурних проектів	Проекти з енергетики, транспорту, IT інфраструктури	Розвиток ключових об'єктів, які привертають увагу інвесторів	Залучення інвестицій у сфери, які визначені як пріоритетні для громади
Розвиток технологічних хабів	Співпраця з технологічними компаніями, інкубатори	Створення сприятливого середовища для технологічного розвитку	Привертання інноваційних компаній та підтримка стартап-середовища
Екологічна сертифікація	Екологічні аудити, сертифікаційні програми	Забезпечення екологічності території та її розвиток відповідно до зелених стандартів	Привертання інвестицій в зелені технології та сталу енергетику
Участь у міжнародних виставках	Виставкові стенди, бізнес-конференції	Промоція інвестиційного потенціалу громади на світовому рівні	Залучення іноземних інвесторів та партнерів

Отже, аналіз маркетингових стратегій для привертання інвестицій та збільшення інвестиційної привабливості територіальних громад вказує на необхідність комплексного та інноваційного підходу до залучення капіталу та розвитку територій. Кожна стратегія виокремлюється унікальними маркетинговими інструментами та характеристиками, спрямованими на досягнення конкретних інвестиційних цілей.

Розробка бренду громади виявилася важливою для підвищення її впізнаваності та створення позитивного образу, що сприяє залученню інвесторів через встановлення унікальних характеристик та репутації громади. Очікуваними результатами є збільшення інтересу інвесторів та покращення їхнього сприйняття громади. Формування інвестиційного портфеля через веб-платформи та інвестиційні форуми дозволяє створити централізований ресурс, який спрощує доступ до інформації для інвесторів, що сприяє різносторонньому розвитку та залученню інвестицій у різноманітні галузі. Партнерство з бізнес-спільнотою розширює можливості для спільного розвитку проектів та забезпечує стале зростання економічного потенціалу громади, що забезпечує збільшення кількості підприємств та інвестиційних можливостей. Геотаргетингові рекламні кампанії дозволяють точно звертатися до потенційних інвесторів на основі географічних даних. Очікуваними результатами є залучення інвестицій з конкретних регіонів або країн, що підсилює глобальний вплив громади. Створення інфраструктурних проектів та розвиток технологічних хабів привертають інвесторів, спрямованих на стале та інноваційне економічне зростання, що дозволяє очікувати збільшення інвестицій в сферах, які визначені як пріоритетні для громади. Екологічна сертифікація забезпечує екологічність та сталий розвиток території, залучаючи інвестиції в зелені технології та сталу енергетику, що сприяє створенню екологічно чистого середовища та привертає інвесторів, які цінують сталість. Участь у міжнародних виставках дозволяє громаді продемонструвати свій інвестиційний потенціал на світовому рівні та залучити іноземних інвесторів та партнерів. Формування інвестиційних пакетів забезпечує індивідуальний підхід до інвесторів та збільшення обсягу інвестицій. Створюючи збалансовані та привабливі інвестиційні пропозиції, громада залучає інтерес різних інвесторів та партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Серьогіна Д. О., Пушкар Т. О., Жовтяк Г. А. Маркетинг територій: підвищення інвестиційної привабливості. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2022. № 3 (79). С. 118–122. URL : http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5078

2. Глинський Н. Імплементація маркетингового інструментарію в процес стратегічного управління місцевим розвитком. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-63

УДК 336.225.67:[004.77:330.341.1]

Чередниченко Ігор,
Бессараб Руслан,
здобувачі вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Забаштанська Т. В.,
канд. екон. наук, доцент, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: СУТНІСТЬ І КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ

Фінансовий моніторинг є важливим елементом сучасної цифрової економіки, його важливість постійно зростає у зв'язку з глобалізацією ринків, збільшенням обсягів електронних транзакцій та нагальною потребою у запобіганні фінансовим зловживанням.

Досліджуючи таку категорію як «фінансовий моніторинг», слід зазначити, що існує розбіжність наукових поглядів на визначення сутності цього поняття.

Досить поширеними серед науковців є бачення сутності фінансового моніторингу як особливої (специфічної) сфери фінансового контролю (М. Дмитренко) [1] або як системи постійного спостереження, що дає можливість передбачення ризиків, пов'язаних з легалізацією коштів (І. Патюта) [2].

М.В. Борець у широкому сенсі під фінансовим моніторингом розуміє систему заходів фінансово-правового, адміністративно-правового, кримінально-правового, оперативно-розшукового характеру та інших у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; як систему державного регулювання. А у вузькому – систему постійного відстеження фінансових операцій уповноважених суб'єктів фінансового моніторингу, в тому числі банківських установ відповідно до встановлених критеріїв, тобто систему контролю у даній сфері; як вид, метод контролю [3].

В. Берізко [4] визначає фінансовий моніторинг як сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу, метою проведення яких є виявлення, аналіз та перевірка інформації про фінансові операції на предмет віднесення їх до таких, які мають незаконне походження для подальшої їх передачі правоохоронним органам.

На сьогодні, основним законодавчим документом в Україні, який встановлює фундаментальні принципи проведення фінансового моніторингу, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06.12.2019, в якому визначено, що фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [5].

Згідно Закону система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів.

Суб'єктами первинного фінансового моніторингу є: банки, страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди, фінансові установи, оператори платіжних систем, професійні учасники ринку цінних паперів, оператори поштового зв'язку, аудитори, бухгалтери, адвокати, нотаріуси, фінансові посередники та інші особи й установи.

Головною задачею суб'єктів первинного фінансового моніторингу є здійснення ідентифікації, верифікації, вивчення клієнтів. Ці процедури проводяться до встановлення ділових відносин з клієнтом, та до проведення фінансової операції.

В Україні розроблено Національну систему оцінки ризиків (НСОР), метою якої є виявлення загроз у системі запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, а також формування стратегії управління ризиками [6, с. 75].

У процесі здійснення оцінки ризиків Держфінмоніторинг застосовує кількісні й якісні методи, за допомогою яких опрацьовується інформація з різних джерел для розрахунку ймовірності настання визначеної події.

Проте, на сучасному етапі система фінансового моніторингу в умовах цифрової економіки вимагає впровадження нових інструментів та технологій.

Перш за все, цифрова економіка відкриває нові можливості та виклики для фінансового моніторингу завдяки використанню сучасних технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, аналіз великих даних та блокчейн. Використання цих технологій дозволить автоматизувати та покращити процеси виявлення підозрілих транзакцій, а також забезпечити більшу прозорість та безпеку фінансових операцій.

По-друге, у контексті цифрової економіки зростає значення якісної співпраці між різними суб'єктами фінансового моніторингу, такими як банки, фінансові установи, регуляторні та правоохоронні органи. Обмін інформацією та співпраця у сфері аналізу та виявлення фінансових ризиків є ключовими чинниками ефективної боротьби з фінансовою злочинністю.

Крім того, цифрова економіка потребує постійного вдосконалення регулятивного середовища. Регуляторні органи мають розробляти нові стандарти та правила, щоб врахувати зміни, які вносить цифрова трансформація, зокрема у сфері фінансового моніторингу.

Таким чином, розвиток системи фінансового моніторингу в умовах цифрової економіки вимагає комплексного підходу, який врахує як технологічні інновації, так і регулятивні зміни. Тільки за умови спільних зусиль регуляторів, суб'єктів фінансового моніторингу та технологій можна буде забезпечити ефективний фінансовий моніторинг у цифровій економіці, що відповідатиме сучасним викликам та потребам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко М. Г. Легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму: сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків : монографія. Київ : УАБС НБУ, 2014. 302 с.

2. Патюта І. М. Державний фінансовий моніторинг у контексті регулювання банківського сектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Вип. 4. С. 48–51.

3. Борець М. В. Поняття і категорії у дослідженні питань з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2013. № 1. С. 105–109.

4. Берізко В. М. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Право України.* 2006. № 12. С. 52–53.

5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/conv#n217 (дата звернення: 05.02.2024).

6. Вовчак О. Д., Стаднійчук Р. В. Фінансовий моніторинг ризиків як інструмент фінансового оздоровлення банків. *Економічний простір.* 2020. Вип. 157. С. 74–77.

УДК 33.336

Чмирук Ангеліна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Жарікова О. Б.,
канд. екон. наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ДОХОДИ ТА ВИТРАТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ПІД ЧАС НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Попри війну банківський сектор залишається операційно ефективним та надалі генерує чистий прибуток. Чистий процентний дохід помітно зріс, значною мірою завдяки припливу ліквідності в банківський сектор та зростанню обсягів активів, що генерують дохід. Комісійні доходи банків поступово відновлюються після різкого падіння навесні і у вересні досягли показників минулого року. Додатковий дохід забезпечили переоцінка індексованих цінних паперів та доходи від торгівлі іноземною валютою [1; 2; 3].

Високі доходи та майже незмінні витрати дали змогу фінустановам досягнути рекордних показників операційної ефективності. Значні операційні доходи дають змогу більшості банків покривати втрати від кредитного ризику. Відрахування до резервів поки що загалом зіставні із зробленими у червні оцінками НБУ, проте перебої з постачанням електроенергії призведуть до нової хвилі кредитних втрат [1; 2; 3].

Сектор зберігає вищу прибутковість, ніж у минулі кризи. Війна очікувано продовжує негативно впливати на прибутковість банків насамперед через реалізацію кредитного ризику. Разом з тим сектор продовжує генерувати високі операційні прибутки. Кількість операційно збиткових установ скоротилася майже до рівня 2021 року після суттєвого зростання на початку агресії. Попри збитки першого півріччя, передусім через резервування, банківський сектор отримав прибуток за одинадцять місяців. За цей період рентабельність капіталу в середньому по системі становить 9.3%. У періоди попередніх криз рентабельність була від’ємною [1; 2; 3].

Стійкість сектору забезпечили відносна стабільність попиту на банківські послуги завдяки збереженню довіри клієнтів, значний запас ліквідності та консервативні стандарти кредитування в попередні роки. Дві ключові складові доходів банків – чисті процентні доходи та чисті комісійні доходи – зростають. Чистий процентний дохід за одинадцять місяців зріс порівняно із показниками попереднього року на 28%. Чистий комісійний дохід у вересні повернувся до минулорічного рівня. Проте фінансовий результат банків до резервування у другому півріччі значною мірою визначили й інші компоненти: результати торгівлі іноземною валютою та переоцінка цінних паперів [1, 2, 3].

Коригування офіційного курсу гривні у липні призвело до значної позитивної переоцінки індексованих на курс долара ОВДП. Значні обсяги таких паперів є на балансах державних банків – ті їх отримували як внески до капіталу після кризи 2014–2016 років. Так, у державних банків переоцінка ОВДП у ІІІ кварталі сягнула майже третини їхніх операційних доходів. Інша складова, що набула вагомості під час війни – дохід від торгівлі валютою. Обсяги цих доходів почали стрімко зростати у травні, коли різко зросла різниця між офіційним та готівковими курсами валют.

Зростання процентних доходів прискорилося Банки надалі нарощують процентний дохід від кредитування бізнесу, а також від інвестицій у цінні папери. Обсяги процентних доходів від корпоративного кредитування стабільно зростали завдяки більшому, ніж торік, кредитному портфелю та підвищенню процентних ставок [1; 2; 3].

У перші місяці війни виникла помітна різниця між обсягами нарахованих та фактично отриманих банками процентних доходів через дію «кредитних канікул». Проте в літні місяці це співвідношення для багатьох банків повернулося до 100%. Факт неотримання нарахованих процентів ураховується банками під час формування резервів. Значну підтримку процентним доходам забезпечили інвестиції в ОВДП та, ще більшою мірою, депозитні сертифікати НБУ. Банки сповна отримали вигоду від припливу ліквідності, яка майже повністю розміщувалася в коротких безризикових інструментах НБУ.

Кошти в депозитних сертифікатах, що банки накопичили через значні державні виплати, нині генерують вже понад чверть процентних доходів за місяць. Значне підвищення норм обов’язкового резервування, ймовірно, зупинить цей тренд. Вищі доходи від цінних паперів

компенсували падіння доходів від кредитування фізичних осіб. Чиста процентна маржа зросла з огляду на кволе здорожчання фондування Після значного підвищення облікової ставки у червні банки досить стримано підняли депозитні ставки. В умовах високої ліквідності банки мали обмежені стимули пропонувати клієнтам кращі умови за вкладами. Однак з часом хвиля підвищення ставок за роздрібними депозитами все ж відбулася: вартість річних гривневих депозитів із червня зросла на 4.6 в. п. до 12.4% річних [1; 2; 3].

Водночас зростання вартості нових строкових депозитів було компенсоване зниженням їхньої частки у загальному обсязі роздрібного фондування – усе більша частка коштів залишалася на поточних рахунках з нульовою чи низькою відсотковою ставкою. Як наслідок, загальна вартість коштів на рахунках населення навіть дещо знизилася з початку року. Водночас вартість коштів бізнесу значно зросла, оскільки конкуренція за них між банками є набагато жорсткішою, ніж за кошти населення [1; 2; 3].

Підвищення облікової ставки до 25% річних зробило раніше залучені кредити вкрай дорогими для банків, тож фінустанови за можливості намагалися швидко повертати їх регулятору. Однак деякі середні та дрібні банки не мали можливості повертати фондування НБУ через обмежену ліквідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жарікова О. Б., Пащенко О. В. Методичні засади аналізу витрат домогосподарств України. *Bioeconomy Journal.* 2023. Том 14, вип. 3. С. 34–52. URL : https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/issue/view/756

2. Пащенко О. В., Жарікова О. Б. Доходи та витрати сільського населення та їх вплив на рівень життя. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, вип. 4. URL : https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/issue/view/

3. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/

УДК 338

Яницький Андрій,
*здобувач вищої освіти
третього (наукового) рівня*
Науковий керівник:
Іщук Л. І.,
*канд. екон. наук, доцент,
Луцький національний технічний
університет,
м. Луцьк, Україна*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОСТАТНЬОГО РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Соціальна сфера є досить важливим індикатором рівня розвитку суспільства. На перший погляд соціальна сфера не є економічним стрижнем держави та рушійною силою розвитку економіки. Поряд з цим аналіз предметів відання даної сфери дозволяє виокремити її важливість. Насправді, питання соціальної сфери надзвичайно актуалізується в сучасних умовах, коли Україна докладає усіх зусиль для відсічі збройної агресії та відвернення завданої шкоди та наслідків. Окрім прямих збитків дана збройна агресія створила ряд викликів як для держави так і для громадян: велика кількість переселенців, зруйноване житло, розірвані соціальні зв'язки, втрата працездатності тощо. Тому в сучасних реаліях державна політика повинна бути більш гнучкою для реагування на все нові й нові виклики.

Успішне функціонування соціальної сфери потребує необхідної соціальної інфраструктури. Під соціальною сферою розуміють життєве середовище, в рамках якого відбувається фізичне і духовне формування особистості. У цьому сенсі її кількісним виміром виступає соціальна інфраструктура, яку складають відповідні підприємства, установи та організації, а якісним - соціальний розвиток, що відображає стан життєвого середовища [1].

В сучасних умовах соціальна інфраструктура має особливу роль у формуванні і підтримці ресурсного, і перш за все трудового, потенціалу країни. Роль соціальної інфраструктури полягає в інтеграції інтересів господарюючих суб'єктів та інтересів державних структур

в системі обслуговування економіки її галузей [2]. Процеси, які відбуваються в економіці України в даний час, визначають нові тенденції і в розвитку соціальної інфраструктури.

Дослідження розвитку соціальної інфраструктури неможливо комплексно здійснити без опису та аналізу загальних показників рівня життя (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка основних показників рівня життя в Україні

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп росту			
						2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
ВВП, грн на одну особу	84192	94590	100432	131907	126152	1,124	1,062	1,313	0,956
Прожитковий мінімум, грн	1853	2027	2189	2393	2589	1,094	1,080	1,093	1,082
Середньо-місячна номінальна ЗП, грн	8865	10497	11591	14014	14577	1,184	1,104	1,209	1,040
Мінімальна ЗП, грн	3723	4173	5000	6500	6700	1,121	1,198	1,300	1,031
Квінтильний коефіцієнт диференціації доходів населення: - грошових - загальних	2,2 2,0	2,3 2,1	2,2 2,0	2,2 2,1	2,2 2,1	1,045 1,050	0,957 0,952	1,000 1,050	1,000 1,000
Індекс інфляції, %	109,8	104,1	105,0	110,0	126,6	0,948	1,009	1,048	1,151
Середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам, грн	2479,2	2645,7	3083,0	3507,5	3991,5	1,067	1,165	1,138	1,138
Мінімальна пенсія, грн	1497	1638	1769	1934	2093	1,094	1,080	1,093	1,082
Зайняті працездатного віку, тис. чол.	15718,6	15894,9	15244,5	14957,3	12949	1,011	0,959	0,981	0,866
Безробітні працездатного віку, тис. чол.	1577,6	1486,9	1673,3	1709,5	2600*	0,943	1,125	1,022	1,521

**цифра не включає людей, які перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях*

Так, питання надання соціального захисту напряму корелюється із такими показниками як рівень життя, індекс інфляції, середня та мінімальна заробітні плати, розмір пенсійного забезпечення тощо. Дані показники є релевантними для сучасного дослідження, оскільки зачіпають як довоєнний так і воєнний періоди.

Загальний аналіз усіх показників дає змогу встановити, що найбільш економічно піднесеним був 2021 рік, оскільки саме тоді відбулося найбільше зростання усіх «позитивних» економічних показників, зокрема: ВВП на одну особу зросло на 31474,7 грн., прожитковий мінімум зріс на 204 грн., середньомісячна заробітна плата зросла на 2423 грн., а мінімальна на 1500 грн., мінімальна пенсія зросла на 165 грн. Якщо говорити про 2019 та 2020 роки, то зростання відбувалося стабільно та системно, однак мало менші темпи. Поряд з цим, негативними факторами, що зберігали свою тенденцію була інфляція, яка трималася на помірно високому рівні, скорочення працездатного населення та одночасно збільшення кількості безробітних осіб.

Якщо проаналізувати тенденцію воєнного 2022 року у порівнянні з 2021 роком, то основні економічні показники зберегли тенденцію зростання, однак на незначному рівні. Поряд з цим, значно збільшився інфляційний процес, який фактично нівелював зростання базових економічних показників, що є надзвичайно негативним фактором та потребує негайного реагування, направленого на зміну такої тенденції у 2023-2025 роках. Надзвичайно негативними факторами є наступні:

– скорочення ВВП на 5754,9 грн. на одну особу;

– високий темп росту індексу інфляції (1,151);

– скорочення зайнятого працездатного населення на 2008,3 тис осіб;

– зростання безробітного працездатного населення на 890,5 тис. осіб.

Вищенаведені економічні показники є базовими в розрахунках різних компонентів та стрижневими при здійсненні прогнозування. Тому органам публічної влади потрібно негайно та дієво реагувати на негативну тенденцію, що зародилася у 2023 році та пов’язана з кризовими процесами та воєнним станом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучин С. П. Сутність та динаміка розвитку соціально-культурної інфраструктури в Україні як об'єкту державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 1. С. 88–92. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/17.pdf (дата звернення: 05.01.2024).

2. Пігуль Н. Г. Сутність та значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник ПУЕТ.* № 2 (58). URL : https://core.ac.uk/download/pdf/141457268.pdf (дата звернення: 05.01.2024).

3. Ishchuk L. Theoretical and financial aspects of social protection of the population. *Економічні науки* : збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка» / редкол. : відп. ред. д-р екон. наук, професор Л. Л. Ковальська. Луцьк : ВІПЛНТУ, 2023. Випуск 20(79).

СЕКЦІЯ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

UDC 368.91

Mocanu Cătălina,
student
Research advisor:
Mulic A.,
Doctor of Economics Sciences, Professor at the State University of Moldova, Moldova

THE ROLE OF LIFE INSURANCE

Resume: Life insurance represents a real possibility of saving and an effective method of protection, having as a benchmark the most sacred and useful things for society - the provision of future guarantees for man. The only element considered irreplaceable and which cannot be set a price in our society is "life". Man's care for the present, but especially for the future, gave rise to insurance, its purpose being the guarantee of protection against unforeseen events or certain events, but uncertain as to the date of occurrence. [6]Today, when nothing is imagined, apart from insurance, any house, any car, any credit, any new life automatically implies the conclusion of an insurance policy, in a modern way of thinking based on a natural part of the sense of prevention, on education , on the natural way of thinking in perspective**.**

Keywords: insurance, insurance premium, life insurance, compensation.

Introduction. Personal insurance is a contract signed between the insurer and the insured in favor of a beneficiary or several beneficiaries. The object of this contract is the insured amount, which is established by mutual agreement of both parties or at the request of the insured. The purpose of personal insurance is to guarantee the payment of a sum of money by insurer, in the event of an event related to the natural person of

the insured, namely: bodily injury, illness, death or survival. Even young people can get sick or die from unexpected accidents, which will automatically generate financial difficulties [7].

Material and method. To achieve the objectives proposed in the research, general scientific methods were applied: analysis, synthesis, history and logic, critical analysis of materials, but also methods of economic-financial analysis and diagnosis, survey, statistical processing of empirical data. data and official data, the method of graphs, indicators and indices, comparison, grouping, etc. The research carried out outlines the theoretical and conceptual framework of life insurance efficiency, the role of insurance companies.

Research results. Personal insurance has, unlike general insurance (property insurance and civil liability insurance), certain characteristics as follows:

In life insurance, the capitalized value is a fund that accumulates over the life of the policy and that the policyholder can access in several ways: they can take out loans, they can opt to buy a full-payment life insurance policy , or can redeem the policy.

Financial difficulties in personal insurance are determined by: financial needs for funerals; providing financial resources to the heir after the death of the insured; moral recovery after accident or death.

The motivation for concluding personal insurances are: stress; personal motivations; the concept of death.

Risk is defined by most economists as an actual loss, or as a loss produced by a negligence that can have consequences on the individual or on a property. The insured amount is determined uniformly by the insured, depending on his needs and financial possibilities. The insured may conclude several insurance contracts against the same event and for different amounts, without being prevented by law or insurer to do so. When the insured risk occurs, the insured or the beneficiary of the insurance can collect the insurance rights from all the insurers because here it is no longer a matter of damage as in property insurance [5].

Not having a remedial nature, personal insurance has no restrictions like property insurance. If, as a result of the occurrence of the insured risk, the insured suffers a bodily injury or has contracted an illness that has affected his ability to work, he is entitled to an insurance indemnity, which will make it possible to restore his existing financial situation before the occurrence of the accident or contacting the illness.

The insurance interest is not important, since the insurance indemnity is due independently of the existence of a damage.

The insurance indemnity is the amount of money that the insurer pays to the insured or the beneficiary designated by him in the event of the occurrence of the insured risk. Since neither the life nor the health of a person can be evaluated in money, the question of a ratio between the insured amount and the damage suffered by the insured cannot be raised.

As in the case of goods insurance, *the insurance contract* is concluded in written form, by completing an insurance declaration. After analyzing the answers to the questions, the insurer agrees to conclude the contract, draw up the contract in written form and hand over a copy to the insured. The insurance contract is considered concluded by paying the insurance premium and issuing the insurance policy.

The leaders of life insurance on the European market are:

• France – 144,558 million euros;

• Italy – 106,012 million euros;

• Germany 103,218 million euros.

The Republic of Moldova, for the year 2023, registers a number of 100 million lei or approximately 4 million euros, according to the current exchange rate, for this type of insurance. Comparing this with the weakest country in the given category (Lithuania), we notice that the difference between them is practically 50% or 4 million euros. Another picture opens up if, in relation to the total number of life insurance premiums, we also compare the number of active companies, which in the Republic of Moldova for the year 2023 are only 10, in Lithuania this represents a number of 37 companies. Here we realize that the activity of the insurer in the Republic of Moldova is more successful than that in Lithuania.

In the Republic of Moldova, life insurance is only optional and concluded on a contractual basis, in accordance with the legal provisions in force and with the conditions established by the insurance companies, licensed to carry out such operations. In life insurance, insurers offer clients the opportunity to participate in benefits that are generally established at the end of each insurance year as a percentage of the insured amount. The insurance conditions are the basis of insurance contracts, encompassing a series of provisions, of a legal nature, including: the way to conclude the insurance contract, the initiation and termination of the insurer's liability, the establishment of insurance beneficiaries, the method

of calculation and payment of premiums insurance, documents and forms of payment, ways of executing contracts, etc. [3].

Conclusions. There is a dynamic evolution of the insurance market in the Republic of Moldova, although it lags far behind other countries of the world, the main causes being: the low level of insurance culture in society; distrust of the population towards local insurance companies; lack of financial sources for insurance, etc. Regardless of the economic and social context in which they operate, natural and legal persons are subject to different risks. [2] This fact determined the amplification and diversification of insurance demand, which led to the increase in the degree of complexity of insurance products, embodied in the development of different segments within the insurance market. The insurance market represents a framework in which the demand for insurance, coming from natural and legal persons who want to conclude contracts on different types of insurance, and the offer of insurance, coming from legal persons, namely - specialized companies of insurance companies, which are authorized to operate in the field of insurance and to carry out such activity, of course, under a financial report. In conclusion, it should be mentioned that the current phase of insurance in Moldova can be characterized as a turning point, in which they try to lay the foundations of new rules of the game for the main players of the market - the insured and the insurers, new arbitrators are taking shape, but also appear new roles for completing the infrastructure.

The diversity of life insurance products is directly dependent on the economic development of the state in general and the capital market in particular. At the European and global level, there is already an alternative for traditional insurance products, but which are not fully assimilated. It is obvious that the possibility of Grave Carat Insurance on the market, which practices these types of insurance, is limited to the classic mixed life insurance product, and other new companies on the market are not expected to appear.

The life insurance market in the Republic of Moldova represents a profitable sector of the non-banking financial market, which indicates dynamic growth rates, but which still has reserves in development, given the fact that the insurance market as a whole is characterized by the high share of compulsory insurance and poor representation of life insurance.

REFERENCES

1. ANGELESCU, C., și colectiv, Dicționar de Economie, Editura Economică, București, 2001, ISBN 973590540X

2. BENNET, C. Dictionar de asigurări, Editura Trei,Bucuresti, 2002, ISBN: 9732901063

3. BISTRICEANU, Gh., BERCEA Fl., Macove, E.,I., Dictionar de asigurări, Editura Stiintifica, Bucuresti,1991, ISBN 9734400568

4. CISTELICAN L., CISTELICAN R., Asigurări comerciale, Editura Dimitrie Cantemir, Tg. Mureș, 1997 ISBN: 973970249X

5. CIUREL V. Asigurări și reasigurări: abordări teoretice și practici internaționale, ed. AllBeck, București, 2000, ISBN:973-655-006-0

6. CIUMAȘ, C., Economia Asigurărilor, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, ISBN 973-686-342-5

7. CONSTANTINESCU, D. A., Asigurări și reasigurări, Editura Tehnică, București, 1998, ISBN: 9733111619

8. DOBRIN, M., Asigurări și reasigurări, editura Fundației România de mâine, București, 2003, ISBN 973-582-268-7

9. DUMITRAŞCU, R., MOSCU R., Asigurări și reasigurări. Concepte. Metode. Tehnici,Ed. Universitară, Bucureşti, Decembrie, 2013, ISBN 978-606-591-700-2

UDC 631.155.6

Onufrei Daniela,
student
Research advisor:
Mocanu N.,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor at the State University of Moldova, Moldova

THE SUBSIDIZATION OF AGRICULTURE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA FROM 2020 TO 2024

The Republic of Moldova is a small country located in the center of the European continent, situated in a flatland area. The climate of the Republic of Moldova is favorable due to its location in the temperate zone, characterized by four distinct seasons with favorable temperatures, sufficient precipitation, and fertile soil. These conditions have led the Republic of Moldova to become an agrarian-industrial country, with agriculture being the primary activity of the population. Of the total territory, 75% consists of black soils, which are the most fertile and conducive to the growth of agricultural crops.

From the aforementioned, we observe that agricultural activity is essential for the economic life of the Republic of Moldova. The development of agriculture is closely linked to the country's economy. Over 45% of the total exports of the Republic of Moldova consist of agricultural crops or their finished products.

Agricultural activity encompasses the production, growth, or cultivation of agricultural products, milking, breeding, and keeping animals for agricultural purposes, as well as the primary/finished processing of plant-origin agricultural products, and maintaining land in good agricultural and environmental conditions.

For the development of agriculture, financing is necessary. To promote the development of agricultural activity, a series of actions need to be taken. The state can influence the stimulation of agriculture through measures such as subsidizing agriculture, providing grants for investments in agricultural activities, offering fiscal incentives through reduced taxes and fees.

Subsidy, according to the regulation regarding subsidization in agriculture and rural areas, is defined as non-reimbursable and non-taxable payment granted from the National Fund for the Development of Agriculture and Rural Environment to achieve the purpose stipulated by law.

A farmer is an individual or legal entity engaged in agricultural activities. To receive a subsidy, the farmer needs to submit a subsidy application, and it must be accepted by the National Fund for the Development of Agriculture and Environment. To benefit from the subsidy, the farmer must meet the conditions specified in the regulation.

Funding of agriculture from the state budget

Year	Budgetary expenses (BE)	Granting expenses to agriculture (GEA)	BE/GEA	Subsidies granted to agriculture (SGA)	SGA/GEA
2024	82222000000	2376992500	2,89%	1607034900	67,60%
2023	84104000000	2470239500	2,93%	1706611500	69,08%
2022	75216321600	2793207500	3,71%	1751984400	62,72%
2021	55399600000	2815245800	5,08%	1090017100	38,71%
2020	51551945000	2628103500	5,09%	997867900	37,96%

Source: state budget for the years 2020–2024.

According to the data from the previous table, we have observed that, in the total budget expenditures of the year 2024, the expenses allocated to agriculture constituted 2.89%. We noted that in 2024, the expenditures allocated to agriculture, at 5.09% of the total state budget expenditures, decreased by approximately 2 percentage points compared to 2020. However, it is evident that, out of the total expenditures allocated to agriculture in 2024, agricultural subsidies accounted for over 67%, compared to less than 38% in 2020. Over the course of 5 years, agricultural subsidies have increased by over 30%.

Based on the conducted research, we find that over the past 5 years, the state budget allocated slightly less, by 10%, in financial resources in 2024 compared to the year 2020, which is viewed negatively. However, agricultural subsidization has increased by 609 million or over 60%, which is viewed positively. This indicates that the state has adopted a policy of intensive funding for agricultural activities by increasing subsidies to farmers.

In conclusion, the Republic of Moldova needs to pay attention to agriculture through intensive funding, as its activities directly influence the country's economy. The more we invest in the development of agriculture, the more qualitative and competitive domestic products will be on the international market, promoting the economic development of the state and the Gross Domestic Product.

REFERENCES

1. Law No. 172 of 19.12.2019, on the state budget for the year 2020.
2. Law No. 158 of 16.12.2020, on the state budget for the year 2021.
3. Law No. 205 of 6.12.2021, on the state budget for the year 2022.
4. Law No. 359 of 22.12.2022, on the state budget for the year 2023.
5. Law No. 418 of 22.12.2023, on the state budget for the year 2024.
6. Law No. 771 of 31.03.2023, on subsidization in agriculture and rural areas.

Official website of the Agency for Intervention and Payments in Agriculture.

CZU 336.71(478)+336.77:631.162(478)

Botezatu Andrei,
PhD student, Technical University of Moldova
Research advisor:
Mocanu Natalia,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor at the State University of Moldova, Moldova

AGRICULTURAL INCOME THE MAIN FINANCIAL INSTRUMENT OF THE AGRICULTURAL BUSINESS

Agriculture plays an important role in most countries of the world, because this sector is responsible for the food safety and security of the population. The contribution of agriculture to GDP in the Republic of Moldova in the last 6 years was about 12%. The wine sector being one of the engines of the national economy, in 2021, it represents 14% of the value created by the agro-food industry, ensuring 6% of the total export and 2% of the GDP of the Republic of Moldova.

One of the oldest agricultural financing slings is repayable financing. Agricultural credit, in the past, but also in the present, is an important representative of credit institutions - banks, non-financial credit organizations, savings and loan associations, etc. The agris asset remains among the main financing instruments of the agrarian business, a fact demonstrated by the last drafts of the Republic of Moldova. The analysis of the evolution of the financial agrisol environment is required as a way of highlighting both the trends in its dynamics, as well as elucidating the existing deficiencies in the relations of the agrisol producer bank him. Also, the results of the respective investigations serve as support for the argumentation of the revisions regarding the modernization of the banking distribution of the agricultural businesses, determined by the particularities to the general agrarian production and the so-called conjuncture, with a view to maintaining competitiveness on the agricultural products market and promoting agrarian business.

The importance of the mentioned subject emerges from the increasing need to solve the financial problems of one of the priority sectors of the country's economy - agriculture, by increasing the role of banking, increasing the accessibility of this source of financing, improving lending conditions, increasing the attractiveness of the banking environment for citrus producers , including the stimulation of agricultural units to resort to various products and financial services provided by banks.

Agriculture, in the Republic of Moldova, historically speaking, is an important branch of the national economy. The country has a huge potential for the development of the agricultural sector. The Republic of Moldova is the second country in the world with arable land, currently cultivated, of its total surface. Out of 2.5 million hectares of gooseberry land, the seed represents 53.7% of the total territory of the country, 1.8 million hectares or 73.8% is arable land. 80% of the gooseberry territory of the Republic of Moldova is represented by sernoziums, and 1.5 million ha of gooseberry land is in private ownership.

At the same time, agriculture in the Republic of Moldova is inefficient, the sestor registers low productivity, the investments in the field are low, and the costs are exaggerated. The World Bank, years in a row, indicates that the productivity of the sector is more than 2 times higher than the European average, this situation being comparable to the rest of Europe half a century ago. Indigenous agricultural producers have become uncompetitive on the external and even internal market, the rate of increase in imports of agri-food products being at an all-time high. Only in the year 2020, according to data published by the National Bureau of Statistics, the citrus production in the Republic of Moldova decreased by 27.1% compared to the previous year. The share of agriculture in the gross domestic product, during the last two years, decreased from 31% to 10.2%.

The basic reason for the failure of agriculture in the Republic of Moldova is the chronic insufficiency of its financing. The own financial means of the citrus producers are modest, the budget subsidies - too much, the investment means and the granting of grants - insufficient, the loan means - low, etc. In the current situation, the importance of the financing of agriculture from the national banking sector could be increased, and, against the background of the general shortage, it is a relatively efficient one, recording, annually, the increase of features. In addition to all this, the range of local products and money for horticultural producers is limited, and the share of horticultural resources in the portfolios of these countries is modest.

In a highly competitive global economy, an adequate structure of active and passive companies can represent the key to survival and even success. Thus, investments are a promoter of innovation and progress, becoming an increasingly important component in the functioning of the market economy. An axiom present in the economic theories and demonstrated by prastis is that the economic development depends essentially on the consistency and scope of investments. The decision to invest is born from the need or interest to make an investment. Any decision to invest must be subordinated to the main objective of private finance: maximizing the value of the company and the wealth of the shareholders. The way in which an organization grows and develops, the ability to survive and even to be competitive depends on the ability to generate constant flows of ideas for new products, better products or similar products. you will move, let alone get a better saddle investment decisions.

Such a decision is based on several considerations: the "value system" (time value of money), the so-called context of the prophecy, the perspective of investors, financing methods, risks, risks forecasting of input and output flows, performance stabilization, in summary and on various opportunities with alternative investment opportunities depending on the available resources, opportunities generally called the opportunity cost of the investment. Agriculture plays a strategic role in all the countries of the world, since it is the principal responsible for the food security of the population, having at the same time a special contribution to the general development process. sustainable and environmental protection, its contribution to the acceleration of the formation of the solar market and the structure of economies national being different from one country to another. The problem addressed in this study lies in the identification of the priority problems of agriculture and its financing mechanisms. The specific problems of gooseberry sestor have constituted and continue to constitute the sub-divisions for the majority of the countries of Central and Eastern Europe.

The rural and agricultural problem is one of the subjects at the center of debates at the European level, the emphasis being on sustainable development, the improvement of the population's living conditions, the security of maintenance, protection and preservation of the environment. The rigorous arguments brought in this sense could be: the agrisola activity cannot be compared with other activities of the same name; the difficulties

encountered in balancing gooseberry production with the constant supply of food could lead to large price fluctuations even if there were no measures to regulate the market. The excessive vulnerability of the agrarian sector to the bad management of farmers, the slow and unstable development of the private agricultural sector, the simplification of the production structure in the agrarian sector, presumably and the increased volume of imported agri-food products are just a lot of difficulties and salt, the agrarian crisis is faced and the reduction of salt must be insisted upon. The market economy necessarily presupposes the existence of a banking system to ensure the mobilization of all the monetary resources of the economy and their temporary orientation in carrying out such activities it is. Through the activity of the banks, the request for financial resources, together with the placement of these funds to the units that feel the need for additional time, it fulfills an important role of banking service. In this sense, the environment becomes an active tool in stimulating the development of the economy, through its medium encouraging this particular phenomenon, depending on the objective sought to be realized.

Table 2 – The evolution of the share of agricultural credit in the credit portfolio of the banking system from the Republic of Moldova, during 2016-2020, %

Years Banks	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
B.C. „Moldova-Agroindbank"	7,46	7,00	6,47	7,16	9,09
B.C. „COMERTBANK" S.A.	4,36	6,32	9,77	11,11	8,00
B.C. „EuroCreditBank" S.A.	2,95	8,13	13,74	16,62	20,83
B.C. „Energbank" S.A.	*13,98*	*13,41*	*13,16*	*11,02*	*9,05*
B.C. „Eximbank" S.A.	8,73	6,85	5,92	8,70	6,14
„FinComBank" S.A.	10,65	10,15	12,07	12,51	15,90
OTP Bank S.A.	1,71	2,54	2,99	3,30	4,48
B.C. „Moldindconbank" S.A.	6,81	6,33	4,37	2,99	3,73
B.C. „ProCreditBank" S.A.	20,07	26,14	31,55	30,48	30,05
B.C.R. Chisinău S.A.	5,48	1,01	0,34	0,56	4,48
B.C. „Victoriabank" S.A.	5,39	5,95	7,32	5,97	5,13
Banking sector	7,34	7,43	7,59	7,53	8,59

Source: calculations based on [6].

From the table data can be noted that the share of bank credit in the banking system's credit portfolio over the period under review was steadily increasing, but the increase was only 1,25%. This shows that agricultural credit poli- cy, in the entire the banking system, has not changed. Nor has the banks' attitude toward agricultural producers changed fundamentally. However, one third of the credit portfolio of B.C. "ProCreditBank" S.A. is allocated to the agricultural credit, which increased by more than 10 per cent between 2016 and 2020. At the same time, a spectacular increase in the share of agri- cultural credit in the credit portfolio takes place in the B.C. "EuroCreditBank" S.A., which in the period under review increased 7 times, from 2,95% in 2016 to 20,83% in 2020. A modest increase of 1,69% registered by B.C. "Moldova-Agroindbank" S.A., in 2018, the respective indicator was down to 6,47%.

Agricultural credit transactions by banks are usually less profitable. The causes are the fact that "compassion" behaviour of banks, which are over-profitable financial institutions, has emerged against farmers, who are permanently in financial shortage. The bank may give up a little at interest rate or commission rates. Given the duration of the value cycle in the agricultural production and commercial cycle, which is essentially extended due to the difficulties associated with the sale of most products of plant-technical and livestock origin, we can conclude that the term of agricultural credit is also relatively extended. These circum- stances have a downward impact on banks' profits, which predetermines the financial behaviour of the latter.

REFERENCES

1. CIUBOTARU, Maria. The fundamentals of the financial management and monitoring policies of enterprises. Chisinau *:* ASEM, 2012. 160 p. ISBN 978-9975-75-594-8

2. DEDU, Vasile. Bank Management. Busuresti : Economиса, 2001. 182 p. ISBN 978-973-115-053-7

3. ENICOV, Igor. Guidelines in the management of contemporary banking risks. Chisinau CEP USM, 2002. 188 p. ISBN 978-9975-71-977-3

4. ENICOV, Igor. Risks and financial instruments of distress. Chisinau*:*CEP USM, 2003. 167 p. ISBN 978-9975-71-974-2

5. GHIȚU, Mila. The problems of banking. Chisinau : ARC, 2001. 161 p. ISBN 978-9975-3272-9-9

6. The structure of the credit portfolio in the banking sector of the Republic of Moldova (by branches) / National Bank of Moldova. URL : https://www.bnm.md/ro/content/clasificarea-si-structura-portofoliului-de-credite-pe-sectorul-bancar-47

CZU 352.07(478)

Panfilii Iuliana;
Botezatu Andrei,
PhD students, Technical University of Moldova
Research advisor:
Mocanu Natalia,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor,
State University of Moldova, Moldova

ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT LEVEL OF THE RURAL SPACE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The knowledge, research and continuous development of the rural space is of increased interest for the academic environment in a country with imposing dimensions of the countryside such as the Republic of Moldova, dimensions marked both by the areas belonging to the rural environment and by the share of the population from villages. Rural means lands, territories predominantly occupied by forests, crops, green spaces, and the community, in particular, being an agrarian one. Currently, "under the impact of urbanization, the rural space has seen obvious structural changes, arrangements and improvements to increase the production capacity of the land, to modernize the rural habitat. The expansion of the urban space, the development of communication routes, the implantation of non-agricultural activities, the introduction of techniques and technologies led to the loading of the rural space with new relationships, enriching it qualitatively and quantitatively.

The term rural space has multiple approaches. Thus, "in France this is considered the territory where agricultural production predominates. In Belgium, the countryside is considered to be the territory cultivated by man and having a certain kind of landscape. In Germany, all areas outside high density areas are referred to rural areas, and in the USA the basic criterion for referring to rural areas is the share of the global population".

From the multitude of definitions given to rural space, we would like to review the following:

- "rural space is not an abstract and ordinary area, but a human-geographical and heterogeneous one;

- rural space includes plains, peasants and all their types of activity, as well as non-urban territories;

- rural spaces are socioeconomic structures of increased diversity and complexity, including villages, small towns, farms, forests, production areas, small shops, commercial and tourist areas, with natural landscapes and various traditions;

- rural space is considered a concrete method of using surfaces, which are characterized by low population density, natural landscapes, economic activities, especially related to agriculture, forestry and grazing".

In our view, a clear definition of rural space, scientifically based, should be inspired by all the previously mentioned approaches. Additionally, we would like to mention that it is also interesting that in European countries small towns are considered a component of the rural area, something that we should take into account in the process of formulating a definition.

The role of agriculture in rural life is explained by soil fertility, as well as by the continuous increase in the share of agricultural land in the total area of land, thus, in 2020 their share was 61.81%, which exceeds the share held in 2019 with 0.56 percentage points (table 1). In general, the share held by agricultural land shows an upward trend in the last 6 years, which sows a seed of hope in relation to the possible revitalization of agriculture.

Although the agricultural lands comprise 2.09 mln. ha, the area sown by agricultural enterprises and peasant households in 2020 comprises only 1,538 thousand ha, of which the most considerable share belongs to the areas sown by agricultural enterprises, 53.77%. We would like to mention that the size of the sown areas registers a continuous increase, thus these areas have expanded from 2015 until now by 35 thousand ha (table 1).

Table 1 – Estimation of the share held by agricultural land in the total area of the land fund for the period 2015–2020

Indicators	Year					
	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Total land, thousands of hectares.	3384,6	3384,6	3384,6	3384,7	3384,7	3384,7
Destination lands agricultural, thousands hectares	2026,5	2028,3	2039,8	2041,6	2073,0	2092,0
Area weight agricultural lands in the total area a of land, %	59,87	59,93	60,27	60,32	61,25	61,81

Source: Prepared by the authors based on data provided by the Statistical Data Bank, available online URL : https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/10%20Mediul%20inconjurator/10%20Mediul%20inconju/ratorMED050/MED050100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

Despite the fact that the sown areas register an increase, the contribution of agriculture, forestry and fisheries to the formation of Gross Domestic Product registers a decrease of 2.0 percentage points in 2020 compared to 2015. The statistics published for the first two quarters of 2021 also speak about the impact negatively brought by agriculture, fishing and forestry, which led to the reduction of GDP by 0.6%. In this context, we would like to specify that in 2020 the contribution of agriculture, forestry and fishing to the formation of GDP is practically equal to the contribution made by the construction branch.

Next, we aim to identify what average salaries are offered to employees according to the field of activity, in order to identify the most attractive branch. The statistical data presented in figure 1 identify the industrial sector as the sector with the highest level of average salary payments (9493.1 lei in 2020), a fact that constitutes the essence of the industrial-centric theory of economic development. In the version of this position, agriculture cannot develop without industry.

Thus, industry is the driving sector, and agriculture is the sector to be set in motion. It is difficult not to recognize the advantages of this theory, given the fact that industry supplies agriculture with the most modern methods of production, the fruit of mechanics and especially chemistry, and supplies the primary demand through the transformation of agricultural products. But, anyway, it is regrettable to admit that agriculture is the

worst remunerated branch, with employees in this field raising in 2020 an average remuneration equal to 6072.6 lei, which is below the level of the average salary forecast for the same period - 7953 lei. Moreover, agriculture is the only branch whose remuneration does not reach the level of the average remuneration in the Republic. We also want to note here that the salaries offered in construction are not much lower than those offered in industry. In 2020, an employee in the construction field earns an average salary of 9,389.1 lei, which is only 104 lei below the level of salaries offered in the industrial sector. In these conditions, the migration of employees is explained.

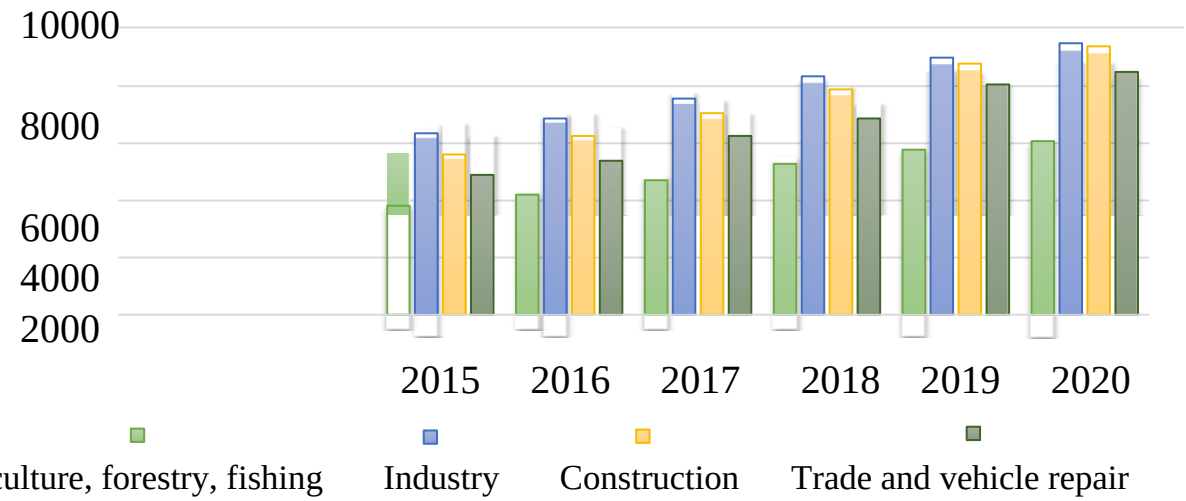

Fig. 1 – Average monthly salary level for economic activities in dynamics
Source: Prepared by the authors.

The valence of the population in the development of any country is undeniable, but the role of the rural population is a special one, especially given that it accounts for 56.9% of the total number of people registered in 2019. However, we are forced to admit that the number of rural population per country, between 2015-2019, registered a significant decrease of 32.7 thousand people. If we analyze the annual reductions of the rural population, we find that they occur regularly, so in 2016, compared to 2015, the number of the rural population decreased by 5.9 thousand people, in the period between 2017 and 2016, the villages lost another 7, 9 thousand people, which is a 34% increase compared to the level of 2015-2016. In 2018, compared to 2017, the rural population is reduced by another 8.5 thousand people, so that in 2019 it will lose another 10.4 thousand. Unfortunately, we cannot analyze the statistics of 2020 because

the Statistical Yearbook no longer publishes the number of the population by means, but the figures published per country for the years 2020 and January 2021 are alarming in the sense of the catastrophic reduction in the number of the population. The number of the population in the urban environment, however, registers a continuous increase, during the period of 2015-2020 increasing by 20.2 thousand people.

The same situation can be seen if we analyze the weight of the population on averages. The country that recently could boast of a significant share of the rural population, risks reaching the moment when these two values will be equal or the share of the urban population will exceed the share of the rural population. Thus, for 5 years, the share of the rural population decreased by 0.7%, and the share of the urban population increased in the same period by 0.9%. Analyzing the rate of decrease in the share of the rural population, we dare to assume that in 25-30 years, the rural will give way to the urban, referring to the total number of the population.

The continuous decrease in the employment rate in the rural area is also depressing, registering a reduction of 3.8% in the period 2015-2021, a rate that is clearly lower than the same indicator recorded in the urban area. If in the rural area the employment rate in 2020 is 35.1%, then in the urban area it is 44.4%.

Under these conditions, the reduction in the number of unemployed people in the rural environment, which in 2020 is 15.5 thousand people, i.e. 10.5 thousand people less than in 2019 becomes curious. We notice the same thing in the situation of the unemployed in the cities, whose number also decreased in the same period by 3.3 thousand people. And here we are forced to note the effects of the pandemic by the fact that until 2019 the number of unemployed registered in the rural area was constantly below the level of the number of unemployed in the urban area, so that in 2019 it will register a significant increase, and in 2020 - a reduction to kind of significant. If it is natural that the highest share of the unemployed belongs to people without school, then for what reasons the unemployed with higher education in rural areas in 2020 have 1 .2%, and the unemployed with specialized secondary education 2.5%.

In conclusion, we can note that agriculture is the worst remunerated branch, being the only branch whose remuneration does not reach the level of the average remuneration in the Republic. However, agriculture is the

branch practiced by most of the rural population (167.2 thousand people in 2020), the employees in this field raising in 2020 an average monthly remuneration equal to 6072.6 lei, which is below the forecasted average salary level for the same period – 7953 lei. The number of the rural population in the country is decreasing dramatically, registering a reduction of 32.7 thousand people in the last 5 years, with approx. 3000 people emigrating from the countryside every year, mostly of working age. There is a continuous decrease in the employment rate in rural areas, given that the level of income barely exceeds the level of expenses incurred in 2020 (by 125.9 lei), and people from the countryside can afford to spend on average 328 .5 lei more than the subsistence minimum (2002.8 lei for 2020).

REFERENCES

1. ALEXANDRU, I., GILIA, C., IVANOFF, I. V. The organization of different European political-administrative systems. Second Edition, Revised and Added. București : Editura Hamangiu, 2008. 576 p. ISBN 978-606-522-005-8

2. ALEXANDRU, Ioan. Comparative administrative law studies. București : Lumina Lex, 2000. 208 p. ISBN 973-588-207-8

3. ANDRONICEANU, Armenia. Public management. București : Editura Economică, 1999. 240 p. ISBN: 973-590-217-6

4. FETESCU, Cezara. Research directions of political-administrative relations in countries with incipient democracies. In: *Humanities bulletin of Zaporizhzhe State Engineering Academy.* 2019, nr. 76, pp. 221–229. ISSN 2072-1692

5. FETESCU, C., LITVIN, E. Qualitative assessment of the performance of LPA management in the Republic of moldova with a view to bringing internal reserves into line with the imperatives of rural development. In: *Scientific Papers Series „Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development".* 2022, nr. 1, pp. 223–232. ISSN 2285-3952

UDC 331.5

Sula Valeriu,
student
Research advisor:
Mocanu N.,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor,
State University of Moldova, Moldova

DIGITIZATION AND TECHNOLOGY IN THE BANKING SECTOR

Resume: Innovative technologies can significantly help financial institutions to perform operations and provide efficient and quality services. Also, the future of the financial-banking field is directly influenced by the implementation of practices focused on digitization.

Keywords: digitization, bank, profit, new methods.

Introduction. The banking sector has undergone a substantial transformation due to the pervasive influence of digitalization and technological advancements. This shift has revolutionized traditional banking practices, introducing innovative services, enhancing efficiency, and fundamentally altering customer-bank interactions [7].

One crucial aspect of digitalization in banking is the adoption of online and mobile banking platforms. These technologies have empowered customers, offering them unprecedented convenience by enabling 24/7 access to banking services, from account management to fund transfers, all through user-friendly interfaces [1].

Additionally, the integration of artificial intelligence (AI) and machine learning algorithms has significantly impacted the banking landscape. These technologies enable banks to analyze vast amounts of data, personalize services, detect fraudulent activities, and make informed decisions, thereby improving risk management and operational efficiency [3].

Blockchain technology has also emerged as a disruptor in the banking sector, particularly in revolutionizing transactions and enhancing security through decentralized and immutable ledgers [5].

Moreover, the emergence of fintech startups and collaborations between traditional banks and these innovators have fueled advancements in financial services. These partnerships have led to the development of new financial products, such as peer-to-peer lending, robo-advisors, and digital wallets, expanding the range of options available to consumers [7].

The impact of digitization in the bank-customer relationship

The advent of digitalization has fundamentally transformed the relationship between banks and their customers, ushering in a new era of connectivity, convenience, and personalized services.

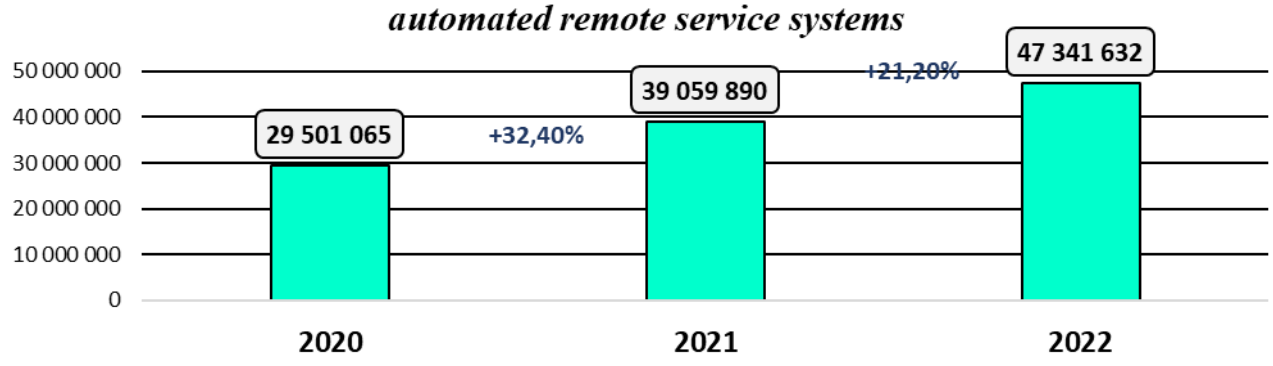
Digitalization has redefined traditional banking interactions, enabling customers to access a wide array of banking services anytime and anywhere through digital channels. Online and mobile banking platforms have become the norm, offering users the convenience of managing their finances, conducting transactions, and accessing information at their fingertips [1].

Furthermore, digitalization has facilitated a shift towards customer-centric banking. Banks now have the capability to gather and analyze vast amounts of customer data, allowing them to understand individual preferences, behavior patterns, and financial needs. This wealth of information empowers banks to offer tailored products and services, personalized recommendations, and targeted marketing, thereby enhancing the overall customer experience [8].

The provision of real-time assistance and support through chatbots, AI-driven customer service, and interactive digital interfaces has improved customer engagement and satisfaction. Customers appreciate the immediacy and responsiveness of these digital solutions, which have streamlined issue resolution and communication between banks and clients [7].

Next, we will analyze how customer preferences for banking services in the Republic of Moldova have evolved, for the period 2020-2022:

Gr. 1. Evolution of the number of transactions carried out through automated remote service systems

Source: URL : https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP6.xhtml

A positive trend is observed in terms of customer adaptation to digital banking services. In 2021 there was a 32,40% increase in the number of transactions made through the automated remote payment system, and in 2022 there is a 21,20% increase. This is due to the diversification of banking services, especially through Internet Banking, which has come with new solutions and increased appeal to customers. Thus, in the following table, we have analyzed the share of this type of service in remote automated transactions carried out in the Republic of Moldova in the period 2020-2022.

Table 1 – The Structure of the number of transactions carried out through automated remote service systems carried out in the Republic of Moldova in the period 2020–2022

		2022	2021	2020	22/21	21/20	22/20
Number of operations	***internet–payments***	19759797	19106941	17897158	3,42%	6,76%	10,41%
	pc – payments	130675	119762	107354	9,11%	11,56%	21,72%
	mobile – payments	27451160	19833187	11496553	38,41%	72,51%	138,78%
	Total SADD	**47341632**	**39059890**	**29501065**	**21,20%**	**32,40%**	**60,47%**
	% mobile – payments	57,99%	50,78%	38,97%	-	-	-

Source: URL : https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP6.xhtml

We observe a significant increase in the weight of mobile transactions, which from 38.97%, reached a weight of over 50%. In 2021 they reached a share of 50.78% and in 2022 - 57.99%. The number of transactions increased dynamically by 138.78% from 2020 to 2022. This growth was influenced both by the impact of the COVID-19 pandemic, which forced banks in the Republic of Moldova to invest in digitization in order not to lose customers and possible earnings, and by the increasing importance of the smartphone in people's daily lives. People have become addicted to this technology and banks have taken advantage of this and created mobile banking, both to attract more customers and to meet the growing needs of customers.

Future trends in banking digitization

One of the future trends in technology are quantum computers. They are already used in some fields of science and have proven to be an important tool with great potential for development even in banking and finance [7].

The advent of quantum computing presents a transformative opportunity within the realm of digitalization in the banking sector. These immensely powerful computational systems possess the capability to revolutionize various aspects of banking operations, security measures, and data processing [9].

Quantum computing's most profound impact in banking lies in its potential to significantly enhance data encryption and cybersecurity protocols. The advanced computing capabilities of quantum systems could render current encryption methods obsolete by breaking conventional cryptographic algorithms. However, quantum-resistant cryptographic techniques are being developed to counteract this vulnerability and ensure robust security measures in a quantum computing era. Moreover, quantum computing holds promise in optimizing complex financial models and risk assessments. The ability to perform intricate calculations at an unprecedented speed could revolutionize the analysis of market trends, portfolio management, and risk evaluation, enabling banks to make more informed decisions swiftly [1].

Furthermore, quantum computing's computational prowess could expedite simulations for scenario planning, fraud detection, and optimizing trading strategies, providing banks with a competitive edge in the dynamic financial landscape [8].

However, the integration of quantum computing into banking systems poses challenges, primarily due to the technology's nascent stage of development and the considerable investment required to harness its capabilities effectively. Additionally, quantum computers are currently complex and expensive, limiting their widespread adoption in the banking industry in the near term.

Risks and Challenges of Digitalization in the Banking Sector

The digital transformation of the banking sector is not without challenges. Concerns regarding data privacy, cybersecurity threats, regulatory compliance, and the digital divide among different demographics remain pertinent issues that need continual attention and resolution [5].

Cybersecurity threats. As banking services become increasingly reliant on digital platforms, the risk of cyber threats such as data breaches, hacking, phishing, and malware attacks escalates. Protecting sensitive customer information and financial data from unauthorized access and cybercriminal activities remains a paramount concern [3].

Data privacy concerns. The collection, storage, and utilization of vast amounts of customer data raise concerns about privacy and compliance with data protection regulations. Banks must ensure stringent data governance policies to safeguard customer information and maintain regulatory compliance [5].

Technological vulnerabilities. Rapid technological advancements can introduce vulnerabilities in banking systems. Outdated infrastructure or inadequate security measures could expose banks to system failures, operational disruptions, or technological vulnerabilities that may be exploited by malicious actors [2].

Digital divide and accessibility. Despite the widespread adoption of digital banking, certain demographics, particularly in less technologically developed regions or among older populations, may face challenges in accessing and utilizing digital banking services. Bridging this digital divide is crucial for ensuring inclusive financial services [6].

Dependency on technology. Overreliance on technology can expose banks to operational risks. System outages, software glitches, or technological failures could disrupt services and erode customer trust if not managed effectively [5].

Skills and talent gap. The rapid pace of technological innovation requires a skilled workforce capable of navigating and leveraging new digital tools. Banks face the challenge of upskilling their employees to keep pace with evolving technologies [5].

Addressing these risks and challenges necessitates a holistic approach that combines robust cybersecurity measures, comprehensive risk management strategies, continuous regulatory compliance efforts, investment in technological infrastructure, and a focus on fostering a tech-savvy workforce.

Conclusion

In conclusion, digitalization and technology have reshaped the banking sector, ushering in an era of enhanced convenience, efficiency, and innovation. The ongoing evolution of technology is expected to further

revolutionize banking practices, ultimately shaping a more interconnected and customer-centric financial ecosystem.

Digitalization has revolutionized the bank-customer relationship by offering unparalleled convenience, personalized experiences, and improved accessibility to financial services. The ongoing evolution of digital technologies is poised to further enhance this relationship, fostering greater connectivity and tailored solutions in the realm of banking.

To continue to thrive in the digital age, banks must continue to invest in emerging technologies, address security issues responsibly and remain customer-centric.

REFERENCE

1. URL : https://copperdigital.com/blog/detailed-roadmap-to-digital-transformation-in-banking-sector/
2. URL : https://cprimestudios.com/blog/6-artificial-intelligence-use-cases-financial-services
3. URL : https://stiintasitehnica.com/inteligenta-artificiala-un-pericol/
4. URL : https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dsp/DSP6.xhtml
5. URL : https://www.colorful.hr/ce-este-inteligenta-artificiala-cum-functioneaza-tipuriaplicabilitate-pe-piata-muncii iulie 2021
6. URL : https://www.oracle.com/ro/artificial-intelligence/what-is-ai/
7. URL : https://www.techopedia.com/the-digital-revolution-in-banking-exploring-the-future-of-finance#:~:text=Digital%20technology%20is%20transforming%20the,shaping%20the%20future%20of%20banking
8. URL : https://www.zebra.com/us/en/resource-library/faq/what-is-digital-transformation-in-banking-industry.html
9. URL : www.accenture.research.com

УДК 334.112:005.334

Yavorska Natalia;
Mysholov Anastasia,
master's degree, 1 year of study,
Faculty of Accounting and Auditing;
Aleskerova Yu. V.,
Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Vinnytsia National Agrarian University,
Vinnytsia, Ukraine,

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL RESULTS OF THE INSURANCE COMPANY

An entrepreneur, carrying out production, trade, and financial activities, deals with uncertainty and risk. At the same time, its main goal is to organize production so that it is possible to obtain a certain amount of profit with the lowest costs.

The purpose of the article is to consider the types of entrepreneurial risks, their classification and the possibilities of their avoidance.

The study of risks and the possibilities of their avoidance for enterprises of different forms of ownership consists of the following stages: analysis of the influence of factors on the riskiness of the enterprise's activity; application of techniques and methods of risk assessment; definition of the concepts «risk» and «risk enterprise»; substantiation and classification of the system of business risks; identifying the main ways to prevent risks. application of techniques and methods of risk assessment;

In modern conditions, it is appropriate to talk about the problems of improving the financial activity of agricultural enterprises, taking into account risks. To analyze the entrepreneurial risk that affects the financial condition, as well as the possibility of forming "risk assets" of the enterprise, it is necessary to determine the risk category. The risk category should combine: the definition of the concept of «entrepreneurial risk»; expert assessment of factors that affect the size of risk when making financial and business decisions, sources of its formation on a large

number of business models; definition of the concept of «risky enterprise» to identify the degree of risk and the factors of its influence on the main indicators of financial sustainability of agricultural enterprises.

The main place in the assessment of entrepreneurial risk is the definition and forecasting of possible losses of enterprises in the implementation of their economic activities. To do this, it is necessary to make an estimate of costs that will be incurred for the production of the main type of products, namely: labor costs, for the purchase of fuel and lubricants, fodder, seeds, etc. At the same time, special attention should be paid to expenses that may exceed the planned ones. These costs are incidental and are not economically justified. To estimate the volume of these costs, it is necessary to separate them from the total volume of all costs incurred by the enterprise for the production of a particular type of product. At the same time, it should be noted that unforeseen expenses affect the riskiness of the activity due to the financial result of the enterprise. As a rule, the larger the size of the expected profit, the greater the amount of risk, and vice versa, the smaller the size of the expected profit, the smaller the size of the risk [3]. Unplanned expenses incurred by the enterprise for the production of products are divided into material, labor and other types of expenses. Material costs include costs that are directly related to the production of products. In relation to each type of costs, appropriate units of measurement are used. It is impossible to calculate and compare the material costs incurred for the production of products in different units of measurement. Therefore, there is a need to use and calculate costs in cost form. Unplanned labor costs are the costs of working time that were caused by unforeseen circumstances. These, in our opinion, include costs associated with injuries and illnesses of people, deterioration of the environment, which has an impact on working capacity, as well as costs arising as a result of negative social phenomena. Financial costs include direct unplanned monetary loss associated with payment delays. They can be in the form of overdue receivables and payables, a decrease in revenue from the sale of products due to a decrease in price. Other types of expenses are related to inflationary processes. The assessment of all types of expenses should be carried out over a certain period of time (year, half-year, month). In order to carry out a comprehensive analysis of the sources of risk, it is necessary to identify those costs that have the greatest impact on the performance of enterprises, that is, to determine which costs are the main ones, and which ones are secondary.

Consideration of risk as an economic category forces us to define the concept of «risky enterprise». In our opinion, a risky enterprise is, first of all, an enterprise that specializes in the manufacture of high-quality products that has growth potential, that can be reoriented to the production of new products in a short period of time and that can enter the market with a fundamentally new product. However, the activity of every enterprise is associated with risk. The optimal classification structure of risks should divide them into groups, species, subspecies and varieties in order to determine the degree of general risk, taking into account entrepreneurial risks that are formed in individual cycles of the production process. In our opinion, the optimal classification system should be understood as the rational distribution of risks taking into account their characteristics. This makes it possible to consider its impact both on the whole activity of the enterprise and on specific objects of the field of activity. The optimal structure allows considering risk as an element of the management system.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Modeling The Level Of Investment Attractiveness Of The Agrarian Economy Sector / Aleskerova Y., Titenko Z., Skrypnyk H., Grytsyna O. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research.* 2020. Vol. 31, № 4. P. 490–496. URL : http://ijiepr.iust.ac.ir/article-1-1138-en.html

2. Aleskerova Y., Fedoryshyna L. Financial mechanism in the system of economic vectors of development of hotel and restaurant and agricultural enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2023. Vol. 9, № 4. P. 19–30. https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-4-19-30

3. Aleskerova Y. Management of the credit process in Ukraine. Traditional and innovative approaches to scientific research: theory, methodology, practice : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 562–580. DOI : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-241-8-22

4. Aleskerova Y., Fedoryshyna L. Assessment of the impact of external financial risks on enterprise activities. Financial mechanism in the system of economic vectors of development of Ukraine : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. P. 1–31. DOI : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-291-3-1

УДК 336.64

Андрушкевич Наталія,
канд. екон. наук,
Черкаська філія
ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Черкаси, Україна

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовим механізмом суб'єкта господарювання здійснюється за допомогою організації та функціонування фінансової системи підприємства, реалізації фінансової функції управління. Цей процес забезпечує формування та розвиток фінансового механізму підприємства.

Детальне опрацювання всіх складових системи управління фінансовими ресурсами та планування їхньої взаємодії є основою побудови організаційної взаємодії у фінансовій системі підприємства. Багато чого у виборі тих чи інших моделей та підходів до управління фінансовим механізмом на підприємстві залежить від людського фактору, управління виробничим технологічним ланцюжком, облікової політики підприємства та інших внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на діяльність організації.

Особливо, управління фінансами страждає від відсутності збудованої відповідно до структури підприємства, його механізму управління та механізму управління фінансами системи фінансового контролю, або її очевидної слабкості, якщо вона є, оскільки саме фінансовий контроль, виявляючись одночасно як функція фінансів і як одна із основних функцій управління, і є обов'язковим інструментом управління.

Стійкого фінансового стану підприємство може досягти за умови нарощування необхідних основних фондів у поєднанні з проведенням заходів щодо управління оборотним капіталом, які включають: 1. Управління оборотними виробничими фондами та запасами готової продукції; 2. Управління дебіторської заборгованістю підприємства; 3. Управління грошовими активами та короткостроковими фінансовими вкладеннями.

Аналіз можливостей підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та вдосконалення фінансової політики сучасної компанії, як правило, показує, що поточна ринкова ситуація та складність фінансового стану підприємства потребує підвищеної ефективності управління фінансовими ресурсами, для підвищення результативності фінансово-господарської діяльності підприємства та забезпечення можливостей розвитку підприємства. Підприємству необхідно розробити основні пріоритети політики управління обіговими коштами, врегулювати взаємодію структурних підрозділів щодо управління обіговим капіталом. Для створення об'єктивної інформаційної бази прийняття управлінських рішень щодо управління оборотними коштами необхідно організувати ефективний оперативний облік оборотних ресурсів та систематичний аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Першочерговим для підприємства, враховуючи особливості бізнесу та стан зовнішнього середовища, є вирішення проблем у частині управління складськими запасами та подальший розвиток технологічного рівня робіт підприємства [1].

Як удосконалення системи управління фінансами для підприємства пропонуються рішення з урахуванням наступних заходів: впровадження логістичної системи управління запасами; підвищення ефективності праці та зниження витрат за рахунок підвищення фондоозброєності праці. Введення логістичної системи управління запасами дозволить підприємству встановити чіткі нормативи управління запасами на підприємстві, мінімізувати витрати на їх планування та погодження, звільнить трудовий потенціал співробітників для організації системи маркетингового аналізу закупівельної діяльності підприємства на ринку. Крім того, зниження рівня залишків запасів до їхнього оптимального рівня дозволить знизити залишок запасів порівняно із середнім поточним рівнем, що дозволить підприємству вивільнити оборотні кошти та домогтися економії витрат на оплату відсотків банкам за кредитні ресурси.

Таким чином, фінансовий механізм комерційних підприємств формується сукупністю фінансових методів, важелів, а також форм організації фінансових відносин між підприємствами та іншими суб'єктами економіки щодо ефективного залучення та використання фінансових ресурсів з метою досягнення основної мети комерційної

організації – отримання прибутку. Від ефективності управління фінансовим механізмом великою мірою залежить загальна результативність діяльності підприємства, фінансова стійкість та можливості подальшого розвитку. Для забезпечення ефективності фінансового механізму комерційного підприємства необхідно виробити систему показників аналізу ефективності фінансового управління та систематично здійснювати їх оцінку, а також діагностику роботи керуючої підсистеми фінансового механізму підприємства в цілому [2]. Аналіз ефективності управління фінансами сучасного підприємства показує, що недостатній рівень фінансової стійкості обумовлений суттєвою часткою позикового капіталу у структурі джерел фінансування діяльності підприємства. Зниження рівня фінансової стійкості в сучасних умовах характеризує перевищення темпів зростання капіталу підприємства загалом над темпами зростання власного капіталу. Тим часом у міру зростання власного капіталу за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку навіть за збереження існуючого обсягу зовнішнього фінансування будь-яке підприємство зможе привести значення цих коефіцієнтів фінансової стійкості до нормативних.

Запропонований комплекс заходів слід визнати доцільним для сучасних ринкових умов господарювання та здатним забезпечити вдосконалення системи управління оборотним капіталом підприємства, що позитивно впливає на потенціал подальшого розвитку та виживання бізнесу в умовах розвиненого конкурентного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рудика В. І., Маковецька Н. А. Теоретичні аспекти стратегії розвитку фінансів підприємства. *Економіка та суспільство.* 2017. Вип. 10. С. 343–346.

2. Melnyk, K., Shmatkovska, T. Fundamentals of the Theory and Methodology of Operational Control. *British Journal of Economics, Management & Trade.* 2016. Vol. 14(4). P. 1–12.

УДК 338.4

Бакумов Валентин,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Качула С. В.,
д-р екон. наук, професор, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Для успішної функціонування аграрних підприємств, так само як і будь-якого іншого учасника економічної діяльності, необхідне значне ресурсне забезпечення. Фінансові ресурси сільськогосподарського підприємства охоплюють всі види грошових і матеріальних активів, які використовуються для забезпечення функціонування та розвитку цього підприємства. Ці ресурси включають у себе всі фінансові засоби, які підприємство може отримати для здійснення своєї діяльності, а також всі активи, що перетворюються в грошовий еквівалент для забезпечення різних потреб сільськогосподарського виробництва.

До фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства відносяться [1]:

– капітал, який включає в себе власний капітал, залучений капітал або засоби, отримані через випуск акцій чи облігацій;

– кредитні ресурси, такі як кредити від банків, позикові кошти, облігації та інші фінансові інструменти;

– фінансова допомога від держави або міжнародних організацій у формі субсидій, грантів, пільг тощо;

– власні фінансові резерви, які підприємство може накопичувати в процесі своєї діяльності для майбутніх потреб або у випадку непередбачених обставин;

– доходи від реалізації сільськогосподарської продукції або інших послуг.

Враховуючи різноманітні аспекти функціонування сільськогосподарських підприємств, фінансові ресурси є невід'ємною складовою їхньої діяльності, дозволяючи забезпечувати виробництво, інвестування у розвиток, оплату праці та інші потреби підприємства.

Система управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства – це комплекс заходів, процедур, інструментів та стратегій, спрямованих на ефективне управління грошовими та матеріальними активами підприємства з метою забезпечення його стабільності, прибутковості та розвитку. Основною метою формування системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства є забезпечення стійкості та прибутковості підприємства шляхом раціонального використання його фінансових ресурсів. До основних елементів системи, які допомагають забезпечити ефективне фінансове керівництво та контроль над фінансовою діяльністю підприємства включають [2]:

– фінансове планування – розробку стратегічних та оперативних планів з метою визначення фінансових цілей, ресурсів та шляхів досягнення цих цілей;

– бюджетування – створення бюджетів на різні періоди часу для керування фінансовими ресурсами підприємства;

– облік та фінансова звітність – ведення обліку фінансових операцій та складання фінансової звітності, яка може включати баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про грошові потоки тощо;

– фінансовий аналіз – оцінку фінансового стану підприємства за допомогою різних методів, таких як показники ліквідності, рентабельності, ефективності управління запасами тощо;

– управління оборотними коштами та управління капіталом – забезпечення оптимального рівня оборотних коштів для забезпечення безперебійного виробництва та оплати зобов'язань; ефективне використання капіталовкладень;

– аналіз ймовірних ризиків – врахування потенційних фінансових ризиків та розробка стратегій їх управління;

– фінансове управління – прийняття рішень щодо інвестування, фінансування та диверсифікації фінансових ресурсів.

Перелічені елементи допомагають забезпечити ефективне управління фінансами сільськогосподарського підприємства з метою досягнення його стратегічних та фінансових цілей.

Управління фінансами сільськогосподарського підприємства передбачає взаємодію різних суб'єктів (керівництво; фінансові аналітики та консультанти; фінансові установи; регулюючі органи) та об'єктів (фінансові ресурси; звіти; ризики; стратегії). Суб'єкти та об'єкти взаємодіють між собою у процесі управління фінансами з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства.

На нашу думку, удосконалення системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства може включати наступні напрями: автоматизація та впровадження сучасних програмних рішень для обліку фінансів і контролю за ними; посилення моніторингу та аналізу фінансової звітності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень; впровадження системи мотивації персоналу з метою забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами.

Удосконалення системи управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства позитивно вплине на формування фінансових ресурсів шляхом ефективнішого використання наявних коштів, залучення нових джерел фінансування, мінімізації ризиків та оптимізації витрат. В результаті автоматизації процесів, вдосконалення стратегій управління та підвищення контролю, підприємство зможе забезпечити стабільність фінансових потоків, підвищити ефективність виробництва, знизити витрати та максимізувати прибуток, що сприятиме покращенню його фінансового стану та конкурентоспроможності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hryshchuk, N. (2022). Macroeconomic vision of the essence of financial resources of enterprises in agriculture. *Three Seas Economic Journal*. 3(1), 50–58. DOI : https://doi.org/10.30525/2661-5150/2022-1-7

2. Entrepreneurship development management in the context of economic security / Khalatur, S., Masiuk, Y., Kachula, S., Brovko, L., Karamushka, O., Shramko, I. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2021. 9(1), pp. 558–573. DOI : 10.9770/jesi.2021.9.1(35)

УДК 658.153

Бут Таїсія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Олійник О. О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

ГРОШОВІ ПОТОКИ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Формування фінансово-ресурсного потенціалу аграрних підприємств у ринкових умовах є важливою складовою загальної стратегії оптимізації фінансових ресурсів. Цей процес спрямований на досягнення таких цілей як максимізація доходів, зниження витрат, забезпечення ефективного використання капіталу та забезпечення фінансової стійкості підприємства. В цілому це означає постійний контроль і оптимізацію обсягу і складу джерел фінансових ресурсів.

Для досягнення цих цілей, аграрне підприємство повинно постійно аналізувати свої фінансові потоки, ефективність використання капіталу, а також забезпечувати позитивне сальдо грошових потоків. При цьому важливим аспектом є також забезпечення постійного обороту ресурсного потенціалу та кругообігу грошових коштів. Це означає, що фінансові ресурси повинні ефективно переходити від сфери виробництва до сфери обігу, і навпаки, забезпечуючи необхідні витрати та збереження капіталу.

Загалом оптимізація фінансово-ресурсного потенціалу аграрних підприємств є складним і постійним процесом, що вимагає вдосконалення стратегій управління, аналізу ринкових умов та розвитку нових підходів до фінансового управління. Тільки за таких умов підприємство може досягнути стабільності та успіху на ринку.

Кругообіг грошових потоків у господарстві починається з моменту, коли необхідно оплатити матеріальні ресурси необхідні для виробництва. Ці ресурси використовуються у виробничому процесі, а витрати на них стають частиною фінансових потоків. Після цього, коли продукція реалізується, гроші, отримані від продажу, відшкодовуються господарству. Даний процес утворює замкнений цикл, де фінансові ресурси обертаються і використовуються знову для придбання нових ресурсів та підтримки виробничого процесу.

В даному випадку така фінансова рівновага грає важливу роль у формуванні фінансово-ресурсного потенціалу господарства. Вона визначається балансом між позитивним сальдо грошових потоків та потребами у фінансових ресурсах. Якщо грошові потоки не забезпечують необхідні фінансові ресурси для господарства, це може призвести до порушення фінансової рівноваги.

Головною метою грошових потоків є забезпечення господарства фінансовими ресурсами, що дозволяє поліпшити фінансово-ресурсний потенціал, і в свою чергу підвищує ефективність функціонування господарства. Крім того, оптимізація грошових потоків дозволяє господарству забезпечити сталу роботу своєї системи та підтримувати його конкурентоспроможність на товарному ринку [1].

У нормальних умовах кожне аграрне підприємство має тенденцію до постійного виникнення надлишків або дефіциту грошових коштів, що перебувають у динамічній рівновазі. Ця ситуація створює необхідність визначення потенційної потреби в коштах для здійснення операційної діяльності, порівняння її з грошовими потоками у цій сфері господарської діяльності та встановлення взаємозв'язку між основними елементами фінансової рівноваги при формуванні фінансово-ресурсного потенціалу: позитивним сальдо грошових потоків, потребою в коштах і капіталі.

Даний підхід дозволяє розкрити причини, чому деякі аграрні підприємства, незважаючи на отриманий прибуток, можуть зазнавати фінансових труднощів. Виявлення таких взаємозв'язків стає ключовим для ефективного фінансового управління і стратегічного планування, що дозволяє підприємствам більш точно оцінювати свою фінансову стійкість і приймати обґрунтовані рішення щодо управління грошовими потоками та розподілу ресурсів.

Такий аналіз також допомагає підприємствам визначити потенційні джерела фінансування і розробити стратегії залучення необхідних коштів для підтримки їх операційної діяльності та розвитку. Зокрема це може включати оптимізацію управління оборотним та основним капіталом, пошук додаткових джерел фінансування чи впровадження ефективних стратегій управління ризиками. Комплексність такого підходу допомагає забезпечити стійкість та успішність господарської діяльності аграрних підприємств у змінних умовах ринку.

Оцінювання розміру забезпеченості коштами повинно мати на меті досягнення близькості до мінімальної потреби в них, яка передбачається господарством у вигляді нормативу або плану необхідних оборотних засобів.

Тому постає необхідність в більш глибокому вивченні реального впливу грошових потоків на формування фінансово-ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Цей дозволить зрозуміти, які фактори і процеси впливають на грошові потоки підприємства, і як це впливає на його фінансову стійкість та здатність до відтворення.

Таким чином, одним з оптимальних методів визначення мінімальної суми грошових потоків, необхідних для забезпечення нормального виробничого процесу, є їх величина, яка може бути розрахована як відношення операційних витрат за певний період до обороту грошових потоків за цей же часовий проміжок. При цьому операційні витрати можуть включати такі складові як оплата праці, витрати на сировину та матеріали, а також оплата за послуги.

В даному випадку це допоможе забезпечити стабільність та ефективність виробничого процесу і підтримати фінансову стійкість підприємства в умовах змінного економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Желнін А. Грошові потоки в інвестуванні агропідприємств. *Агроінком*. 2015. № 4. С. 32–36.

УДК 336.02:631.11

Буткевич Тарас,
здобувач третього рівня (PhD),
НУ «Чернігівська політехніка»,
м. Черкаси, Україна
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

МІСЦЕ SWOT-АНАЛІЗУ У ВИЗНАЧЕННІ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Україна як аграрна держава має значний потенціалом у сільському господарстві, але наразі, стикається з викликами, які пов'язані з війною в країні. Виклики економічного та політичного характеру в Україні викликають фінансову вразливість більшості сільськогосподарських підприємств. Зокрема, початок повномасштабної війни та введення військового стану породжують реальні ризики та загрози для життя працівників та ведення підприємницької діяльності.

Одним із широко використовуваних способів оцінки фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств є SWOT-аналіз [1]. Він став необхідним інструментом для діагностики фінансового стану підприємств, надаючи можливість систематичного аналізу сильних та слабких сторін підприємств, а також визначення можливостей та загроз, пов'язаних з їх господарською діяльністю.

Серед переваг цього методу варто відзначити можливість визначення стратегічних переваг та недоліків, які виникають внаслідок впливу внутрішніх та зовнішніх факторів [3]. Аналіз сильних сторін підприємства дозволяє визначити, на чому слід акцентувати увагу управлінцям для підвищення рівня фінансової безпеки.

В той же час, оцінка слабких сторін допомагає визначити проблемні аспекти, які потребують від керівництва уваги та вдосконалення. Окрім того, SWOT-аналіз виявляє можливості для підприємства,

які можуть бути використані для досягнення фінансової безпеки. Загрози, ідентифіковані через SWOT-аналіз, допомагають підприємству розробити стратегії запобігання можливим ризикам [4]. Ми вважаємо, що SWOT-аналіз є потужним інструментом для глибокого вивчення рівня фінансової безпеки підприємства та розробки ефективних стратегій для її поліпшення (табл. 1).

Таблиця 1 – SWOT-аналіз сільськогосподарських підприємств України

Сильні сторони (strengths)	Слабкі сторони (weaknesses)
1. Сприятливі природні умови, наявність чорноземів. 2. Стабільний попит на сільськогосподарську продукцію.	1. Високі темпи інфляції впродовж 2022 – 2023 рр. 2. Висока собівартість та витрати сільськогосподарського виробництва. 3. Велика кількість застарілого устаткування. 4. Нестійка врожайність. 5. Велика енерго- та матеріаломісткість виробництва.
Можливості (opportunities)	Загрози (threats)
1. Збільшення рівня інноваційної діяльності. 2. Підвищення професійності кадрів. 3. Спрощення процедури отримання кредитів для сільськогосподарських підприємств. 4. Грантова підтримка.	Відсутність доступу до земельних ділянок. Втрата доступу до водних ресурсів. Нестабільність фінансово-економічної ситуації в державі, висока залежність від зовнішнього фінансування. Зростання цін на насіння, добрива, ЗЗР, паливо тощо. Ризик втрати будівель, виробничих ліній, елеваторних потужностей, посівів через військові атаки. Зниження обсягів експорту сільськогосподарської продукції Втрата логістичних зв’язків

Джерело: складено автором.

Результати SWOT-аналізу свідчать про те, що сільськогосподарські підприємства мають обмежені можливості для розвитку та розширення виробництва сільськогосподарської продукції. Наприклад, можна відмітити успішне використання наявних родючих чорноземів. Однак, такі фактори як зростання темпів інфляції, використання застарілої техніки, високі собівартість та витрати на сільськогосподарське

виробництво, а також ризики, пов'язані із втратами будівель, виробничих ліній, елеваторних потужностей та посівів через можливі військові атаки, є ключовими слабкими сторонами підприємств у сільському господарстві наразі.

Аналіз наявних сильних і слабких сторін, а також ідентифікація потенційних загроз є важливим етапом для визначення перспектив розвитку та впровадження ефективної системи стратегічного управління сільськогосподарським підприємством [2]. Умови воєнного стану ставлять першочерговим завданням забезпечити фінансову безпеку через своєчасне прийняття стратегічних, виважених рішень та їх впровадження, що спрямовані на мінімізацію негативного впливу небезпечних факторів чи перетворення їх у нові можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формувань : монографія. К. : ЦП «Компринт», 2013. 357 с.

2. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних підприємств в системі корпоративного управління. *Економіка АПК.* 2013. № 5. С. 58–62.

3. Davydenko N., Buriak A., Titenko Z. Financial support for the development of innovation activities. *Intelellectual Economics.* 2019. Vol. 13, No 2. Pp. 144–151. URL : https://www3.mruni.eu/ojs/intellectual-economics/article/view/5298

4. Davydenko N. Modern paradigm of agrarian units' financial security assessment. *Економічний часопис XXI.* 2015. № 5–6. С. 90–93.

УДК 336.7:004.77

Ваховська Аліса,
студентка
Науковий керівник:
Пухальська Н. О.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ ФІНАНСОВИХ ПЛАТФОРМ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

Технології все більше проникають у різні сфери нашого життя. Однією з найбільш очевидних змін є використання електронних фінансових платформ для здійснення фінансових операцій. Цей динамічний розвиток не залишає осторонь підприємництво, визначаючи нові перспективи та виклики для бізнес-середовища. У цьому контексті вивчення впливу електронних фінансових платформ на розвиток підприємництва виявляється актуальним та перспективним напрямком досліджень.

Основною метою дослідження є дослідження фінансових платформ та їх вплив на розвиток підприємництва. Для швидкого та точного досягнення цієї мети, були поставленні такі завдання:

1. Провести огляд і класифікацію сучасних фінансових платформ, визначивши їх основні характеристики та функціональні можливості.

2. Дослідити конкретні випадки успішного впровадження фінансових платформ в діяльність підприємств, визначивши позитивні та негативні наслідки для розвитку бізнесу.

Електронна фінансова платформа - це онлайн-сервіс, який надає користувачам можливість здійснювати фінансові операції, такі як переказ коштів, оплата рахунків, інвестування тощо, за допомогою мобільного телефону або комп'ютера. Ці платформи зазвичай працюють на основі технологій блокчейн та шифрування даних, що забезпечує їх безпеку та конфіденційність. Наприклад, такими платформами є PayPal, Visa, Приват24, Ощад24, Monobank та інші [1, с. 5].

Розглядаючи, цифрові платформи, що пов`язані з бізнес-середовищем та фінансовими операціями, можна виділити такі типи:

Трансакційні платформи – це інтернет-майданчики для взаємодії постачальників і покупців товарів і послуг. Прикладом таких є: електронної комерції (eBay, WayForPay), економіки спільного споживання (OLX, Airbnb, Bolt), платіжних систем (PayPal), пошукових мереж (Uaportal, Ukr.net), соціальних мереж (Linkedln, FaceUkr).

Фінансові холдингові компанії, що володіють інвестиційним портфелем з чітко вираженим фокусом застосування в платформному бізнесі (Метінвест, ПриватБанк, ОТП Банк, Смарт-холдинг, Систем Кепітал Менеджмент).

Платформи-інтегратори («двосторонні ринки»). Компанії-власники (Uber. BlaBlaCar і інші) на своїх цифрових платформах об'єднують два типи користувачів, організують їхню взаємодію для узгодження попиту і пропозиції на певному ринку [2, с. 31].

Українські підприємства також успішно впроваджують фінансові платформи для оптимізації своєї діяльності. Наприклад, в Україні відбувається впровадження цифрових платформ, які сприяють співпраці між секторами та компаніями, а також взаємодії корпорацій та стартапів. Держава виступає як гарант і фасилітатор, сприяючи розвитку цифрової економіки та обміну даними.

Як приклад успішного використання електронних фінансових платформ, можна розглянути «Приват24», що надає широкий спектр послуг, включаючи банківські операції, електронний документообіг та електронну звітність для бізнесу. Ця платформа належить «ПриватБанку» та має 13 мільйонів користувачів [3].

Позитивні наслідки використання електронних цифрових технологій для розвитку бізнесу включають: підвищення продуктивності праці та ефективності використання капіталу; зручний доступ до банківських операцій, електронної звітності та податкових сервісів через платформи; можливість здійснювати різноманітні операції, такі як платежі, обмін валюти, термінові грошові перекази та оплата за комунальні послуги.

Негативні наслідки використання цих технологій можуть включати: зростаючі загрози кібербезпеки, такі як кібертероризм і кібершпіонаж; нерівномірний доступ до цифрових технологій, що може призвести до соціального розриву; потенційні проблеми з правовим регулюванням цифрових технологій, які можуть породжувати проблеми інформаційної безпеки.

Таким чином, використання електронних цифрових технологій має як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку бізнесу [4, с. 105].

У підсумку, електронні фінансові платформи виявляють суттєвий вплив на розвиток підприємництва, прискорюючи операції та полегшуючи доступ до фінансування. Успішні випадки їхнього впровадження свідчать про позитивні зміни у бізнесі, але варто враховувати ризики кібербезпеки. Загальна оцінка показує, що фінансові платформи є важливим інструментом для підтримки підприємств, втім, вимагають обережного використання та уваги до можливих негативних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bodenchuk L., Liganenko I. МАЛИЙ І СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій.* 2021. Т. 1, № 7. С. 4–13. URL : https://doi.org/10.32750/2021-0101 (дата звернення: 02.02.2024).

2. Kokhan V. Digital platform as a digital economy tool. *Law and innovations.* 2021. № 1 (33). С. 29–34. URL : https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1(33)-4 (дата звернення: 02.02.2024).

3. Кількість активних клієнтів «Приват24» з початку повномасштабної війни зросла на 11 %. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL : https://minfin.com.ua/ua/2023/05/14/105749013/ (дата звернення: 02.02.2024).

4. Рисін В. В., Печенко Р. О. РОЛЬ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2022. № 3(03). С. 103–108. URL : https://doi.org/10.32782/dees.3-18 (дата звернення: 02.02.2024).

УДК 658.012

Гризо Діана,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Куценко Т. М.,
канд. екон. наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

РЕЗУЛЬТАТИ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ СПОЖИВАЧІВ

Унаслідок еволюції систем охорони здоров'я важливість і допустимість самолікування набули загального визнання, воно стало важливим аспектом охорони здоров'я. Вирішенням цього соціального запиту стала концепція відповідального самолікування, що передбачає фізичну та економічну доступність для населення ефективних і безпечних лікарських засобів (ЛЗ) безрецептурного відпуску [1; 2].

Чинники, що впливають на попит на безрецептурні ЛЗ, істотно відрізняються від чинників попиту на товари інших споживчих категорій, такій підхід дозволяє значно підвищити дохід від продажів безрецептурної групи засобів. У роботі показано, шо головною особливістю формування попиту на фармацевтичному ринку є те, що кінцевий споживач купує не сам продукт, а сподівання на покращення якості власного стану здоров'я, пов'язане з ним. Тобто, безпосередня участь споживача у процесі обрання та використання ЛЗ дозволяє розглядати його не лише як вибір між ЛЗ з низкою об'єктивних характеристик, а й як порівняння сукупності суб'єктивних оцінок характеристик ЛЗ, що сформувалися під впливом певної інформації. Така сукупність суб'єктивних оцінок характеристик ЛЗ у більшості досліджень описується поняттям – «привабливість». Загалом, більшість дослідників [3; 4] розглядають вибір ЛЗ споживачами як багатофакторний процес, результати якого впливають, з одного боку, на перебіг захворювання, одужання та профілактику його рецидивів у споживача, а з іншого — на його фінансові витрати.

З метою виявлення потреб й уподобань споживачів ЛЗ, та оцінки ступеня задоволення попиту на них, було проведено польове маркетингове дослідження поведінки споживачів ЛЗ, що спиралося на статистичні методи збору та аналізу первинної інформації, ранжування, логічний, структурний і порівняльний аналіз. Статистична обробка здійснювалася з використанням програмних продуктів пакета Microsoft Office.

Дослідження проводилося шляхом анкетного опитування. У якості бази дослідження було обрано м. Харків, оскільки воно належить до міст які зазнали суттєвого впливу наслідків війни, має велику кількість населення різних вікових та соціальних груп. Анкетування проводилося протягом серпня та жовтня 2023 року, у опитуванні взяли участь 106 респондентів різного віку та статі.

Встановлено, що важливу роль у формуванні привабливості ЛЗ відіграють їх функціональні властивості, тобто показники, пов'язані з основною діючою речовиною та/або з фармакотерапевтичною дією. Проведене дослідження показало, у якості основного фактору, що впливає на привабливість ЛЗ більша частка респонденті визначила ефективність (76,1%), зручний спосіб використання (56%) та можливість рідкого прийому (32,6%). Цікаво, що найнижча ціна не е визначальним фактором привабливості у випадку ЛЗ, її обрали лише 2,2% опитаних.

При порівнянні двох товарів та повної інформації про них споживач оцінюватиме їх, насамперед з погляду функціональних характеристик. До таких характеристик ЛЗ відносяться: зрозуміла інформація на пакуванні (54,3%), фірма-постачальник, ціна, упаковка та ін. що виробляють ліки, по 22% відповідно. Причому більшість споживачів вважають, що якість лікарського препарату залежить від країни походження (17%) та фірми виробника (44%).

Серед найбільш зручних у застосуванні форм ЛЗ названо традиційно таблетки (93,5%), не зважаючи на більшу ефективність капсули у якості бажаної форми ЛЗ обрали 63% опитаних, можливо це пов'язано з їх порівняно більшою вартістю.

Менш привабливими були визнані лікарські форми які потребують виконання певних підготовчих та медичних маніпуляцій: ампули (2,2%), суспензії (17%), розчини для ін'єкцій (2,2%) та супозиторії (10,9%). Найпопулярнішими лікарськими засобами визнані знеболювальні та жарознижувальні (76,1%), засоби від застуди та грипу

(71,7%) та вітаміни (45,7%). Серед видів пакування для споживачів найбільшою привабливістю користуються таблетки у пластиковому контурно-чарунковому блістер (76,1%), мазі в алюмінієвих тубах (63%) та таблетки у банках, флаконах та пеналах (45,7%), це підтверджує той факт, що таблетки традиційно є найбільш привабливою формою ЛЗ.

Достовірність отриманих результатів підтверджуються їх збігом з відомим досвідом, не протиріччям змісту відомих статистичних даних та практикою підприємницької діяльності. Отримані результати оцінки факторів що визначають привабливість ЛЗ для споживача, дають можливість фармацевтичним закладам визначати пріоритетні напрямки маркетингової діяльності, раціонально формувати асортимент продукції та позиціонувати ЛЗ на фармацевтичному ринку за для максимального задоволення потреб споживачів та покращення результатіф власної фінансової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hala L. O., Chubai A. O. Analysis of the domestic list of otc medicines and development of approaches to its improvement. *Farmatsevtychnyi Zhurnal.* 2022. № 4. С. 12–19.

2. Zaremba N. I., Zimenkovsky A. B. Ставлення до процесу самолікування здобувачів вищої медичної освіти на до- та післядипломному етапі (згідно з результатами соціологічного дослідження). *Фармацевтичний часопис.* 2018. № 3. С. 94–99.

3. Guidelines on GPP: Standards for quality of pharmacy services. FIP/WHO. 2011. URL : https://www.fip.org/files/fip/WHO/GPP%20 guidelinesIP%20publication_final.pdf (дата звернення: 07.10.2023).

4. Пестун І. В. Маркетингове управління поведінкою споживачів, які займаються самолікуванням. *Запорізький медичний журнал.* 2010. № 1. С. 77–81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zmzh_2010_12_1_28 (дата звернення: 07.10.2023).

УДК 338

Горбатюк Вікторія;
Міщенко Вероніка,
здобувачки вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Алескерова Ю. В.,
д-р екон. наук, професор,
Вінницький національний
аграрний університет,
м. Вінниця, Україна

PROCESS MANAGEMENT OF ENTERPRISE DEVELOPMENT RISKS AS A SOURCE OF ITS COMPETITIVENESS

The reorientation of modern theories of enterprise development from the direction of profit formation and accumulation to the purposeful vector of creating consumer value is due to the strengthening of the influence of consumers on product manufacturers. However, it is possible to guarantee the high quality of mass-produced products in the conditions of globalization and high dynamics of the external environment only with strict standardization of activities and simultaneous expansion of opportunities for carrying out permanent changes. Accordingly, there was a need for effective forms of description and display of works that allow effective support of development strategies at each cycle of operational activity. Implementation of these measures is possible only under the conditions of implementation of the process approach. Thus, the process-oriented approach creates a basis for development and is one of the promising directions for ensuring the competitiveness of the enterprise today. At the same time, it is not only a way of describing the company's activities, but also a highly effective tool for its management.

The purpose of this article is a comprehensive study of the essence of business development processes, determination of their inherent risks, establishment of their indicators and substantiation of their evaluation methods.

The functioning of the enterprise on the market is always associated with certain risks. It is impossible to eliminate risks in the activities of

business entities, since they represent an element of objective reality. So, in order to achieve a high level of competitiveness, the enterprise needs to take into account and evaluate risks. In modern conditions, enterprises are increasingly introducing innovations in their activities. At the same time, there is a risk that this or that innovation may not live up to expectations, and its implementation will lead to undesirable consequences. That is, on the one hand, innovativeness in a market economy is a guarantee of increased competitiveness, and on the other hand, business entities that seek to secure a firm position in the market by introducing various innovations into their activities inevitably face the uncertainty of future events and, respectively, with risks. The development of the enterprise, focused on the consumer and his needs, both realized and not, is characterized by the use of fundamentally new progressive technologies, the transition to the production of high-tech products, progressive organizational and managerial solutions in innovative activities, which relate to micro- and macroeconomic processes development However, the consequences of innovations are ambivalent, they can bring not only benefits, but also unforeseen losses. Any innovations are risky by their nature, therefore, in the conditions of innovative development, it is necessary to expect a noticeable increase in risks. The processes that determine the future of the enterprise are business development processes. They do not create current profit, but are aimed at obtaining benefits in the long term, ensure the development or improvement of the company's activities. The basis of development is the investment and innovation activity of the enterprise [3]. Development business processes are a logical, consistent set of interrelated operations aimed at implementing scientific research and development into the production process with the aim of transforming an innovative idea into a ready-made innovative product, which will allow the participants of this business process to make a profit. It follows from this that an innovative entrepreneur should not avoid risk, but be able to assess the degree of risk and manage it.

The choice of a specific way of regulating the risk of innovative activity depends on the manager's experience and his capabilities. To achieve a more effective result, it is necessary to use not one, but a combination of risk minimization methods at all stages of the innovation process.

In order to choose the optimal combination of risk management methods, it is necessary to evaluate a number of factors: the complexity of

the innovative project; availability of own free funds; the degree of influence of external threats; cost of insurance services, insurance capital; probability, size and specificity of the risk; predictability of risk; stage of project implementation; qualities and capabilities of participants. The main directions of risk management include: avoidance, preservation of risk, its reduction and transfer, compensation of risk.

A mandatory condition of the process approach is the determination of indicators for evaluating the effectiveness of the obtained outputs (results) of the process, which allows for timely quality control of the execution of the sub-process.

The considered process of managing development risks will allow the enterprise to effectively regulate the degree of its influence, since the banal rejection of risk slows down the pace of development. In the strategic aspect, it is the acceptance of risk that allows you to obtain long-term competitive advantages, as it ensures the implementation of the process of innovative activity, which is speculative in nature. Establishing a system of operational risk consideration at the stages of development management allows you to effectively prevent negative effects from risk due to the establishment of KRI. Determining and tracking values requires a high level of managerial and entrepreneurial skills from management. Further research should be directed to the search and justification of optimal forms of combining KRI and risk management methods.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Modeling The Level Of Investment Attractiveness Of The Agrarian Economy Sector / Aleskerova Y., Titenko Z., Skrypnyk H., Grytsyna O. *International Journal of Industrial Engineering & Production Research.* 2020. Vol. 31, № 4. P. 490–496. URL : http://ijiepr.iust.ac.ir/article-1-1138-en.html

2. Федоришина Л. І. Методичні аспекти аналізу управління фінансовою безпекою підприємства. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2021. № 4 (58). С. 178–193.

3. Федоришина Л. Ефективність використання основних засобів. *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, м. Житомир, 10–11 жовт. 2019 р. Житомир, 2019. С. 276–279.

УДК 64.036

Гупало Максим,
здобувач вищої освіти (бакалаврського рівня);
Пащенко Оксана,
канд. екон. наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Домогосподарства в ринковій економіці посідають важливе місце. Адже вони продукують попит на товари і послуги та являються основними суб'єктами споживчого ринку. Мають можливість самостійно виробляти продукцію, здійснювати підприємницьку діяльність, є власниками ресурсів, відіграють помітну роль у організації суспільного виробництва та являються важливими суб'єктами ринку фінансових послуг. Витрати домогосподарств відображають їх соціальний та економічний стан, якість життя у суспільстві, стан людського розвитку та профіль їх фінансової поведінки. В розрахунку на одне домогосподарство в середньому за місяць сукупні витрати за період 2012-2021 рр. зросли в 3 рази: від 4145 грн до 14491 грн. У структурі затрат близько 91% усіх витрат домогосподарств спрямовується на споживання товарів та послуг. У 2012 р. вони склали 90,8% сукупних затрат домогосподарств, у 2016 р. – 93 %, а у 2021 р. – 91 відсоток [1,3]. Отже, не дивлячись на те, що сукупні затрати зросли у 3 рази, поліпшення фінансового становище домогосподарств, за даними абсолютних показників, не можливе.

За дослідженнями Державної служби статистики України у 2021 р. до складу споживчих сукупних витрат домогосподарств відносять грошові витрати на продовольчі товари, витрати на одяг і взуття, витрати на алкогольні напої та тютюнові, оплата житла, комунальних послуг, оплата телефону, проїзду у транспорті, туристичних послуг, відпочинку, оздоровлення чи культури, оплата ліків та вітамінів,

оплата медичних послуг, освіти, ресторани. До складу неспоживчих сукупних витрат включають витрати на особисте підсобне господарство, допомога родичам та іншим особам, придбання нерухомості, капітальний ремонт, будівництво житла та інших господарських будівель, витрати на придбання свійських тварин для ведення особистого підсобного господарства, витрати на купівлю цінних паперів, валюти, вклади в банки, виплата аліментів, податків, зборів та внесків, витрати для здійснення платежів за позиками, повернення боргів.

За період 2010-2021 рр. сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство зросли в 3,7 рази від 3073 грн у 2010 р. до 11243 грн у 2021 р., а за період 2018-2021 рр. зросли в 1,4 рази. За період 2018-2021 рр. сукупні витрати зросли на 35,3%, в тому числі споживчі сукупні витрати зросли на 34,1%, а неспоживчі сукупні зросли на 49,6%. А частка споживчих витрат у структурі сукупних витрат у 2021 р. порівняно із 2018 р. зросла на 5,4 %, а частка неспоживчих витрат зросла на 0,8% [1; 2; 4]. Найбільшу частку у структурі сукупних споживчих витрат займають витрати на продукти харчування 45,9%, але протягом досліджуваного періоду вони зменшилися на 5,7 відсотки. Також спостерігається зменшення витрат на алкогольні напої та тютюнові вироби від 3,4% у 2010 р. до 3 відсотків. Частка витрат на непродовольчі товари протягом досліджуваного періоду зросла на 7,5%, але зростання було не системне. Значну частку непродовольчих витрат у 2021 р. займають витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива (15,2%), протягом досліджуваного періоду вони зросли від 9,2% у 2010 р. до 15,2% у 2021 році. Протягом 2010-2021 рр. зросли витрати охорону здоров'я (від 3,2% у 2010 р. до 15,2% у 2021 р.), на освіту (від 1,3% у 2010 р. до 3,4% у 2021 р.), предмети домашнього вжитку від (2,3% у 2010 р. до 4,8% у 2021 р.). Динаміка неспоживчих сукупних витрат протягом 2010-2021 рр. зменшилася від 7,6% до 1,8%, а протягом 2018-2021 рр. [1; 2]. Найбільше відставання фактичного споживання від раціональної норми у 2021 р. спостерігається у фруктах, ягодах, винограду – 62,7%, молоко і молокопродукти – 41,2%, м'ясо і м'ясопродуктах – 38,5%, овочах і баштанних – 32,9 відсотки. Проте споживання олії і інших рослинних жирів, хліба і хлібних продуктів перевищувало раціональні норми, а це свідчить про незбалансоване харчування домогосподарств, котрі намагаються забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок економічно доступних продуктів. Протягом

2010-2021 рр. частка неспоживчих товарів і послуг зменшилася на 1,4%. Протягом 2018-2021 рр. зросли на 49,6%, зокрема витрати на допомогу родичам та іншим особам на 26,8%, витрати на купівлю акцій, нерухомості, будівництво, капремонт, вклади до банків – на 75,8%, інші витрати – на 21%. Отже, за результатами дослідження достатності споживання продуктів харчування у домогосподарствах України у 2021 р. можна зробити висновки, що основними продуктами харчування є: олія та інші рослинні жири (129,2%), хліб та хлібобулочні продукти (105,7%), риба та рибні продукти (84%), цукор (82%), яйця (74,5%), картопля (73,5%) та овочі й баштанні (67,1%).

Згідно з даними Інституту в 2021 році, найбільше у світі на харчування витратили жителі США – 3070 дол. США, або 6,7% загальних витрат жителя країни, Німеччина посіла 10 місце з 2897 дол. США та 12% відповідно, Угорщина – 35 місце (1597 дол. США, 18%), Індія – 77 місце (446 дол. США, 32,1%, Ангола – 99 місце (658 дол. США, 49,7%) [3]. У грошовому виразі витрати зросли майже на 300 дол. США. Один мешканець планети 2019 р. купував у середньому продуктів харчування на суму 1387 дол. США, 2020 р. – на 1428 дол. США, а 2021 р. – на 1686 дол. США.

У рейтингу за підсумками 2021 р. Україна посіла 92 місце, розташувавшись між Ефіопією (41,3% витрат на харчування, 245 дол. США на особу) та Камбоджею (42,7%, 546 дол. США), таким чином опинившись серед країн, де відсоток витрат на продовольство є одним із найвищих [5]. Проте у 2022 р. повномасштабне вторгнення росії на територію України поставило надскладні виклики перед внутрішнім продовольчим ринком нашої держави [6]. Негативні наслідки війни прямо вплинули на зростання цін на продукти як в Україні, так і за її межами. Згідно з даними Індексу продовольчих цін ФАО, у 2022 році його значення стало найбільшим в історії спостережень, на 14% перевищивши показник 2021 року. Повномасштабна війна росії проти України, вимушена міграція, втрата роботи, стабільного доходу, вимушені незаплановані витрати, загроза безпеці й життю, страх та панічні настрої, невпевненість у майбутньому – зумовило погіршення економічного та фінансового становища домогосподарств [2]. Домогосподарства України отримали незабутній та болючий урок, який змінив їх життя та став імпульсом їх економічного розвитку і поліпшенням їх добробуту.

Витрати домогосподарств забезпечують відтворення домогосподарств, створюють стимули для розвитку та вдосконалення виробництва, визначають мету його функціонування, яка базується на задоволенні потреб. Також витрати формують споживчу поведінку, яка є своєрідним індикатором розвитку національної економіки [7] і пов'язані з сукупним доходом, попитом, ринковими цінами. А збільшення доходів домогосподарств зумовить зростання рівня їхнього життя та сприятиме економічному розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пащенко О. В., Жарікова О. Б. Диференціація доходів населення в сучасних умовах розвитку економіки. *Біоекономіка та аграрний бізнес.* 2021. Том 12, № 1. С. 14–29.

2. Пащенко О. В., Жарікова О. Б. Доходи як один із факторів добробуту населення України: сучасний стан. *Біоекономіка та аграрний бізнес.* 2022. Том 13, № 2.

3. Пащенко О., Жарікова О. Методичні засади аналізу витрат домогосподарств України. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, № 3.

4. Герасимчук Н., Пащенко О., Жарікова О. Доходи та витрати сільського населення та їх вплив на рівень життя. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, № 4.

5. Жителі України в 2021 р. витрачали на харчування у середньому 41,6 % доходів. URL : https://interfax.com.ua/news/economic/892656.html

6. В Україні за три роки зросли витрати населення на продукти – IAE. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3672449-v-ukraini-za-tri-roki-zrosli-vitrati-naselenna-na-produkti-iae.html

7. Основи економічної теорії : підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Х. : Право, 2008. 448 с.

УДК 338:124

Гурська Лариса,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
м. Ірпінь, Україна

ПІДТРИМКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок широкомасштабної агресивної війни завдав нищівного удару по українському бізнесу. За загальними підрахунками втрати малого та середнього бізнесу склали понад 83 млрд. доларів США. З початку війни майже 20% суб'єктів підприємництва припинили свою діяльність, проте більшість підприємств продовжують шукати методи адаптації до нових обставин, залучають резерви для підтримки своєї життєдіяльності, проводять трансформацію чи релокацію своїх об'єктів, ресурсів, виробничих потужностей.

Сектор підприємництва в Україні виявився вразливим до воєнних дій. За аналітичними даними ключовими проблемами ведення і розвитку бізнесу в Україні наразі є:

– ракетні атаки на бізнес-активи і об'єкти критичної інфраструктури;

– здоров'я і психічний стан робітників;

– зниження економічної і споживчої активності;

– доступ до електроенергії, водо- та теплопостачання, мобільного зв'язку;

– залучення і збереження топ-кадрів.

Незважаючи на перераховані проблеми, зупинити роботу бізнесу в Україні агресору не вдалося й не вдасться. І це не просто слова, адже для підтримки фінансової стійкості суб'єктів підприємництва в умовах воєнного часу вже зроблено чимало. Дії уряду зосереджено на підтримці вітчизняного підприємництва через механізми фінансування власної справи у формі грантових та кредитних програм.

Від початку дії програма «Власна справа» налічує майже 13 тис. переможців, які отримали від держави мікрогрантів на 3 млрд грн. Кошти перераховано на рахунки понад 75 % грантоотримувачів для відкриття власної справи або масштабування підприємств, які вже діють. У процесі реалізації своїх бізнес-проєктів підприємці створять понад 20 тис. нових робочих місць. Малі та середні підприємства зможуть отримати від держави 15 тис. грантів на розвиток. Зокрема, на 2024 р. продовжено дію грантових програм для започаткування або розширення бізнесу, згідно з якими можна отримати 14 тис. мікрогрантів для малого бізнесу – до 250 тис. грн, та 1 тис. грантів на розвиток переробних підприємств – до 8 млн грн.

Протягом 2023 р. з моменту старту Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 78 303 кредити загальною сумою 263,1 млрд грн, з яких 53 013 кредитів – від банків державного сектора економіки загальною сумою 114,6 млрд грн. За час дії воєнного стану в Україні в межах Державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» укладено 43 481 кредитний договір загальною сумою 173,5 млрд грн, з яких: 12,01 млрд грн – на інвестиційні цілі; 8,93 млрд грн – як антикризові кредити; 3,73 млрд грн – як рефінансування попередньо отриманих кредитів; 36,29 млрд грн – кредити для сільськогосподарських товаровиробників; 58,28 млрд грн – на антивоєнні цілі.

В 2023 році Міністерством економіки України спільно з Міністерством фінансів України запустили програму «Доступний факторинг», яка працює в рамах популярної програми «Доступні кредити 5–7–9 %». За допомоги цієї програми малий та середній бізнес поповнює обіговий капітал та отримує додаткові можливості для розвитку. Адміністратором програми «Доступний факторинг» призначений Фонд розвитку підприємництва. Вже укладено угоди про співробітництво з п'ятьма фінансовими установами-партнерами: «OTP Bank», «Україна», ТАСКОМБАНК, «Com In Bank», «Глобус Банк» та ПАТ «МТБ БАНК» [1].

Державні програми підтримки «Доступні кредити 5–7–9 %» та «Доступний факторинг» дають змогу й надалі забезпечувати малому й середньому бізнесові України доступ до пільгового кредитування – це сприяє створенню нових робочих місць та зростанню економіки країни в умовах повномасштабної війни.

Створюючи локальні бізнеси, підприємці стимулюють зайнятість, сплачують переважно місцеві податки й збори, а також формують ресурс для пенсійного забезпечення. Це особливо цінно в умовах важких економічних обставин, спричинених війною. Очевидно, що позитивна динаміка тут незначна, а зміни не є одномоментні, але потрібно дивитися на це комплексно, в стратегічному вимірі. Виклики, які провокує війна, досі актуальні, і Україна й далі працює з донорами щодо забезпечення фінансової стійкості країни, покриття бюджетних потреб 2024 р. та сприяння відновленню країни.

Серед ключових рішень малого та середнього бізнесу на 2024 рік, аналітики визначають наступні: пошук нових клієнтів/каналів продажів продукції – 68%; скорочення виробничих витрат – 52%; пошук фінансування – 41%; антикризове управління – 33%; пошук партнерів на зовнішніх ринках – 32%; розвиток експорту – 30%; отримання заборгованості з клієнтів – 21%; скорочення персоналу – 20% [2].

Підприємці, які не злякалися викликів війни, органи влади, волонтерські організації та інші стейкхолдери працюють разом, забезпечуючи ефективне функціонування економічної інфраструктури по всій країні, поки військові тримають фронт. Адже ефективний українське підприємництво в умовах війни – це адаптивність управління, уміння ставити перед собою нові завдання та цілі, швидко аналізувати фактори ризику та швидко приймати управлінські рішення, наближаючи перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огляд інструментів підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні / Національний інститут стратегічних досліджень, 2023. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv

2. Національна стратегія доходів: майбутнє спрощеної системи, реформа податкової системи, наповнення бюджету / Центр економічної стратегії. URL : https://www.youtube.com/watch?v=CZpMoC9yYpM

УДК 336.71:519.862.6

Дида Аліна,
*здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня*
Науковий керівник:
Зомчак Л. М.,
*канд. екон. наук, доцент,
Львівський національний
університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ДОВІРИ КЛІЄНТІВ

У сучасних умовах глобальних фінансових трансформацій та постійних змін у банківському секторі особливо актуальною стає проблема розподілу українських банків на групи за допомогою кластерного аналізу. Існування сучасної економіки неможливо уявити без ефективної банківської системи. Одне з її головних завдань полягає в забезпеченні руху безготівкових грошей у країні. В умовах війни робити це особливо важко, оскільки агресор руйнує об’єкти електронних комунікацій і енергетики.

Для дослідження функціонування банків зокрема та банківської системи зокрема науковці застосовують методи авторегресійного моделювання [1], машинного навчання [2], дистрибутивно-лагова моделі [3], логістичну регресію [5], симультативне моделювання [5] тощо.

Метою дослідження є розподіл банків Україні на кластери відповідно до розміру капіталу та кількості вкладників. Саме такий розподіл банків дасть нам змогу оцінити, які ж банки викликають найбільшу довіру серед українців в такий нелегкий час, відповідно у яких банках зберігає свої кошти більшість населення та скільки вкладників є у тому чи іншому банку. Висока кількість вкладників свідчить про високий рівень довіри та попиту на банківські послуги.

Для дослідження обрано такі показники банківської діяльності по всіх банках України станом на 1.02.2023:

загальна сума регулятивного капіталу (РК),

кількість вкладників,

сума вкладів.

Банки з високим рівнем РК можуть мати більшу фінансову стійкість та здатність адаптуватися до ризиків, що може вплинути на їхню конкурентоспроможність та довгострокову стійкість. Банки з великою сумою вкладів можуть мати більше ресурсів для розвитку та кредитування, що впливає на їхню фінансову стійкість та потужність на ринку.

Дані взято з офіційного сайту НБУ [6] у розділі Статистика – Основні показники діяльності банків.

Для розподілу банків України на групи за рівнем довіри населення обрано метод К-середніх. Особливість цього методу тому, що дослідник має володіти інформацією про ймовірну кількість кластерів. Розділимо сукупність українських банків на три кластери.

За результатами кластерного аналізу методом К-середніх отримуємо матрицю відстаней між кластерами. Над діагональними елементами, які дорівнюють нулю, вказані квадрати, а нижче – евклідові відстані. Ще один результат - значення середніх величин кластерів за всіма змінними (спостереженнями), у якій по вертикалі вказані номери кластерів, а по горизонталі змінні.

Отримали перелік спостережень, що входять до кожного з кластерів та описові статистики для кожного з кластерів. Таким чином, до першого кластера увійшов тільки ПриватБанк. До другого кластера увійшли такі банки, як: Ощадбанк, Райфайзен Банк, ПУМБ, УКРСИББАНК, УНІВЕРСАЛ БАНК, СЕНС БАНК, ОПТ БАНК. А ті, що залишились, об'єднано у третій кластер: сюди потрапили решта 55 банків. Інтерпретацію результатів подано у таблиці 1.

Таблиця 1 – Результати кластерного аналізу банків України за рівнем довіри користувачів

Номер кластера	Розмір банку	Назва банку
Кластер № 1	великий	ПриватБанк
Кластер № 2	середній	Ощадбанк, Райфайзен Банк, ПУМБ, УКРСИББАНК, УНІВЕРСАЛ БАНК, СЕНС БАНК, ОПТ БАНК.
Кластер № 3	малий	Решта 55 банків

Джерело: побудовано автором.

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільшим банком за розміром регулятивного капіталу, кількістю вкладників та сумою їх вкладів являється ПриватБанк, оскільки він суттєво виділяється серед інших. Такі результати свідчать про велику довіру зі сторони клієнтів. Банки з високим рівнем РК можуть мати більшу фінансову стійкість та здатність адаптуватися до ризиків, що може вплинути на їхню конкурентоспроможність та довгострокову стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zomchak L., Lapinkova A. Key Interest Rate as a Central Banks Tool of the Monetary Policy Influence on Inflation: The Case of Ukraine. *In The International Symposium on Computer Science, Digital Economy and Intelligent Systems.* Cham : Springer Nature Switzerland, 2023. P. 369–379.

2. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. *In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education.* Cham : Springer Nature Switzerland. 2022. P. 553–561.

3. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2022. № 1 (01). С. 50–55.

4. Зомчак Л. М., Вдовин М. Л. Прогнозування успішності банківського маркетингу методами логістичної регресії. *Інтелект XXI.* 2020. № 5. С. 100–104.

5. Комар М. Я., Зомчак Л., Пешко Б. Банківська система України в умовах пандемії та війни: симультативна економетрична модель. *Економіка та суспільство.* 2023. № 52.

6. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1 (дата звернення: 01.02.2023).

УДК 338.48.025

Домбровська Софія,
канд. екон. наук,
старший викладач,
Одеський національний
економічний університет,
м. Одеса, Україна

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Підприємництво є важливою частиною суспільного розвитку і відіграє важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності ринкової економіки. Міжнародний досвід показує, що ефективний розвиток підприємництва може стимулювати стабільне економічне зростання, забезпечити наповнення ринку необхідними товарами та послугами, сприяти впровадженню досягнень науки і техніки, стати джерелом соціальної стабільності та зайнятості населення, тим самим впливаючи на покращення добробуту громадян країни.

Повномасштабне вторгнення на територію України завдає катастрофічної шкоди економіці країни та загрожує довгостроковим зростанням рівня бідності. Масштаби війни та збитки, які вона завдає, поставили під загрозу важко здобуті за роки незалежності результати розвитку підприємництва України. У нинішніх умовах виробництво дестабілізовано, власність кожного дня фактично знищується, канали торгівлі порушені, інвестиції скорочуються через зростання рівня невизначеності та ризиків, а людський капітал має тенденцію до зменшення. Наразі підприємництво перебуває у серйозній кризі через порушення у фінансуванні виробництва, ланцюгах постачання, торговельних шляхах і різноманітних внутрішніх бізнес-операціях.

Воєнні події на території України підірвали перспективи економічного зростання, посилили крихкість фіскальної системи, дестабілізували платіжний баланс і порушили фінансові потоки у країні. Реалізація відповідних фінансових заходів з забезпечення функціонування підприємництва країни у нинішніх умовах є складним завданням: доступ до іноземних ринків капіталу залишається закритим, спреди європейських облігацій досягли максимуму, серйозна економічна криза

розвивається на тлі швидкого зростання дефіциту бюджету та наявності величезних боргових виплат.

Тим не менш, український уряд швидко ініціював заходи для захисту валюти країни, запровадивши контроль за рухом капіталу та адміністративні правила щодо валюти, щоб підтримувати платіжну та банківську систему в умовах воєнного стану, крім того, були ініційовані законодавчі зміни, які мали б забезпечити належну роботу суб'єктів підприємництва.

Відродження української економіки залежить від активного функціонування українського підприємництва, що включає, наприклад, релокацію підприємств. Переселяючись із територій, охоплених воєнними конфліктами, більшість підприємств обирають Львівську, Закарпатську, Чернівецьку, Тернопільську, Івана-Франківську та Дніпропетровську області. До релокації долучаються підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автомобілів і мотоциклів, переробної промисловості, сфери інформації та телекомунікації, професійної, наукової та технічної діяльності [1, с. 47].

Дієвим фінансовим інструментом стимулювання підприємництва може стати розширення механізмів фінансування: так, пільгове кредитування підприємств має змогу розвинути систему кредитування українських суб'єктів підприємництва на основі використання коштів Європейського Союзу і спрямувати їх у високоефективні заходи з урахування тенденцій воєнного стану країни.

Супутнім інструментом є державна фінансова підтримка підприємництва за допомогою так званих "доступних" кредитів під 5%, 7% та 9%.

На основі перерозподілу покриття боргових зобов'язань підприємств аграрного сектору можуть бути вивільнені портфельні ліміти гарантій держави, що будуть передані у часткове виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів для середнього, малого та мікропідприємництва.

Вважаємо актуальним закріплення законодавством нетипових форм зайнятості населення, у такому випадку працівник має можливість поєднувати декілька легальних робіт і забезпечити себе необхідними соціальними гарантіями.

Наслідки блекауту у 2022-2023 рр. також привнесли свій вклад: так, банківська системи створила мережу "Power Banking" [2, с. 31],

яка може працювати в умовах відсутності енергопостачання за рахунок забезпечення альтернативних джерел енергії та резервних каналів зв'язку.

Таким чином, сьогодні українське підприємництво потребує зниження навантаження на бізнес, додаткових джерел фінансування і кредитування, адекватного законодавчого регулювання діяльності підприємств в умовах воєнного стану, впровадження цифрових інновацій, що, у свою чергу, може призвести у майбутньому до відновлення економіки країни, побудови продуктивного і соціально-відповідального суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва : статистичний збірник Державної служби статистики України. Київ, 2022. 118 с.

2. Краєвська А. С., Пілявоз Т. М., Шварц І. В. Сучасний стан та перспективи стратегічного розвитку підприємництва в Україні. *Економічний простір*. 2021. № 174. С. 28–34. URL : https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35286?show=ful

УДК 657

Драч Анастасія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Нікольчук Ю. М.,
*канд. екон. наук, доцент,
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний
інститут,
м. Хмельницький, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАКТУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття «активи» є надзвичайно важливою категорією в управлінському, правовому, фінансовому, обліковому та інших аспектах економічної роботи будь-якого суб'єкта господарювання. Не дивлячись на те, що на сьогодні ця економічна категорія має ґрунтовний механізм зовнішнього правового регулювання та внутрішнього фінансового менеджменту підприємств, вона не має відповідної їй за важливістю парадигми. Роль та значення активів полягає у тому, що вони: забезпечують безперервність процесу виробництва; генерують дохід унаслідок постійного обертання; здатні взаємозамінюватись, конвертуватись і реструктуруватись [1, с. 240].

На нашу думку, автором найбільш повного визначення активів підприємства є Бланк І. О. Цей автор акцентує увагу як на матеріальному, так і на фінансовому аспектах категорії активів та наголошує на тому, що активи повинні належати підприємству на правах власності або володіння (рис. 1).

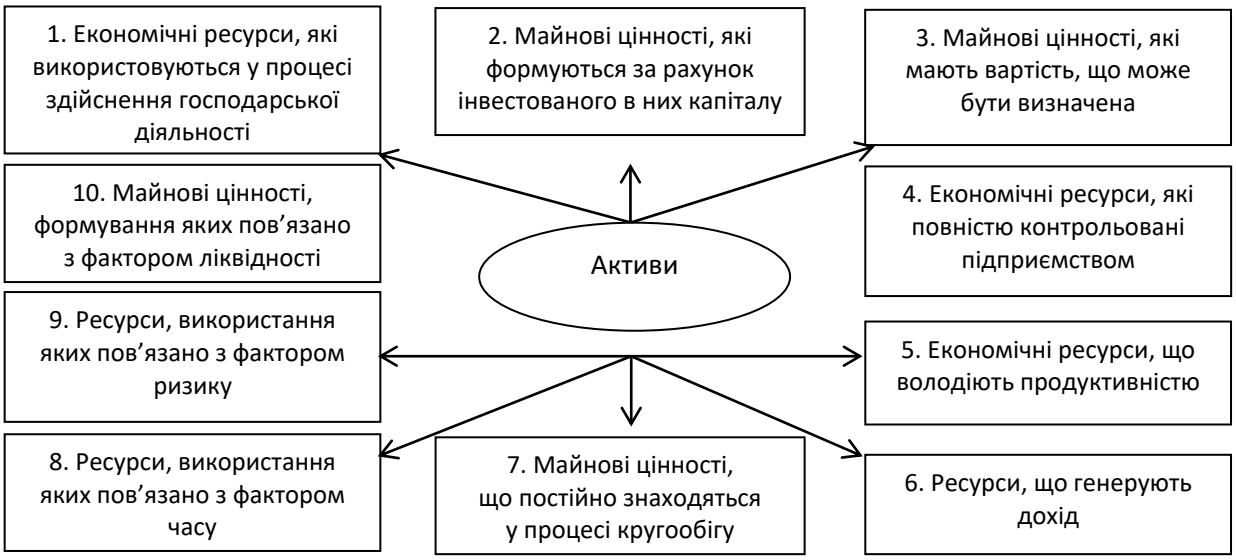

Рисунок 1 – Основні характеристики активів підприємства як об'єкта управління [2]

Отже, розглянуті вище визначення активів підприємства, дозволяють підсумувати, що на сьогодні в науці сформувалося чотири підходи до їхнього трактування (рис. 2).

Науково-прагматичні підходи до з'ясування сутнісної характеристики активів підприємства	
як об'єкт власності	економічні ресурси, якими володіє підприємство. Обсяг та ефективність використання активів як економічних ресурсів характеризують економічний потенціал підприємства
з позиції бухгалтерського обліку	ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигод у майбутньому
як об'єкт інвестування	майнові цінності підприємства, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу. Відтак інвестований у бізнес капітал матеріалізується у формі активів підприємства
як об'єкт управління	контрольовані підприємством економічні ресурси, для яких характерні детермінована вартість, продуктивність, спроможність генерувати дохід, постійний обіг яких пов'язаний з факторами часу, ризику та ліквідності

Рисунок 2 – Концептуальні підходи до поняття «активи підприємства» [2]

Дана економічна категорія пов'язана з побудовою бухгалтерського балансу підприємства та походить із теорії бухгалтерського обліку. Активами підприємства визнаються тільки ті ресурси, які відповідають наступним критеріям визнання:

1) вони мають бути контрольовані підприємством у результаті минулих подій;

2) наявність ймовірності принесення економічних вигід в майбутньому від їхнього використання [1, с. 237].

Для економічної категорії «активи підприємства» характерними є такі ознаки, як:

– мають перебувати у володінні підприємства (контролюватися підприємством);

– повинні мати визначену вартість у грошовому виразі;

– повинні принести майбутній економічний прибуток [3].

До основних ознак, які характеризують активи підприємства, науковці відносять наступні:

– активи є матеріальними і нематеріальними об'єктами, що перебувають у користуванні і під контролем власників підприємства;

– наявність активів забезпечує безперервний процес виробництва;

– активи є основою отримання економічних вигід у результаті їх використання;

– активи здатні взаємозамінюватись, конвертуватись і реструктуруватись;

– активи формуються у результаті минулих подій [2, с. 139].

Отже, активи підприємства являють собою контрольовані підприємством економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійне обертання яких в процесі використання пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності. Актив підприємства повинен належати йому на правах власності чи контролюватися ним, має мати визначену в грошовій формі вартість і його використання повинне приносити економічну вигоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка підприємств : підруч. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Ковальської та проф. І. В. Кривов'язюка. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

2. Камінська І.М., Дорош В.Ю., Ковальчук А.Ю. Активи підприємства: морфологічний аналіз категорії, склад та класифікація. *Економічний форум.* 2019. № 3. С. 136–143. URL : http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/65/59 (дата звернення: 22.01.2024).

3. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю. Фінансовий менеджмент : підруч. / за ред. д-ра екон. наук, професора О. В. Кнейслер. Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2018. 478 с.

УДК 658:336.7

Жданкін Володимир,
здобувач вищої освіти першого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Алескерова Ю. В.,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування та фондового ринку,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця, Україна

БАНКІВСЬКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ

Щодо загального розуміння менеджменту, то дефініція про новітні та загальноприйняті доцільні системи організації й менеджменту відповідних видів діяльності. Звичайно, що не може бути єдиної думки з дефініції «менеджмент» у фінансово-економічних джерелах. Поняття менеджменту трактують як формацію з управління фінансовими й організаційними компетенціями діяльності, з охопленням й менеджерського персоналу, який здійснює керівництво, в тому числі і керівний штат організації.

Відомо, що комерційним банком визнають фінансовий інститут, який здійснює широку палітру послуг по кредитуванню, заощадженню коштів й проведенню розрахунків. Банк надає будь-який фінансовий функціонал задля підприємств усіх організаційно-правових форм та різних форм власності, а також виступає ватажком державної монетарної політики. Оскільки комерційні банки мають у своєму розпорядженні та на збереженні суспільний капітал, тому й на них покладено відповідальність перед власниками щодо збереження цього капіталу. Важливою специфікою є те, що банкам проходиться оперувать, головним чином, чужими грошима, які нетривалий чи більш тривалий час накопичуються на їхніх рахунках. Відтак поняття надійності певного банку й загалом банківської системи є найголовнішою передумовою їхнього існування.

Першочерговими процесами управління кредитною установою є визначення та постановка цілей діяльності комерційного банку та здійснення:

– аналізу діяльності комерційного банку, пов'язаного з його управлінням;

– прогнозування показників діяльності комерційного банку;

– планування розвитку комерційного банку;

– організація, а також регулювання діяльності підрозділів банку;

– моніторинг, контролю та облік діяльності комерційного банку.

Виокремлюють наступні функції банківського менеджменту: здійснення у банківській діяльності технологічного циклу; визначення стратегії розвитку комерційного банку; визначення цілей діяльності комерційного банка [8, с. 76].

Комерційні банки самостійно визначають методи управління та прийоми управління, в той же час слід зазначити, що має місце загальна вимога, яка полягає в наступному: банківський менеджмент комерційного банку повинен відповідати загальним концепціям розвитку банківського сектора. Варто зазначити, що відмінною рисою фінансового банківського менеджменту в комерційних банках України є відсутність одноманітних технологій управління. Комерційні банки в умовах конкуренції, що склалася на грошовому ринку розробляють свої методи здійснення діяльності (табл. 1).

Таблиця 1 – Побудова система банківського менеджменту

Система банківського менеджменту	Напрям
Управління персоналом	Побудова ефективної моделі управління персоналом
Банківський маркетинг	Побудова ефективної політики, спрямованої на задоволення потреб клієнтів банку і запровадженні нових банківських продуктів
Управління активами і пасивами банку	Формування та подальше регулювання, стабілізація, нарощування ринкової вартості банку
Управління ліквідністю банку	Побудова ефективного механізму управління ліквідністю банку
Управління дохідністю і прибутковістю банку	Побудова ефективної політики управління доходами і витратами комерційного банку
Управління власним капіталом банку	Побудова ефективної політики нормування капіталу банку визначення рівня його достатності
Управління кредитним портфелем банку	Побудова ефективної системи управління якістю кредитного портфелю
Управління банківськими ризиками (Валютним, відсотковим)	Побудова ефективної системи ризик – менеджменту комерційного банку

Висновки. Застосування механізму банківського менеджменту направлено на постанову визначених питань, що повстають у ході здійснення діяльності у банку. Механізм менеджменту об'єктивно зумовлений реалізацією діяльності у банку в ринкових умовах, коли наслідки діяльності здобувають оцінку в процесі обміну. Фінальна ціль банківського менеджменту є забезпечення прибутковості в банківській діяльності шляхом раціональної організації виробничого процесу, включаючи управління банківською установою і розвиток технічної та технологічної бази, а також дійове вживання кадрового потенціалу з одночасним підвищенням фаху, активності та лояльності кожного робітника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Льовкіна А. С. Удосконалення фінансового менеджменту кредитного портфеля комерційного банку. *Дніпровський державний аграрного-економічний університет.* 2022. URL : https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/7710/1/%D0%9B%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%90.%D0%A1..pdf

2. Бечко П. К., Бондаренко Н. В., Ролінський О. В. Банківський менеджмент як основа ефективного управління комерційним банком. *Уманський національний університет садівництва.* 2022. URL : https://journal.udau.edu.ua/arxv-nomerv/2022/vipusk-100-chastina-2/bankivskij-menedzhment-yak-osnova-efektivnogo-upravlinnya-komercijnim-bankom.html

УДК 351:822

Зауліна Владислава,
студентка;
Гурська Лариса,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України мало руйнівний вплив на економіку нашої країни, ставши справжнім випробуванням для українських підприємців. Малий бізнес зазнав колосальних втрат: 15% підприємств в зв'язку з війною втратили понад 100 тис. дол. США, 28% – від 10 до 50 тис. дол. США, 40% – до 10 тис. дол США. Причому, в кожного п'ятого втрата сталася безпосередньо внаслідок бойових дій. Але в цілому бізнес намагається вижити та продовжити роботу, попри всі старання рашистів зруйнувати нашу економіку – як бойовими діями, так і енергетичною кризою.

За загальнодержавному рівні фінансова підтримка малого бізнесу гарантується законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [2]. Малий бізнес стане справжнім каталізатором змін і ключовим фактором для післявоєнного відновлення економіки країни.

Для допомоги малому та середньому бізнесу уряд впровадив чимало програм: податкові пільги, скасування податкових перевірок, звільнення від сплати ЄСВ у разі неотримання підприємцями доходу. Відповідно до Указу президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» була імплементована спрощена система оподаткування, що передбачає спрощений податковий режим для зниження податкового навантаження (звільняє від сплати окремих податків: податку на доходи

фізичних осіб, податку на додану вартість, податку на прибуток, земельного податку, прощення бухгалтерської та фінансової звітності) та стимулювання підприємництва в Україні. Ця система передбачає сплату лише одного виду податку: єдиний податок, що сплачується до місцевого бюджету; однак незалежно від цього підприємці сплачують єдиний соціальний внесок, котрий зараховується на рахунки Міністерства доходів і зборів України.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» допомагає стимулювати та відновлювати бізнес малому те середньому підприємництву у воєнний час. Найбільше кредитів за цією програмою надали АТ «Ощадбанк», «Райффайзен Банк» та «Креді Агріколь Банк».

Окрім того, запроваджено різні ініціативи для підтримки підприємців, такі як гранти, кредити та різні проєкти міжнародних донорів. Підприємці, які не злякалися викликів війни, органи влади, волонтери працюють разом, щоб забезпечити ефективну роботу фінансової інфраструктури по всій країні, поки військові тримають фронт.

Дослідження Асоціації експертів зі сталого розвитку показало, що для відновлення українського малого та середнього бізнесу потрібно близько шести мільярдів євро. При цьому важливо переглянути підхід до фінансової підтримки: замість того, щоб створювати залежність, потрібно зосередити увагу на розбудові місцевого бізнес-потенціалу та підтримці місцевих підприємців. Це дозволить у довгостроковій перспективі забезпечити стійке існування та розвиток громад.

Одним з напрямків є розробка та реалізація ефективних навчальних програм для підприємців. В умовах війни такі програми стають особливо важливими. Вони мають забезпечувати не лише фінансову підтримку, а й навчати підприємців важливих навичок управління бізнесом, маркетингу, фінансового планування, а також необхідності врахування соціальної складової в процесі здійснення підприємницької діяльності.

Аналітики підкреслюють, наскільки важливо підтримувати роботу малих і середніх бізнесів в Україні, і закликають міжнародних донорів активніше інвестувати в них. Це свідчить про найвищий рівень значущості малих підприємств для економічного відновлення країни.

Сьогодні важливо, щоб компанії та приватні бізнеси, які приділяють увагу соціально-відповідальним практикам, активно допомагали нашим героям – військовим та членам їх сімей. Для великого бізнесу частиною соціальної відповідальності є впровадження спеціальних

програм фінансування ветеранських бізнесів. Вкрай важливо, щоб ці програми були доступними під час війни, адже в цей час підтримка є необхідною. Крім того, розвиток малого та середнього бізнесу у громадах підтримує бюджети, збільшуючи доходи, стимулює зайнятість в умовах зростання безробіття під впливом війни [1].

У нашому післявоєнному майбутньому, під час відновлення країни, фахівці очікують, що вітчизняний малий та середній бізнес стикнеться з недостатністю знань, експертизи та технологій, дефіцитом кадрів, складністю отримання фінансування для відновлення. Крім цього, проблемами для підприємців стануть зростання конкуренції, налагодження логістики, відсутність платоспроможних клієнтів, обмежений доступ до дешевих фінансових ресурсів.

Європейський шлях був і залишається ключовим напрямом, в якому має рухатись не лише продукція українського бізнесу, але й вся країна в цілому. Отже, увага країни має бути сконцентрована на фінансовій підтримці для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час, а також для створення робочих місць. Розроблені заходи фінансової підтримки бізнесу повинні базуватися на чітких цілях економічної політики, бути системними, також враховувати пріоритети розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підтримка економіки під час війни: чому великому бізнесу вигідно допомагати малому. URL : https://forbes.ua/company/pidtrimka-ekonomiki-pid-chas-viyni-chomu-velikomu-biznesu-vigidno-dopomagati-malomu-01092023-15673

2. Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17

УДК 65.011.12

Заяць Микола,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Пінчук А. О.,
д-р екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

МОДЕЛІ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах економіки України, які динамічно та хаотично змінюються під дією умов що створює війна, стає очевидним, що підприємствам для виживання необхідно постійно гнучко корегувати свою діяльність з урахуванням вимог зовнішнього середовища. Зміна факторів зовнішнього середовища призводить до виникнення дисбалансу між підприємствами та середовищем та спонукає до необхідність адаптації [2]. Підприємства вимушені володіти здатністю швидкого реагування та проводити своєчасні зміни. Такі зміни можуть бути здійснені через механізм реструктуризації.

Реструктуризація це здійснення правових, організаційно-економічних, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, організаційно-правових форми господарювання, форми власності, які повинні призвести до фінансового оздоровлення та підвищити ефективність ведення бізнесової діяльності [4]. Процес реструктуризації можна розглядати як інструмент нівілювання суперечностей між вимогами «нового» зовнішнього середовища і застарілою управлінською логікою дій підприємства.

Отже, реструктуризація пов'язана із вирішенням завдань системного управління і полягає в приведенні організаційної і виробничої структур, потужностей, майна у відповідність з новими реаліями ефективного виробництва і побудови логістичних ланцюгів і одночасному реформуванні системи фінансового менеджменту.

Проведені нами дослідження показали, що єдиної оптимальної моделі чи метода реструктуризації, щоб підходила усім підприємствам не існує. Кожна з них має свої особливості, переваги та недоліки і використання будь-якої з них вимагає опрацювання з метою її адаптації щоб забезпечити комплексний підхід до розв'язання низки існуючих проблем підприємства.

Світова практика узагальнила досвід реструктуризації підприємств в певні моделі в залежності від її вектора – вартісну, портфельну, прагматичну, ділової досконалості. Серед новітніх моделей можна виділити: узгодження інтересів учасників реструктуризації, базова модель реструктуризації та комплексна динамічна модель управління процесом реструктуризації, дворівнева модель, модель стратегічної і функціональної реструктуризації, модель «Скорочення затрат» та «Запобігання банкрутству», реструктуризаційна модель «Пентагона» Мак Кінзі, «Реструктуризація в умовах кризи», «Адаптація до ринку» та «Техніко-технологічного переозброєння виробництва», «Адаптація корпоративної культури», «Координація структурних параметрів», організаційно-функціональна модель та організаційно-господарська комплексна модель та інші.

Значну увагу процесу моделюванню реструктуризації підприємства приділено у роботах С. Синиці та К. Гринів [3]. Автори окреслюють певні етапи в процесі реалізацію реструктуризації:

1) попереднє формулювання стратегічної мети, концепції та місії підприємства;

2) оцінювання змін зовнішнього середовища;

3) комплексна діагностика підприємства;

4) аналіз "проблемного поля" та виокремлення ключових проблем;

5) визначення шляхів вирішення проблем;

6) виділення пріоритетних напрямів діяльності;

7) розробка альтернативності варіантів реструктуризації;

8) розроблення бізнес-плану обраного проекту;

9) оцінювання джерел ресурсів;

10) виділення невідкладних напрямів та першочергових змін;

11) розподіл ресурсів;

12) формування команд в розрізі елементів проекту;

13) розроблення і захист першочергових проектів;

14) остаточний вибір стратегії та програми реструктуризації [3].

Необхідно зазначити, що модель реструктуризації не є лінійним алгоритмом перетворення, а в залежності від постановки задачі пропонує певну варіативність дій, встановлюючи конкретний набір заходів і їх часовий лаг, що дозволяє виокремити пріоритетний напрямок реструктуризації та провести її в зручні і доцільні для підприємства терміни [1].

Отже, у кожного підприємства є можливість вибору найбільш прийнятної моделі реструктуризації. Вона має базуватися на діючій організаційній структурі, технології управління і охоплювати у відповідній послідовності певні етапи перетворення висвітлені у системі фінансового планування, з послідуючим механізмом мотивації та контролю процесу реструктуризації підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. В. Методи і моделі реструктуризації і стабілізації діяльності підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2010. № 6(108). С. 84–90.

2. Крисько Ж. Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. *Галицький економічний вісник.* 2009. № 2. С. 38–42.

3. Синиця С., Гринів Л. Реструктуризація підприємства як один із напрямів підвищення його конкурентоспроможності. *Галицький економічний вісник.* 2010. № 3 (28). С. 131–138.

4. Терещенко О. О., Волошанюк Н. В. Фінансові домінанти реструктуризації підприємств. *Фінанси підприємств.* 2009. № 4. С. 82–90.

УДК 339.137

Іванова Марія,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Олійник Т. І.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

З точки зору створення умов для безперебійного процесу відтворення, фінансове забезпечення є визначальним елементом фінансового механізму підприємства. Це означає, що підприємство має мати достатні фінансові ресурси для покриття всіх витрат пов'язаних з його діяльністю. Такі ресурси можуть надходити як з власних джерел, так і зовнішніх джерел, серед яких: самофінансування – процес використання власних фінансових ресурсів підприємства для здійснення інвестицій та покриття поточних витрат; кредитування – отримання фінансових ресурсів від зовнішніх джерел, таких як банки, фінансові установи чи бізнесові структури; державне фінансування як вид фінансової підтримки що надається державою через різноманітні програми, субсидії, гранти або інші форми допомоги.

Щоб ефективно використовувати ці форми фінансового забезпечення, підприємство повинно ретельно розробляти свою фінансову стратегію. Це включає в себе визначення оптимальної структури фінансування, управління ризиками, оцінку рентабельності і ефективності використання ресурсів. Правильний вибір інструментів фінансового механізму дозволить підприємству досягти стабільності, забезпечити безперебійний процес відтворення і збільшити свої фінансові результати.

Залучення фінансових ресурсів з різних джерел надає підприємству можливість вибирати оптимальні комбінації, проте це рішення

значною мірою залежить від ряду факторів, що впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів, а саме: форма власності та організаційно-правові форми підприємства, галузева приналежність, мета і завдання фінансово-господарської діяльності на певний часовий проміжок, внутрішня фінансова політика підприємства [1].

Структура фінансового забезпечення також впливає на баланс між фінансовою стійкістю та фінансовим ризиком підприємства. Так за ефектом фінансового левериджу, підвищення частки позикових коштів може призвести до збільшення рентабельності власного капіталу. Проте кожне підприємство повинно збалансувати ці чинники, оскільки недооцінка ризиків може призвести до фінансових проблем, а перевищення рівня боргових зобов'язань може підвищити фінансовий ризик. Таким чином керування структурою фінансового забезпечення вимагає уважного аналізу і прийняття збалансованих рішень.

З метою підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення підприємства, доцільно впроваджувати його бюджетування. Даний процес передбачає виявлення та класифікацію рівня фактичного стану фінансового забезпечення та ступінь його ефективності за певними критеріями. У досягненні цієї мети, важливо визначити склад і структуру джерел фінансування виробничої діяльності, рівень фінансової стійкості, який досягається завдяки цій структурі джерел фінансового забезпечення, а також відповідність структури сформованих джерел фінансування структурі активів підприємства з урахуванням особливостей його виробничо-господарської діяльності. Отриманий ефект від управління фінансовим забезпеченням підприємства залежитиме від визначення достатнього рівня і структури його активів з формуванням обсягів та структури джерел фінансування цих активів.

Важливо враховувати, фінансові ресурси можуть набувати різних форм у різних суб'єктів господарювання, що призводить до наявності цілеспрямованих фінансових потоків як загалом, так і всередині окремого суб'єкта господарювання. Це обумовлено багаторівневістю і складністю взаємозв'язків фінансового механізму, що створює можливості для широкого його використання та впливу на загальний економічний механізм підприємства як систему. Даний підхід надає змогу формувати комплексний характер функціонування фінансової політики підприємств.

Таким чином, фінансовий механізм підприємства ґрунтується на дослідженні його фінансової системи, що вимагає гнучкої організації виробничих відносин та постійного удосконалення. Фінансова система підприємства є складною, відкритою, адаптивною та динамічно імовірнісною системою. Вона характеризується складністю структури та наявністю множинних елементів, а також динамічністю їх поведінки як у цілому, так і в окремих складових фінансового механізму.

Фінансова система підприємства включає в себе широкий спектр складових, таких як управління фінансами, фінансова звітність, контроль і аудит, ризик-менеджмент, інвестиційна діяльність та багато інших аспектів, які взаємодіють між собою і впливають на фінансовий стан та результативність діяльності підприємства. Ця система повинна бути гнучкою і здатною адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Вона також повинна бути відкритою, щоб враховувати вплив зовнішніх факторів, таких як економічна політика, ринкові умови та регулятивні вимоги.

Динамічність фінансової системи виявляється у постійних змінах її елементів, стратегій управління, а також здатності відповідати на внутрішні та зовнішні виклики які впливають на діяльність підприємства.

У такому контексті важливо вдосконалювати фінансовий механізм підприємства, забезпечуючи його адаптивність, ефективність та відповідність стратегічним цілям і його завданням, що дозволить успішно функціонувати в умовах постійних змін і забезпечить конкурентоспроможність на ринку товарів та послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сокиринська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 88–93.

УДК 339.92

Казан Тетяна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Нікольчук Юлія,
канд. екон. наук, доцент,
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут,
м. Хмельницький, Україна

СКЛАДНИКИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Велике значення для успішного функціонування підприємства має ефективне використання його фінансового потенціалу. На його основі формується відповідна ресурсна база, яка допомагає у довгостроковій перспективі профінансувати відповідні проєкти різних департаментів та зберегти свої виробничі потужності.

Сутність фінансового потенціалу полягає, насамперед, не стільки у наявності фінансових ресурсів у конкретний проміжок часу, як у здатності підприємства формувати та відтворювати необхідні активи у повному обсязі з мінімальними витратами та у стислі терміни. Від рівня фінансового потенціалу безпосередньо залежить рівень конкурентоспроможності підприємства – здатності підприємства конкурувати на ринках з виробниками й продавцями аналогічних товарів за допомогою забезпечення більш високої якості, доступних цін, створення зручних умов для покупців, споживачів [1].

Сьогодні у науковій літературі недостатньо проведено досліджень щодо складників фінансового потенціалу, що заважає науковцям у глибокому дослідженні функціонування фінансового потенціалу. Таким чином, нами пропонується розглядати фінансовий потенціал за такими елементами:

1. Ресурсний складник – слід віднести матеріальні та інтелектуальні активи підприємства, які впливають на його фінансові показники. У довгостроковій перспективі саме за рахунок фінансового складника керівництво зможе оцінювати конкурентні спроможності підприємства та вдосконалювати їх там, де існує певна необхідність.

2. Інформаційний складник – зможе мобілізувати моніторингові можливості підприємства, щодо варіантів дій для підвищення його конкурентоспроможності на ринку та дослідженню ринкових можливостей.

3. Аналітичний складник – допомагає здійснювати постійний моніторинг фінансових показників підприємства з метою вибору різних стратегічних дій та впровадження ефективних управлінських рішень.

4. Організаційний складник – керівництва підприємства та їх взаємозв'язок, який трансформує структуру в систему.

Можна виділити основні етапи, за якими відбувається оцінка фінансового потенціалу підприємства на основі його складників: аналіз інформації для визначення загальної вартості обігу фінансових ресурсів підприємства та можливих резервів нарощування їх обсягу; визначення показників, за якими відбуватиметься оцінка ефективності використання фінансового потенціалу; формулювання висновків щодо якості управління фінансовим потенціалом на базі вибраних раніше показників; прийняття управлінських рішень щодо зміни фінансового потенціалу у напрямі стратегічного бачення розвитку підприємства.

Таким чином, фінансовий потенціал відіграє важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому ринку, так і на зарубіжному. Подальші дослідження повинні бути сконцентровані на аналізі досяжності певного рівня фінансового потенціалу на вітчизняних підприємствах. Це дасть змогу дотримання ефективної фінансової стратегії підприємства у достроковий період, а також підвищення ефективності господарської діяльності кожного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блащак Б. Я. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління».* 2019. Т. 30(69), № 3. С. 74–78.

2. Бондар О. А. Оцінка фінансового потенціалу підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету.* 2017. № 4. С. 161–165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2017_4_21

УДК 336.02:631.11

Карбівський Віктор,
здобувач третього рівня (PhD),
НУ «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ НА РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансова безпека тісно пов'язана із ринковою позицією підприємства, визначаючи стійкість його фінансових результатів та частку на ринку. Високий рівень фінансової безпеки вказує на ефективне управління фінансами та здатність підприємства адаптуватися до змін на ринку [4].

З погляду фінансів підприємства, ця взаємодія проявляється через співвідношення між власним та позиковим капіталом. Зазвичай, із зростанням масштабів діяльності підприємства спостерігається збільшення ваги позикового фінансування у структурі його зобов'язань. Це є логічно, оскільки витрати на позикове фінансування зазвичай нижчі, ніж витрати на власний капітал.

Втім, неконтрольоване збільшення частки позикового фінансування може призвести до небажаних наслідків. По-перше, це може призвести до надмірного навантаження підприємства боргами, що потенційно створює фінансові труднощі. По-друге, надмірна вага позикових зобов'язань може збільшити ризики для підприємства, особливо в умовах сучасних викликів [1].

З метою визначення впливу структури капіталу на рівень фінансової безпеки розглянемо і оцінимо динаміку структури капіталу агропромислової компанії ІМК та співвідношення власного та позикового капіталу (табл. 1).

Коефіцієнт фінансової автономії показує про рівень незалежності підприємства від зовнішніх позикових ресурсів. Чим вище значення цього показника, тим більша стабільність і фінансова незалежність підприємства [2]. Нормативний вважається значення даного коефіцієнта на рівна 0,5 та більше. Тобто, з табл. 1 ми можемо зробити висновок про те, що даний показник відповідає нормативному значенню протягом 2021–2022 рр.

Таблиця 1 – Аналіз структури капіталу ІМК за 2014–2022 рр.*

Показник	Роки								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Сукупний капітал, млрд $	0,24	0,17	0,18	0,19	0,22	0,32	0,29	0,40	0,30
Власний капітал, млрд $	0,07	0,03	0,06	0,09	0,13	0,14	0,13	0,19	0,15
Власний капітал, %	29,2	17,6	33,3	47,4	59,1	43,8	44,8	47,5	50,0
Позиковий капітал, млрд $	0,17	0,14	0,12	0,10	0,09	0,18	0,16	0,21	0,15
Позиковий капітал, %	70,8	82,4	66,7	52,6	40,9	56,3	55,2	52,5	50,0
Коефіцієнт автономії	0,3	0,2	0,3	0,5	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5

**складено та розраховано автором на даними фінансової звітності ІМК.*

Важливим напрямом при оцінці рівня фінансової безпеки є аналіз достатності власних фінансових ресурсів для формування активів підприємства згідно їх цільового призначення [3]. Тому оцінимо рівень та динаміку забезпеченості власним капіталом основних активів агропромислової компанії ІМК (табл. 2).

Таблиця 2 – Оцінка рівня забезпеченості капіталом основних активів ІМК за 2014–2022 рр.*

Показник	Роки								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Власний капітал, млрд $	0,07	0,03	0,06	0,09	0,12	0,14	0,13	0,19	0,15
Земельний банк, тис. га	138	137	137	137	130	124	124	120	120
Власного капіталу тис. $/га	0,51	0,22	0,44	0,66	0,92	1,13	1,05	1,53	1,25
Основні засоби, млрд. $	0,08	0,05	0,07	0,07	0,08	0,08	0,07	0,07	0,06
Власного капіталу на 1 $ основних засобів, $	0,88	0,60	0,86	1,29	1,63	1,75	1,86	2,71	2,50

**складено та розраховано автором на даними фінансової звітності ІМК.*

З табл. 2 ми бачимо, що рівень забезпечення капіталом основних активів мав стійку тенденцію до нарощення впродовж 2015 – 2021 рр., та знизився в 2022 р., проте його величина є достатньою для формування активів підприємства відповідно до їх цільового призначення.

Як зазначено вище, підприємство, яке користується позиковим капіталом, має більший потенціал для фінансового розвитку, оскільки формує додатковий обсяг активів та має можливості для приросту фінансової рентабельності діяльності. Разом з тим, таке підприємство у більшій мірі стикається з фінансовим ризиком та можливістю банкрутства, які зростають разом із збільшенням частки позикових ресурсів у загальній структурі використаного капіталу.

Розрахуємо вартість позикового капіталу (відношення фінансових витрат до загальної суми зобов'язань).

Таблиця 3 – Оцінка вартості позикового капіталу ІМК за 2014–2022 рр.*

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Короткострокові позики, млн $	81	59	41	33	41	54	47	39	55
Довгострокові позики, млн $	59	48	45	41	22	96	94	151	126
Інші зобов'язання, млн $	31	28	33	26	32	31	23	23	21
Фінансові витрати, млн $	19	15	13	6	5	12	10	9	5
Вартість позикового капіталу, %	10,9	11,3	10,6	6,3	5,6	6,4	6,1	4,2	2,5

**складено та розраховано автором на даними фінансової звітності ІМК.*

Отримані результати аналізу свідчать про оптимальне співвідношення капіталу досліджуваної агропромислової компанії ІМК.

Проте, підприємство має можливість проводити переоцінку основних активів не частіше одного разу на рік. Результатом оцінки переоцінки активів є збільшення додаткового капіталу, який стає складовою власних засобів підприємства. Підвищення вартості майна підприємства призводить до підвищення рівня його фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Н. М. Фінансовий леверидж в оптимізації структури капіталу акціонерних товариств. *Агросвіт.* 2015. № 1. С. 10–13.

2. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формувань : монографія. К. : ЦП «Компринт», 2013. 357 с.

3. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних підприємств в системі корпоративного управління. *Економіка АПК.* 2013. № 5. С. 58–62.

4. Davydenko N. Modern paradigm of agrarian units' financial security assessment. *Економічний часопис XXI.* 2015. № 5–6. С. 90–93.

УДК 33.338

Карманикова Ілона,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Буряк А. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Війна в Україні завдала значних збитків бізнесу. Багато підприємств були зруйновані або вимушені призупинити свою діяльність. Це призвело до падіння виробництва, зростання безробіття та скорочення доходів населення.

Однак, незважаючи на ці труднощі, український бізнес продовжує працювати і навіть розвиватися. У першу чергу це стосується підприємств, які виробляють товари та послуги, необхідні для задоволення потреб населення в умовах війни. Наприклад, це виробництво продуктів харчування, медичних препаратів, засобів захисту, а також послуг з евакуації, логістики та ремонту.

Згідно з опитуванням, проведеним MasterCard, понад 60% українських підприємців продовжують працювати, незважаючи на складні умови. Понад 90% підприємців, які були змушені закрити свій бізнес через військові дії в Україні, готові відновити роботу. Однак близько половини респондентів переконані, що відновлення займе від одного до трьох років. Обсяги бізнесу значно скоротилися для 79% респондентів, а 19% працюють на довоєнному рівні [1].

Майже 50% підприємств зазнали наступних змін з 24 лютого [1]:

- 13% переїхали в межах України або переїхали за кордон;
- 16% перейшли в інші сектори
- 17% змінили напрямок діяльності для потреб ЗСУ.

З опитування стає зрозуміло, що ситуація є не задовільною та вимагає багато часу та змін в економічній та політичних сферах.

Підприємницька діяльність в умовах повномасштабного вторгнення має ряд особливостей, а саме:

1) Ризик

Підприємницька діяльність завжди пов'язана з певним ризиком, а особливо в умовах війни. Підприємці стикаються з такими ризиками, як:пошкодження або знищення майна внаслідок бойових дій, загибелі або поранення працівників, зупинки бізнесу внаслідок порушення ланцюгів поставок або логістики тощо;

2) Нестабільність та невизначеність

Умови бізнесу в період війни постійно змінюються, що пов'язано з ситуацією в країні, яка є неоднозначною кожного дня, проте підприємці повинні бути готові до таких змін і оперативно реагувати на них, бо важко передбачити, як довго триватиме війна і як вона вплине на економіку країни;

3) Нові можливості

Війна відкриває нові можливості для бізнесу, наприклад, зростає попит на товари та послуги, необхідні для потреб населення під час війни. Підприємці, які зможуть швидко адаптуватися до нових умов, зможуть отримати конкурентні переваги.

На думку власників та CEO бізнесу основними перешкодами в розвитку бізнесу є: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів на внутрішньому ринку (62,2%), не прогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку (46,6%), відсутність достатнього капіталу (39,4%), непередбачуваність дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу (32,2%), недоступність кредитних коштів, у тому числі кредитів під 0%, зруйнованість ланцюгів постачання (26%), неефективна, довга і дорога логістика (18,6%). Основні проблеми молодих підприємців суттєво не відрізняються від проблем усіх підприємців країни про це свідчить дослідження Unity "Експрес оцінка поточного стану молодіжного підприємництва". Серед проблем експерти виділяють такі: доступ до фінансових послуг обмежений, а обігові кошти та заощадження виснажені, втрата активів, втрата клієнтів та ринків збуту, зростання цін на обладнання, збільшення

витрат на матеріали та послуги, збої в ланцюжку поставок, зниження попиту на товари та послуги тощо [2].

Покращення бізнес-середовища в Україні під час війни стало можливим завдяки наступним факторам:

- спрощення процедури реєстрації та ведення бізнесу, було скасовано необхідність отримання дозволів на деякі види підприємницької діяльності, а також скорочено терміни реєстрації бізнесу;
- надання податкових пільг, а саме знижено ставки податків на прибуток підприємств, ПДВ та інші податки;
- створення програм підтримки бізнесу, які спрямовані на надання фінансової допомоги, компенсації збитків та інших форм підтримки тощо.

Ці заходи дозволили бізнесу в Україні переорієнтуватися на нові умови та почати відновлюватися.

Отже, війна в Україні призвела до значних змін у сфері підприємництва. Багато підприємств були зруйновані або вимушені призупинити свою діяльність. Однак, незважаючи на це, підприємницький дух в Україні не згас. Навпаки, спостерігається зростання кількості нових бізнесів, які орієнтуються на задоволення потреб населення в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Що відбувається з бізнесом у воєнний час – дослідження Mastercard. URL : https://blog.portmone.com.ua/blog-portmone-com-ua-uk/chto-proishodit-s-biznesom-v-voennoe-vremya-issledovanie-mastercard

2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в липні / Бізнес. Дія. URL : https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovahvijni-resultati-opituvanna-v-lipni

УДК 336.64

Казакова Альона;
Антонов Роман,
здобувачі вищої освіти
третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Мохненко А. С.,
д-р екон. наук, професор,
Херсонський державний
університет,
м. Херсон, Україна

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний розвиток економіки України залежить від продуктивності та здатності бізнес-середовища успішно протистояти усім викликам воєнного стану. На сьогодні ми можемо спостерігати готовність підприємців до самоорганізації та їх бажання максимально реалізовувати підприємницький потенціал у пошуку нових шляхів задоволення абсолютно нових потреб населення, держави, міжнародної спільноти та всіх сфер і галузей життєдіяльності [1, с. 102].

Фінанси суб'єктів малого підприємництва в умовах воєнного стану зазнали значних змін. Насамперед це пов'язано з такими факторами:

1. *Зниження обсягів виробництва та продажів*. Внаслідок бойових дій та обмежень у логістиці, суб'єкти малого підприємництва змушені були скоротити обсяги виробництва та продажів. Це призвело до зниження доходів і фінансової стійкості підприємств.

2. *Зростання витрат*. В умовах воєнного стану, витрати суб'єктів малого підприємництва також зросли. Це пов'язано з такими факторами, як:

– зростання цін на сировину, матеріали та енергоносії;

– необхідність створення запасів сировини, матеріалів та готової продукції;

– виплати компенсацій працівникам, які зазнали збитків внаслідок бойових дій.

3. *Зниження доступності кредитних ресурсів*. Внаслідок фінансової кризи, яка виникла внаслідок війни, банки стали більш обережними у видачі кредитів. Це ускладнило для суб'єктів малого підприємництва доступ до кредитних ресурсів, необхідних для фінансування їхньої діяльності [3, с. 159].

У результаті цих змін, фінансова стійкість суб'єктів малого підприємництва в Україні істотно погіршилася. За даними Державної служби статистики України, частка суб'єктів малого підприємництва, які мають збитки, зросла з 20% у 2021 році до 30% у 2022 році [4, с. 28].

Для підтримки суб'єктів малого підприємництва в умовах воєнного стану, українська влада вжила таких заходів:

1. *Відстрочення сплати податків та зборів*. На період воєнного стану суб'єктам малого підприємництва було відстрочено сплату податків та зборів, в тому числі податку на прибуток, податку на додану вартість, Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

2. *Надання фінансової підтримки*. Суб'єктам малого підприємництва було надано фінансову підтримку у вигляді грантів, кредитів, компенсацій.

3. *Запровадження заходів щодо спрощення реєстрації та ліцензування*. Було спрощено процедуру реєстрації та ліцензування суб'єктів малого підприємництва.

Ці заходи допомогли полегшити фінансове становище суб'єктів малого підприємництва, але їх недостатньо для повного відновлення їхньої фінансової стійкості. Для цього необхідні додаткові заходи, спрямовані на:

– відновлення зруйнованих підприємств;

– створення умов для розвитку нових підприємств;

– підтримку розвитку підприємницької інфраструктури.

Тільки за комплексного вирішення цих питань можна забезпечити відновлення фінансової стійкості суб'єктів малого підприємництва в Україні та створення сприятливих умов для їхнього розвитку.

Ось деякі додаткові поради суб'єктам малого підприємництва щодо покращення їхнього фінансового стану в умовах воєнного стану:

1. *Аналізуйте своє фінансове становище*. Складіть баланс підприємства та проаналізуйте його показники. Це допоможе вам виявити проблеми та розробити заходи щодо їхнього вирішення.

2. *Зменшуйте витрати*. Проаналізуйте свої витрати та знайдіть можливості їхнього зниження. Це можна зробити за рахунок оптимізації процесів, заміни постачальників, скорочення персоналу тощо.

3. *Шукайте нові можливості*. Розглядайте нові можливості для розвитку бізнесу, наприклад, впровадження нових продуктів або послуг, розширення географії продажів тощо.

4. *Готуйтеся до майбутнього*. Плануйте свою діяльність на перспективу, враховуючи можливі ризики та зміни [2, с. 64].

Виконання цих порад допоможе суб'єктам малого підприємництва покращити їхнє фінансове становище та підвищити стійкість до зовнішніх впливів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковтун Т. Ю. Державна фінансова підтримка для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* Київ, 2022. № 6. С. 102–111.

2. Мохненко А. С., Антонов Р. А., Чмут О. О. Маркетинг як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємства. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 1 листопада 2023 р. Одеса : ОДАУ, 2023. С. 64–65.

3. Мохненко А. С., Антонов Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва в умовах воєнної економіки. *Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 22–23 листопада 2023 р. Харків : ХНУМГ, 2023. С. 158–160.

4. Мохненко А. С., Казакова А. Ю. Система управління персоналом підприємства. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Херсон, 2–3 листопада 2023 р. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С. 27–29.

УДК 658.15

Кореняк Віктор,
здобувач третього рівня (PhD),
ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Діяльність будь-якого підприємства в умовах війни повинна бути виваженою і враховувати численну кількість ризиків та непередбачуваних обставин. У теорії класичної економіки припускається, що капітал є основним рушієм розвитку підприємств [2]. Однак в умовах війни підприємства стикаються з труднощами у використанні залучених фінансових ресурсів. Практика підтверджує, що постачальники товарів вимагають повного розрахунку за поставлені продукти в умовах воєнного конфлікту. Ті компанії, які звикли працювати на основі товарних кредитів, змушені переглядати свої бізнес-моделі, забезпечуючи відшкодування постачальникам відразу після отримання товарів чи сировини. Це рішення в умовах війни спрямоване на зниження фінансових ризиків як для постачальників, так і для покупців. Багато компаній, щоб вижити на ринку, були змушені оперативно врегульовувати заборгованість і забезпечувати наступні поставки товарів та ресурсів за рахунок власних фінансових ресурсів.

Отже, в умовах військового стану в країні більшість підприємств відмовилася від використання залученого капіталу та перейшла на самофінансування. Проте важливо відзначити, що не всі підприємства мають достатньо власних фінансових ресурсів, щоб відмовитися від використання залученого капіталу. Багато компаній змінили свою стратегію фінансування, збільшуючи внутрішню заборгованість, зокрема зобов'язання за заробітною платою. Такий підхід до перекриття зовнішньої заборгованості за рахунок внутрішньої також викликав

обурення, оскільки умови військового стану викликали міграцію людей, і звісно, якщо не буде сплачуватися заробітня плата, то персонал буде шукати інше місце для роботи, в тому числі й в інших країнах.

Компанії, які мають проблеми з недостатньою кількістю власних фінансових ресурсів і не можуть вирішити фінансові зобов'язання із постачальниками та персоналом, в подальшому можуть виявитися неспроможними діяти згідно з прийнятими в попередній кризовий період моделями [1]. Через це численна кількість підприємств зупинили свою діяльність, а інші суттєво погіршили показники фінансової стабільності.

В умовах обмеженої можливості використання зовнішніх фінансових ресурсів, фінансова стійкість та ліквідність підприємств значно зміцнюються, оскільки вони примушені здійснювати свою діяльність за рахунок власних фінансових засобів [6]. У той же час підприємства, які не мають власних ресурсів, зазнають труднощів у функціонуванні на ринку, де відсутні товарні або фінансові кредити [3].

З метою удосконалення управління капіталом компаній в Україні було запроваджено низку спеціальних цільових державних програм. Ці програми були адаптовані для застосування в умовах військового конфлікту, а також створених нових програм підтримки сектору малого та середнього бізнесу.

З метою покращення управління капіталом компаній в Україні було впроваджено ряд цільових державних програм, які, в свою чергу були адаптовані до їх застосування в умовах воєнного стану та нових, спеціально сформованих програм підтримки малого та середнього бізнесу [5]:

1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка була продовжена у березні 2022 року на час надзвичайного військового стану. Згідно даної програми суб’єкти малого та середнього бізнесу мають можливість залучення кредитних ресурсів на суму до 60 млн грн з державним компенсуванням відсотків за користування такими кредитами. При цьому розмір відсотків, котрі повинні сплачувати малі підприємства за даною програмою, на час війни було зменшено до 0%. Також важливим аспектом даної цільової програми є знижений розмір забезпечення кредитів, що вимагається від підприємств, який складає 50% від суми основного боргу. Інша частина позички підпадає під державну гарантію, на основі якої сформований також і механізм компенсації відсоткових виплат.

2. Урядова програма безповоротних грантів єРобота, котра реалізується в рамках державної програми цифровізації через портал «Дія». Згідно даної програми передбачається можливість надання грантових виплат для підприємців для створення та розвитку ними власного бізнесу. При цьому розмір таких виплат є диференційований за видами господарської діяльності, на яку здійснюються виплати, а їх розмір коливається від 250 тис. грн до 8 млн грн. Окремо варто зазначити, що за даною програмою виділяється окремий напрямок мікрогрантів, орієнтований на розвиток малого аграрного бізнесу.

3. Різноманітні програми пільгового та спрощеного оподаткування підприємств на період дії військового стану, які орієнтовані на загальне спрощення ведення бізнесом розрахунків по податковим та іншим обов'язковим платежам, а також загальне зниження витрат бізнесу на ведення обліку поточних операцій господарської діяльності.

Загалом приходимо до висновку, що для забезпечення належного управління капіталом компаніям в умовах війни об'єктивною необхідністю є формування стратегії відповідного управління, котре базується на дієвому механізмі фінансового менеджменту та орієнтується на залучення до програм державної підтримки бізнесу, що сформовані в даний час в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилюк В. Формування моделі оптимізації структури капіталу підприємства. *Наукові записки.* 2023. № 1–2 (46–47). С. 28–31.

2. Давиденко Н. М. Концептуальні підходи до капіталізації підприємств. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі України.* Луцьк : Вежа-Друк, 2016. № 1(5). С. 62–67.

3. Давиденко Н. М. Капіталізація в контексті фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* Полтава, 2016. № 1(73). С. 9–15.

4. Коваленко Н. О., Гавриленко О. Є., Гребінчук О. М. Економіко-правові та психологічні аспекти управління бізнесом в умовах війни. *Наукові перспективи.* 2022. № 12 (30). С. 177–189.

5. Карпенко Л. М., Іжа М. М., Гороховський М. В. Інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2023. Вип. 33. С. 67–73.

6. Didukh S., Fedorova T. Структура капіталу підприємства: теоретичні підходи та напрямки оптимізації в сучасних умовах. *Економіка і регіон.* Полтава : ПНТУ, 2023. Т. (4(87). С. 174–180.

УДК 336.6

Левіс Роман,
здобувач третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Олександренко І. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк, Україна

ЛІКВІДНІСТЬ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансове безпека займає важливе місце у системі економічної безпеки підприємства і її головне спрямування полягає у стабільному та ефективному функціонуванні підприємства. Забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки потребує постійного контролю за фінансовим станом підприємства в контексті виявлення різного роду загроз її зниження. Постійний моніторинг рівня фінансової безпеки передбачає встановлення різних залежностей та причин її зміни, а також формує загальне уявлення про фактори та загрози.

З огляду на сутність фінансової безпеки, нами виділено передумови її забезпечення: ефективне використання ресурсів та усієї діяльності; захищеність інтересів; високий рівень ліквідності та платоспроможності; стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз; збалансованість грошових потоків; достатня забезпеченість фінансовими ресурсами; досягнення фінансової стабільності та стійкості.

Зокрема, однією із важливих передумов забезпечення фінансової безпеки підприємства є високий рівень його ліквідності та платоспроможності, що пояснюється тим, що чим більш ліквідними є активи, тим менше загроз має підприємство у напрямку забезпечення стабільності та виконання різних зобов'язань. Вивчаючи підходи до визначення ліквідності та платоспроможності, виділено їх особливості, які тісно пов'язані із забезпеченням фінансової безпеки:

- наявність необхідного обсягу грошових коштів;

- наявність активів, які швидко можуть бути переведенні в гроші;
- незначна частка активів, які важко реалізуються;
– відсутність поточних зобов'язань в джерелах формування необоротних активів;
- відсутність простроченої дебіторської заборгованості;
– відсутність майна, що не використовуються в діяльності;
- наявність власних коштів в обороті;
– наявність власних коштів в джерелах фінансування основних засобів;
- отримання позитивного чистого грошового потоку за результатам усіх видів діяльності;
- врегулювання терміну залучення коштів із терміном використання майна у яке вони спрямовані.
- врегулювання термінів залучення коштів із термінами використання майна в які вони спрямовуються.

З метою підвищення ліквідності та платоспроможності, в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства, необхідно здійснювати ефективне та комплексне управління. Управління ліквідністю та платоспроможністю повинно охоплювати усі елементи фінансового менеджменту, оскільки спрямоване на врегулювання руху грошових коштів, формування активів, залучення фінансових ресурсів, оптимізацію структури капіталу та підвищення фінансової спроможності підприємства. Поточні завдання в сфері управління ліквідністю та платоспроможністю повинні спрямовуватись на оптимізацію складу та структури оборотних активів, джерел їх формування і полягають у виборі найбільш доцільної політики управління запасами та дебіторською заборгованістю [1, с. 74].

Ефективне управління ліквідністю і платоспроможністю, служить запорукою підвищення не лише рівня фінансової безпеки, а й покращення ділової репутації, ринкової стійкості та фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрій Е. О. Місце управління ліквідністю в стабілізації діяльності підприємства. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова.* 2016. Т. 21, вип. 8(50). С. 73–76.

УДК 330.354:[658.114.2:336](477)

Ломонос Руслан,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Забаштанська Т. В.,
кадн. екон. нацук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Внаслідок російського вторгнення Україна зазнала масштабних руйнувань інфраструктурних об'єктів. Так, станом на початок 2024 року окупанти знищили та пошкодили 1902 об'єктів інфраструктури життєзабезпечення, 86 мостів, 496 об'єктів транспортної інфраструктура, 678 лікарень, 2070 освітніх закладів, 4211 магазинів, заводів та інші об'єкти бізнесу та 31388 житлових будинків та ін. [3]. Постійне зростання кількості знищеної та пошкодженої інфраструктури, означає, що загальні потреби у відновленні можуть значно перевищувати поточні оцінки, а отже вимагатимуть масштабних інвестицій, необхідних для інфраструктурного відновлення. Відсутність в державі відповідного ресурного потенціалу, нажаль унеможливлює даний процес, саме тому одним із шляхів залучення міжнародних коштів може стати механізм державно-приватного партнерства. Водночас успіх даного механізму визначатиметься якістю наявних умов, зацікавленості бізнесу та подолання перешкод на шляху розбудови ефективної моделі державно-приватного партнерства.

Досвід реалізації проектів державно-приватного партнерства переконливо демонструє, що вони дозволяють швидко залучати приватні інвестиції в інфраструктуру, навіть у складних умовах, здійснювати відбудову національної економіки за рахунок приватного капіталу та стимулювати стрімке економічне зростання навіть за недостатності державних інвестицій. Такі проекти успішно реалізовували як економічно розвинуті, так і країни, що розвиваються, і держави в

несприятливих умовах, а наявний досвід різних країн свідчить про ефективність цієї моделі співпраці.

В Україні спостерігається низький рівень реалізації проектів державно-приватного партнерства через брак досвіду та фахівців у цій сфері. Однак певний прогрес відбувається завдяки застосуванню механізму концесій. Зміни до законодавства про ДПП та державну підтримку інвестицій дозволили залучити великих інвесторів, які готові інвестувати понад 15 млн. євро в українські підприємства. Українські науковці І.Ф. Ясіновська, В.А. Іщенко, К.В. Жовтяк вважають, що формування сприятливого інвестиційного середовища, в тому числі за допомогою державно-приватного партнерства, сприятиме інфраструктурному відновленню економіки, реалізації національних інтересів через втілення важливих проектів [1].

Для надання нового змісту державному управлінню в умовах війни, під час відновлення України, з метою модернізації економіки задля інтеграції в ЄС та подальшого досягнення повноправного членства, необхідно розробити ефективні моделі державно-приватного партнерства, враховуючи особливості їх застосування в Україні (законодавство, розвиток, умови життя населення), рівень ризиків для обох сторін та досвід інших країн. Необхідно координувати взаємодію між державними, неурядовими та приватними організаціями, забезпечивши нормативну базу для широкого залучення суб’єктів до партнерства, демократизації інституцій та підтримки об'єднань та громад, що сприятиме системному розвитку національної економіки [5].

Держава протягом багатьох років зосереджує зусилля на вдосконаленні механізму державно-приватного партнерства з метою його адаптації, підвищення ефективності та привабливості для інвесторів. Проте, на даний час одним із ключових пріоритетів є посилення ролі державно-приватного партнерства як інструменту залучення міжнародних інвестицій у вітчизняну економіку. На даний час за допомогою міжнародних партнерів вже розроблена дорожня карта та затверджений перелік перспективних секторів і проектів, які спрямовані на відновлення інфраструктури та модернізації економіки України. Визначено пілотні ініціативи, робота над реалізацією яких вже розпочата, попри військові дії, зокрема це проекти у сферах: охорона здоров’я, енергетика, житлове будівництво та відновлення інфраструктури [2].

Таким чином, процес вдосконалення системи державно-приватного партнерства в Україні вже розпочато і поступово воно може перетворитися на важливий інструмент для відновлення та модернізації інфраструктури. Для цього необхідно застосовувати сучасні підходи, врахувати кращі практики світового досвіду з побудови ефективної моделі в Україні. Це дозволить раціональніше використовувати можливості державного та приватного секторів, залучаючи вітчизняні та іноземні інвестиції для задоволення поточних потреб економіки [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ясіновська І. Ф., Іщенко В. А., Жовтяк К. В. Державно-приватне партнерство: теоретичний аспект та особливості реалізації в Україні. *Молодий вчений.* 2020. № 12 (88). С. 191–197. URL : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-38

2. Залучення інвестицій через механізм державно-приватного партнерства є одним з пріоритетів у відбудові країни / Міністерство економіки України. 2023. 12 липня. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/zaluchennia-investytsii-cherez-mekhanizm-derzhavno-pryvatnoho-partnerstva-ie-odnym-z-priorytetiv-u-vidbudovi-krainy-iuliia-svyrydenko

3. Статистика бази даних воєнних злочинів T4P. URL : https://t4pua.org/stats

4. Мігай Н. Б. Моделі державно-приватного партнерства в управлінні логістичною інфраструктурою територій. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 45.

5. Хусаінов Р. В. Моделі державно-приватного партнерства: закордонний досвід та перспективи для України. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2015. № 12. С. 177–191. URL : http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2015/224/pdf/177-192.Pdf

УДК 631

Миколюк Цвітана;
Бондарук Світлана,
здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Лопатовська О. О.,
викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут,
м. Хмельницький, Україна

ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Для нормального функціонування кожному підприємству необхідні фінансові ресурси, що можуть бути залучені з різних джерел, формуючи його капітал.

Управління капіталом здійснюють через певні принципи та методи, що передбачають виконання ряду завдань та послідовність певних етапів, що дозволяють згенерувати ефективні управлінські рішення.

Розглянемо основні ключові етапи для ефективного управління капіталом підприємства, а саме:

1. Аналіз потреб – передбачає проведення детального аналізу фінансових потреб підприємства для визначення необхідного обсягу капіталу з метою досягнення стратегічних цілей [1, с. 134].

2. Залучення капіталу – здійснюється пошук джерел капіталу для задоволення виявлених потреб. Це може включати залучення зовнішніх інвестицій, кредитів або внутрішнє фінансування – за рахунок продажу активів.

3. Ефективне використання капіталу – має забезпечити раціональний розподіл капіталу між різними проектами, структурами або підрозділами, щоб забезпечити максимальну віддачу вкладеного капіталу.

4. Управління ризиками – капітал є вразливим для різних ризиків, таких як фінансові кризи, зміни ринкових умов або непередбачувані події. Підприємство повинно розробляти стратегії управління ризиками, щоб зменшити можливі втрати та максимізувати свою здатність виживати в умовах невизначеності.

5. Постійний моніторинг – управління капіталом являє собою процес, який потребує постійного моніторингу та оцінки. Підприємство повинно використовувати внутрішні засоби контролю та звітності, щоб регулярно оцінювати ефективність використовування капіталу та вчасно вносити необхідні корективи.

6. Інновації і розвиток – успішне управління капіталом також передбачає інноваційний підхід та постійний розвиток. Підприємство повинно вкладати частину свого капіталу в дослідження і розвиток нових продуктів, технологій або підходів, щоб залишатись конкурентоспроможним на ринку.

7. Оптимізація капіталу – важливим аспектом управління капіталом є його оптимізація, яка направлена на забезпечення ефективного використання капіталу та мінімізацію втрат. Підприємство повинно постійно оцінювати свої процеси з метою виявлення можливостей для покращення ефективності [2, с.147].

8. Фінансова стратегія – для ефективного управління капіталом потрібно мати чітку фінансову стратегію. Це включає планування бюджетів, керування заборгованістю, управління наявними коштами та інвестування у вигідні проекти. Фінансова стратегія також включає в себе врахування довгострокових цілей підприємства та розробку планів для їх досягнення [3].

Впровадження вказаних етапів допоможе підприємству прогресувати, розвиватися та забезпечити стабільність та конкурентоспроможність на ринку.

Таким чином, управління капіталом – це складний і постійно змінний процес, що передбачає проходження певних етапів. Підприємствам слід спрямовувати зусилля на розвиток ефективних стратегій та інструментів для досягнення найкращих результатів. Забезпечення

максимальної ефективності використання капіталу допоможе підприємствам не тільки пережити непевні часи, але й зростати, розвиватися та мати домінуючі позиції.

Ефективне управління капіталом є визначальним фактором для успішної діяльності підприємства. Для досягнення цього управлінський персонал повинен постійно аналізувати потреби в капіталі, залучати його з різних джерел, ефективно його використовувати, управляти ризиками та відслідковувати результативність кожного напряму вкладення коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 5. С. 133–138.

2. Хотомлянський О. Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 145–151.

3. Чорна А. О. Управління капіталом в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Одеський державний економічний університет. Одеса, 2005. 21 с.

УДК 336.77:330.567.2

Мурашковська Ірина;
Барилко Андрій,
здобувачі вищої освіти третього (наукового) рівня, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ

Банківські установи в сучасному економічному житті фактично всіх країн відіграють ключову роль у розвитку їх економік. Ці установи формують умови для кредитування економічних суб'єктів, здійснюють інвестиції в реальний сектор національного господарства, відіграють ключову роль у функціонуванні платіжної системи. Відповідно забезпечення умов для ефективної діяльності комерційних банків є важливою складовою забезпечення економічного розвитку.

Домогосподарства відіграють важливу роль в системі національного господарства, оскільки активно беруть участь у всіх основних економічних процесах: виробництві, обміні, споживанні та розподілі.

Банківське кредитування домогосподарств є одним із найбільш важливих напрямів діяльності комерційних банків, який фактично активно розвивається в усі часи, оскільки у певної категорії населення завжди існує потреба у фінансових ресурсах, яких у них тимчасово нема, а в окремих суб'єктів господарювання є в наявності кошти, які їм тимчасово непотрібні і вони згодні їх передати в тимчасове користування іншим економічним суб'єктам.

Кредитні відносини є невід'ємною складовою економічної взаємодії між різними господарюючими суб'єктами й розвиваються упродовж всієї історії людства. Значних трансформацій зазнали і самі кредитні установи, роль яких у первіснообщинному суспільстві здійснювали звичайні лихварі, які надавали позики домогосподарствам, а сьогодні ці установи являють собою багатопрофільні фінансові установи, котрі надають великий спектр своїх послуг значній кількості різних економічних суб'єктів.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [5].

Таким чином логічно допустити, що банківське кредитування – це позики, які видаються банківськими установами економічним суб'єктам.

Банківські установи в сучасному світі надають досить значний спектр кредитних послуг основним типам економічних суб'єктів, а саме: домогосподарствам, суб'єктам підприємницької діяльності, включаючи самі фінансові установи, органам державної влади та місцевого самоврядування. При цьому модель взаємодії з клієнтами в процесі кредитування залежить від стратегії розвитку банківської установи, специфіки її бізнес-моделі. Окремі банківські установи можуть надавати окремі типи позик виключно певному виду клієнтів (іпотечні кредити, фінансування малого та середнього бізнесу і т. ін.). Відповідно внутрішня специфіка економічної діяльності конкретної банківської установи відіграє важливу роль у формуванні її кредитної політики та впроваджуваної моделі надання кредитних послуг. Більша частина комерційних банків у всьому світі надають фінансові послуги домогосподарствам, включаючи і продаж кредитних продуктів [1].

Таким чином можна констатувати, що банківське кредитування домогосподарств – процес взаємодії між комерційним банком (кредитором) та домогосподарством (позичальник) з приводу передачу у тимчасове користування позичальнику визначеної у кредитній угоді суми фінансових ресурсів на певні цілі за умови повернення коштів у майбутньому з відсотками за їх користування на основі дотримання таких принципів: строковості, платності, цілеспрямованості, поверненності та забезпеченості.

Аналізуючи сутність банківського кредитування домогосподарств та враховуючи складність цього виду економічної діяльності, визначимо змістовні ознаки зазначеного виду кредитування. Серед них виокремимо такі:

– відносини, що виникають у процесі взаємодії між банківськими установами та домогосподарствами з приводу отримання позик;

– відносини, які регламентуються діючими в країні законодавчими нормами;

– виступає джерелом забезпечення поточної діяльності домогосподарств або використовується для досягнення довгострокових цілей;

– є джерелом отримання коштів домогосподарствами для їх подальшого використання, а з іншої сторони є джерелом формування доходів банківських установ;

– належить до групи активних операцій банківських установ, яким об'єктивно притаманний ризик втрати власних фінансових ресурсів;

– у межах цього виду кредитування сьогодні комерційними банками вже розроблені окремі типи кредитування, значна кількість видів банківських кредитних продуктів;

– цей вид кредитування може виконувати соціальну функцію, оскільки банківські установи можуть надавати такі кредити на пільгових умовах, виконувати державні програми щодо видачі тих, або інших видів позик цим економічним суб'єктам (наприклад, надання іпотечних позик певним категоріям домогосподарств);

– цей вид діяльності вимагає ліцензування та може здійснюватися тими банківськими установами, які спроможні забезпечити організацію такої діяльності, виконувати нормативи кредитування економічних суб'єктів та ін. [2, с. 219; 3; 7, с. 16; 4; 6].

Банківське кредитування домогосподарств є важливою складовою діяльності комерційних банків, функціонування кредитної системи будь-якої країни і відіграє важливу роль у соціально-економічному забезпеченні громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базілінська О. Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2023. № 3(35). С. 173–182. DOI : https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-173-182

2. Бессараб Т. В. Проблемні питання визначення поняття «банківський кредит». *Наукові записки.* 2003. Том 22, частина II. С. 217–221. URL : https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/817f7d24-de88-49e7-bfb3-4f839eb68c32/content

3. Дубина М. В., Разгуліна Н. О. Теоретичні аспекти функціонування системи банківського іпотечного кредитування фізичних осіб. *Проблеми перспективи економіки та управління.* 2018. № 4 (16). С. 176–187.

4. Кізима Т. Домогосподарство як елемент економічної системи: сутність, еволюція та функції в умовах ринку. *Вісник ТНЕУ.* 2008. № 3. С. 22–36.

5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14

6. Черниш О. В. Банківські послуги з кредитування фізичних осіб в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2022. № 1(4). DOI : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-08-01

7. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування : дис. … канд. екон. наук : спеціальність 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2017. 261 с. URL : https://knute.edu.ua/file/Mg==/3893253e2a0ad777a599359c3be9f4af.pdf

УДК 658.155

Остапенко Вероніка,
здобувач третього наукового рівня освіти
Науковий керівник:
Внукова Н. М.,
д-р екон. наук, професор кафедри митної справи і фінансових послуг,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМТСВА

Формування системи управління прибутком підприємства у часи геополітичних криз, активних бойових дій та активізації природніх катаклізмів має підвищену актуальність. Лише декілька років тому назад у контексті теми управління прибутком розглядалася обмеженість ресурсів підприємства, стрімка зміна ринкових умов, зовнішні та внутрішні ризики бізнес-середовища, податкове навантаження та інші фактори, які ускладнювали процес впровадження системи. Натепер отримання прибутку суб'єктом господарювання стає взагалі єдиною запорукою існування економіки країни, бо є джерелом зростання ВВП, надходжень у бюджет, соціального забезпечення працівників підприємства та власне, самих його засновників. Прибуток є індикатором успішного реагування менеджменту підприємств на динамічні зміни зовнішнього середовища [1].

Досліджуючи сутність поняття «управління прибутком підприємства» можна дійти висновку, що більшість вчених дотримуються єдиної позиції та розглядають категорію як процес прийняття управлінських рішень, що спрямовані на максимізацію добробуту власників та підвищення кінцевих результатів діяльності підприємства [2].

Автором узагальнені існуючі підходи до формування системи управління прибутком та проблематика впровадження, пов'язаною з ними:

1. Виявлення резервів збільшення прибутку за рахунок нарощування обсягів та оптимізації структури і асортименту реалізованої продукції. Однак, у сучасних умовах розвитку суб'єкта господарювання може значно скорочуватися регіональна можливість розвитку та масштабування, значно змінюватися логістика та мережа закупівель.

2. Виявлення резервів нарощування прибутку за рахунок оптимізації постійних і змінних витрат, обґрунтування облікової політики підприємства, цінової політики, податкової політики. Важливо зазначити, що зростання усіх статей витрат та вартості основних ресурсів перевищує можливості зростання валового прибутку.

3. Оцінювання прибутковості виробничої і комерційної діяльності. Наразі, багато виробничих можностей в Украйні були релоковані та мали порушення виробничого циклу активними воєнними діями, або зміною логістичної мережі.

4. Визначення підприємницького ризику. Ризики суттєво підсилилися, з'явилося багато нових факторів, таких як ментальне здоров'я працівників та самого керівництва компанії та інші.

5. Зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку. Невизначеність негативно вплинула на сам факт формування стратегії розвитку підприємства, яка й визначає розподіл та використання прибутку.

У контексті вищеозначених проблем, варто визначити два основних напрями у перспективі розвитку системи управління прибутком підприємства: підтримку держави та підвищення ефективності менеджменту. Так, в Украйні державою мають бути впроваджені дієві заходи підтримки вітчизняних підприємств, зокрема, податкові послаблення для малого та середнього бізнесу, а також відтермінування або реструктурізації сплати кредитів й механізми надання кредитів суб'єктам підприємницької діяльності [3].

Стосовно підвищення ефективності менеджменту, ключовими напрямами управління формуванням прибутку підприємства на яких варто зосередити увагу керівництва та відповідних служб підприємства для максимізації прибутку, є: визначення основних джерел його формування; забезпечення максимізації величини прибутку з урахуванням

ресурсного потенціалу підприємства та ринкової кон'юнктури; забезпечення оптимального співвідношення між рівнем прибутковості підприємства та допустимим рівнем ризику; забезпечення максимізації ринкової вартості підприємства; забезпечення ліквідності активів та платоспроможності підприємства; забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства у довгостроковому періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боденчук Л., Боденчук С., Нідельчу В. Формування системи управління прибутком підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. 50 с. URL : www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2383/2304

2. Дейнега А. В. Актуальні аспекти управління операційним прибутком підприємства. 2023. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/36260/1/Stratehichnyi%20roxvytok%20Ukrainy%20heneruvannia%2C%20implementatsiia%2C%20raelizatsiia_2023-114-116.pdf

3. Олешко А. А., Салтанюк Н. С. Управління прибутком підприємства в умовах фінансової нестабільності. EDITORIAL BOARD, 2020. 284. URL : books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=QAUHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA284&dq=управління+прибутком&ots=dDF1dy5nNS&sig=_weABAoExHxPqfjGca6JCHz4iM8&redir_esc=y#v=onepage&q=управління%20прибутком&f=false

4. Samorodov B.et al. Profit management of enterprises in crisis conditions: some features and security system. *Financial and credit systems: prospects for development.* 2023. 2.9: 25–33. URL : https://periodicals.karazin.ua/fcs/article/view/21744/20402

УДК 330.101.54

Пащенко Оксана,
канд. екон. наук, доцент;
Жарікова Олена,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Домогосподарство є основою життєдіяльності будь-якого суспільства в якому сконцентровані різноманітні аспекти людського буття. Донедавна домогосподарство залишалося однією з найменш досліджених економічних структур. Проте зміни в економічному житті нашої держави не оминули стороною й основу життєдіяльності будь-якого суспільства і національної економіки – домашнього господарства, людей та сім'ї, що входять до його складу.

Досліджуючи теоретичні підходи різних науковців щодо розуміння поняття домогосподарство, можемо констатувати, що у теорії не існувало чіткої концепцій, яка б обґрунтовували його існування у сучасному трактуванні. Домогосподарство зазвичай розглядають як економічний суб'єкт, що складається з одного і більшої кількості індивідів, які спільно здійснюють господарську діяльність і мають спільний бюджет. Воно виступає, з одного боку, як основний суб'єкт економіки (група людей, що об'єднуються загальними завданнями, місцем проживання, бюджетом та сімейнородинними зв'язками), а з іншого – як один із суб'єктів економіки, який забезпечує її ресурсами і використовує отримані за них доходи для придбання товарів і послуг, які задовольняють матеріальні потреби людини [1, с. 5].

Домогосподарства в ринковій економіці продукують попит на товари і послуги та являються основними суб'єктами споживчого ринку. Мають можливість самостійно виробляти продукцію, здійснювати підприємницьку діяльність, є власниками ресурсів, відіграють помітну роль у організації суспільного виробництва, впливають на розвиток

усіх сфер національної економіки, сприяють підвищенню рівня економічної безпеки країни та являються важливими суб'єктами ринку фінансових послуг. Відровідно Закону України "Про домогосподарство" домогосподарство – особа або сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життєдіяльності, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть перебувати в родинних стосунках або стосунках свояцтва, не перебувати у будь-яких із цих стосунків, або перебувати і в тих, і в інших стосунках [2].

До основних ознак домогосподарства відносять: сумісне проживання та облаштування побуту, перебування у родинних зв'язках, спільне ведення господарства, володіння певними ресурсами, наявність спільного бюджету, здійснюють єдине управління власними доходами та витратами, самостійність в ухваленні господарських рішень, прагнення до максимального задоволення потреб, спільно можуть виробляти продукцію, надавати послуги, здійснювати господарську діяльність і тому можуть виступати суб'єктами підприємницької діяльності, формують спільний попит на товари, продукти, послуги.

Домогосподарство виконує чимало функцій, які відображають його значимість та роль у життєдіяльності людини й суспільства. Основною цільовою функцією домогосподарства є відтворення людського потенціалу, на відміну від сім'ї – основною функцією якої є відтворення людини [3]. Виділяють також специфічні та неспецифічні функції домогосподарства, між якими існує тісний зв'язок. Специфічні функції пов'язані із формуванням сутності домогосподарства. До них відносять: виробничу, постачальну, споживчу, заощадну функції. До неспецифічних функцій домогосподарств відносять: репродуктивна, соціалізації, рекреації та інші створюють фізіологічну основу людського потенціалу, його формування і збереження. Натомість до неспецифічних функцій сім'ї належить господарськопобутова, виробнича, споживча, рекреаційна тощо [4, с. 47].

Важливість домогосподарств визначається тим, що: домогосподарства формують рівень споживчого попиту, без якого неможливе функціонування ринкового механізму; заощадження домогосподарств являються джерелом нагромадження й інвестицій, що є важливим в умовах розвитку; домогосподарства формують на ринку пропозицію

факторів виробництва (праці, підприємницьких здібностей, грошей, майна тощо); виступають основою для отримання виробництва і реалізації людського капіталу; налагоджування домогосподарствами сімейного бізнесу сприяє не лише зростанню матеріального благополуччя, але й розвитку ринкової економіки загалом [3].

Домогоспосподарства – це унікальне соціально-економічне утворення і важлива складова економічної і фінансової системи країни [3]. Адже: по-перше, домогосподарства беруть активну участь у кругообігу ринкової економіки як самостійні незалежні суб'єкти господарювання, які мають власні потреби та інтереси. Приватна власність надає домогосподарствам право користуватись і розпоряджатись ресурсами, укладати будь-які угоди, використовувати будь-які придбані ресурси і реалізувати вироблювану продукцію, виходячи з власних інтересів; по-друге, домогосподарства одночасно діють як виробники (продавці) і як споживачі (покупці). На ринку ресурсів домогосподарства пропонують працю і підприємницькі здібності, землю, капітал. На ринку споживчих благ вони визначають свій попит на них; по-третє, задоволення потреб домогосподарств у різноманітних товарах та послугах є метою національного виробництва, а попит на них цього економічного суб'єкта є одним із найвагоміших компонентів сукупного попиту; по-четверте, частина доходу, що залишається невикористаною домогосподарствами при витратах на поточні споживчі потреби, накопичується і може стати потужним джерелом формування фінансових ресурсів держави [5].

Таким чином, домогосподарство – це соціально-економічна одиниця відтворення та реалізації людського потенціалу, яка складається з однієї або більше осіб, що спільно проживають та спільно здійснюють ведення домашнього господарства, постачають в економіку ресурси і використовують отримані гроші для купівлі товарів і послуг, які задовольняють їх матеріальні потреби [6; 7]. Вони є невід'ємною складовою розвитку економіки будь-якої країни. Їх діяльність, стан завжди пов'язаний з основними тенденціями економічного розвитку, а в деяких випадках і визначають їх. Адже домогосподарство формує конкурентне середовище для продажу товарів та послуг, формує умови для підвищення або зниження рівня економічної безпеки, формує попит на товари, формує заощадження, виконує роль інвестора, формує попит на фінансові послуги, пропонує трудові ресурси,

формує валютні надходження на валютний ринок, сплачує податки та формує бюджетні ресурси, бере участь у формуванні тіньової економіки, створює панічний настрій в межах фінансового ринку. В ринковій економіці їх роль є однією із умов розвитку економіки країни та підвищення рівня економічної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городняк І. В. Аналіз доходів та видатків домогосподарств України. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 2 (51). С. 8–12.

2. Про домогосподарство : проєкт Закону України від 18.01.2022 № 6539 / Офіційний вебсайт Верховної Ради України.

3. Городняк І. В. Методологічні засади аналізу соціально-економічної сутності домогосподарств. *Економіка і суспільстко* / Мукачівський державний університетет. 2016. Вип. 6. С. 3–7.

4. Можайкина Н. В. Социально-экономическая сущность категории домохозяйства. *Вісник міжнародного слов'янського університету: Український науково-теоретичний журнал*. Харків, 2008. Т. 11, № 1. С. 45–49.

5. Політична економія: підручник / Федоренко В. Г., Діденко О. М., Руженський М. М., Іткін О. Ф. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Г. Федоренка. К. : Алерта, 2008. 487 с.

6. Pashchenko O., Zharikova O. Методичні засади аналізу витрат домогосподарств України. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, № 3.

7. Герасимчук Н., Пащенко О., Жарікова О. Доходи та витрати сільського населення та їх вплив на рівень життя. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. Том 14, № 4.

УДК 336.648

Подик Софія,
здобувачка третього рівня (PhD),
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Протягом 2022 р. внаслідок збройної агресії рф зазнали збитків 2653 суб'єкти господарювання агропромислового комплексу. Спостерігалось значне скорочення площі ріллі та багаторічних насаджень – на 1,9 млн га та 9 тис. га відповідно [1]. На землях сільськогосподарського призначення, що розташовані на територіях, які зазнали окупації, втратилися можливості контролю за дотриманням землекористувачами норм та правил, які стосуються екологічної безпеки та раціонального використання земельних ресурсів. Не менш важливою є проблема мінування території обсягом 1 мільйон гектарів, яка в подальшому вимагатиме значних витрат на її рекультивацію для повернення до активного сільськогосподарського обробітку. Це призвело до зменшення площ під посівами та до 35-40% зниження обсягу виробництва рослинної продукції.

У сучасних умовах кредитно-фінансове забезпечення відіграє ключову роль у стимулюванні розвитку сільськогосподарського виробництва [5]. Кредит, як основний інструмент фінансування, створює передумови для капіталізації підприємства, сприяє підвищенню продуктивності аграрного виробництва і відображається у його здатності впроваджувати техніко-технологічні інновації, що робить можливим виробництво конкурентоспроможної продукції [4]. На сьогодні кредит розглядається та використовується як гнучкий фінансовий

механізм для реагування на виклики і загрози бізнес-середовища, а також як інструмент для збалансування портфельного капіталу аграрних підприємств. Кредит виступає як чинник нарощування потенціалу виробничої потужності, забезпечуючи стабільний розвиток в аграрному секторі. Крім того, кредит може бути ефективним інструментом для підвищення рівня техніко-технологічного розвитку та впровадження інноваційних технологічних програм і проектів. З урахуванням характерних особливостей функціонування аграрного сектору, кредит виявляється одним з найбільш активних інструментів для поповнення оборотного капіталу та надання короткострокової фінансової підтримки виробникам.

Наслідком війни стали суттєві труднощі у сфері фінансування аграрних підприємств. За підсумками 2022 р. відзначається значний спад обсягів кредитування аграріїв, що обумовлено як об'єктивними економічними причинами, так і рядом факторів, до яких можна віднести:

- зростання ризику фінансових операцій;
- зменшення кількості доступних кредиторів;
- підвищення рівня процентних ставок.

Ці обставини призвели до серйозних обмежень у фінансуванні аграрних підприємств.

Для забезпечення фінансового стабільності аграрного сектору необхідна фінансова підтримка з боку держави. Тому уряд ухвалив постанову «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам» [2], якою визначена фінансова підтримка для аграріїв на період воєнного стану.

Ця постанова спрямована переважно на малі та середні підприємства, які мають щорічний оборот не більше 20 мільйонів євро та обробляють до 10 000 гектарів землі. Основна мета полягає в компенсації відсоткової ставки за отриманими кредитами. Максимальна сума кредиту, на яку поширюється компенсація відсоткової ставки складає 50 млн. грн. Фінансування через кредитування повинно розглядатися як необхідний елемент для ефективного функціонування та прогресивного розвитку аграрного сектору. Вагомою підтримкою для сільськогосподарських товаровиробників стала програма «Доступні кредити 5-7-9». Запровадження таких кредитів із звичайними ставками, частковою компенсацією від держави та наявністю державних гарантій викликало значний інтерес серед агропідприємств (рис. 1).

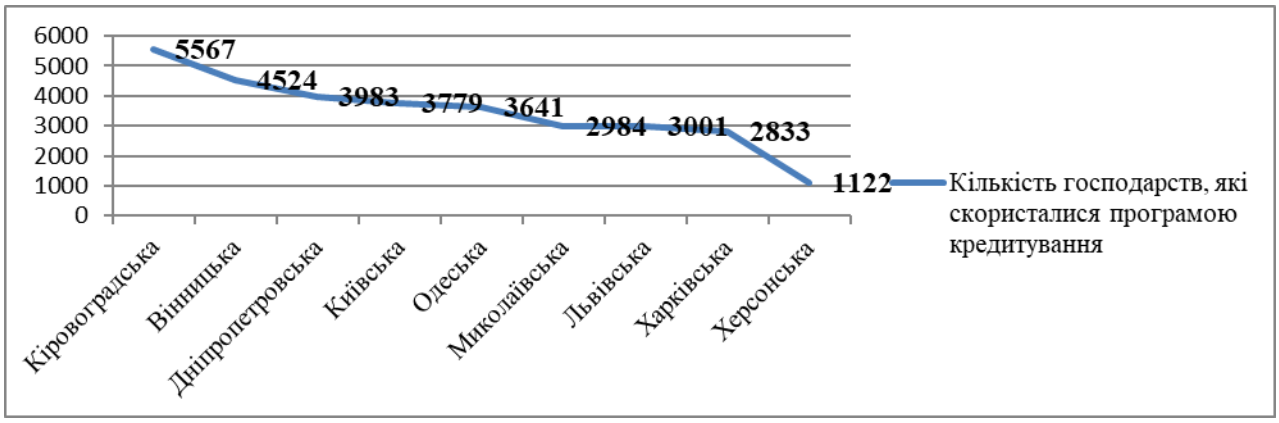

Рисунок 1 – Кількість аграрних підприємств, які скористалися програмою «Доступні кредити 5-7-9» у 2022 р.

Джерело: складено автором за даними [3].

Як можна відзначити, значна кількість підприємств в аграрному секторі по всій території України отримала кредитні ресурси, які використовуються для здійснення закупівель насіння, добрив, сільськогосподарської техніки та обладнання для підготовки до проведення посівний робіт, а також для виплати заробітної плати працівникам та інших необхідних витрат.

Вцілому, військові дії призвели до негативних диспропорцій на вітчизняному ринку кредитування, що мало наслідком формування проблем у сфері забезпечення кредитними ресурсами підприємств аграрного сектору [6].

Для вирішення вказаної проблеми необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на державне гарантування доступу підприємств аграрного сектору до недорогих кредитів, а також формування кредитних ресурсів для комерційних банків шляхом розширення програми міжбанківського кредитування за участі НБУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрні збитки та втрати під час війни: методологія оцінювання і поточні результати / Український клуб аграрного бізнесу. URL : https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/agrarni_zbitki_ta_vtrati_pid_chas_viyni_metodologiya_otsinyuvannya_i_potochni_rezultati

2. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 № 378 / Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-2022-%D0%BF#Text

3. Посівна 2023 на межі зриву / Всеукраїнська аграрна рада. URL : http://ukrsugar.com/uk/ post/posivna-2023-roku-na-mezi-zrivu

4. Шпанель-Юхта О. І. Особливості банківського кредитування в умовах війни. *Економіка та суспільство.* 2022. № 45.

5. Davydenko N., Buriak A., Titenko Z. Financial support for the development of innovation activities. *Intelellectual Economics.* 2019. Vol. 13, No 2. Pp. 144–151. URL : https://www3.mruni.eu/ojs/intellectual-economics/article/view/5298

6. Lemishko O., Davydenko N., Shevchenko A. Strategic directions of the economic recovery of post-war Ukraine. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2022. Vol. 6. № 2. URL : http://www.is-journal.com/is/ article/view/103

УДК 65.011.4:658.562:69.003.13

Постернак Олексій,
*здобувач вищої освіти
СВО «бакалавр»
ОПП «Будівництво та цивільна інженерія»*
Науковий керівник:
Постернак І. М.,
*канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри організації будівництва та охорони праці,
Одеська державна академія будівництва та архітектури,
м. Одеса, Україна*

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ХОДУ БУДІВНИЦТВА ОБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЖОРСТКОГО ОБМЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ

Основна мета фінансового регулювання будівельного виробництва – добитися закінчення будівництва групи об'єктів в умовах імовірного характеру виробництва у терміни, визначені календарним планом. При прийнятті управлінських рішень ресурси, що використовуються, повинні бути мінімальними.

Для ліквідації відставання від планових термінів приймають такий захід:

а) Збільшення інтенсивності виконання робіт за рахунок наявного резерву трудових ресурсів за формулою (1) [1]:

$$N_{i-j} = C_{i-j}^{\max} - C_{i-j}^{\min} \qquad (1)$$

б) Зміна раніше прийнятих методів зведення будівель, кількості монтажних кранів, які використовуються, та інше, що в цілому дозволяє скоротити терміни виконання комплексів робіт (наприклад, змінити метод зведення будівель за напрямом і послідовністю виконання робіт та ін.).

в) Організація паралельних потоків (робіт), якщо це можливо за технологією та не враховане у початковому плані.

г) Максимальна ув'язка робіт у часі і просторі за рахунок додаткового розділення будівлі на захватки.

Використання *б, в* і *г* варіантів ліквідації зривів вимагає зміни топології сітьової моделі.

Процедура ліквідації зривів виконується в такій послідовності (за алгоритмом I) [1]:

I.1. Починаючи від вихідної події до лінії знімання інформації, розраховують ранні терміни початку $t_{i-j}^{p.n}$ і закінчення $t_{i-j}^{p.з}$ робіт з урахуванням виниклих зривів (рис. 1) за формулами (2) (3):

$$t_{i-j}^{p.n.} = \max\left(t_{h-i}^{p.n} + t_{h-i}^{'}\right) \quad (2)$$

$$t_{i-j}^{p.з} = t_{i-j}^{p.n} + t_{i-j}^{'} \quad (3)$$

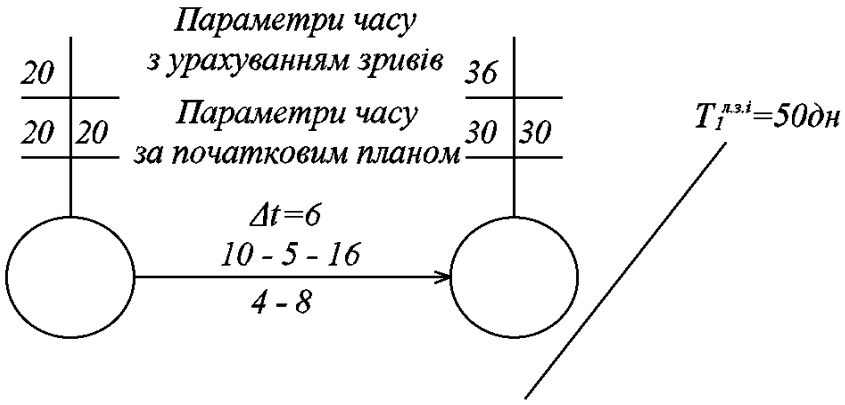

Рисунок 1 – Приклад запису параметрів часу сітьового графіка з урахуванням зривів до лінії знімання інформації

I.2. Ліквідацію зривів після лінії знімання інформації виконують, якщо відхилення тимчасових параметрів від планових завдань збільшують терміни будівництва групи об'єктів. Відхилення можна ліквідовувати одним із вище приведених способів.

При цьому необхідно враховувати наступне:

- не перевищувати максимально встановленої за завданням інтенсивності виконання робіт, тобто допускається варіювати тривалістю лише в діапазоні оцінок часу $D_{i-j}^{\max} - d_{i-j}^{\min}$.

- у першу чергу скоротити оцінки часу тих робіт, які лежать на критичному шляху і одночасно впливають на максимальне число інших повних шляхів (підкритичних).

- при ліквідації зривів стежити за ціною скорочення, тобто додавати порцію трудових ресурсів на роботи з мінімальною ціною скорочення.

Приклад ліквідації зривів показаний на фрагменті сітьової моделі, яка приведена на рис. 2.

При другому зніманні інформації $T_2^{л.з.і} = 0{,}7T_{роз}$ ліквідація зривів проводиться на роботах, пізні терміни закінчення яких знаходяться за даною лінією знімання інформації, за такою ж методикою.

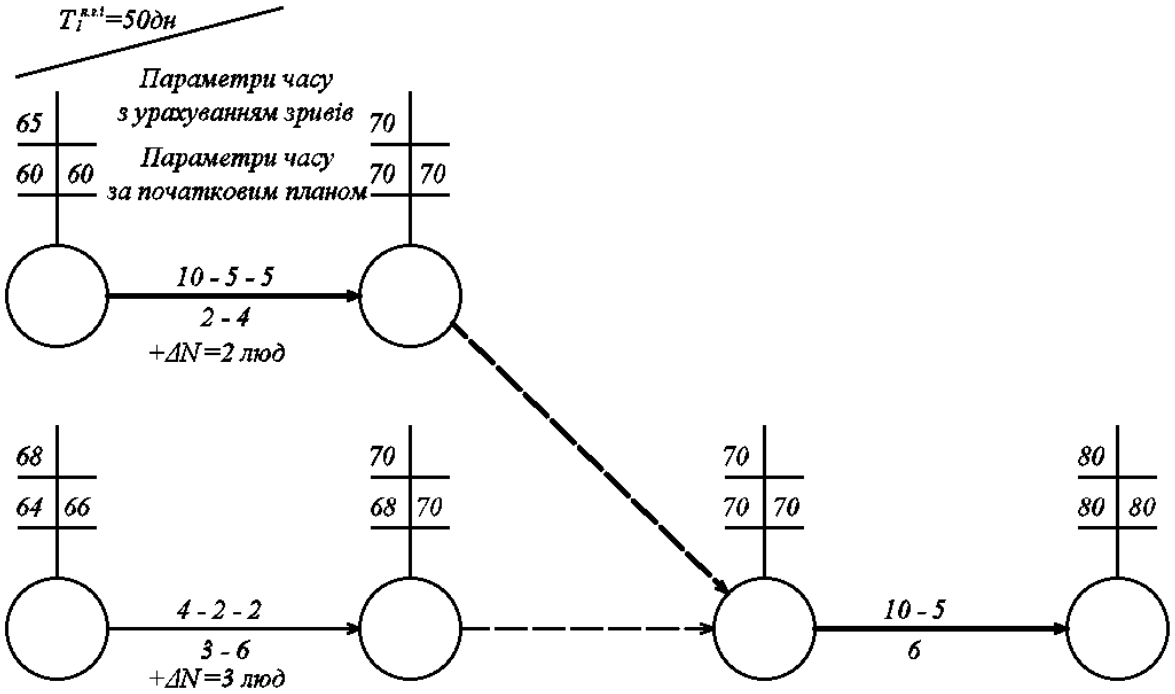

Рисунок 2 – Приклад запису параметрів часу сітьового графіка з урахуванням зривів після лінії знімання інформації

Отже, фінансова ефективність управлінських рішень оцінюється критерієм, який характеризує «ціну» скорочення при ліквідації зривів. Як відомо, трудові ресурси обмежені і в роботі вони фіксовані. При ліквідації зривів необхідно прагнути до мінімізації їх використання. Скорочення термінів будівництва групи об'єктів при цьому повинно бути максимальне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організація виробництва реконструкції будівель історичної забудови міст: звіт про НДР з 01.01.2017 по 31.12.2020 (проміжний) / Одеська держ. академія будівництва та архітектури ; кер. І. М. Постернак. Шифр теми 55-НДР/ВІ № держреєстрації 0117U002172. Одеса, 2020. 74 с.

УДК 336.658

Приймачок Анастасія,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Шірінян Л. В.,
д-р екон. наук, професор, Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРПОШТА»

Платоспроможність підприємства визначається здатністю виконувати зобов'язання перед контрагентами. Забезпечення платоспроможності підприємства є важливим аспектом для проведення його прибуткової діяльності. Ліквідність підприємства – це здатність перетворювання активів у грошові кошти.

Методика оцінки ліквідності і платоспроможності підприємства включає наступні пункти: аналіз ліквідності балансу підприємства; оцінка фінансового стану підприємства; розрахунок і аналіз основних показників ліквідності; розрахунок показників поточної платоспроможності, розрахунок інтегрального показника та загального показника платоспроможності [1, с. 374].

Групування активів відповідно до їх ліквідності та групування зобов'язань відповідно до періодів погашення, а також проведення аналізу ліквідності балансу може допомогти діагностувати ризики ліквідності. Створення матриці балансу ліквідності є найбільш зручним методом аналізу ризиків незбалансованої ліквідності [2, с. 20–21].

В роботі побудовано зазначену матрицю для АТ «Укрпошта» (табл. 1).

Таблиця 1 – Матриця збалансування ліквідності 2022 рр., тис. грн

Усього по групі			Групи пасивів				Разом пасивів
			П1	П2	П3	П4	
		6 866 176	3 381	1 129 326	1 419 800	9418683
Групи активів	А1	3 717 136	3 717 136	0	0	0	3717136
	А2	611 482	611482	0	0	0	611482
	А3	564 624	564624	0	0	0	564624
	А4	4 525 441	1972934	3 381	1129326	1419800	4525441
Разом активів		9418683	6866176	3381	1129326	1419800	9418683

За допомогою побудованої матриці можна зрозуміти, що протягом 2022 року найбільш термінові пасиви були покриті за рахунок використання коштів з усіх груп активів, це означає, що найбільш ліквідні активи використовувалися для погашення короткострокових зобов'язань. Активи, що важко реалізуються покривають решту зобов’язань.

Такі розриви також вказують на ризик неправильної рівноваги ліквідності, але здатність використовувати свої ресурси для забезпечення платежів у разі необхідності.

Інтегральний показник та загальний показник платоспроможності щодо всіх зобов’язань є важливими фінансовими аналітичними інструментами, які допомагають оцінити фінансову стійкість та здатність суб'єкта виконувати свої зовнішні зобов'язання перед кредиторами та іншими зацікавленими сторонами.

Інтегральний показник(Іп) має наступну методику визначення:

$$Іп = \frac{Кал}{0,2} + \frac{Кшл}{0,5} + \frac{Кп}{1,0} \quad (1)$$

Нормативна величина показника має значення >3,0, що свідчить про достатність рівня всіх складових його ознак.

Загальний показник платоспроможності щодо всіх зовнішніх зобов’язань (Пз) визначається як:

$$Пз = \frac{А1+0,5*А2+0,3*А3}{П1+0,5*П2+0,3*П3} \quad (2)$$

Показник свідчить які перспективи має підприємство щодо погашення усіх своїх боргів по залучених фінансових ресурсах, як це вплине на формування нормативної величини залишків активів, що забезпечують безперебійну діяльність підприємства в межах визначеної потужності, якщо всі кредитори одночасно пред’являть йому свої вимоги [1,с.375].

Ми розрахували інтегральний та загальний показники платоспроможності для АТ «Укрпошта» (табл. 2).

Таблиця 2 – Інтегральний показник та загальний показник платоспроможності

Показник	2019	2020	2021	2022	Відхилення, (+/-)
					2022-2019
Інтегральний показник	6,26	6,76	6,53	4,68	-1,58
Загальний показник платоспроможності щодо всіх зовнішніх зобов'язань	0,79	0,85	0,80	0,58	-0,2

Отже, як свідчать дані табл. 2, за досліджуваний період інтегральний показник платоспроможності становить >3,0, що свідчить про відповідність рівня всіх компонентів його характеристик. Загальний показник платоспроможності відносно всіх зовнішніх зобов'язань відображає спроможність суб'єкта виконати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами та іншими сторонами. У 2022 році значення цього показника знизилося на 0,2 проти 2019 р., що може вказувати на менш стабільну фінансову ситуацію та вищий ризик неплатоспроможності.

Таким чином, забезпечення платоспроможності підприємства є важливим аспектом для проведення прибуткової діяльності підприємства. Покращення рівня платоспроможності може відбуватися завдяки різноманітним заходам, які залежить від специфіки підприємства та його показників платоспроможності.

Для АТ «Укрпошта» в роботі рекомендовано збільшити обсяги надання послуг, оптимізувати управління оборотним коштами. Для досягнення оптимального рівня дебіторської заборгованості підприємству доцільно скористатися операцією факторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теницька Н. Б., Гришко Ю. С. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 372–376.

2. Багацька К. Діагностика і управління ризиком ліквідності підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. № 11(2). С. 19–22.

УДК 334.122

**Пуздрановський Максим;
Шевчук Владислав,**
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Алескерова Ю. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця, Україна*

РИЗИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Необхідністю реалізації інтенсивних перетворень в реальному секторі економіки України, пов'язаних з переходом на новий рівень економічних і господарських відносин, модернізацією систем корпоративного управління, впровадженням нових інформаційних та виробничих технологій, у цих умовах найбільш гостро проявляються проблеми в галузі контролю та управління ризиками на сучасних підприємствах. Для подолання зазначених перешкод необхідне системне вдосконалення управління процесами аналізу, оцінки і контролю ризиків з використанням більш ефективного інструментарію.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів ризиків у діяльності підприємств.

В сучасних умовах, обумовлених необхідністю формування передумов для технологічного прориву, і стрімкого розвитку інформаційних і комунікаційних систем, власники ризику - керівники та власники підприємств, при виборі стратегії свідомо йдуть на ризик, припускаючи і з огляду на можливі втрати, оскільки мають потужний стимул - прибуток, специфічний підприємницький дохід, який має прямий зв'язок і кореляцію зі ступенем (ймовірнісною й кількісною величиною) ризику. Такий вид прибутковості, пов'язаний зі свідомим ризиком і отримуваним прибутком значно вищим за звичайний, як правило, в формах інноваційного підприємницького типу господарської діяльності.

На тлі загальноприйнятого визначення ризику як «загрози настання збитку і втрат, пов'язаних зі специфікою як явищ природи, так і видів діяльності людського суспільства», все виразніше виділяється більш широке трактування ризику як економічної категорії - потенційної події, яка може «відбутися або не відбутися». У разі, коли подія все-таки відбувається, можливі три економічні результати: негативний (програші, збитки); нульовий; позитивний (виграш, вигода, прибуток).

Таким чином, завдання управління ризиками в сучасних умовах полягає у вирішенні проблеми, пов'язаної з необхідністю максимізувати ймовірність реалізації позитивного результату при одночасному обмеженні негативного аспекту, особливо - в умовах, що формуються під впливом процесів глобалізації, надконкуренції, технічного переозброєння і інтенсивного розвитку сучасних інформаційних технологій. В першу чергу необхідно досліджувати проблему впливу ризиків на різні аспекти діяльності господарюючого суб'єкта (підприємства) в історичному розрізі та узагальнити результати аналізу теоретичного матеріалу та практик застосування різних методик оцінки та управління ризиками, а також підтвердити припущення, що найбільш ефективним і економічно виправданим є комбінований підхід до контролю і управління ризиками, що дозволяє розробити нові принципи, що поєднують різні за динамікою і обсягами і завданням прийоми, методи і процедури управління ризиками.

Розвиток системи управління ризиками в певній мірі повторює еволюцію системи управління надійністю - коли на зміну дослідження надійності окремих елементів і підсистем прийшло проектування надійності, починаючи із задуму і структури системи і закінчуючи створенням самоорганізуючої системи, яка володіє підвищеною надійністю і живучістю (навіть в умовах ненадійності окремих елементів) [3].

В окремих теоріях ризик асоціюється з поняттям «небезпека», і визначається як об'єктивна закономірність, яка обумовлює процеси кількісної та якісної зміни мега- макро-, мезо- і мікросистем, які сприймаються в формі погрози життєво важливим інтересам суспільства. За своїм генезисом, ступенем ймовірності небезпека, саме як усвідомлена загроза, має природне і суспільне походження [5]. Для формування чіткого уявлення про сучасні ризики та подальшій розробці заходів і прийомів з реагування на них, досліджуємо поняття «ризик»

як явище більш глибоке, яке істотно відрізняється від його традиційного сприйняття, що ризик - це прояв різних видів загроз і викликів, пов'язаних з економічною, соціальною і політичною діяльністю різних господарсько-економічних форм. На основі проведеного аналізу слід зазначити, що для даного дослідження найбільш прийнятним є визначення ризику як сукупності деструктивних і спонукальних чинників, що впливають на підприємство, яке здійснює свою діяльність в певних ринкових і господарських умовах, так як воно найбільше відповідає поставленим завданням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигірь А. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація. *Ефективна економіка*. 2012. № 4. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063

2. Кравченко В. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу. *Вісник Запорізького національного університету.* 2008. Вип. 1(3). С. 63–70.

3. Нестеренко С. Управління ризиками підприємницької діяльності та засоби їх зменшення. Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування : монографія. 2018. С. 169–171.

4. Федоришина Л. І. Методичні аспекти аналізу управління фінансовою безпекою підприємства. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2021. № 4 (58). С. 178–193.

5. Федоришина Л. Ефективність використання основних засобів. *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід* : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 10-11 жовт. 2019 р. Житомир, 2019. С. 276–279.

УДК 336

Резнік Вероніка,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розвиток фінансів суб'єктів підприємництва є важливою темою для дослідження в контексті сучасної економічної ситуації. Підприємства є основними драйверами економічного зростання, і їх фінансова стійкість і доступ до ресурсів мають вирішальне значення для стабільності та конкурентоспроможності як ринку, так і держави в цілому.

Перш за все на розвиток фінансів суб'єктів підприємництва безпосередній вплив має обмежений доступ до кредитів та інвестиційних ресурсів, особливо для малих та середніх підприємств. Високі відсоткові ставки, складні умови позичок, а також нестабільність фінансових ринків ускладнюють можливості розвитку бізнесу. Для запровадження інших альтернативних джерел фінансування потрібне бажання держави і суб'єктів бізнесу спільно працювати над проблемою, а саме: удосконалення нормативно-правової бази та її уніфікація із міжнародним правом; розробка механізмів державної підтримки учасників ринку; підвищення рівня обізнаності населення в перевагах та особливостях форм фінансування [1].

Друга проблема полягає в нестачі фінансової грамотності серед підприємців, що часто призводить до непродуманих фінансових рішень, недостатнього управління ліквідністю та ризиками, а також до недостатньої ефективності в управлінні фінансами. Важливість формування й розвитку основних фінансових навичок (до яких належать також навички особистого фінансового планування, формування оп-

тимального бюджету доходів і витрат, інвестування, користування різноманітними фінансовими продуктами й послугами) обумовлена дедалі зростаючою роллю вартісних агрегатів у житті сучасної людини. У багатьох країнах світу вміння заробляти й розпоряджатися коштами слугує критерієм успішної фінансової захищеності особистості в суспільстві. Отже, у цьому контексті питання сприйняття грошей і багатства, фінансових атрибутів у світогляді українців набуває першочергового значення і є невіддільним від проблеми формування фінансової культури молоді [2].

Несприятливі економічні умови, такі як інфляція, зміни валютних курсів, а також геополітичні ризики, становлять ще одну проблему для розвитку фінансів суб’єктів підприємництва.

Поряд з проблемами, що гальмують створення та подальший розвиток підприємництва, варто відмітити, що у сучасному економічному середовищі відкриваються широкі можливості для активізації підприємницької активності. Це стосується розширення доступу до нових технологій у фінансовому секторі, а також удосконалення методів фінансового управління та аналізу даних. Впровадження інноваційних підходів та підвищення рівня фінансової грамотності можуть сприяти зміцненню стабільності та конкурентоспроможності фінансових суб'єктів у глобальному економічному середовищі.

У підсумку, розв’язання проблем та реалізація перспектив розвитку фінансів суб’єктів підприємництва вимагає комплексного підходу, що враховує економічні, фінансові, технологічні та освітні аспекти. Такий підхід може забезпечити стійке та успішне функціонування підприємств та сприяти їхньому подальшому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриш О., Зозульов О., Гавриш Ю. Альтернативні форми фінансування малого та середнього бізнесу в Україні: можливості та перспективи. *Економіка та суспільство.* 2022. Випуск 35. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1125/1083

2. Юрій С. І., Кізима Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України.* 2012. № 2. С. 16–25.

УДК 368

Стрілець Анжела,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ширінян Л. В.,
д-р екон. наук, професор,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Платоспроможність страховика – це його здатність виконувати страхові, інвестиційні, фінансові та інші зобов'язання, що виникають в результаті здійснення страхової, інвестиційної та фінансової діяльності за рахунок активів, сформованих в достатньому розмірі та ліквідній формі [1].

В Законі України «Про страхування», який вступив в дію з 1 січня 2024 року, викладені нові вимоги до платоспроможності страховика [2]: платоспроможність страховика забезпечується шляхом дотримання вимог до капіталу платоспроможності та мінімального капіталу; регулятивний капітал страховика складається з капіталу першого рівня, капіталу другого рівня та капіталу третього рівня, а також до нього можуть включатися як елементи власного капіталу, так і субординований борг; розрахунок капіталу платоспроможності та мінімального капіталу здійснюється за одним із підходів – базовим або спрощеним.

Для цілей оцінки платоспроможності страховика розмір мінімального капіталу страховика не може становити менше ніж мінімальне абсолютне значення: 32 млн грн – для страховиків, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування іншого, ніж страхування життя; по 48 млн грн – для страховиків, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування відповідальності; які отримали ліцензію на здійснення діяльності з прямого страхування за одним чи декількома з класів страхування життя; для страховиків, ліцензія яких включає право здійснення діяльності з вхідного перестрахування.

З метою управління платоспроможністю страхової компанії найбільш доцільним вважають використання поділу на внутрішні та зовнішні чинники, оскільки вона дає змогу передбачити зміни внутрішнього середовища у відповідь на зовнішні впливи.

Внутрішні чинники охоплюють збалансованість страхового портфелю; тарифну, інвестиційну, перестрахову та андерайтингову політику; достатність власного капіталу та страхових резервів; наявність та стійкість клієнтської бази; кваліфікацію персоналу; термін роботи на ринку та ділову репутацію.

Зовнішні чинники, в свою чергу можна поділити на чинники прямої дії (порядок ліцензування, інвестування коштів страхових резервів, критерії платоспроможності, регулювання страхових тарифів, податкове та антимонопольне регулювання) та непрямої дії (рівень інфляції, фаза економічного циклу, рівень конкуренції, платоспроможний попит, кон'юнктура ринку; неекономічні чинники – політичні, географічні, соціальні, демографічні, природні, техногенні).

Передумовою забезпечення платоспроможності страхових компаній є управління фінансовими ризиками. Важливим заходом в управлінні ризиками є механізм мінімізації ризиків, до основних методів якого належать: страховий андерайтинг, перестрахування, резервування, розподіл фінансових ризиків, встановлення обмежень, хеджування.

Проведений в роботі аналіз платоспроможності ПрАТ «СК «Авангард показав, що компанія є платоспроможною. З метою підвищення платоспроможності ПрАТ «СК «Авангард» рекомендовано звернути увагу на структуру капіталу. З цією метою розраховано обсяги, що характеризують критичний і достатній рівні власного капіталу. Розрахунки показали, що у ПрАТ «СК «Авангард» є потенціал для нарощування обсягу страхових операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юхименко В. М. Забезпечення платоспроможності страхових компаній в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : 08.00.08 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 20 с.

2. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 1909-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text

УДК 336.648

Тереняк Микола,
здобувач третього рівня (PhD),
ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Давиденко Н. М.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення фінансової безпеки на різних рівнях управління стає архіважливим завданням для багатьох країн, включаючи Україну. Неможливо вирішити економічні виклики, що постають перед країною, регіоном та підприємством, без забезпечення їхньої фінансової стійкості [3]. Це стає особливо важливим завданням в умовах війни та політичної нестабільності.

У контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства важливими аспектами є [4]:

- гармонізація та узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами середовища та персоналу;
- наявність стійкої системи фінансової безпеки на підприємстві, що здатна впоратися з потенційними загрозами та забезпечити досягнення поставлених цілей;
- збалансованість і комплексність використовуваних фінансових інструментів та технологій підприємства;
- постійний та динамічний розвиток фінансової системи підприємства.

До основних функціональних цілей фінансової безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу;

- досягнення високої ефективності менеджменту;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства [1, с. 67]

Узагальнення наукової літератури [2; 5; 6] дозволили обґрунтувати систему принципів, які відображують філософію, об'єктивні закони і закономірності процесу забезпечення фінансової безпеки на мікрорівні:

комплексності: врахування зовнішніх і внутрішніх загроз, які впливають на фінансову безпеку підприємства;;

об'єктивності: оцінка ймовірності зниження рівня фінансової безпеки повинна ґрунтуватися на застосуванні методологічних підходів, а не особистих оцінок аналітиків;

гнучкості: оперативне адаптування системи забезпечення фінансової безпеки до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі функціонування підприємства;

безперервності й оперативності: система забезпечення фінансової безпеки підприємства має функціонувати неперервно, забезпечуючи оперативну реакцію на зовнішні та внутрішні загрози;;

інформованості: при розробці системи забезпечення фінансової безпеки підприємства фінансовий менеджер або керівник повинен користуватися вичерпною та достатньою інформацією щодо внутрішніх та зовнішніх факторів управління діяльністю підприємства;;

законності: інструменти та методи, які забезпечують фінансову безпеку підприємства, повинні відповідати чинному законодавству, зокрема, господарському законодавству;

узгодженості: взаємна відповідність фінансових рішень та їх відповідність загальній стратегії розвитку підприємства;

цілеспрямованості: підтримання фінансової безпеки здійснюються у суворій відповідності до завдань, які вирішує підприємство згідно із затвердженою його керівництвом комплексною програмою безпеки;

моніторингу: ефективний механізм спостереження та виявлення можливих ризиків повинен бути необхідною складовою системи гарантування фінансової безпеки підприємства;

результативності: результатом функціонування ефективної системи забезпечення фінансової безпеки підприємства має бути досягнення поставлених стратегічних цілей та можливість подальшого розвитку підприємства;

оптимізації: максимізація результативності системи забезпечення фінансової безпеки підприємства при мінімізації витрат на її розробку та впровадження.

У умовах наростаючої макроекономічної нестабільності та зростання зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечення фінансової безпеки підприємства виявляється ключовим інструментом для реалізації його інтересів та стратегічних цілей. Це включає у себе нарощення фінансового потенціалу для забезпечення якісного і кількісного зростання, укріплення позицій на ринку, забезпечення стабільності функціонування та досягнення сталого розвитку. Усе це можливо досягти за умови дотримання принципів фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2016. № 125. С. 73.

2. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ніка-Центр, 2004. 776 с.

3. Смоквіна Г. В. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України. *Економіка: реалії часу* / Одеський національний політехнічний університет. Одеса, 2014. № 3 (13). С. 30–36.

4. Давиденко Н. М. Аналіз теоретичних аспектів фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Формування ринкових відносин в Україні* : збірник наукових праць. К., 2013. Вип. 3. С. 110–114.

5. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формувань. К. : ЦП «Компринт». 2013. 357 с.

6. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : Растр-7, 2020. 384 с.

УДК 658.153

Ткачук Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
Хмельницький університет
управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна

ЧИСТІ ГРОШОВІ ПОТОКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Однією з основних умов стабільного функціонування підприємства в умовах воєнного стану є безперебійне надходження грошових коштів, що забезпечує покриття його поточних зобов'язань. Відповідно, відсутність такого мінімально необхідного запасу грошових коштів свідчить про фінансові труднощі підприємства. В той же час, надмірна величина грошових коштів свідчить про те, що реально підприємство несе збитки, пов'язані з інфляцією і знеціненням грошей. В зв'язку з цим виникає необхідність адекватної оцінки раціональності управління грошовими потоками на підприємстві.

Враховуючи сучасні умови здійснення господарської діяльності підприємствами наголосимо, що головним критерієм прийняття відповідних рішень є величина чистого грошового потоку (*Cash-flow),* яка являє собою зміну абсолютної величини грошових коштів, які перебувають у розпорядженні підприємства, за певний період. Наявність операційного *Cash-flow* характеризує здатність підприємства фінансувати інвестиції за рахунок внутрішніх фінансових джерел, погашати фінансову заборгованість, виплачувати дивіденди. Показник чистого грошового потоку підприємства можна трактувати з таких позицій: як індикатор ліквідності та платоспроможності підприємства; як показник результативності фінансово-господарської діяльності; як індикатор спроможності до фінансування за рахунок внутрішніх джерел [1].

До основних показників, які на практиці розраховуються з використанням *Cash-flow*, належать такі [2]:

1. Тривалість погашення заборгованості визначається шляхом ділення позичкового капіталу нетто (зменшеного на суму грошових

коштів, їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та чистої реалізаційної вартості поточної дебіторської заборгованості) на *Cash-flow* (операційний). Цей показник є індикатором спроможності підприємства за рахунок власних ресурсів виконувати свої зобов'язання; показує, скільки років підприємству потрібно (за даного рівня операційного *Cash-flow*), щоб розрахуватися зі своїми боргами за рахунок результатів операційної діяльності;

2. Показник ліквідності *Cash-flow* є обернено пропорційний до тривалості погашення заборгованості і показує здатність підприємства розрахуватись зі своїми боргами за рахунок грошових надходжень від операційної діяльності;

3. Чиста *Cash-flow* маржа визначається як відношення *Cash-flow* до обороту від реалізації продукції, характеризує величину *Cash-flow*, яка припадає на одиницю обороту від реалізації й показує, скільки процентів виручки від реалізації залишається на підприємстві після здійснення всіх платежів у рамках операційної діяльності;

4. Показник відношення *Cash-flow* до власного капіталу показує чистий грошовий потік на одиницю власного капіталу підприємства.

Проведений аналіз показників *Cash-flow* поданий у табл. 1.

Таблиця 1 – Показники *Cash-flow* ТОВ «Техно-простір» у 2018–2022 рр., тис. грн [3]

Показники	Роки					Відхилення, (+,-)	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022 до 2021	2022 до 2018
1.Операційний чистий грошовий потік (*Cash-flow*)	1296	493	1457	3470	1009	-2461	-287
2. Позичковий капітал нетто	16283,6	22610,7	20620,7	22299,4	33556,3	11257	-5027
3. Чистий оборот від реалізації	112519	98999	116138	151572	199921	+48349	+87402
4. Власний капітал	-2394,4	-7028,7	-7037,9	-7029,5	-7015,6	13,9	-4621
5. Тривалість погашення заборгованості, роки	12,3	44,7	13,8	6,4	33,1	26,7	20,8
6. Показник ліквідності	0,08	0,02	0,07	0,16	0,03	-0,13	-0,05
7. Чиста *Cash-flow* маржа, %	1,2	0,5	1,3	2,3	0,5	-1,8	-0,7
8. Відношення *Cash-flow* до власного капіталу	-0,54	-0,07	-0,21	-0,49	-0,14	-0,35	-0,4

Як бачимо з отриманих результатів розрахунків (табл. 1), величина операційного *Cash-flow* досліджуваного підприємства зменшилась у звітному році на 2461 тис. грн, порівняно з попереднім роком і на 287 тис. грн порівняно з 2018 р. Обсяги чистого обороту від реалізації продукції є найбільшими у 2022 р. – 200 тис. грн., що на 48,4 тис. грн. більше, ніж у 2021 р. і на 87,5 тис. грн. більше, аніж у 2018 р. Показник чистої *Cash-flow* маржі зменшивсяза досліджуваний період з 2,3% у 2021 р. до 0,5% у 2022 р. Варто відмітити, що товариство має нестачу власних коштів, що й негативно відображається на показнику ліквідності чистого грошового потоку та його відношенні до власного капіталу. Головною причиною нестачі вланих коштів для ТОВ «Техно-простір» є наявні збитки від господарської діяльності в розмірі 7000 тис.грн. Саме це й пояснює від'ємні значення відношення *Cash-flow* до власного капіталу за досліджуваний період.

Підсумовуючи вищевиклдене відмітимо, що показник чистого грошового потоку можна розглядати як критерій оцінки внутрішнього потенціалу фінансування підприємства, його достатній розмір створює сприятливі передумови для залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел, погашення фінансової заборгованості. Своєчасний аналіз показників чистого грошового потоку дає можливість зробити більш обґрунтовані висновки про те, в якому обсязі та з яких джерел відбулося надходження на підприємство грошових коштів та які основні напрямки їх використання; чи достатньо власних коштів підприємства для здійснення інвестиційної діяльності й чим пояснюються розбіжності величини одержаного прибутку та нарахування грошових коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 133–147.

2. Фінансовий менеджмент: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.

3. Технопростір. Фінансова звітність. URL : https://tehnoprostir.com.ua/page/contacts

УДК 378.014.543

Харченко Людмила,
канд. екон. наук,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан завжди ставить під загрозу різні аспекти життя суспільства, зокрема систему освіти. Механізм фінансування закладів освіти в таких умовах вимагає особливої уваги та ефективних рішень для забезпечення майбутнього розвитку суспільства.

Сучасні економічні реалії свідчать, що ефективний розвиток закладів освіти неможливий без достатнього фінансування. І. Каленюк у своїх працях неодноразово наголошує, що «удосконалення механізму фінансування є нагальною необхідністю сучасного розвитку освіти». Огляд наукових напрацювань дав змогу зробити висновок про те, що не існує єдиної точки зору щодо трактування поняття «механізм фінансування закладів освіти». Його часто ототожнюють з терміном «фінансовий механізм». Проте сам фінансовий механізм, який згідно тлумачення економічної енциклопедії являє собою комплекс заходів спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку і соціальних потреб громадян, включає в себе і механізм фінансування закладів освіти. На нашу думку, це зумовлено тим, що фінансовий механізм поєднує функції фінансового забезпечення та фінансового регулювання. Фінансове забезпечення являє собою механізм, за допомогою якого реалізується фінансування закладів освіти.

Теоретичне узагальнення існуючих поглядів щодо сутності механізму фінансування закладів освіти дозволило визначити його як множину фінансових відносин з властивою йому сукупністю елементів (місії, цілей, принципів, суб'єктів, методів, форм, джерел, факторів забезпечення та аналітичних інструментів), на основі чого досягається необхідний рівень фінансування, функціонування та розвитку цих закладів [1]. Механізм фінансування закладів освіти є багатогранним,

має власний вектор розвитку, свою стратегію, що охоплює значну кількість складових, які взаємодіють між собою. Досліджуючи це питання, С. Онишко зазначає, що системна побудова поняття механізму фінансування «повинна відображати потребу:

– враховувати специфіку методів фінансування, структури використаних ресурсів;

– нетрадиційності форм відтворення та пошуку джерел з метою створення умов та конкретних форм залучення ресурсів;

– формування інноваційних пріоритетів і напрямів, здатних забезпечити нарощування темпів … соціального розвитку» [2, с. 179].

Від початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та проголошення воєнного стану всі сфери суспільного життя в країні зазнали істотних змін. Відповідно система освіти не стала виключенням, адже поряд з існуючими до повномасштабного вторгнення викликами та загрозами заклади освіти зіткнулись з руйнуванням та знищенням їх інфраструктури в результаті ракетних обстрілів та бойових дій, зі значним скороченням рівня бюджетного фінансування, зі значною втратою кадрового потенціалу, а також із відтоком студентів. Вирішення та подолання означених викликів і загроз вимагає значного зростання рівня фінансування закладів освіти. Проте в умовах повномасштабної війни, а також під час післявоєнної відбудови бюджетних ресурсів буде не достатньо, тому ключову роль в фінансуванні закладів освіти повинні відігравати альтернативні джерела фінансування. Одним з таких джерел є фандрайзинг. У широкому сенсі, під фандрайзингом розуміють комплекс методів і процедур, а також професійну діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих, науково-дослідних та бізнес-проєктів, що вимагають спеціальних знань і навичок, які можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донором [3]. Ще один метод проведення фандрайзингу це залучення грантів та великих пожертвувань. Гранти – це значні грошові перекази, які надаються навчальним закладам або окремим особам з метою розробки або розвитку проекту та надаються безкоштовно. Тому в цьому контексті, найбільш прийнятними формами фандрайзингу на сьогоднішній день можуть бути:

- утворення ендавмент-фондів, що можуть формуватися за рахунок особливих цільових внесків, наприклад, фінансової допомоги від успішних випускників;

- активізація співпраці закладів освіти з вітчизняним бізнесом результатам якої може бути утворення фондів для забезпечення та реалізації наукових проєктів;

- залучення грантів та участь у міжнародних наукових, освітніх та фінансових проєктах.

Отже, використання нових механізмів та зміцнення співпраці між закладами освіти, вітчизняним та міжнародним бізнесом, міжнародними організаціями та інституціями, а також благодійними організаціями буде сприяти позитивним економіко-соціальним наслідкам для подальшого розвитку системи освіти. Це сприятиме підвищенню якості підготовки випускників і в загальному допомагатиме розвитку наукового потенціалу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. Фінансування закладів вищої освіти в Україні : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 238 с. URL : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5637/1/5008_IR.pdf (дата звернення: 09.02.2024).

2. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія. Ірпінь : НАДПСУ, 2004. 434 с.

3. Осипенко С., Захарова Н. Фандрайзинг як альтернативний інструмент фінансового забезпечення закладів вищої освіти. *Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності* : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф., 06.10.2023. Запоріжжя, 2023. С. 71–73. URL : http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/13250/1/Осипенко%2C%20Захарова.pdf (дата звернення: 09.02.2024).

УДК 331.4:614.8

Хоменко Антон,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Михайлик О. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки і права, Національного університету харчових технологій, м. Київ, Україна

ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЦІНОУТВОРЕННЯ

Умови воєнного стану формують для підприємств харчової промисловості передумови постійної невизначеності. За таких умов господарювання сформовані ризики скрито вливають на діяльність суб'єктів господарювання. Зважаючи на те, що виникає необхідність у потребі здійснювати управління ризиками, кожен керівник підприємства намагається формувати свою систему управління, яка б надавала можливість підприємницький ризик зменшувати до мінімального рівня.

Управління ризиками на підприємствах харчової промисловості передбачає застосування логічних і систематичних методів з урахуванням:

– середовища, в якому функціонує суб'єкт господарювання, сфери і специфіки виконуваних завдань та повноважень, визначених цілей, затверджених планів діяльності тощо;

– досвіду і навичок керівництва для здійснення управлінської діяльності;

– підходів і застосовуваних механізмів для організації і виконання процесів на підприємстві;

– впроваджених інструментів (графіки, учасники та їх взаємодія, контроль, підзвітність і відповідальність) для роботи з інформацією, яка виникає під час діяльності установи;

– впроваджених заходів, спрямованих на відстеження недоліків і відхилень під час виконання функцій і завдань;

– порядків і процедур складання і подання звітів про результати діяльності підприємства.

Нейтралізація ризиків операційної діяльності має важливе значення для досягнення мети і цілей діяльності підприємства. Ця діяльність має бути складовою щоденного, постійного процесу прийняття управлінських рішень, тобто бути частиною культури, інструментарію управління підприємством, інтегрованої у кожен виконуваний в ній процес. Тому систематичне виявлення важливих прогалин, «розривів» і нестабільностей дозволить випередити або пом'якшити їх можливий вплив на діяльність установи в цілому.

З практичної точки зору діяльність з нейтралізації ризиків:

- не повинна розглядатися, як окремий процес, що існує незалежно і відокремлено від механізму управління, прийняття управлінських рішень, розподілу ресурсів, встановлення повноважень і відповідальності її працівників;

- має здійснюватися на всіх рівнях управління на підприємстві;

- не може здійснюватися лише деякими структурними підрозділами установи.

Відсутність єдиної налагодженої системи управління ризиками є одним з важливих факторів, що впливає на негативні результати діяльності підприємства або недосягнення її визначених цілей, невиконання планів тощо. Ризик-менеджмент на підприємствах харчової промисловості на сьогодні посідає особливе місце в структурі управління підприємством. Основними документами, яких повинні дотримуватись менеджери підприємств харчової промисловості при запровадженні ризик-менеджменту є:

– ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи та настанови»;

– ISO 31010:2019 «Менеджмент ризиків. Методи оцінки ризику»;

– ISO Guide 73:2009 «Управління ризиками – Словник» [1].

Беручи до уваги зазначені стандарти, насмілюємось стверджувати, що основним джерелом ризику на підприємствах харчової промисловості є невизначеність. Для того щоб вести чіткий контроль за формуванням ризиків потрібно постійно проводити моніторинг факторів які їх формують, розробляти певні заходи реагування тощо. Таким чином, оцінка факторів, які впливають на формування ризиків повинна

носити практичний і постійний характер. На нашу думку, ефективним було б запровадження на підприємстві реєстру ризиків. Реєстр ризиків повинен формуватися постійно, під наглядом відповідальної особи, що в подальшому могло б забезпечувати певного роду формування розпоряджень, наказів щодо зниження їх рівня впливу. До реєстру ризиків пропонуємо заносити всі фактори (ризики), які в діяльності базового підприємства впливають на подальше формування невизначеності (втрата постачальника, епідеміологічний стан, військовий стан, штат працівників тощо).

Такий документ буде ефективним, якщо він буде запроваджений на підприємстві на рівні нормативно-правового документа (внутрішнього стандарту) і затверджений керівником підприємства. За результатами аналізу ризиків підприємств харчової промисловості, останні пропонуємо поділяти на такі види (рівні) (рис. 1).

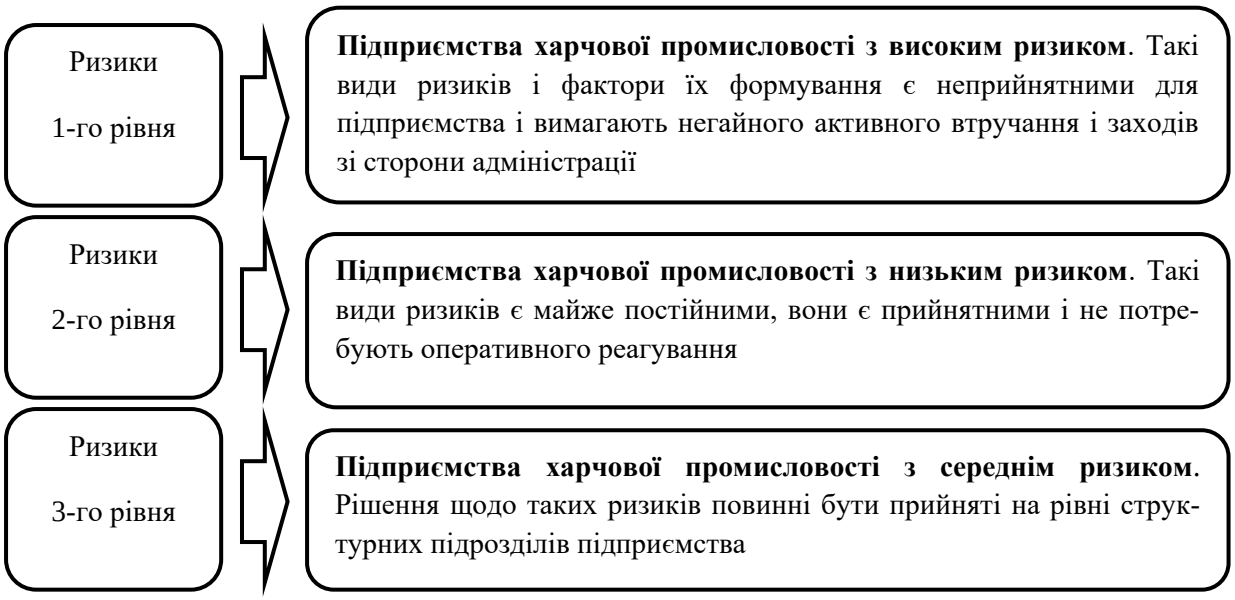

Рисунок 1 – Види (рівні) ризиків підприємства харчової промисловості

Беручи до уваги загальну теорію ризикології, та рекомендації практиків на основі сформованого реєстру доцільно розробляти заходи щодо управління ризиками. Управління ризиками пропонуємо здійснювати на основі методів: усунення джерела виникнення ризику; поділ ризику на елементи (з іншою стороною); повне прийняття ризику; ухилення від ризику; зменшення впливу на ризик. Сформований ризик на підприємстві харчової промисловості в значній мірі впливає на формування цінової політики підприємства. Відповідно до статуту будь-якого підприємства, а також і підприємства харчової промисловості

основна мета його створення – задоволення потреб споживачів у продуктах харчування та отримання прибутку. Невизначеність, а в майбутньому сам підприємницький ризик (поведінка із постачальниками, поведінка із споживачами, політичні умови, військовий стан, рівень доходів населення, структура населення на досліджуваній території) буде формувати економічний ризик підприємства, що у подальшому впливатиме на формування цін на готову продукцію.

Вважаємо також за необхідне, підкреслити – ризик на досліджуваному підприємстві має також і позитивні характеристики. За результатом впливу ризиків на формування цінової політики, їх доцільно умовно поділити на ризики внутрішні і ризики зовнішні. Швець Ю.О. стверджує, що «ціновий ризик характеризується можливістю фінансових втрат, які пов'язані зі зміною цінових індексів на активи» [4, с. 134]. Деякі вчені економісти підкреслюють, що ціна на продукцію підприємств харчової промисловості повинна виконувати принаймні дві функції: стимулюючу та розподільчу. В даному випадку економічний ризик буде мати прийнятний рівень. За допомогою останніх завжди виконуються інтереси суб'єкта господарювання, держави і суспільства [2; 3].

Таким чином, зниження підприємницького економічного ризику можливе на підприємстві за рахунок ведення реєстру факторів, що впливають на формування ризику. Ведення реєстру факторів (ризиків) на підприємстві надасть можливість системно відслідковувати ризики, своєчасно виявляти фактори впливу, а також формувати заходи щодо їх усунення. Окрім цього, підприємницький ризик на підприємствах харчової промисловості впливає на цінову політику підприємства. Доведено, із зростання ризику ціна на готову продукцію підприємств харчової промисловості має тенденцію до зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості. ДП «УкрНДНЦ». URL : http://shop.uas.org.ua/ua/menedzhment-rizikiv-principi-ta-nastanovi.html

2. Гуда Н. Е. Економічна сутність ціни та ціноутворення в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та держава.* 2019. № 5. С.106–110.

3. Коваленко В. В. Ризики в системі економічної безпеки підприємства та засоби їх нейтралізації. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 3(51). С. 175–179.

4. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2018. Випуск 17, частина 2. С. 131–135.

УДК 330.322.2:631.1

Цвєткова Мілєна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Павленко Н. В.,
канд. екон. наук, доцент, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Ще два роки тому Україна мала всі необхідні передумови для успішного розвитку аграрного сектору завдяки природним ресурсам, сприятливому клімату, родючим землям, географічному розташуванню та наявності логістичних шляхів. До початку 2022 р. темпи зростання сільського господарства в Україні становили 5-6% щорічно, частка у ВВП складала 10,9%, сектор забезпечував 17% внутрішньої зайнятості [1].

Проте воєнні дії протягом останніх двох років негативно вплинули на розвиток аграрного сектору. Найбільшої шкоди завдало мінне забруднення і пряме фізичне пошкодження земель, окупація частини територій, блокування портів російськими військами, а також автошляхів європейськими фермерами, пошкодження та знищення сільгосптехніки та зерносховищ, загибель свійських тварин та втрата частини врожаю. За оцінкою FAO, збитки, завдані сільськогосподарському сектору України внаслідок війни, становлять від 4 до 6 млрд доларів [2]. Без відновлення втрачених активів Україні важко буде повернути своє місце у глобальній продовольчій безпеці.

У теперішній час в Україні діє низка чинників, що знижують інвестиційну привабливість аграрної галузі. Поряд з проблемами, що стали вже традиційними для вітчизняного інвестиційного клімату, – слабкий захист прав інвесторів, нестабільність законодавства, неефективна судова система та високий рівень корупції органів влади – з'явилися нові негативні фактори, обумовлені воєнними діями.

Передусім, мова йде про суттєве підвищення ризиків господарської діяльності в Україні, що пов'язано, як з безперервними обстрілами населених пунктів, так і з мінним забрудненням сільськогосподарських земель. Крім того, економічні ризики зростають через збільшення вірогідності пошкодження енергетичних та логістичних об'єктів, зерносховищ та гідротехнічних споруд. Суттєвий вплив на зростання економічних ризиків мають також логістичні труднощі, які виникають під час експорту сільськогосподарської продукції. У теперішній час частина українських кордонів заблокована з військово-політичних причин, частина – з економічних, що не сприяє підвищенню інвестиційної привабливості аграрної галузі.

За таких умов проблема створення системи страхування воєнних ризиків набуває особливої актуальності. Зазначена система має об'єднувати міжнародні інституції, що займаються страхуванням та перестрахуванням воєнних ризиків, українських страховиків та державне агентство, яке б координувало їх діяльність та реалізовувало державну політику у цій важливій сфері.

Перші кроки на шляху створення в Україні системи страхування воєнних ризиків вже зроблені. Міжнародні інституції, що займаються страхуванням воєнних ризиків, MIGA та DFC, близькі до фіналізації шести українських проєктів. Окрім цього, Європейський банк реконструкції та розвитку працює над створенням спецфонду страхування майна в дорозі та на складах від воєнних ризиків [3]. Проте MIGA та DFC не мають представництв в Україні і віддають перевагу роботі з великими проєктами.

Доступ до страхування воєнних ризиків представникам середнього бізнесу надає ухвалений у листопаді 2023 р. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків», відповідно до якого право здійснювати цю діяльність надано Експортно-кредитному агентству України (ЕКА). Таким чином, українські та іноземні інвестори отримали довгоочікуваний інструмент компенсації можливих втрат у випадку бомбардування. Проте для того, щоб цей інструмент почав ефективно працювати, потрібно суттєво збільшити статутний фонд ЕКА та налагодити систему перестрахування. Реалізація обох цих завдань ускладнюється браком фінансових ресурсів на фінансовому ринку України та необхідністю залучення їх на міжнародних ринках.

Потрібно зауважити, що страхова діяльність ЕКА обмежується страхуванням прямих інвестицій та інвестиційних кредитів, спрямованих на розвиток експорторієнтованих підприємств. Таким чином, певна частина аграрних виробників, особливо фермерських господарств, надалі залишається без страхового захисту. На теперішній час деякі українські страхові компанії пропонують поліси страхування майна від воєнних ризиків, але вони мають суттєві обмеження щодо страхової суми, об'єктів та території страхування, що стримують інвестиції саме у ті регіони країни, які найбільше постраждали від воєнної агресії та найбільше потребують фінансових ресурсів для відновлення. Через високі страхові ризики потреба у страховому захисті товаровиробників таких регіонів не може бути задоволена приватними страховиками, тому необхідно створити спеціальне державне страхове агентство, яке б виконувало цю важливу функцію. Без такого агентства система страхування воєнних ризиків буде формувати структуру інвестицій, зміщену убік великих експортоорієнтованих підприємств безпечніших регіонів країни, що не відповідає стратегії відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мамонова Н., Бородіна О., Кунс Б. Українське сільське господарство у воєнний час / Transnational Institute : вебсайт. 2023. 9 листопада. URL : https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime

2. Збитки, завдані сільськогосподарському сектору внаслідок війни, становлять від 4 до 6 млрд доларів – FAO / Інтерфакс Україна : вебсайт. 2022. 29 липня. URL : https://interfax.com.ua/news/economic/849293.html

3. Шевчук С. Страхування військових ризиків. MIGA та DFC фіналізують шість українських проєктів / Forbes : вебсайт. 2023. 2 листопада. URL : https://forbes.ua/news/strakhuvannya-viyskovikh-rizikiv-miga-ta-dfc-finalizuyut-shist-ukrainskikh-proektiv-02112023-17035

УДК 658.14

Чайка Лілія,
викладач вищої категорії,
ВСП «Ірпінський фаховий
коледж НУБіП України»,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ – ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Процес функціонування будь-якого підприємства має циклічний характер. У межах одного циклу здійснюється залучення необхідних фінансових ресурсів, поєднання їх у виробничому процесі, реалізація виробленої продукції та отримання фінансових результатів. Від ступеня ефективності процесу трансформації фінансових ресурсів в основні та обігові кошти, а також у засоби стимулювання робочої сили залежить фінансовий добробут підприємства в цілому та його працівників зокрема.

Перед будь-яким підприємством особливою гостротою стоїть питання про раціональне формування фінансових коштів, які б дозволили, з одного боку, забезпечити поточні господарські потреби, а з іншого - забезпечили б формування економічного потенціалу в майбутньому. На ефективність підприємства впливає чимало факторів, проте основною ж запорукою успіху підприємства можна відзначити високий рівень його фінансової стійкості.

Фінансова стійкість суб’єктів господарювання має прямий вплив на життя країни в цілому.

Суб’єкт господарювання вважається фінансово стійким, якщо має високу прибутковість, яка забезпечить йому стабільний розвиток та здатність погашати свої зобов’язання за рахунок активів. Досягти фінансової стійкості можна лише за умови, здійснення ефективного та оптимального управління грошовими коштами, запасами, основними засобами, а також джерелами їх забезпечення, власним та залученим капіталом. Однак, майже кожен суб’єкт господарювання, який вимушений працювати в умовах воєнного стану, стикається із труднощами використання залучених коштів. Для «виживання» на ринку більшість підприємств були вимушені розрахуватися за своїми зобов’язаннями і

здійснювати свою діяльність виключно за рахунок власних коштів. Однак, далеко не кожне підприємство володіє достатньою кількістю власних фінансових ресурсів, а в умовах війни показники фінансової стійкості для багатьох підприємств стають вищими за нормативні, також змінюється структура самого капіталу. Внаслідок чого, значна кількість підприємств відмовилися від використання залученого капіталу та перейшли на самофінансування [2].

Саме фінансова стійкість характеризує рівень фінансової незалежності підприємства щодо володіння власним майном. Такий рівень незалежності оцінюється за певними критеріями:

– рівень покриття матеріальних обігових коштів стабільними джерелами фінансування;

– потенційна спроможність покрити термінові зобов'язання мобільними активами;

– частка власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.

При аналізі фінансової стійкості підприємства першочергово необхідно приділяти велику увагу аналізу фінансової стабільності і незалежності щодо відповідності джерел надходження коштів для формування запасів та здійснення витрат, що дозволить мати повне уявлення про теперішній стан підприємства, визначити слабкі місця в його діяльності та своєчасно їх ліквідувати [3].

Також необхідно виявляти слабкі місця і в області управління фінансами та приділяти достатню увагу розробці детальній та ефективній фінансовій політиці підприємства. До основних напрямків якої відносяться:

– аналіз та загальна оцінка фінансово-економічного стану підприємства;

– розробка ефективної облікової, податкової та кредитної політики, а також формування амортизаційної політики підприємства;

– управління обіговими коштами, кредиторською і дебіторською заборгованістю та витратами;

– вибір ефективної дивідендної політики, тощо [1].

Значну увагу, також доцільно приділити розробці комплексу заходів, що будуть сприяти зменшенню дебіторської і кредиторської заборгованості, а також з'ясувати, чи у правильному напрямі здійснюється управління запасами готової продукції.

Отже, підводячи підсумок, можна стверджувати, що фінансова стійкість – це комплексне поняття, на яке відчутно впливають різноманітні фінансово-економічні процеси. Це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васечко Л. І. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства. *European scientific journal of Economic and Financial innovation.* 2021. № 1 (7). С. 26–40.

2. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. № 43.

3. Оспіщев В. І., Нагорна І. В. Фінансова стійкість як економічна категорія. *Оптимізація наукових досліджень-2009* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв, 2009. С. 168.

УДК 330.1

Чекмарьова Наталя,
здобувачка вищої освіти першого(бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасний світ постійно змінюється, і наука відіграє важливу роль у цих змінах. Війна в Україні є ще одним викликом, який вимагає від науки нових рішень. Україна має потужний науковий потенціал, який можна використати для вирішення цього виклику. Для цього необхідно створити сприятливі умови для розвитку науки та співпраці між наукою і суспільством**.** Для успішної перебудови економіки України в сучасних умовах необхідно активізувати інвестиційну та інноваційну діяльність. Інновації сприяють структурним змінам в економіці, підвищенню продуктивності праці, конкурентоспроможності країни на світовому ринку та забезпеченню сталого економічного зростання.

Зрозуміло, що важко казати про розробку та впровадження інноваційних рішень в умовах воєнного конфлікту, оскільки вся увага прикута до того, щоб всі ресурси були спрямовані на перемогу. Так, за даними дослідження, лише 23% підприємств України вважають запровадження інновацій пріоритетним завданням. Для 46% підприємств інновації є важливими лише в конкурентних ситуаціях. А для майже третини (31%) підприємств інновації взагалі не є актуальними. При цьому значна частина з них не займалася інноваційною діяльністю навіть до війни [3].

Актуальність інновацій для підприємств України залежить від їхнього розміру. Великі підприємства, як і в мирний час, є більш інноваційними, ніж мікро- і малі підприємства. Зокрема, інновації є

пріоритетом для 38% великих підприємств, але лише для 8% мікро- і 13% малих підприємств. Війна посилила цей розрив [3]. Мікробізнес досі найбільше страждає від війни і демонструє найнижчі темпи відновлення. Це означає, що мікробізнес має менше можливостей для інновацій, ніж інші підприємства, а це підтверджує слабку спроможність бізнесу до модернізації.

Можна резюмувати, що війна завдала серйозної шкоди інноваційним екосистемам у промислових хайтек секторах, особливо серед промислових малих і середніх підприємствах (далі – МСП). Серед причин:

Майже половина МСП припинила свою діяльність

Керівники тих підприємств, що працюють, націлені на отримання хоч якогось прибутку – інновації не є пріоритетом

Вагома частка МСП в мирний час працювала за рахунок експортних ринків, тому наразі вони не є учасниками інноваційного процесу [2].

Майже два роки повномасштабної війни призвели до масштабних економічних збитків. Згідно з дослідженням Київської Школи Економіки, прямі збитки інфраструктури становлять 110,4 мільярда доларів США. У разі повного відновлення зруйнованих активів загальні потреби в інвестиціях оцінюються в 188 мільярдів доларів США[1]. Тобто, потреба в ресурсах для відновлення є колосальною.

Разом з тим, війна в Україні призвела до значної уваги та підтримки з боку Європейського Союзу та міжнародної спільноти. Ця підтримка відкриває нові можливості для України, зокрема, грант у розмірі 20 мільйонів євро спеціально для 200 українських стартапів та інноваційних МСП. Це лише один із прикладів багатьох можливостей, які відкрилися для України внаслідок війни.Тому урядові ініціативи щодо розвитку інноваційної економіки, продовжують активно розроблятись [2]. Уряд розробив програму фінансування виробників-експортерів, яка спрямована на стимулювання експорту та удосконалення його структури. Також уряд планує вжити заходів з підтримки пріоритетних у повоєнний період галузей, збільшення фінансового стимулювання НДДКР та співпраці виробників із науковими установами.

Таким чином, сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується інтенсивним розвитком інноваційної економіки, переорієнтацією економіки на європейський ринок та необхідністю відновлення економіки після війни.Ці особливості вимагають від України пошуку нових шляхів розвитку економіки. Для цього

необхідно збільшити інвестиції в інноваційну діяльність, ефективніше використовувати наявні ресурси та розробити та впровадити сучасні технології. Ці заходи допоможуть Україні відновитись після війни та стати більш успішною країною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Біла І. С., Посна В. С. Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. *Наукові записки НаУКМА.* 2023. № 1 (8). URL : http://spne.ukma.edu.ua/article/view/289539/283093

3. Інновації під час війни не на часі. *Дзеркало тижня.* URL : https://zn.ua/ukr/macroeconomics/innovatsiji-pid-chas-vijni-ne-na-chasi-ale-jak-bez-nikh-vidnoviti-krajinu.html

УДК 368.07

Черненька Людмила,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж» НУБіП України,
м. Ірпінь, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Сучасні умови господарювання вимагають від суб'єктів підприємницької діяльності захисту економічних інтересів підприємства та забезпечення його стабільного розвитку. Одним з факторів, що дає змогу підприємству забезпечити свою фінансову стабільність та можливість швидко реагувати на зовнішні і внутрішні загрози є система управління фінансовою безпекою. Недосконаліть методів управління фінансовою безпекою нерідко призводить до негативних наслідків для підприємства. У зв'язку з цим першочергового значення набуває забезпечення на підприємствах комплексної системи фінансової безпеки, яка стала б запорукою досягнення і підтримання фінансової стабільності, необхідної для ефективного функціонування підприємства [1].

Сучасна економіка характеризується високим рівнем динамічності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища страхової компанії, що впливають на можливість їхнього стабільного розвитку. В період війни в Україні деякі страхові компанії були близькі до банкрутства. Оцінка, відстеження показників, що характеризують рівень фінансово-економічної безпеки, та оперативне управління ними при необхідності є актуальним завданням сучасних страхових компаній.

На рівень фінансово-економічної безпеки страхових компаній впливає безліч складових: ефективність управління, кваліфікація персоналу, інформаційна безпека та ін. Значення останньої з них сучасному світі різко зросла у зв'язку з розвитком інформаційних технологій. Оцінка фінансово-економічної безпеки може бути проведена за показниками, джерелами інформації для розрахунку які легко доступні. Це показники ефективності: продуктивність праці, плинність кадрів, загальна економічна рентабельність, коефіцієнт економічного зростання, співвідношення темпів зростання продуктивності праці та

темпів зростання заробітної плати та ін. Підтримка фінансово-економічної безпеки страхових компаній вимагає постійного моніторингу факторів її формування та факторів ризику діяльності. Необхідність оперативного реагування керівництва на погіршення фінансово-економічного стану страхової компанії з метою проведення оцінки рівня фінансово-економічної безпеки страхової компанії на певну дату та аналіз її динаміки, очевидно буде обґрунтуванням розроблених та прийнятих відповідних управлінських рішень [1].

Тактичні завдання в управлінні страховим портфелем стосуються тих видів страхування, які вже впроваджені й діють у компанії. Забезпечення безперебійності надходження страхових премій. Дане завдання стосується аквізиційних служб страховика. Бажано, щоб кожний із видів страхування, яким займається компанія, надавав постійний приріст страхових премій. Якщо приросту немає або є навіть від'ємне значення приросту, то завданням аналітичних служб компанії є встановлення причини такого стану речей. У такій ситуації можуть бути прийняті різні управлінські рішення (наприклад, активізувати маркетингову діяльність, шукати нові канали збуту, а в деяких випадках можливо взагалі відмовитися від даного виду страхування) [3].

Контроль за здійсненням страхових виплат. У даному питанні важливою є оцінка причин настання збитку й величини збитку за страховими випадками. Неменш важливою є робота щодо забезпечення своєчасності страхових виплат (від цього багато в чому залежить імідж страхової компанії). Контроль за здійсненням страхових виплат покладається на службу аварійного комісаріату та службу безпеки страховика. Оперативний моніторинг рівня страхових виплат і збитковості страхових сум. Це тактичне завдання покладається на аналітичну службу компанії. При формуванні стратегічних цілей і впровадженні будь-якого виду страхування мають установлюватися нормативи за виплатами і збитковістю страхових сум. Усі відхилення повинні аналізуватися (як позитивні, так і негативні), після чого приймаються управлінські рішення [2].

Важливим для процесу управління є те, у який спосіб приймаються рішення в компанії та якою є її управлінська структура. Наприклад, у великих страхових компаніях, що працюють за західними технологіями, в управлінській структурі обов'язково існує відділ андеррайтингу.

Фінансова безпека страхової компанії – це здатність страховика виконувати прийняті на себе страхові та інші зобов'язання за умови виваженого і оптимального підходу до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль, оперативно реагувати на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення, забезпечувати баланс фінансових інтересів страховика.

Фінансова безпека є ширшим поняттям, ніж фінансова стійкість, фінансова надійність і платоспроможність. Ряд науковців вважають, що за відповідного безпечного стану страхової компанії не можна говорити про її фінансово стійкий та платоспроможний стан. Однак, таке твердження є досить дискусійним, оскільки страхова компанія може бути платоспроможною у короткостроковому періоді та фінансово стійкою у середньостроковому, не досягаючи безпечного рівня функціонування у довгостроковому періоді. Дійсно, фінансова стійкість та платоспроможність страховика мають значний вплив на її фінансову безпеку, однак це різні за змістом і суттю поняття. Саме тому поняття фінансової безпеки страховика має право на самостійне існування і дослідження як окрема категорія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акулов М. Г. Механізм підтримки фінансової безпеки страхових компаній. *Регіональна бізнес-економіка та управління* : науковий виробничо-практичний журнал. 2016. № 4. С. 44–52.

2. Тимощенко К. Функціонально-орієнтований підхід до забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. *Актуальні проблеми економіки.* 2015. № 6. С. 54–61.

3. Ткаченко Н. В. Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії. *Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ. Серія: економічна.* 2011. № 1. С. 155–163.

УДК 330.341.1

Чийпеш Наталія;
Заєць Олексій,
здобувачі вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Дубина М. В.,
д-р екон. наук, професор, Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ХМАРНІ СЕРВІСИ В ДІЯЛЬНІСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Хмарні сервіси або просто хмара лежать в основі цифрової трансформації для багатьох галузей. Зважаючи на важливість швидшої обробки все більших обсягів даних та бажання забезпечити більший доступ до статистичних даних між установами, посилилась необхідність використання хмар.

Хмарні сервіси – це потужний інструмент, який дозволяє накопичувати, інтегрувати та аналізувати всі свої дані одночасно, незалежно від їх джерела, типу, розміру чи формату. Хмара дає можливість установі генерувати інформацію, що необхідна для виконання широкого кола бізнес-завдань, для виявлення нових потенційних джерел доходу, дозволяє точніше прогнозувати результати на основі великих обсягів статистичних даних, швидше реагувати на зміни ринку та завжди бути на крок попереду конкурентів, як для виконання розрахунків, так і для підтримки операційних процесів [3].

Світовим лідером у галузі хмарних обчислень є Amazon Web Services. Станом на 2023 рік AWS, дочірня компанія Amazon, контролює 32% ринку, за нею йдуть Microsoft Azure – 20% та Google Cloud – 7%. Однак, найбільша частка ринку хмарних сервісів припадає на категорію «Інші провайдери», а AWS посідає друге місце з наступним найбільшим відсотком [1].

Хмарні сервіси в діяльності кредитних установ можуть використовуватися для різних цілей, а саме:

1. Хмарне зберігання даних. Кредитні установи можуть використовувати хмарні служби для зберігання даних, зокрема інформації

про клієнтів, даних про транзакції та іншої конфіденційної інформації. Це дозволяє забезпечити надійність і доступність даних, а також захистити їх від втрати або пошкодження;

2. Хмарні рішення для аналітики. Кредитні установи можуть використовувати хмарні сервіси для аналізу даних і отримання корисної інформації про своїх клієнтів, ринок, кредитний портфель тощо. Це додатково покращить кредитування, управління ризиками та маркетингові стратегії;

3. Хмарні платіжні системи. Кредитні установи можуть використовувати хмарні платіжні системи для обробки транзакцій і забезпечення безпеки платежів. Це дозволяє швидко та ефективно здійснювати платіжні операції та знижує ризик шахрайства;

4. Хмарні CRM-системи. Кредитні установи можуть використовувати хмарні системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) для ведення бази даних клієнтів, відстеження комунікацій з клієнтами, управління продажами та іншими аспектами взаємодії з клієнтами;

5. Хмарні системи безпеки. Кредитні установи можуть використовувати хмарні системи для забезпечення кібербезпеки, виявлення та запобігання кібератакам, моніторингу загроз і захисту конфіденційної інформації [2].

Використання хмарних сервісів дозволяє кредитним установам забезпечити більшу ефективність, безпеку та гнучкість вашої діяльності, що відповідає сучасним вимогам та забезпечує задоволеність клієнтів.

Перевагами використання хмарних сервісів у діяльності кредитних установ є легкий доступ до можливостей обробки на вимогу, постійно розвивається підґрунтя для створення інноваційних рішень, автоматизація процесів для покращення взаємодії з клієнтами, гнучкість масштабування для включення додаткових програм і баз даних, гнучкість для швидкої та безпечної оптимізації продуктів і послуг, підключені набори даних, що дають змогу глибше розуміти та приймати кращі рішення, підвищена стійкість до фізичних відключень і збоїв у роботі [4].

Таким чином, хмарні технології стали основною платформою для впровадження нових продуктів і пропозицій, необхідних для сприяння залучення клієнтів. Застосовуючи хмарні технології кредитні установи можуть отримати вищий рівень захисту даних, аварійне відновлення, менші поточні операційні витрати, оскільки немає необхідності в великих інвестиціях в нове обладнання та програмне забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дев'ять фактів про хмарні сервіси. URL : https://training.epam.ua/ua/blog/559

2. Про використання банками України хмарних послуг в умовах воєнного стану. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-vikoristannya-bankami-ukrayini-hmarnih-poslug-v-umovah-voyennogo-stanu

3. Cloud Computing in Banking: Challenges, Benefits, and Solutions. URL : https://www.compatibl.com/insights/cloud-computing-in-banking-2022/

4. Cloud Computing in Banking. URL : https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2017/07/Cloud_Computing_in_Banking.pdf

УДК 336

Шевчук Альона,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня;*
Нікольчук Юлія,
*канд. екон. наук, доцент,
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний
інститут,
м. Хмельницький, Україна*

БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ: ПОНЯТТЯ, ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ

Одним із основних видів банківського бізнесу, який забезпечує банківським установам найбільшу частину їхніх доходів, є кредитні операції. Надані кредити складають більшу частину банківських активів, а процентні доходи і витрати, пов’язані із формуванням резервів під кредити, є факторами, які визначають рівень прибутковості банку.

В сучасних умовах господарювання за суб'єктами кредитних відносин розрізняють різні види кредитів (рис. 1).

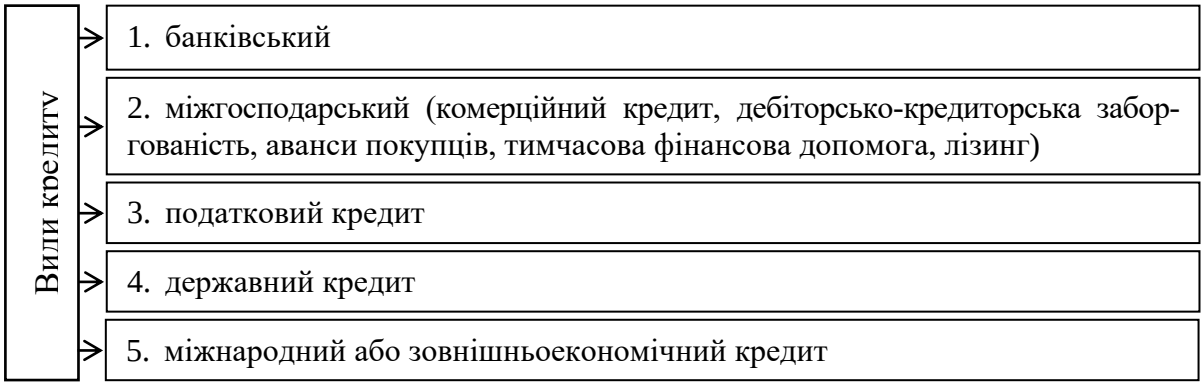

Рисунок 1 – Види кредиту [2, с. 67]

Однак серед вищеперерахованих саме банківський вважається провідною формою кредиту. Авторами найбільш ґрунтовного визначення банківського кредиту, на нашу думку, є Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П., які у своєму підручнику пропонують розглядати це поняття в широкому та вузькому розумінні (рис. 2).

Банківський кредит виконує важливу економічну роль, оскільки:

– сприяє забезпеченню безперервності відтворювального процесу і його розширенню;

– забезпечує прискорення оборотності оборотних коштів;

– сприяє економії витрат обігу;

– використовується для вирішення важливих соціально-економічних завдань;

– сприяє зміцненню та розвитку зовнішньоекономічних відносин;

– забезпечує впровадження досягнень науки і техніки у виробництво [1, с. 15].

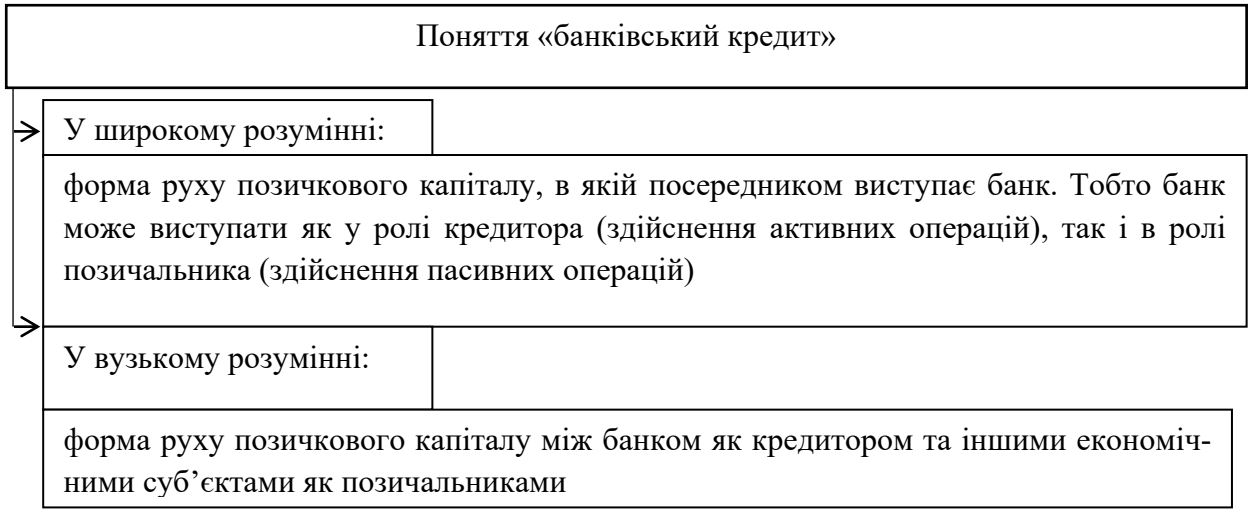

Рисунок 2 – Сутність поняття «банківський кредит» [2, с. 73]

Значення банківського кредиту проявляється в його функціях (рис. 3).

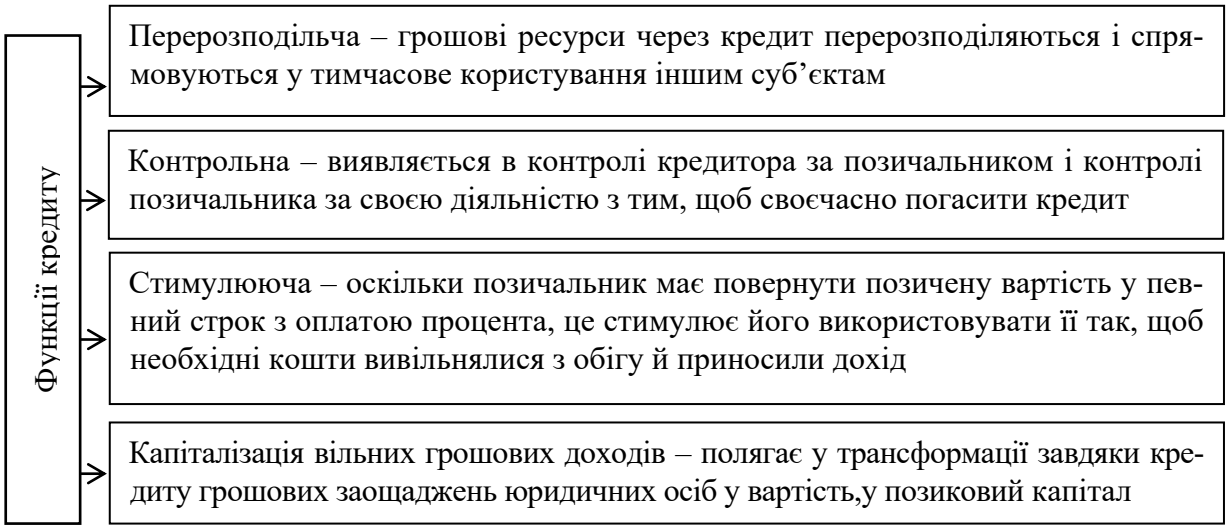

Рисунок 3 – Функції банківського кредиту [3, с. 276]

До особливостей банківських кредитів можна віднести:

1) банківські установи оперують залученими ресурсами. Тобто, позичивши гроші від одних суб'єктів, вони перерозподіляють їх, надаючи позики іншим;

2) банки надають у позику кошти, вкладені в них економічними суб'єктами на поточні чи депозитні рахунки;

3) кошти, які банки надають у кредит, – це не просто гроші, а гроші як капітал. Тобто позичальник повинен ними скористатися так, щоб не тільки повернути позичену суму кредитору та сплатити процент за кредитом, але й від вкладення коштів отримати прибуток [1, с. 109].

Отже, найбільш поширеною на сьогодні формою кредиту є банківський кредит, за якого одним із суб'єктів відносин виступає банківська установа в ролі або позичальника, або кредитора. Банківський кредит відіграє важливу роль для економіки будь-якої країни, адже акумулюючи тимчасово вільні кошти у суб'єктів, які мають їх в надлишку, забезпечує їх перерозподіл та розміщення серед суб'єктів, які мають потребу в них. В процесі здійснення кредитних операцій на сьогодні комерційні банки виступають в більшості випадків не в ролі безпосередніх кредиторів, а в ролі посередників між власниками заощаджень, розміщених в банках, і позичальниками грошових коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.

2. Дученко М. М., Єрешко Ю. О., Шевчук О. А. Гроші та кредит : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 108 с.

3. Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

УДК 336.6

Швець Сабіна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Дем'яненко І. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан макроекономічного та політичного середовища діяльності підприємств визначається початком у лютому 2022 р. воєнних дій на території України, що знижує потенціал підприємств для самостійного стійкого економічного зростання, в тому числі знижує потенціал забезпечення та ефективного управління фінансовою безпекою підприємств. Істотно збільшуються фінансові ризики підприємств, знищуються виробничі потужності, а з ними і знижується фінансова безпека підприємств. Відповіддю на ці виклики має стати застосування найактивніших методів і способів управління фінансовою безпекою підприємств, в тому числі підприємств, що мають стратегічне значення або забезпечують продовольчу безпеку в державі.

Здатність підприємств вчасно та адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози, ефективно управляти внутрішніми загрозами, розробка заходів щодо зменшення їхнього впливу є запорукою успішного функціонування на ринку. Існування ефективної системи заходів забезпечення фінансової безпеки, яка забезпечить захист підприємства від загроз є однією із найважливіших умов забезпечення стійкого зростання підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності.

На думку Пойда-Носик Н., Черленяк І., управління фінансовою безпекою підприємства можна розглядати «як систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із за-

безпеченням захисту пріоритетних фінансових інтересів суб'єкта фінансових відносин від зовнішніх і внутрішніх загроз та спрямованих на створення умов для стабільного розвитку у майбутньому періоді» [1, с. 60].

Важливою складовою системи управління фінансовою безпекою є формування адекватного механізму управління фінансовою безпекою, основні компоненти якого зображені на рис. 1.

Метою управління фінансовою безпекою підприємства може бути «гарантія стабільного фінансового стану підприємства на сучасному етапі часу та високого фінансового потенціалу розвитку у майбутньому» [1, с. 60] або «головну ціль, яка полягає в забезпеченні максимально ефективного та стійкого функціонування суб'єкта, що господарює» [2, с. 140].

На нашу думку, мета управління фінансовою безпекою підприємства повинна варіюватися залежно від фактичного стану фінансової безпеки та фінансового стану, проте кінцевий результат впровадження управління фінансовою безпекою є формування безпечного фінансового стану, що дозволить забезпечити діяльність у поточному періоді та сформує перспективи для розвитку у середньо- та довгостроковому періоді незважаючи на вплив реальних та потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз і ризиків. Мета управління фінансовою безпекою нерозривно пов'язана з мінімізацією негативного впливу наявних ризиків та моніторинг і недопущення негативного впливу потенційних ризиків.

Рисунок 1 – Основні компоненти управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело : побудовано за [1, с. 60].

Фінансові ризики – є одним з об'єктів управління фінансовою безпекою. Вважаємо, що фінансова безпека підприємства пов'язана з фінансовим станом підприємства, тому, об'єктами управління фінансовою безпекою може бути рівень ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності та ін., відповідно, вторинний рівень управління фінансовою безпекою формує вторинний перелік об'єктів управління фінансовою безпекою:

– за напрямом ліквідності: оборотний капітал, грошові кошти, запаси та поточні зобов'язання,

– за напрямом фінансової стійкості: власний капітал та його складові, довгострокові та поточні зобов'язання, співвідношення строків сплати боргових зобов'язань та надходження власного капіталу, структура капіталу, його середня вартість тощо,

– за напрямом рентабельності: собівартість, валовий прибуток, фінансовий результат за видами діяльності, чистий фінансовий результат,

– за напрямом ділової активності: доходи від реалізації продукції, асортимент та ціни продукції,

– додатково: ринкова вартість підприємства, котирування акцій, рівень дивідендних виплат, рівень податкового навантаження тощо.

Критеріями управління фінансовою безпекою підприємства є «значення індикаторів, що кількісно визначають стабільність фінансового стану, здатність до розвитку та рівень фінансових ризиків; відсутність корпоративних конфліктів та ступінь гармонізації фінансових інтересів» [1, с. 61].

До функцій суб'єктів управління фінансовою безпекою належать загальні функції управління (планування і прогнозування; облік і контроль; організація і регулювання; мотивація та стимулювання) та спеціальні:

- аналіз рівня фінансової безпеки підприємства;

- постійний моніторинг і аналіз умов, чинників, загроз та індикаторів фінансової безпеки;

- планування комплексу управлінських заходів і дій для забезпечення фінансової безпеки підприємства,

- мотивація прийняття ефективних, результативних управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства,

- контроль за реалізацією прийнятих управлінських рішень у сфері фінансової безпеки підприємства.

Управління фінансовою безпекою підприємства можна розглядати як систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням фінансових інтересів суб'єкта фінансових відносин від зовнішніх і внутрішніх загроз та спрямованих на створення умов для сталого розвитку у майбутньому. Основні принципи управління фінансовою безпекою підприємства: системність та комплексний характер управлінських рішень; інтегрованість із загальною системою управління підприємством та економічною безпекою підприємства; спрямованість на стратегічні цілі фінансово-економічного розвитку підприємства та узгодженість з потребами сталого розвитку підприємства; безперервність (неперервність); оперативність; варіативність; ефективність та результативність управлінських рішень; плановість; законність; стимулювання та відповідальність суб'єктів управління фінансовою безпекою (уповноважений персонал і керівництво).

Методичні підходи аналізу фінансової безпеки підприємств відрізняються залежно від завдань проведення аналізу фінансового стану та нефінансових показників. Недоліком більшості підходів є обмеженість аналізу фінансової безпеки підприємств показниками ліквідності та фінансової стійкості, рідше – ділової активності та рентабельності. Оптимальним є підхід, що враховує аналіз ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності (ефективності), ділової активності, боргового навантаження, податкового навантаження та формує агрегований індекс фінансової безпеки. Основа оцінки рівня фінансового ризику підприємства – це економіко-статистичні методи, які передбачають вивчення статистики фінансових показників за попередні періоди. До основних показників фінансового ризику відносять дисперсію та середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пойда-Носик Н. Н., Черленяк І. І. Управління фінансовою безпекою на макро- та мікрорівнях: теоретико-методологічні засади. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2021. № 1(57). С. 59–67.

2. Товпик Д. В. Дем'янчук О. І. Теоретичні положення фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства. *Modern Economics.* 2022. № 36. С. 137–142.

УДК 330:336

Яременко Юлія,
здобувачка вищої освіти (бакалаврського рівня);
Пащенко Оксана,
канд. екон. наук, доцент;
Жарікова Олена,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Фінансові ресурси домогосподарств є складовою частиною фінансової системи країни і мають вагомий вплив на економічний потенціал адже члени домогосподарств активно беруть участь у різних сферах фінансових відносин. Також домогосподарства є джерелом поповнення бюджетів та державних цільових фондів, виступають джерелом внутрішніх інвестицій країни, впливають на соціально-економічну стабільність суспільства.

Багато науковців визначають, що фінансові ресурси домогосподарства – це сукупність грошових засобів, що надходять за рахунок розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту та інших фінансових джерел, використання яких направлено на виконання зобов'язань і формування заощаджень. Розрізняють власні і залучені грошові кошти, які являються фінансовими ресурсами домогосподарства, можуть перебувати в його розпорядженні та призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення різних виробничих і споживчих витрат. Вони включають: грошові доходи, вартість продукції з особистого підсобного господарства, пільги і субсидії, інші надходження [1].

Показником результативності економіки країни, добробуту населення в ній, є показник реального ВВП на душу населення. Так, у 2022 р. даний показник становив 4 834 дол. США у розрахунку на одну душу населення, що на 2194 дол. США більше, ніж у 2017 році.

Але слід зауважити, що не дивлячись на загальний зріст показника ВВП в України, загального підвищення добробуту населення не спостерігається через інфляційні процеси у країні. Найбільшу питому вагу в сукупних ресурсах домогосподарств України займає заробітна плата – 54,4% у 2018 р. до 59,8% у 2021 році. Незважаючи на підвищення показників у країні не забезпечується достатній рівень добробуту населення частка заробітної плати у доходах домогосподарств у середньому становить 57,6%, натомість в європейських країнах цей показник сягає в середньому 75 відсотки. У 2022 р. середньомісячна заробітна плата становила 14859 грн, що на 6% перевищує 2021 р., проте в реальному вимірі середні зарплати скоротилися приблизно на 12 відсотків. Загалом за період 2018-2021 рр. спостерігалось збільшення заробітної плати у домогосподарствах понад 60 відсотків. Індекс реальної зарплати знизився від 118,9 у 2017 р. до 112,0% у 2021 році. Друге місце в сукупних ресурсах населення становить соціальна допомога (пенсії, стипендії тощо) – 19,8% у 2021 році. Це свідчить про надмірну поширеність утриманських настроїв у громадян [2], коли мільйони домогосподарств не відчувають потреби у праці, а покладаються на соціальні виплати від держави.

Фінансові ресурси домогосподарств визначають як доходи і витрати, що матеріально відображають фінансові відносини домашніх господарств з іншими суб'єктами економічної діяльності. До основних витрат домогосподарств відносять витрати на: харчування, житло і комунальні послуги, одяг і взуття, побутові речі, меблі, техніка, медичне обслуговування, освіта, культура та відпочинок. Протягом 2017-2021 рр. зменшилися витрати на продовольчі товари від 51% до 48,9%, зросли витрати на непродовольчі витрати від 41,9 % до 42,4 % [3,4,5] та витрати на неспоживчі товари і послуги від 7,1% до 8,7%. У складі непродовольчих товарів найбільше припадає на оплату послуг ЖКГ (22,8% у 2021 р.), тому доцільно запобігати необґрунтованому підвищенню цін (через вияви монопольної поведінки та недобросовісної конкуренції, зокрема природних монополістів – постачальників послуг комунальної сфери), використання спекулятивного ціноутворення [2].

Формування доходів і витрат обумовлюють вплив на показники рівня бідності. У 2020 р. доходи нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму отримували 0,6 млн (1,6%) громадян України, що більше, ніж у 2019 році (0,4 млн осіб, 1,1%). Розмір мінімуму

становив 2078,4 гривень на місяць. У 2022 р. в Україні рівень бідності зріс з 5,5% до 24,2%, а за межею бідності опинилося ще 7,1 мільйона людей. Рівень бідності в Україні у 2022 р. сягнув 70% за національним рівнем бідності. У 2021 р. цей показник становив 18 відсотків. У програмі розвитку ООН розглядають чотири можливі сценарії, за найгіршим з яких рівень тих, хто живе за межею бідності, та тих, хто може перетнути межу бідності, може сягнути 90,5 відсотки. З цих 90,5%, за найгіршим сценарієм ООН, за межею бідності опиниться 28%, а можуть перетнути межу бідності 62,5 відсотки. До війни за оцінкою ООН за межею бідності жили 2% населення України, а могли перетнути межу бідності 43,4 відсотки. Згідно з трьома іншими сценаріями ООН, рівень тих, хто живе за межею бідності, та тих, хто може перетнути межу бідності, може становити 53,8% (4,2% за межею бідності та 49,7% – можуть перетнути межу), 60,9% (6,4% і 54,5% відповідно) або 64,5% (9% і 55,5%) [6]. При цьому міжнародний показник бідності – $5,5/день (для тих, хто може перетнути межу бідності – від $5,5 до 13/день).

Отже, найважливішими умовами успіху у формуванні і використанні фінансові ресурси домогосподарств є аналіз їх доходів та витрат. Останнім часом майже не відбулося позитивних змін у структурі загальних доходів населення, а саме збільшення питомої ваги оплати праці, пенсійних виплат, доходів від підприємництва. Але загальний рівень доходів є низьким і причиною цього є низька оплата праці. Зменшення зареєстрованих доходів від найманої праці змушує більшість домогосподарств приховувати свої доходи, що ускладнює рівень життя домогосподарств. Останнім часом видатки на оплату праці зросли, але це пов'язано із підвищенням цін і тарифів на них. Населення країни розуміє, що його добробут залежить від їх самих, не сподіваючись на допомогу держави. Водночас держава має визначити напрями державної політики щодо покращення якості життя та добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрій С. І. Фінанси домогосподарств: теоретичні підходи до трактування сутності. *Фінанси України*. 2008. № 8. С. 3–10.

2. Логвінська С. І., Волохова М. П., Коцюрубенко Г. М. Фінансові ресурси домогосподарств – запорука сталої фінансової ситеми України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/1. С. 15–19.

3. Пащенко О. В., Жарікова О. Б. Доходи як один із факторів добробуту населення України: сучасний стан. *Біоекономіка та аграрний бізнес.* 2022. Том 13, № 2.

4. Пащенко О., Жарікова О. Методичні засади аналізу витрат домогосподарств України. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, № 3.

5. Герасимчук Н., Пащенко О., Жарікова О. Доходи та витрати сільського населення та їх вплив на рівень життя. *Економіка і управління бізнесом.* 2023. Том 14, № 4.

6. Маніпуляція: Світовий банк і ООН «сперечаються», скільки бідних буде в Україні до кінця 2022 року – 70 чи 90 %. URL : oxukraine.org/manipulyatsiya-svitovyj-ban

СЕКЦІЯ 4
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

УДК 336.1

Білошицький Андрій,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Війна, розв'язана росією проти України, суттєво вплинула на всі аспекти життя країни, включаючи корпоративні фінанси. Багато підприємств змушені були призупинити свою діяльність, інші – істотно скоротити обсяги виробництва. Це призвело до значного зниження доходів та зростання витрат, що негативно вплинуло на фінансовий стан компаній.

Виходячи з цього, можна виділити такі особливості розвитку корпоративних фінансів України в сучасних умовах [1].

По перше – це зниження доходів. Багато підприємств втратили значну частину своїх клієнтів та ринків збуту через війну. Це призвело до різкого зниження доходів, що негативно вплинуло на їх фінансову стійкість.

Друге, на що варто звернути увагу – це зростання витрат. Війна спричинила значне зростання витрат для підприємств. Це пов'язано з підвищенням цін на енергоресурси, сировину, матеріали, а також з необхідністю евакуації та релокації бізнесу.

Третє, але одне з найважливіших – це обмеження доступу до капіталу. Війна значно ускладнила доступ до капіталу для українських підприємств. Банки стали більш обережними у кредитуванні, а інвестори – у вкладенні коштів [2].

Останнє у наведеному переліку, але не в реальному житті – це зниження інвестиційної привабливості. Війна значно знизила інвестиційну привабливість України. Це пов'язано з високими ризиками, пов'язаними з воєнними діями, а також з невизначеністю щодо майбутнього країни.

Перспективи розвитку корпоративних фінансів в Україні значною мірою залежать від ходу війни та її наслідків. Проте, вже зараз можна виділити деякі ключові фактори, які впливатимуть на цю сферу [3]:

1. Відновлення економіки. Після закінчення війни українська економіка потребуватиме значного відновлення. Це потребуватиме значних інвестицій, як з боку держави, так і з боку приватного сектору.

2. Підтримка з боку міжнародних партнерів. Міжнародні партнери України вже зараз надають значну фінансову допомогу країні. Ця допомога буде відігравати важливу роль у відновленні економіки та розвитку корпоративних фінансів.

3. Реформи. Війна показала необхідність проведення реформ в Україні, включаючи реформи у сфері корпоративного управління та фінансового регулювання. Ці реформи допоможуть покращити інвестиційний клімат та стимулювати розвиток корпоративних фінансів.

На основі досліджень можна запропонувати такі рекомендації щодо відновлення стану корпоративних фінансів сьогодення:

Підтримка малого та середнього бізнесу. Малий та середній бізнес є основою української економіки. Тому важливо надавати йому всебічну підтримку, включаючи фінансову, для того, щоб він міг відновити свою роботу після війни.

Стимулювання інвестицій. Для стимулювання інвестицій в українську економіку необхідно покращити інвестиційний клімат. Це можна зробити шляхом проведення реформ, які зроблять Україну більш привабливою для інвесторів.

Розвиток інфраструктури. Війна значно пошкодила інфраструктуру України. Тому важливо її відновити та модернізувати. Це допоможе покращити умови для ведення бізнесу та стимулювати економічне зростання.

Війна в Україні суттєво вплинула на корпоративні фінанси країни. Проте, після закінчення війни українська економіка має шанс на відновлення та розвиток. Цьому сприятимуть значні інвестиції, підтримка з боку міжнародних партнерів та проведення реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни / Українська правда. 2023. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/

2. Григоренко Є., Шніцер М. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження / Forbes. 2022. URL : https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501

3. Офіційний портал НБУ. Стратегія розвитку фінансового сектору України 2023. URL : file:///C:/Users/vladymyr/Downloads/Strategy_finsector_NBU%20(1).pdf

УДК 33.336.711

Безкровний Вадим,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Жарікова О. Б.,
канд. екон. наук, доцент, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ: ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Одним із пріоритетів у боротьбі з глобальним потеплінням у світі є перехід на відновлювальні джерела енергії. Війна в Україні стимулює перехід на зелену енергетику. Активний розвиток подій відбувся після підписання Паризької кліматичної угоди в 2015 році. 2022 року Європейський Союз вперше отримав більше енергії з відновлюваних джерел, ніж від спалювання газу, що дозволило заощадити близько 10 млрд євро на закупівлі «блакитного палива». На сонячну та вітрову енергетику припало близько 22 % виробленої електроенергії, що є рекордним показником. Спалювання ж газу дало приблизно 20 % [1, 2, 3].

Після повномасштабного вторгнення в Україну та через відмову від російського газу Європа наразі сконцетрована наразі на швидкому скороченні попиту на нього. Політичною відповіддю Європи на вторгнення Росії в Україну у 2022 році було прискорення переходу на електроенергію. Нині зосереджено увагу на швидкому скороченні попиту на газ одночасно з поступовою відмовою від вугілля. На шляху до масштабного розширення чистої енергії у 2022 році вітер і сонце виробили рекордну п’яту частину електроенергії в ЄС (22 %), вперше обігнавши викопний газ (20 %) і залишившись вище, ніж вугільна енергія (16 %) [1, 2, 3].

Однак відхід від викопного палива було призупинено подвійною кризою в європейській електроенергетичній системі в 2022 році. Посуха, яка трапилася один раз на 500 років у Європі, призвела до найнижчого рівня виробництва гідроенергетики принаймні з 2000 року, і були широко поширені несподівані французькі ядерні збої саме тоді, коли німецькі атомні блоки закривалися. Це створило великий розрив у 185 ТВт-год у виробництві, що дорівнює 7% від загального попиту на електроенергію в Європі у 2022 році [1, 2, 3].

П’ять шостих розриву було компенсовано збільшенням вітрової та сонячної генерації та падінням попиту на електроенергію.

Але решта, шоста частка, була зорієнтована на збільшення викопного покоління. Оскільки вугілля було менш дорогим, ніж газ, на вугілля припадає більша частина збільшення, яке зросло на 7% (+28 ТВт-год) у 2022 році порівняно з 2021 роком. У результаті викиди в енергетичному секторі ЄС зросли на 3,9% (+26 МтСО2) у 2022 порівняно з 2021 роком. Виробництво газу майже не змінилося (+0,8%), а оскільки газ уже був дорожчим за вугілля у 2021 році, подальшого переходу з газу на вугілля у 2022 році не було.

У контексті зростання не було суттєвим: вугільна енергетика зросла лише на 1,5 відсоткових пункти та виробляла 16% електроенергії в ЄС у 2022 році, залишаючись нижче рівня 2018 року. Зростання виробництва вугілля в ЄС на 28 ТВт-год додало лише 0,3% до світового виробництва вугілля.

Вся територія нашої країни придатна для розташування сонячних електростанцій. Показники інсоляції (кількість сонячної енергії, що досягає поверхні землі) в Україні вищі, ніж у Німеччині – провідній країні Євросоюзу з сонячної генерації [1, 2, 3].

Найсприятливішими сьогодні є південні регіони: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, частина Донецької області та Крим. Тут сконцентровано понад 60% промислових сонячних електростанцій.

На кінець 2021 року, тобто до початку повномасштабної війни, сумарна потужність сонячних електростанцій в Україні складала 6 320 МВт.

За різними оцінками, понад 30% сонячних електростанцій на тимчасово окупованих територіях складають приблизно 1120-1500 МВт встановленої потужності, зазнали руйнувань. Крім того, зруйновано більш як 25% непромислових (приватних) СЕС [1, 2, 3].

Найбільше постраждала Харківська область, тут знищено понад 100% генерувальних потужностей. До широкомасштабного вторгнення росіян її потужність складала 64 МВт – це третя найбільша сонячна електростанція в Україні [1, 2, 3].

За оцінкою міністра енергетики до кінця жовтня 2022 року з експлуатації довелося вивести 45-50% сонячних електростанцій. Важливо зазначити, що є і позитивний бік: війна росії проти України змусила громади прискорити зелену трансформацію на локальному рівні.

Сонячна енергетика - дає можливість якнайшвидше побудувати нові потужності генерації. Зараз громади, муніципалітети з усіх регіонів України звертаються до Асоціації з проханням допомогти реалізувати проєкти сонячних електростанцій, або знайти під це інвестиції. Коли централізована мережа не працює, то в громадах, де є сонячні станції, електроенергія є автономною. Зелена енергетика - це нова енергетична реальність [1, 2, 3].

Отже, наразі у Херсонській, Харківській і Миколаївській областях відновлюють промислові та домашні сонячні електростанції. Також у СЕС вкладається бізнес. Згенеровану електроенергію підприємства не продаватимуть за зеленим тарифом іншим споживачам, а використовуватимуть для власних потреб. Така собі страховка від ракетних обстрілів і зростання цін на енергію. Окрім того, власна зелена генерація робитиме продукцію підприємств конкурентнішою на європейських ринках, адже в Європі очікується впровадження податку на вуглецевий слід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська правда. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/12/686934/

2. Економічна правда. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/12/686934/

3. Сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/

УДК 336.64

Тяжина Анжела,
здобувачка вищої освіти третього (наукового) рівня;
Гудзь Олена,
д-р екон. наук, професор,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій,
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ ТА ІНСТРУМЕНТІВ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ Й ПРОБЛЕМИ

Актуальність використання нових цифрових рішень та інструментів щодо управління корпоративними фінансами у сучасному бізнес-середовищі пояснюється тим, що забезпечується висока точність та надійність фінансової інформації, фінансових звітів, аналізу фінансових даних, є можливість автоматизувати багато рутинних операцій, (облік фінансових транзакцій, ведення звітів, розрахунок податків тощо), що дозволяє прискорити процеси, знизити кількість помилок та оптимізувати використання часу й ресурсів, вони дозволяють ефективно зберігати фінансові дані та мати до них доступ у будь-який час та з будь-якого пристрою, що полегшує обмін інформацією між різними підрозділами компанії, а також сприяє забезпеченню безпеки даних. Тобто, використання нових цифрових рішень та інструментів для управління корпоративними фінансами допомагає компаніям підвищити ефективність та автоматизацію процесів, точність та надійність управління фінансами, знизити витрати, розширити доступ до ресурсів, підвищити безпеку, а також покращити аналітику та прогнозування, отримати більш детальну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Тому проблеми розвитку корпоративних фінансів з використання нових цифрових рішень та інструментів привертають увагу багатьох дослідників, особливо слід відмітити праці: Н. Брюховецької, Н. Давиденко, О. Десятнюк, І. Васильчук, ІА. Крисоватого, О. Сохацької та інших.

Підтримуємо позицію Н. Давиденко, що „на тлі війни, українські компанії, що розвиваються, намагаються входити в нову реальність та працювати з наслідками, гарантуючи безпеку своїх співробітників, передаючи операції на аутсорсинг та продовжують функціонувати" [1]. А, для розвитку корпоративних фінансів доцільно використовувати наступні цифрові рішення та інструменти:

фінансові управлінські системи (Enterprise Resource Planning – ERP), що дозволяють ефективно управляти фінансовими операціями, включаючи облік операцій, фінансову звітність, бюджетування та прогнозування;

хмарні обчислення, які надають можливість зберігати та обробляювати великі обсяги фінансових даних, забезпечуючи доступ до них з будь-якого пристрою та місця;

фінансові аналітичні системи (ROI, EBITDA тощо), які допомагають аналізувати фінансові дані, проводити прогнозування та визначати ключові показники ефективності;

електронні платежі та банківські системи, що забезпечують швидке та безпечне проведення фінансових операцій, включаючи платежі, перекази та управління корпоративними рахунками;

бізнес-аналітика та Business Intelligence (BI) системи, що надають можливість аналізувати та візуалізувати фінансові дані для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

роботизація процесів та штучний інтелект, що допомагають автоматизувати рутинні фінансові процеси, такі як облік операцій та складання звітності, тим самим зменшуючи ймовірність помилок та підвищуючи ефективність;

мобільні додатки, які забезпечують доступ до фінансових даних та переказів з мобільних пристроїв, спрощуючи роботу та забезпечуючи зручність користувачам.

Водночас, потрібно зважати, що при впровадженні цифрових рішень та інструментів в систему корпоративних фінансів можуть виникнути наступні проблеми:

підвищуються ризики витоку даних, хакерські атаки або зловживання доступом до фінансової інформації, що може спричинити фінансові втрати;

вимагає використання нового програмного забезпечення, що може призвести до збоїв в роботі системи або неправильної обробки фінансових транзакцій;

якщо персонал не достатньо компетентний, це може призвести до помилок при обробці фінансових операцій або неадекватного використання цифрових інструментів;

відсутність повного автоматизованого процесу зумовлює необхідність використання ручних процесів що може призвести до зайвого часу та помилок в обробці фінансової інформації;

при необхідності закупки інфраструктури, програмного забезпечення або найму фахівців зростають витрати;

генерується велика кількість даних, але якщо ці дані не використовуються належним чином, вони можуть бути малоцінними для прийняття обґрунтованих фінансових рішень.

Світовий досвід повоєнного відновлення країн доводить [2], що інвестиції у нові цифрові рішення, інструменти та „технологічні зміни сприяли розвитку певних індустрій, які стали каталізатором збільшення продуктивності економічних суб'єктів та структурних зрушень, забезпечивши макроекономічну стабільність і зростання. Україна нині потребує таких трансформацій” [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Н., Волков А. Війна в Україні: криза інноваційних стартапів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-55

2. Крехівський О. В. Залежності та шляхи їх усунення: минуле, які перегукується із сучасністю. *Економіка і прогнозування.* 2023. № 1. С. 31–75. URL : https://doi.org/10.15407/eip2023.01.031

УДК 33.025:330.322]:338.432

Євчук Дмитро;
Терещук Дмитро,
здобувачі вищої освіти
третього(наукового) рівня
Науковий керівник:
Островська Н. С.,
д-р екон. наук, професор,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Украна

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Підприємства аграрного сектору в сучасних умовах господарювання стикаються з рядом викликів, які негативно позначаються як безпосередньо на розвитку галузі, так й економіки країни в цілому. Загострення проблеми внутрішньої та світової продовольчої безпеки особливо посилилося в період воєнного стану й зумовлено зменшенням посівних площ, погіршенням стану грунтів, утрудненням логістики, блокуванням ринків збуту аграрної продукції, імпортозалежністю галузі, руйнуванням інфраструктури агропромислового виробництва тощо [1].

Формування перспективної моделі конкурентоспроможного аграрного сектору вимагає зміни векторів аграрної політики та побудови адаптованих механізмів трансформації системи фінансової підтримки до умов сучасних викликів. На сьогодні, використання нових фінансових інструментів здатне розширювати можливості всіх без винятку сільськогосподарських підприємств щодо формування інвестиційних ресурсів.

Питанням застосування різних фінансових інструментів та активізації інвестиційних процесів в аграрному секторі приділяється увага з боку таких вчених як О.Д. Вовчак, Л.І. Гальків, М.Я. Демчишин, Ю.О. Лупенка, Т.В. Майорової, М.Ю. Манухіної, А.М. Михайлова, І.В. Таційй, В.В. Фещенка та ін.

Аналіз наукової літератури дозволив згрупувати фінансові інструменти формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору, розділивши їх на дві групи: внутрішні фінансові інструменти та зовнішні фінансові інструменти. Кожен із них характеризується низкою переваг та недоліків щодо їх застосування в якості джерела формування інвестиційних ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1 – Переваги та недоліки фінансових інструментів як джерела формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору

Переваги	Недоліки
1	2
Внутрішні фінансові інструменти	
Аграрні розписки	
Фінансування посівної під майбутній врожай; можливість, за погодженням із кредитором, часткового виконання зобов'язань	Задоволення вимог кредитора за рахунок будь-якого майна (у разі непередачі предмета застави); видавати можуть сільськогосподарські виробники, які є власниками або законними користувачами земельної ділянки
Лізингові послуги	
Доступ до потрібних активів без значного початкового капіталовкладення; зменшення фінансового навантаження на підприємство; легкість і швидкість укладання угоди	Обмеження використання активу за умовами угоди; висока вартість; відсутність права власності; ризик зміни умов лізингової угоди в майбутньому
Форварди	
Індивідуальний характер укладення контракту дозволяє хеджувати ризик визначення суми угоди і термінів; не стягуються додаткові комісійні; можливість встановлення ціни базового інструменту	Складність укладання угод в силу непередбачуваності цін на ринку сільгосппродукції; ризик втрати прибутку; валютний ризик; обмежені можливості реагування на ринкові зміни
Агрострахування	
Захист аграрних підприємств від фінансових втрат, пов'язаних з погодними умовами, природними катастрофами тощо; забезпечення стабільності	Обмеження щодо покриття ризиків та умов договору; складність визначення рівня страхового покриття та оцінки ризиків; висока вартість страхових полісів
Авальовані векселі	
Забезпечення додаткових гарантій погашення зобов'язань; нівелювання валютних ризиків; низька вартість обслуговування; можливість здійснювати реалізацію продукції у період максимально високих цін на неї	Низька ліквідність; високі витрати; регуляторні обмеження; залежність від рівня довіри до сторін, що підписують угоду

Продовження таблиці 1

1	2
Кредитування по програмних продуктах	
Швидкість отримання необхідних коштів; збільшення обсягу доступних ресурсів; розширення можливостей для інвестування	Високі відсоткові ставки; ризик неуспішного інвестування; збільшення фінансового тиску на підприємство в результаті неотримання очікуваних прибутків
Зовнішні фінансові інструменти	
Бонди	
Фіксована відсоткова ставка; зменшення залежності від банківських кредитів; додатковий ресурс для розширення бізнесу, впровадження нових технологій	Високий рейтинг кредитоспроможності; залежність від ринкових умов; високі витрати на емісію
Акредитиви	
Підвищення довіри між сторонами у торгівельних операціях; зменшення ризику невиконання фінансових зобов'язань; швидкість та ефективність процесу видачі акредитиву	Обмежена доступність; високі витрати; залежність від банку; обмеження гнучкості у фінансових операціях
Гарантії	
Покращення кредитної історії та поліпшення умов фінансування у майбутньому; зниження ризику невиконання зобов'язань	Високі витрати на комісійні та інші оплати; обмеження доступу до капіталу через високі вимоги до кредитоспроможності; складність процесу отримання
Факторинг	
Швидкий доступ до грошових коштів за невиплачені рахунки; зменшення ризику неплатежів; покращення ліквідності	Високі витрати; обмежена доступність через умови контрактів та кредитну історію; втрата контролю над клієнтами; залежність від фактора

Розглянуті фінансові інструменти виступають функціональним інструментарієм формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору. Прийняття рішення про вибір конкретного фінансового інструменту має здійснюватися на основі проведення ретельних оцінок потреби в додаткових коштах, наявних власних фінансових можливостей сільськогосподарських підприємств, а також врахування всіх ризиків в процесі його використання при здійсненні господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовенко Л. О. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL : http://surl.li/qkklc

2. Михайлов А. М. Фінансові інструменти формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 52–60. URL : http://surl.li/qkkke

3. Манухіна М. Ю., Тацій І. В. Досвід та перспективи використання похідних фінансових інструментів в аграрному секторі України. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2021. № 6. С. 28–34. URL : http://surl.li/qkkkt

УДК 330.1

Криворучко Юлія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В сучасному глобалізованому світі, де корпорації здійснюють діяльність на різних ринках та в умовах різноманітності економічних систем, актуальність щодо вивчення та застосування моделей корпоративного фінансового управління стає визначальною. Зростання міжнародної конкуренції, швидкі зміни на фінансових ринках та нестабільність економічного середовища ставлять перед компаніями необхідність адаптації своїх стратегій управління.

Загальні теоретичні та практичні положення стосовно моделей корпоративного фінансового управління в умовах глобалізації висвітлені в працях учених, таких як: Н. Волошко, О. Харун, З. Атаманчук та З. Макогін. Але питання впливу глобалізації на існуючі моделі корпоративного фінансового управління потребують більш глибокого дослідження.

Моделі корпоративного фінансового управління в умовах глобалізації виявляються ключовим інструментом в досягненні фінансової стійкості та успіху підприємства. Врахування міжнародних аспектів, ризиків та можливостей вимагає розробки ефективних стратегій, спрямованих на оптимізацію витрат, максимізацію прибутку та збереження стабільності у глобальному економічному середовищі [1].

Нині існує декілька моделей корпоративного фінансового управління, серед яких виділяються три основні, які можуть враховувати різні аспекти бізнесу та його фінансовий стан: японська; континентально-європейська (інсайдерська); англо-американська (аутсайдерська) [2].

Японська модель корпоративного управління відрізняється тим, що банківське фінансування та контроль, зокрема роль ключового банку як власника блокуючого пакету акцій, визначають її особливості. Найбільші японські корпорації утворюють довгострокові партнерські відносини з банками, щоб одержувати значні фінансові ресурси і, в той самий час, забезпечувати контроль над фінансовими потоками компанії [2].

Континентально-європейська модель корпоративного управління, яка переважно застосовується в країнах західної Європи, відзначається кількома особливостями: наявністю менш ліквідного фондового ринку; високою концентрацією акціонерного капіталу; довгостроковими цілями інвесторів.

Специфіка інсайдерської моделі корпоративного фінансового управління полягає у тому, що різні суб'єкти мають власні частки капіталу у корпорації. Ключовим механізмом перерозподілу вільних коштів в цьому підході є інвестування для створення нових підприємств за рахунок реінвестування отриманого прибутку. Цей процес веде до формування пірамідальних фінансово-промислових структур із значною кількістю рівнів, а також перехресного володіння акціями між компаніями-партнерами [2].

На відміну від вищезазначених моделей, у аутсайдерській моделі закладено беззаперечний пріоритет прав акціонерів, при цьому основний контроль здійснюється через ринок капіталів. Характеристики аутсайдерської моделі включають: висока розпорошеність акціонерного капіталу; короткострокові цілі інвесторів; наявність високоліквідного фондового ринку.

Управління такою моделлю здійснюється через активну роль ради директорів, яка відповідає за керівництво діяльністю компанії, гарантує захист прав акціонерів і впроваджує норми та принципи корпоративного управління. Ця модель відрізняється тим, що власниками капіталу є різноманітні інституційні та приватні інвестори, які залежать від управління компанією і беруть участь у формуванні капіталу через фондовий ринок. В даному контексті ця модель передбачає високий рівень прозорості корпоративного управління і надає зацікавленим сторонам вільний доступ до фінансової інформації [2].

Відповідно, завдяки розвитку технологій збільшується доступність інформації та можливості аналізу для прийняття фінансових рішень. Модерні моделі корпоративного фінансового управління

повинні використовувати дані та аналітику для ефективного прогнозування та управління фінансовими ризиками в глобальному середовищі. До того ж глобалізація підсилює взаємодію підприємств з різними стейкхолдерами. Моделі корпоративного фінансового управління повинні враховувати інтереси акціонерів, клієнтів, постачальників та інших груп, забезпечуючи збалансований підхід до управління фінансами [3].

Глобальна економіка також ставить перед підприємствами виклик у сфері корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Моделі фінансового управління повинні включати етичні аспекти та стратегії, щоб забезпечити довгостроковий успіх компанії та сприяти сталому розвитку.

Отже, моделі корпоративного фінансового управління в умовах глобалізації вимагають комплексного підходу, що враховує зміни в економічному, технологічному та соціальному середовищі. Лише ретельний аналіз та адаптація моделей до нових реалій забезпечать ефективне фінансове управління та стійкий успіх підприємства в умовах глобальної конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук З. А., Макогін З. Я. Моделі корпоративного управління: світовий досвід та проблеми формування в Україні в умовах сучасних викликів та загроз. *Економіка і організація управління*. 2022. № 2. С. 67–75.

2. Волошко Н. О. Корпоративне управління в умовах глобалізації міжнародних економічних відносин: модель становлення та розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 54–58.

3. Харун О. А. Розвиток корпоративного управління в умовах глобалізації. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2018. № 17. С. 49–55.

УДК 336

Мацука Вікторія,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів,
Маріупольський державний університет,
м. Маріуполь, Україна

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

Корпоративна організаційна форма зародилася в кінці 19 століття і була зумовлена розвитком і складністю промислового виробництва. Така форма розширює можливості залучення фінансових ресурсів і обмежує ступінь ризику, пов'язаного зі значними інвестиціями. У сучасній ринковій економіці бізнес відіграє ключову роль. Корпорації забезпечують 80-90% валового обороту господарства. Крім того, вони присутні майже в усіх секторах економіки. Деякі транснаціональні компанії мають бюджети, які можна порівняти з бюджетами малих європейських країн [1].

Крім того, найбільш повне визначення фінансової природи компанії дають її функції корпоративних фінансів. Розподільча функція дозволяє забезпечити формування початкового капіталу організації, а також виділити валовий внутрішній продукт і визначити його основні вартісні пропорції. Функція контролю допомагає забезпечити облік витрат організації та пов'язаного з ними фінансування. Інвестиційна функція дозволяє успішно розробляти інвестиційну політику організації та ефективно розподіляти її фінансові ресурси. Формуюча функція, як і розподільча, забезпечує процес формування організаційного капіталу на його старті. Функція можливості прийняття рішень дозволяє приймати рішення на основі аналізу конкретних фінансових стратегій організації [2].

Використання фінансових ресурсів здійснюється в процесі інвестиційно-виробничої діяльності. Тому вони постійно змінюються і можуть існувати тільки у вигляді грошових коштів у вигляді залишку на поточному рахунку організації.

Корпоративні фінанси в організації регулюються кількома принципами: зацікавленість, незалежність, самофінансування, відповідальність, резервність.

Метою корпоративних фінансів є забезпечення максимальної економічної вигоди від їх потоків. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

корпорація повинна постійно забезпечувати зростання рентабельності власного капіталу; корпорація повинна завжди гарантувати свою платоспроможність; повинна зберігати довгострокову платоспроможність; процес розширеного відтворення фінансовими засобами повинен здійснюватися всередині корпорації.

Характерною рисою корпоративних фінансів є наявність виробничих активів, функціональність яких визначається специфікою фінансових звітів.

Щоб остаточно зрозуміти корпоративні фінанси як інструмент управління бізнесом, необхідно розглянути методи управління та оцінити ефективність їх використання.

Кожна країна має свої механізми корпоративного управління. Це зумовлено національними особливостями та специфікою регіонів, у яких працюють транснаціональні компанії.

Корпоративні фінанси як окрема категорія виникли з розвитком транснаціональних корпорацій. Ця концепція, у свою чергу, сприяла розвитку фінансово-промислових груп, надаючи групі підприємств сприятливі умови та об’єднуючи фінансові ресурси для раціоналізації господарської діяльності.

Такі групи часто називають корпоративними. Вони створюються на добровільних засадах і дозволяють вступати в групи зацікавленим особам. З появою таких груп з’явилися такі організаційні можливості:

1. Забезпечення безперебійної взаємодії промислового, банківського та торгового капіталу;

2. Створення механізму спрощення процесу використання фінансового капіталу при впровадженні інноваційних технологій у виробництво;

3. Це дозволяє конкурувати з іноземними компаніями тощо.

Важливо розуміти, що корпоративні фінанси як інструмент управління будуть розділені на дві категорії на основі стратегічного планування та цілей. Це дозволяє керівництву транснаціональних компаній

або груп фінансової індустрії відокремлювати сфери управління та реформувати кожну сферу управління, не завдаючи шкоди іншим сферам управління, максимально заощаджуючи фінансові ресурси.

Перша категорія - це здійснення управлінської влади з точки зору теорії фірми.

Друга категорія виконує функцію управління, включаючи передбачення можливих результатів [3].

Отже, виходячи з вищесказаного, робимо висновок, що корпоративні фінанси певною мірою є інструментом управління бізнесом. Об'єктивність економічних категорій знаходить відображення у формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів. Все залежить від цілей його реалізації. Тому, говорячи про корпоративні фінанси як інструмент управління бізнесом, важливо зазначити, що цілісністю корпоративних фінансів не можна керувати окремо від інших сфер економічної діяльності. Це значною мірою безпосередньо пов'язано з тим, що структурні підрозділи організації якимось чином пов'язані один з одним, тому від дій одного з них може залежати позиція іншого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корпоративне управління : навчальний посібник [для студентів спеціальностей 073 «Менеджмент», 242 «Туризм» (усіх форм навчання)] / Балабаниць А. В., Горбашевська М. О., Кислова Л. А., Мацука В. М. Маріуполь : МДУ, 2019. 234 с. URL : https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1649/1/NP_Korp_upravlinnia.pdf

2. Гатаулліна Е., Клименко М. Ризикорієнтований менеджмент корпоративних підприємств у сачасних умовах. *Економіка та суспільство.* 2022. 44. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-18

3. Корпоративні фінанси. URL : https://www.ey.com/uk_ua/strategy-transactions/corporate-finance

УДК 336.012.324

Небесенко Анастасія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ПЕСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Корпоративні фінанси є важливою та невід'ємною частиною управління економікою і відіграють ключову роль у функціонуванні національної фінансової системи в умовах ринкової економіки. Це наука, що вивчає сукупність економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для того, щоб максимізувати ринкову вартість підприємств, також є основним джерелом поповнення бюджету, основою економічного розвитку суспільства й гарантом соціального рівня життя.

Метою корпоративних фінансів є максимізація вартості бізнесу шляхом планування та розподілу управлінських ресурсів, балансуючи між ризиком та прибутковістю [1].

Глобалізація та транснаціоналізація мають значний вплив на корпоративні фінанси, оскільки вони створюють нові можливості та виклики для компаній по всьому світу. До основних наслідків цих процесів для корпоративних фінансів можна віднести наступні:

1. Посилення конкуренції: глобалізація відкрила можливості для виходу на нові ринки, але вона також посилила конкуренцію, що вимагає ефективного використання фінансових ресурсів і стратегічного планування.

2. Зміна умов фінансування: підприємства мають доступ до різних джерел фінансування, таких як міжнародні кредитори й інвестори, які можуть змінити свої стратегії фінансування й управління ризиками.

3. Адаптація до потреб різноманітних ринків: Компанії повинні адаптувати свої фінансові стратегії відповідно до різних ринкових, культурних і нормативних умов.

4. Підвищені ризики: глобалізація збільшує ризики для бізнесу, такі як валютний ризик, політичний ризик і ризик зміни ринкових умов.

5. Потреба в покращенні фінансового менеджменту: Підприємства повинні вдосконалити свою фінансову практику та системи управління, щоб ефективно вести бізнес в контексті глобалізації та транснаціоналізації.

Також слід зазначити, що суттєво вплинути на розвиток корпоративних фінансів інноваційні технології, які, у свою чергу, створили нові можливості та виклики. Ці технології впливають на всі аспекти корпоративної фінансової діяльності – від управління ризиками та аналізу даних до створення нових фінансових продуктів і послуг (табл. 1).

Таблиця 1 – Вплив інноваційних технологій на розвиток корпоративних фінансів [2]

Технологія	Вплив на корпоративні фінанси	Переваги	Недоліки
FinTech	Автоматизація рутинних завдань, таких як обробка платежів, ведення бухгалтерського обліку, та управління ризиками.	Зниження витрат; Підвищення ефективності; Створення нових продуктів та послуг.	Високі витрати на впровадження; Ризик кібербезпеки.
AI	Покращення прийняття рішень за допомогою аналізу даних, прогнозування ризиків, та виявлення нових можливостей.	Персоналізація продуктів та послуг; Автоматизація складних завдань.	Високі витрати на впровадження; Ризик упередженості алгоритмів.
Big Data	Отримання глибоких знань про клієнтів, ринки, та конкурентів; Розробка більш ефективних маркетингових стратегій.	Глибокі знання про клієнтів, ринки, та конкурентів; Ефективні маркетингові стратегії.	Високі витрати на впровадження; Ризик витоків даних; Питання конфіденційності.

Використовуючи FinTech, компанії можуть вдосконалити свої фінансові процеси, зробити їх більш доступними та ефективними. Штучний інтелект допомагає аналізувати складні фінансові дані, що

дозволяє компаніям приймати більш обґрунтовані рішення. Аналізуючи великі обсяги даних, можна виявити тенденції та спрогнозувати ринкові тренди.

Інноваційні технології стають важливим інструментом для сучасних компаній, які прагнуть стати більш конкурентоспроможними та успішними у світі, що швидко змінюється. Їх використання допомагає підвищити ефективність, знизити витрати та ризики, створити нові можливості для розвитку та зростання.

Перспективи корпоративних фінансів є дуже багатообіцяючими і зумовлені різними факторами, включаючи інноваційні технології, регулювання, геополітичні та економічні умови За допомогою інноваційних технологій, таких як FinTech, AI та Big Data, компанії можуть оптимізувати свої фінансові процеси та підвищити ефективність, конкурентну перевагу. Регулювання в секторі корпоративних фінансів також розвивається, допомагаючи покращити стандарти управління та зменшити ризики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світ економічної науки : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. Тернопіль, 2020. Випуск 23. 83 с.

2. Удосконалення банківського обслуговування корпоративних клієнтів на основі цифрової трансформації фінансових технологій. Сталий розвиток економіки. 2024. URL : https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/-article/view-/901/863

УДК 336.74:334.72(477.7)(043.3)

Пшенична Марія,
канд. екон. наук;
Соловюк Надія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Інститут економіки та менеджменту ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «КРЕДОБАНК» В УМОВАХ КРИЗИ

Ключовим чинником, який впливає на українську економіку, банківський сектор, а відтак визначає зовнішні умови діяльності АТ «КРЕДОБАНК» впродовж останніх двох років стала збройна агресія країни-окупанта та гостра фаза повномасштабної російсько-української війни, що триває й донині.

Найглибше падіння макроекономічних показників за всю новітню історію держави, геополітична невизначеність та масштабна фінансова криза відобразилася на операційній та фінансовій діяльності АТ «КРЕДОБАНК» через такі складові:

1) перебої в роботі банківських відділень через суттєве пошкодження або знищення банківської інфраструктури в районах воєнних дій;

2) скорочення кредитного портфелю через фактичне припинення нового кредитування впродовж перших 6 місяців від початку повномасштабної війни;

3) зниження комісійних доходів банку через скорочення попиту на послуги зі сторони клієнтів;

4) зростання частки коштів до запитання в структурі коштів вкладників;

5) неспроможність частини позичальників обслуговувати кредити, погіршення платіжної дисципліни через припинення роботи підприємств, втрату джерел доходу фізичними особами, вимушену міграцію населення;

6) необхідність формування значних резервів під непрацюючі кредити, що зумовлюють негативний фінансовий результат та призводять до зниження величини капіталу банку через недоотримання доходів, матеріальні витрати та знецінення кредитного портфеля.

Все це вимагало рішучих дій та вжиття невідкладних заходів в рамках корпоративної стратегії. Так, з метою забезпечення генерації доходів у коротко- та середньостроковій перспективі АТ «КРЕДОБАНК» було проведено стратифікацію бізнес-ліній та обрано пріоритетні фінансові продукти (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні банківські продукти АТ «КРЕДОБАНК», що забезпечують дохід у період кризи

Цільовий сегмент	Ліквідні банківські продукти
Мікро-, малий та середній бізнес (МСБ)	пакети для МСБ, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності, обігові кредити, овердрафти, інвестиційні кредити, агрокредитування, лізинг
Корпоративний бізнес	пакети для корпоративних клієнтів, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності, обігові кредити, інвестиційні кредити, овердрафти, агрокредитування, лізинг
Роздрібний бізнес	пакети для фізичних осіб, споживчі кредити, кредити на придбання транспортних засобів, іпотечні кредити
Казначейські операції	інвестиції в інструменти внутрішнього державного боргу, інвестиції в боргові інструменти США та країн ЄС з інвестиційним рейтингом, інвестиції в депозитні сертифікати Національного банку України

Джерело: складено автором на основі [1].

Крім того, заслуговує на увагу факт активізації міжнародної фінансової співпраці досліджуваним товариством. Оскільки АТ «КРЕДОБАНК» повністю належить PKO Bank Polski SA – найбільшому системно важливому банку в Польщі, акції якого знаходяться у лістингу Варшавської фондової біржі, саме «КРЕДОБАНК» став першим українським комерційним банком, що залучив прямі кредитні гарантії Європейської Комісії на суму 10 млн. євро для забезпечення кредитування українського бізнесу під час воєнного стану в Україні, у тому числі для кредитування підприємств із зон активних бойових дій [2]. При цьому АТ «КРЕДОБАНК» має можливість збільшити кредитну гарантію до 20 млн. євро з 13-го місяця реалізації програми у

рамках «блендінгу» від Європейської Комісії – механізму поєднання інструментів зворотного фінансування з дотаційними інструментами. Гарантія забезпечує можливість надавати інвестиційні кредити і кредити на поповнення обігових коштів існуючим і новим клієнтам – мікро-, малим і середнім підприємствам, які працюють передусім в галузі рослинництва, тваринництва та переробки аграрної продукції. За умовами програми, не менш як 50 % вартості гарантії має бути надано підприємствам, що працюють у зонах активних бойових дій або поруч із такими територіями.

Отже, діяльність АТ «КРЕДОБАНК» націлена не лише на підтримку безпеки і розвитку фінансового сектору держави, але й має цілком аргументовані та виважені рішення щодо формування прибутковості акціонерного товариства в умовах актуальних викликів, а саме: збільшення загальної кількості клієнтів у всіх сегментах; зростання рівня задоволеності клієнтів та їх активності; збільшення частки в обслуговуванні зовнішньо-торгівельного обороту між Україною та Польщею; швидке реагування ІТ на потреби бізнесу та підвищення надійності ключових ІТ-систем; досягнення адекватної протидії банківським ризикам; зростання операційної ефективності; підвищення рівня заангажованості та задоволеності працівників.

Реалізація окреслених підходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності АТ «КРЕДОБАНК», зміцненню його позицій на ринку в якості надійного фінансового посередника, а також пришвидшить реалізацію цільової допомоги економічним суб’єктам в рамках державних програм та програм міжнародних фінансових організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебсайт АТ «Кредобанк». URL : https://kredobank.com.ua/ (дата звернення: 04.02.2024).

2. ЄБРР розширює співпрацю з українським Кредобанком / European Bank for Reconstruction and Development. URL : https://www.ebrd.com/ebrd-expands-cooperation-with-ukraines-kredobank (дата звернення: 04.02.2024).

УДК 336.76:355.2(477)

Пшенична Марія,
канд. екон. наук;
Федоренко Олександр,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Інститут економіки та менеджменту ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна

ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА СТРАХОВИЙ РИНОК ТА ПОРТФЕЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ

Воєнні конфлікти завжди мають значний вплив на економічні процеси та фінансові ринки, що позначається на функціонуванні і сектору страхування. Зростання геополітичної напруги, нестабільність у зоні конфлікту створюють надзвичайно складний фінансовий ландшафт, що потребує від страхових компаній високого рівня готовності протидіяти викликам та напрацювання адаптивних механізмів до непередбачуваних сценаріїв. В цьому контексті є надзвичайно актуальним й корисним вивчення тенденцій функціонування вітчизняного страхового ринку в часи триваючої російсько-української війни.

З лютого 2022 року страховий ринок України знаходиться в турбулентному стані. Діяльність страховиків в умовах війни супроводжується найвищим ступенем невизначеності, що обумовлено низкою як загальних дестабілізуючих факторів (знищення та пошкодження об’єктів нерухомості, завдання шкоди здоров’ю та життю громадян внаслідок ракетних обстрілів, масштабування зони небезпеки на всю територію країни), так і суто галузевих (переміщення персоналу, потреба організації роботи віддалено, розірвання договорів, відтермінування платежів, складність виїзду на місця страхових випадків, зокрема на територіях проведення активних бойових дій, збільшення ризиків страховиків тощо).

Зважаючи на виняткову роль страхового ринку в забезпеченні стійкості фінансової системи країни, національна стратегія НБУ «Фінансова фортеця України» приділяє особливу увагу забезпеченню прозорості, технологічності та конкурентоспроможності страхового ринку [1]. І якщо питанням цифровізації страхової індустрії як драйвера набуття конкурентних переваг страховиками в умовах війни та в рамках повоєнної відбудови присвячено дослідження науковця Пшеничної М.В. [2], то аналіз стану галузі та засад господарювання ключових гравців ринку впродовж останніх років є об'єктом уваги здебільшого аналітичних інституцій та організацій [3, 4].

Наразі потребують особливої уваги питання портфельної діяльності страховиків в умовах конфлікту, орієнтованих на зменшення ризиків та забезпечення стійкості. Так, ключовими аспектами ефективної діяльності вітчизняних страховиків є зміна усталених підходів до інвестування та стратегій розвитку, а саме:

- зміна в інвестиційній стратегії та зменшення експозиції до ризикованих активів шляхом співпраці з реіншуренсами – це дозволить зменшити великі ризики та збільшити фінансову стійкість страхових компаній у випадку великих збитків;
- диверсифікація портфеля шляхом розподілу інвестицій між різними видами активів та регіонами – сприятиме проведенню ретельного аналізу геополітичної ситуації та дозволить імплементувати фінансування прогресивних фінансових продуктів;
- забезпечення гнучкості в оперативному циклі та стратегічному плануванні – дозволить швидко реагувати на зміни в зоні конфлікту та своєчасно вжити корегувальні механізми до складу страхових портфелів.

Тож, подальші наукові дослідження мають бути орієнтованими на пошук і відбір релевантних позицій інвестування страхових компаній, визначення векторів реінжинірингу бізнес-процесів страховиків та реалізацію трансформаційних механізмів на страховому ринку як передумови повоєнного відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебсайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 02.02.2024).

2. Пшенична М. Технології штучного інтелекту в страховій індустрії України: аналіз тенденцій та перспективи розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 6 (06). С. 92–96. DOI : https://doi.org/10.32782/dees.6-17

3. Forinsurer : офіційний вебсайт. URL : https://forinsurer.com/stat (дата звернення: 02.02.2024).

4. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. 2023. Листопад. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-lystopad (дата звернення: 02.02.2024).

УДК 336.71:334.72

Пшенична Марія,
канд. екон. наук;
Шикітка Ангеліна,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Інститут економіки та менеджменту ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИКА

Глобальні трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці на сучасному етапі її розвитку, неможливі без формування конкурентоздатного фінансового сектору. Забезпечення ефективної мобілізації, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між сферами і секторами економіки є завданнями як регуляторної державної політики, так і фінансового ринку, що акумулює заощадження на добровільних засадах і надає позички чи інвестиції . В цьому контексті набуває особливого значення дослідження сучасного стану та перспектив діяльності інститутів фінансового посередництва як ключових суб'єктів ринку в сфері надання різноманітних фінансових послуг.

До числа фінансових установ, діяльність яких спрямована на соціальний розвиток, зокрема на захист населення від знецінення коштів, надання громадянам швидких, недорогих і водночас конкурентоспроможних фінансових послуг, належать кредитні спілки.

Відповідно до статті 1 нової редакції Закону України «Про кредитні спілки», що вступив у дію з 01.01.2024, кредитна спілка – фінансова установа, створена на засадах кооперації з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових та інших послуг, передбачених цим Законом, а також здійснення іншої діяльності, визначеної цим Законом, за рахунок об'єднання грошових внесків членів кредитної спілки та інших визначених цим

Законом джерел [1]. Кредитні спілки здійснюють господарську діяльність без мети одержання прибутку (некомерційне господарювання), що відповідно до вимог Податкового кодексу України дозволяє віднести цей вид фінансових посередників до неприбуткових організацій, котрі знаходяться на самозабезпеченні або ж самофінансуванні, а також несуть соціальну спрямованість і високий рівень відповідальності спілки перед своїми членами.

На відміну від банків, кредитні спілки мають обмежений функціонал: надання коштів та банківських металів у кредит, залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, а також надання послуг з консультування своїм клієнтам в сфері інвестування та визначення кредитних рейтингів. Однак головною конкурентною перевагою кредитних спілок порівняно з банківськими установами є не асортимент фінансових послуг, а їх вартість. Відносно нижча ціна на кредитні та ощадні продукти сприяє підвищенню доступності фінансових ресурсів широкому колу споживачів, що позитивно впливає на рівень фінансової інклюзії в країні [2].

В той же час діяльність кредитних спілок в Україні нині є значно ускладненою через виклики військового стану. До основних загроз функціонування кредитних спілок в умовах невизначеності належать:

- вимога перерозподілу ресурсів відповідно до змін потреб своїх членів та спільноти (наприклад, збільшення кількості кредитів для підтримки родин військових [3] або бізнесів, що постраждали від війни);
- зміна попиту на кредити (особисті, корпоративні, іпотечні, аварійні), що обумовлено пошуком фінансування для відновлення пошкодженого майна, виробничих потужностей та мінімізації наслідків ракетних обстрілів;
- збільшення кредитного ризику через труднощі виплати кредитів членами спілки в силу зниження суспільної платоспроможності;
- зниження ліквідності через відтік депозитів у випадках, коли члени кредитної спілки виводять свої заощадження через страхи і побоювання економічної нестабільності;
- репутаційні ризики через можливу затримку виконання кредитними спілками своїх зобов’язань в короткостроковій перспективі внаслідок кіберзагроз, прямі атаки на кредитні спілки з боку третіх сторін тощо.

Зважаючи на окреслені проблеми і загрози, перспективи діяльності кредитних спілок потребують імплементації таких адаптаційних стратегій, які б дозволили забезпечити не лише поточну конкурентоспроможність, але і гарантували б фінансову стійкість даного фінансового посередника у довгостроковому майбутньому. До таких, зокрема, відносять стратегії цифровізаціїі операційних процесів кредитної спілки для надання дистанційних послуг, забезпечення безперебійної роботи та збереження постійного зворотного зв'язку зі своїми членами. Крім того, використання цифрових технологій, у тому числі із впровадженням інструментів штучного інтелекту, відповідає глобальним тенденціям розвитку фінансового ринку й дозволить урізноманітнити фінансові продукти і послуги, надавши їм більшої релевантності актуальним запитам клієнтів.

Впровадження діджитал-підходу в діяльності кредитних спілок сприятиме підвищенню ефективності діяльності даного виду фінансових посередників, що є вкрай важливим не лише для підтримки національної економіки, але й в часи повоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про кредитні спілки : Закон України від 01.01.2024 № 3254-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#n1363

2. Пшенична М. В. Тенденції розвитку фінансової інклюзії в умовах воєнного часу: проблеми, здобутки, міжнародний досвід. URL : http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/341/9423/19653-1 (дата звернення 05.02.2024).

3. Кредитні спілки для військовослужбовців: нові можливості / ДУ Інститут економіки та прогнозування НАН України. URL : http://ief.org.ua/?p=15721 (дата звернення: 05.02.2024).

УДК 336.1

Середа Єлизавета,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

У ринковій економіці фінанси підприємства корпоративного сектору відображають його здатність залучати кошти для ведення бізнесу та ефективно використовувати кошти з урахуванням існуючих формальних і неформальних правил. Під впливом об'єктивних, макрофінансових, інституційних та суб'єктивних факторів у різних країнах сформувалися свої характерні моделі корпоративного фінансування [1]. Моделі фінансування не є догмою. Вони змінюються залежно від настроїв інвесторів і рішень власників, реагуючи на зміни процентних ставок, умов залучення коштів і наявного капіталу, стану державних фінансів і очікувань щодо стабільності валюти країни.

Важливою частиною управління економікою є фінанси підприємств, які в умовах ринкової економіки відіграють вирішальну роль у функціонуванні національної фінансової системи. Це наука, яка вивчає сукупність економічних відносин, що виникають під час формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою максимізації ринкової вартості компанії.

Корпоративний сектор є основним доходом бюджету і основою економічного розвитку суспільства, забезпечуючи соціальний рівень життя.

Метою корпоративних фінансів – є максимізація власних цінностей підприємства за допомогою планування та розподілу управлінських ресурсів, поєднуючи ризик та прибутковість [3].

Корпоративні підприємства спрямовують свої стратегічні бізнес-цілі на максимізацію ринкової капіталізації, оскільки це сприяє

оптимізації структури капіталу та залученню додаткових фінансових ресурсів на вигідніших умовах, зростанню ліквідності, платоспроможності, формуванню вільних грошових потоків та реалізації нових інвестиційних проектів. Публічна емісія цінних паперів є інструментом корпоративного фінансового управління, орієнтованого на максимізацію ринкової вартості підприємства.

Дослідження особливостей розвитку корпоративних фінансів має важливу роль, з метою постійного удосконалення та пошуку методичних прийомів обґрунтування управлінських рішень у зазначеній сфері, фінансових технологій та інструментів їх реалізації в умовах нестабільної ринкової економіки, швидких змін зовнішнього і внутрішнього середовища, ірраціональної фінансової поведінки та мислення [2].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити наступне. Корпоративні фінанси як окремий сегмент фінансової науки потребують модернізації в частині методологічної бази та напрямів досліджень. Під час глобалізації економічних процесів спостерігається швидка стандартизація форм фінансових відносин, що призводить до значного підвищення якості фінансових рішень. Завданням фінансової науки є обґрунтування найбільш прийнятних форм і методів фінансування підприємств, визначення критеріїв ефективного вкладення капіталу та створення адекватних інструментів оцінки фінансово-інвестиційних ризиків. Дослідження у галузі корпоративних фінансів матимуть значення лише за умови практичного використання їхніх результатів, які повинні бути представлені зрозумілою мовою для світової наукової спільноти, а не тільки для обмеженого кола вітчизняних фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грибовська Ю. М., Кононенко Ж. А. Застосування інформаційних систем в управлінні підприємством. *Економіка та суспільство.* 2023. URL : https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2171/2098 (дата звернення: 02.02.2024).

2. Білоцька І. А. Транспарентність корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 56. С. 54–58.

3. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації : затверджено Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку від 12 бер. 2020 р. URL : https://bit.ly/3tyKBOJ (дата звернення: 02.02.2024).

УДК 338.2

Черненко Владислав,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

СУТНІСТЬ ТА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

В умовах глобалізації, посилення конкуренції та кризових явищ проблеми бізнесу, найбільш ефективної та прогресивної форми господарювання XX-XXI століття, трансформуються та ускладнюються. Бізнес формує економічну базу розвинених країн і визначає їхню конкурентоспроможність на світовому ринку [1].

Поняття «корпорація» є ширшим за «підприємство», воно в сучасній ринковій економіці є уособленням юридичної особи. Водночас провідні західні університети викладають корпоративні фінанси, прагнучи навчити студентів основам економічних відносин між компаніями та ринками. в основній роботі Вітчизняні вчені досі проводять дослідження фінансів на мікрорівні ринкової економіки через призму фінансів підприємств.

У сучасній ринковій економіці капітал, як ресурс корпоративних фінансів, фізично виражається у формі вартості майна. Грошові кошти, їх еквіваленти та інше майно, доступне як засіб накопичення (капіталізації) і платежу. Стосовно грошових коштів та їх еквівалентів варто зазначити, що Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) приймають таке тлумачення цих понять: готівка та банківські депозити до запитання; грошові еквіваленти – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми. Готівка та її невід'ємна цінність піддаються мінімальному ризику.

Корпоративні фінанси об'єктивно виконують також інформаційну функцію. Як ми всі знаємо, згідно з концепцією властивостей інформації, остання є властивістю матерії. Це інформація, яка визначає параметри руху матеріального світу, На ньому засновані всі його взаємодії в природі і суспільстві. Враховуючи закономірності розвитку інформаційного суспільства та визнаючи його вплив на характер і форму фінансових операцій підприємств, вважаємо, що інформація є внутрішньою ознакою фінансових відносин підприємств та атрибутом (внутрішнім атрибутом) фінансових відносин підприємств. Саме вона придумала цю ідею фінансові відносини підприємства, цілі, учасники, прояви, структура та характеристика. Інформація про процес формування, розподілу та використання капіталу підприємства, включаючи вартість капіталу, матеріальну форму, суб'єктів господарювання та іншу інформацію, є важливою частиною корпоративних фінансових відносин [2].

Основними принципами корпоративних фінансів є:

1. Ефективність - використання ресурсів з максимальною результативністю.
2. Рентабельність - отримання прибутку, що перевищує витрати.
3. Ліквідність - можливість швидко конвертувати активи в готівку.
4. Ризик - ймовірність втрат, пов'язаних з діяльністю компанії.
5. Прозорість - відкритість та доступність інформації про фінансовий стан компанії.

Сучасні умови характеризуються глобалізацією, динамічністю та мінливістю середовища. Це зумовлює низку викликів для корпоративних фінансів:

1. Глобалізація - конкуренція з боку транснаціональних компаній, необхідність залучення ресурсів на світових ринках.
2. Динамічність - швидкі зміни в технологіях, потребах споживачів, конкурентному середовищі.
3. Мінливість - зростання ризиків, пов'язаних з економічною, політичною та соціальною нестабільністю.

Для подолання цих викликів корпоративні фінанси мають розвиватися в таких напрямках:

1. Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами - використання нових методів аналізу та прогнозування, оптимізація структури капіталу, удосконалення системи контролю за витратами.

2. Підвищення рентабельності - концентрація на основних напрямках діяльності, впровадження інновацій, оптимізація ланцюгів постачання.

3. Управління ризиками - диверсифікація діяльності, страхування ризиків, використання хеджування.

4. Підвищення прозорості - розкриття інформації про фінансовий стан компанії, дотримання корпоративних норм та правил.

Можемо підсумувати, що корпоративні фінанси є важливою складовою економічного розвитку в умовах сучасності. Сутність корпоративних фінансів полягає в управлінні фінансовими ресурсами підприємства з метою досягнення стратегічних цілей та забезпечення його стабільності та стійкості. На сучасному етапі спостерігається зростання ролі корпоративних фінансів у стратегічному управлінні підприємствами. Компанії активно впроваджують нові методи фінансового аналізу, оптимізують структуру капіталу, залучають інвестиції та вдосконалюють системи управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбачова О. М., Шубіна І. О. Особливості та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2021. С. 41–47. URL : https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-39-7 (дата звернення: 14.02.2024).

2. Коверза В. Особливості розвитку корпоративних фінансів в сучасних умовах. *ICI Journals Master List.* URL : https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/981708 (дата звернення: 14.02.2024).

3. Руденко В. В. Корпоративні фінанси: сутність і особливості розвитку в сучасних умовах. *Економіка і організація управління.* 2016. С. 247–258. URL : https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4817/4848 (дата звернення: 14.02.2024).

УДК 336

Шабан Надія,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Горбашевська М. О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту та фінансів, Маріупольський державний університет,
м. Маріуполь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

Корпоративні фінанси — це підрозділ фінансів, яке займається фінансуванням, структуруванням капіталу і прийняттям інвестиційних рішень. Корпоративні фінанси в першу чергу пов'язані з максимізацією акціонерної вартості допомогою довгострокового і короткострокового фінансового планування і реалізації різних стратегій [5].

На сьогоднішній день можна виділити основні перспективи в області розвитку корпоративних фінансів:

1. Фінансові технології

Використання технологій для зміни способу надання фінансових послуг є однією з основних галузей зростання та інвестицій. Бар'єри для входу на ринок зменшуються, і все більше нових учасників виходять на сцену, щоб конкурувати з традиційними продуктами і послугами. Інтернет-банкінг є одним з видів дистанційного банківського обслуговування, який надає доступ до рахунків та операцій в будь-який час і з будь-якого комп'ютера через Інтернет. Актуальність цієї теми полягає в тому, що банки почали надавати послуги без необхідності фізичного відвідування клієнтом банку, а замість цього клієнтам достатньо лише зайти в інтернет-додаток. Добре відомими прикладами фінансових технологій є Apple Pay, Google Pay, PayPal. З вітчизняних можна згадати Приват24, ПУМБ онлайн, Monobank. Інтернет-банкінг має великі перспективи в Україні, оскільки він дозволяє спростити документообіг, зменшити обсяг паперової роботи, керувати рахунками дистанційно і приносить користь як банкам, так і клієнтам.

2. Цифрова валюта

На даний час за даними Coinmarketcap у світі існує 1633 види криптовалют, проте немає сформованого уніфікованого підходу до їх правового статуту. У багатьох країнах офіційно дозволяється проводити операції з Bitcoin. У більшості випадків криптовалюти являють собою інвестиційні активи, що підлягають оподаткуванню [1].

Щодо статусу криптовалют в Україні, то у заяві фінансових регуляторів від 30.11.2017 р. зазначається, що поняття «криптовалюта» не підлягає регулюванню і не може бути визнане електронними грішми, валютою або законним платіжним засобом [4]. Тому, головним завданням фінансових регуляторів в Україні є встановлення правового статусу криптовалюти, що забезпечить захист прав споживачів, протидію новим схемам відмивання коштів та введення механізму оподаткування доходів, отриманих від операцій з криптовалютою.

3. Миттєві платежі

Система безконтактних розрахунків Google Pay та Apple Pay працюють на основі технології NFC (Near Field Communication, «комунікація ближнього поля»). Саме використання даної технології дає можливість на відстані до 10 см обмінюватись даними між приладами [2].

Один з найважливіших аспектів використання таких сервісів - це їх зручність. Вони дозволяють зберігати банківські картки, які підключені до Google Pay та Apple Pay, і здійснювати розрахунки всього за кілька секунд. Крім того, використання цих сервісів забезпечує значний рівень безпеки. Під час розрахунків через ці сервіси, дані карток не передаються, оскільки для оплати створюється унікальний шифр, відомий як токен, що забезпечує максимальний рівень захисту транзакцій.

Також важливо відзначити глобальну мережу обміну повідомленнями, яку фінансові установи використовують для безпечного обміну інформацією та інструкціями, пов'язаними з фінансовими операціями - SWIFT. Завдяки надійним механізмам шифрування й аутентифікації, SWIFT забезпечує конфіденційність і цілісність фінансових повідомлень, мінімізуючи ризик несанкціонованого доступу або підробки. Мережа SWIFT має велику кількість установ-членів по всьому світу, що забезпечує ефективний і надійний зв'язок між банками та фінансовими організаціями в різних країнах. Це глобальне охоплення полегшує міжнародні транзакції та сприяє розвитку фінансових зв'язків.

4. Електронний документообіг (ЕДО)

Електронний документообіг допомагає зекономити час і зусилля, які раніше витрачалися на обробку та передачу документів. Це призводить до зниження витрат на папір, друкування, доставку та зберігання документів. Електронний документообіг також забезпечує можливість шифрування й захисту документів від несанкціонованого доступу. Це дозволяє зберігати й передавати конфіденційну інформацію без ризику втрати або пошкодження.

Україна активно розвиває електронний документообіг, впроваджуючи електронні сервіси та платформи для обміну документами. Популярний сервіс «Вчасно» допомагає понад 700 тисяч компаній використовувати ЕДО. У «Вчасно» зручно працювати одразу усім – бухгалтерії, юристам, фінансистам, маркетингу, закупівлям тощо [3]. Є різні рівні доступу до документів та чат зі співробітниками і контрагентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Coinmarketcap. URL : https://coinmarketcap.com/all/views/all/

2. Некрасов В. Android Pay вже в Україні: хто зможе перетворити свій смартфон на гаманець. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2017/11/1/630692/

3. Система електронного документообігу «Вчасно» Україні. URL : https://vchasno.ua/

4. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329

5. Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності. URL : http://library.if.ua/book/37/2457.html

УДК 657

Яришева Анжела,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Фесенко Валерія,
д-р екон. наук, професор кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Дослідження підходів до формування звіту про управління є дуже актуальною в контексті сучасного підприємницького середовища. Управлінська звітність виступає важливою складовою функціонування сучасних організацій та відіграє стратегічну роль у процесах прийняття рішень. У світлі глобалізації ринків, росту конкуренції та стрімких технологічних змін, підприємства повинні не лише забезпечувати якісну та достовірну звітність, але й вміти аналізувати та інтерпретувати цю інформацію для досягнення стратегічних цілей. Дослідження у цій сфері дозволяє виявити сучасні тенденції в управлінській звітності, визначити ключові виклики та розробити рекомендації для їх вирішення, що має визначальне значення для ефективного функціонування організацій у динамічному бізнес-середовищі. Відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», звіт про управління - це документ, який містить фінансову та нефінансову інформацію про стан і перспективи розвитку підприємства, а також розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [1], який подають середні та великі підприємства.

Звіт про управління не є складовою фінансової звітності, оскільки він не має чіткої форми, а Методичні рекомендації зі складання Звіту про управління № 982 від 7 грудня 2018 року[2] лише частково характеризують його елементи. Кожне підприємство може використовувати

власне судження для структури звіту. В Методичних рекомендаціях наведені розділи, рекомендовані для звіту, такі як: організаційна структура та опис діяльності підприємства; показники діяльності, які відображають аналіз результатів роботи підприємства, з докладним роз'ясненням різних показників та визначенням їх впливу на загальний результат; ліквідність та зобов'язання, охоплюючи основні джерела забезпечення ліквідності, обсяг зобов'язань; екологічні аспекти; соціальні аспекти та кадрова політика; ризики, включаючи політику управління операційними та фінансовими ризиками, такими як ринковий, кредитний та ліквідний ризики; дослідження та інновації; фінансові інвестиції; перспективи розвитку, що базуються на аналізі різних елементів; корпоративне управління, включаючи інформацію про склад та структуру акціонерів, діяльність щодо емісії акцій, дивідендну політику та перспективи у розвитку корпоративного управління.

Підприємство може охарактеризувати свою діяльність у звіті, розкриваючи ці напрями. Залежно від розмірів і структури підприємства, список елементів може бути розширеним або скороченим.

Процес складання Звіту про управління тривалий і включає кілька етапів: підготовчий етап - встановлення цілей та обсягу звіту, складання плану роботи; етап збору інформації - збір необхідних фінансових та нефінансових даних, їх аналіз та оцінка; підготовка Звіту - формування звіту згідно з встановленими вимогами і структурою, включення відповідної інформації; перевірка Звіту та його верифікація - перевірка правильності та достовірності інформації, включена до звіту; публікація Звіту - офіційне оприлюднення звіту про управління, доступність його для зацікавлених сторін.

Звіт про управління може містити як фінансову, так і нефінансову інформацію. Фінансова інформація включає різні фінансові показники, прогнози розвитку, ризики та інше. Нефінансова інформація орієнтована на широкі аспекти, такі як пошук нових ринків, розробка продуктів, соціальна та екологічна діяльність. Середні підприємства не зобов'язані надавати нефінансову інформацію, але можуть це робити за власним розсудом. Розкриття фінансової та нефінансової інформації може привернути нових інвесторів та кредиторів, збільшити обсяг інвестицій і зменшити ризики.

Звіт про управління виступає в ролі додаткового елемента до фінансової звітності підприємства, доповнюючи її, але не відтворюючи ту саму інформацію. Порівнюючи Звіт про управління із фінансовою

звітністю, можна відзначити декілька відмінностей. Звіт про управління охоплює також нефінансову інформацію, не обмежений регламентованою формою, включає аналітичну інформацію та оцінку результатів діяльності підприємства, стратегічні плани, аналіз ризиків та рекомендації для поліпшення ефективності управління та досягнення поставлених цілей, коментарі та висновки. Крім того, в ньому може використовуватися інфографіка для візуалізації даних, а також охоплює не лише минулу інформацію, але й включає плани компанії на майбутнє.

Звіт про управління підприємства подають разом з річною фінансовою звітністю у відповідності із законодавством. Якщо підприємство представляє консолідовану фінансову звітність, то також слід подавати консолідований звіт про управління. Відповідно до пункту 8 розділу II Методичних рекомендацій № 982[2], визначено, що період, за який складається Звіт про управління, є календарним роком, що розпочинається з 1 січня кожного року та завершується 31 грудня того ж року. Даний звіт компанії оприлюднюється одночасно з щорічною фінансовою звітністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-14 (із змінами). URL : https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : наказ Міністерства фінансів України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ rada/show/v0982201-18

УДК 332.12

Ясенецький Володимир,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Проблеми успішного регіонального розвитку на основі розвитку корпоративної сфери протягом останніх років є пріоритетним напрямком економічної політики країни та в сучасних умовах набуває особливого статусу завдяки цілій низці економічних і політичних подій. Добре відомо, що будь-яка ініціатива, спрямована на розвиток тієї чи іншої економічної сфери, вимагає створення сприятливих умов, а це, у свою чергу, призводить до фінансових витрат структур, зацікавлених у розвитку напрямку. Тому, аналіз тенденцій регіонального розвитку економіки та підприємницької активності дає уявлення про економічну платформу країни на перспективу, та являє особливий науковий інтерес і має практичну значимість.

Ефективне функціонування регіональної економіки в сучасних умовах неможливо без створення системи управління фінансовими процесами, що є безумовною передумовою для створення бази необхідної не лише для стабілізації, але й для зростання і розвитку певної території. В той час як державні фінанси відображають систему взаємовідносин з приводу мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів з метою подальшої реалізації суспільних функції, корпоративні фінанси дозволяють через механізм фінансового ринку залучити тимчасово вільний капітал, що перебуває у формі заощаджень, для подальшого ефективного використання в економіці регіону. Відносини на фінансових ринках формуються залежно від потреб ефективного використання фінансових ресурсів між позичальниками та

інвесторами за участі фінансових посередників, котрі дозволяють знизити витрати в процесі вибору об'єкта інвестування, забезпечити корпоративний контроль, управління ризиками та мобілізацією ресурсів. Надаючи фінансові послуги, фінансові посередники здійснюють вплив на інвестиційні рішення суб'єктів господарювання, що відображається на темпах зростання валового регіонального продукту в довгостроковій перспективі.

У світовій та національній практиці домінуюча роль на фінансових ринках належить банківським установам. Розглядаючи банківську систему слід розуміти усю сукупність банківських інститутів на певній території та систему опосередкованих ними відносин. На регіональному рівні – це сукупність банківських установ, які функціонують у регіональному економічному просторі. При цьому, слід відмітити, що інтереси банків лежать у площині економічної ефективності, що не завжди співпадає з потребами соціально-економічного розвитку регіону. Тому, актуалізується потреба у формуванні суспільно-ефективної банківської системи регіону, діяльність якої б співпадала з фінансовими можливостями та потребами регіону – сприяла б забезпечення збереження заощаджень населення та здійснювала фінансування інвестиційної діяльності. Таки чином регіональні банківські установи здатні прямо та опосередковано позитивно впливати на регіональну економіку, зокрема, в процесі акумулювання фінансових заощаджень населення та їх трансформацію у регіональний інвестиційний капітал, сприяти соціально-економічному розвитку регіону, цим самим долаючи диспропорції у фінансових доходах регіонів та рівнях їх соціально-економічного розвитку; розвиток малого та середнього бізнесу та підвищення рівня зайнятості населення регіону. Загалом, підвищення банками ефективності інвестицій призводить до прискорення економічного росту [1, с. 251].

Розвиток фінансового ринку збільшує рівень росту економіки за рахунок стимулювання інвестицій та надання різного спектру фінансових послуг, що дозволяє сформувати диверсифіковані портфелі інвесторів на ринку капіталу та зменшити інвестиційні ризики. Ефективний фінансовий ринок пришвидшує провадження новітніх технологій, покращує продуктивність праці та накопичення капіталу. Основна роль фінансового ринку у взаємозв'язку заощадження-інвестиції-регіональний розвиток полягає в:

1) мобілізації фінансових ресурсів та їх трансформація у реальний продуктивний капітал;

2) трансформація банками короткострокових депозитів у довгострокові кредити;

3) мінімізації ризиків для економічних агентів.

Більшість дослідників вважають, що існує суттєвий взаємозв'язок між фінансовим розвитком та економічним зростанням, зокрема, фінансовий розвиток є передвісником економічного зростання в майбутньому:

- існує статистична взаємозалежність між розвитком фінансових посередників та зростанням ВРП на душу населення;
- розвиток фінансових ринків та інститутів спонукає розвиток наукомістких галузей економіки, котрі потребують довгострокового фінансування;
- банки, небанківські та інші фінансові установи набагато розвиненіші у багатших країнах;
- регіони із ефективно функціонуючою фінансовою системою стають лідерами за темпами економічного розвитку.

В сучасних умовах розвиток процесу економічної глобалізації дозволяє фінансовим потокам безперешкодно переміщуватись в просторі, що відкриває нові можливості для світової економіки та її регіонів, втягуючи їх у світові перерозподільчі процеси та змушує діяти у визначених ззовні інституційних межах. Тому максимальна трансформація регіональних заощаджень в інвестиції для регіональної економіки є важливим підґрунтям для формування сталого регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коляда Т. А., Прозоров Ю. В., Ясенецький В. С. Трансформація управління фінансовими публічними корпораціями в умовах повоєнної відбудови економіки. *Проблеми економіки.* 2023. № 3. С. 244–253.

СЕКЦІЯ 5
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

UDC 336.228.34

Marin Nicoleta,
student;
Secrieru Vasile,
PhD student
Research advisor:
Mocanu N.,
Doctor of Economics Sciences, Professor, State University of Moldova,
Republic of Moldova

TAX EVASION – AN OBSTACLE IN THE MOLDOVA'S PATH TO EU MEMBERSHIP

Resume: In order for a national state to achieve the membership of European Union, it is necessary to undergo a rigurous process of alignment to EU standards and principles, both in terms of governmental and economic policies. For the Republic of Moldova, a country aspiring to integrate into the EU, the path is marked by complex and multiple challenges one of which is the issue of tax evasion, also known as tax fraud.

Keywords: taxation, taxes, taxes, fiscal pressure, budget.

This phenomenon is a source of major concern for the European community, because it erodes tax bases, and policy measures to fight against it are usually dificult to implement effectively. Tax evasion has also important implications on the conduct of fiscal policy, especially in countries which need fiscal consolidation and where tax capacity is substantialy lower than average, such as Moldova. It affects directly the fundamental objectives of tax policy with regards to the efficiency and equity of the tax system. Moreover, it impacts negatively the economic performance, being usually associated with low civic behaviour and it

hinders the delivery of quality public services, like health or education. When it comes to efficiency, tax evasion shifts the tax burden onto non-evaders which might distort consumption and labour supply decisions. Tax evasion undermines the social contract between the state and taxpayers, and weakens the redistributive nature of the public financial system and the beneficiaries in need of support. Not only is it a challenging problem to adress, but it also is quite troublesome to quantify, due to its' hidden nature [1].

According to the Penal Code (2008) of Republic of Moldova, tax evasion is defined as "the intentional inclusion in accounting, tax and/or other financial documents, including electronic ones, of clearly distorted data regarding revenues or expenses that are not based on real operations or that are based on operations that din not occur, as well as through the intentional concealment of taxable objects, accounting entries, tax and/or financial records provided by the Fiscal Code, the mandatory state social incurance contributions, or the mandatory health insurance contributions for a fiscal year".

Both in national and international practice, the phenomenon of tax evasion is caused by a series of complex factors, such as the level of tax burden on taxpayers, contradictory and ambiguous regulations, frequent changes in the fiscal legislation, a negative attitude towards the tax system and state institutions in general. As a result of the factors mentioned above, the most common tax violations identified during fiscal controls by the tax authorities refer to: engaging in economic activities without legal registration, evading the presentation of documents which attest the fiscal obligations to the state budget of those legally registered, concealling actual income from taxation, avoiding salary taxes through illegal work. In Republic of Moldova, one of the most vulnerable aspects of tax evasion is related to Value Added Tax (VAT), which poses a persistent challenge in recent years. As an indirect tax, the VAT mechanism is intended to benefit the national income, although individuals and firms perceive it as a method of double taxation and consequently are inclined to avoid VAT payments [2].

Some widely used methods of VAT fraud include:

– Illegal returns of VAT through false invoices, phantom firms, acquisitions of goods at overvalued prices and exporting at zero percent VAT rate.

– Reducing the import duties by deliberatly showing lowered values that do not reflect the true value of goods imported at customs. The same technique is used in case of evading excise duty.

– Fast establishment of companies and their entry into insolvency. These entities conduct operations at prices lower than those on the market, until the beneficiaries are untraceable with the ultimate purpose of frauding the state.

Analyzing the data presented by the State Tax Service of Moldova, in 2022 about 8403 tax controls have been scheduled (904 fewer than in 2021, or 10.1% less), and aproximately 2/3 of them ended with decisions regarding tax violations. In total, there have been 16059 tax controls, which is 3235 less than last year (a 16.8% decrease).

Simultaneously, 7656 unplanned tax inspections were carried out based on requests submitted by economic agents regarding the refund of VAT / excise amounts.

Table 1 – Numbers of fiscal controls on the teritory of Republic of Moldova, year 2022

Type of control	Planned controls		Unplanned controls		Total
	Total controls	Decisions on fiscal violations	Total controls	Decisions on fiscal violations	
Total	794	789	471	387	1265
Partial	97	90	49	17	146
Themed	426	205	4556	1431	4982
Factual	0	0	1207	104	1207
Operational	7084	4674	112	42	7196
Comparison	2	0	1261	46	1263
Total	**8403**	**5758**	**7656**	**2021**	**16059**

Source: [3].

As a result of the activities carried out by the State Tax Service, most common contravensions are related to labour taxes, such as: reduction of the salary fund, income tax, social insurance contributions, mandatory health insurance payments. The decisions on these fiscal violations include the accuracy in calculating and paying wages, taxes and related deductions. Therefore, additional obligations related to salary payments were calculated: income tax withheld from salary payments amounted to 3896124 lei; mandatory state social insurance contributions amounted to 9101054 lei; mandatory health insurance contributions amounted to 3337426 lei; and penalties and fines totaled 10658364 lei [3].

In conclusion, the prevalence of tax evasion in Moldova represents a significant barrier on the country's journey towards EU membership, impacting negatively fiscal integrity, economic stability and performance. The legal authorities need to take approriate measures in order to ensure compliance with the EU standards.

REFERENCES

1. Barrios, S., Greve, B., Paulus., A., et al., Measuring the fiscal and equity impact of tax evasion: evidence form Denmark and Estonia: published in RC Working Papers on Taxation and Structural, Reforms No 05/2017, Spain, 2017.

2. Budianschi, D., Lupușor, A., Fală, A., et al., Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă. URL : https://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1038-discrepanta-fiscala&category=180 (accesat la: 03.01.2024).

3. Raportul anual cu privire la activitatea SFS pentru perioada 2022. URL : https://sfs.md/ro/pagina/rapoarte-anuale (accesat la: 03.01.2024).

УДК 342.1

Бабич Вікторія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ДОХОДІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Податкова система є важливою складовою для розвитку економіки будь-якої країни світу. Вона закріплена Податковим кодексом України. На жаль, через вторгнення російських військ на територію України, податкове законодавство адаптовується і змінюється, як і вся економіка країни у цілому. 27 грудня 2023 р. уряд погодив "Національну стратегію доходів" (НСД) до 2030 року. Цей документ визначатиме, як держава буде жити наступні шість років та фінансувати свої потреби, зменшуючи залежність від партнерів.” [2]

Саме Міністерство фінансів України трактує цю стратегію як: “...дорожню карту реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка необхідна для забезпечення потенціалу задоволення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі.” [3] Нацстратегія розрахована до 2030 року, тобто на 6 років. Усі реформи набувають чинності не відразу, як зазначено у документі, все буде відбуватися поступово.

Міцна фіскальна політика є однією з найважливіших пунктів цієї стратегії також не менш важливими є трансформація податкової та митної систем відповідно до стандартів Європейського Союзу. Створення мотивації для післявоєнного відбудовування та відновлення, стрімке підвищення економічних показників, чинники, які потребуватиме Україна протягом усього цього часу.

Найбільші зміни у податковому законодавстві будуть стосуватися фізичних осіб-підприємців (ФОП) спрощеної групи. Друга та

третя група ФОП буде об’єднана в третю, а юридичні особи будуть усунені від спрощеної системи. Буде впроваджена різна ставка податку, все буде залежати від того, якою буде діяльність. Варіація складається від 3 до 17 відсотків. Перша група також не залишиться без уваги, замість фіксованої ставки єдиного податку (302,80 грн/міс., тобто 10% від прожиткового мінімуму) підприємці повинні будуть сплачувати відсоток від доходу.

Усіх підприємців, хто буде перебувати на спрощеній системі оподаткування, вимагатиметься використовувати реєстратор розрахункових операцій, тобто РРО та вести облік про надходження товарів.

Підвищиться акцизний податок на підакцизні товари (пальне, алкоголь, тощо) до рівня акцизних ставок, які зазначені у документах Європейського Союзу. Також планується запровадження акцизу на солодкі газовані напої, який діє у багатьох країнах світу.

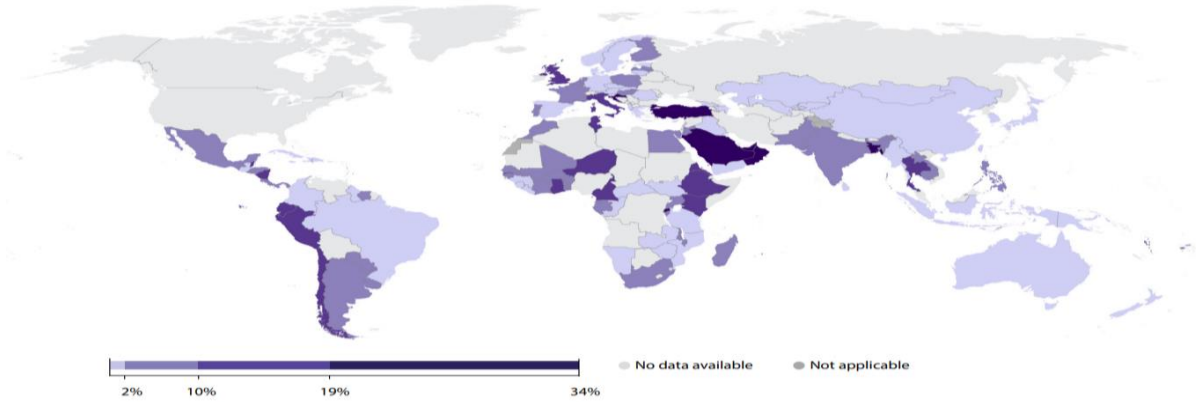

Рисунок 1 – Частка акцизного податку на міжнародно співставну марку підсолоджених цукром газованих напоїв, 330 мл, станом на липень 2022 р. [1]

На даному рисунку зображено, що акцизний податок на солодкі газовані напої варіюється від менше аніж 2 відсотки і досягає 34, станом на 2022 рік. Медіана даної варіації дорівнює 18,4 відсоткам.

Отже, можна зробити висновки, що Україну чекає важкий шлях роботи над собою, щоб досягти стандартів Європейського Союзу та виграти війну з країною-терористом. Реформи є надзвичайно важливими та навіть місцями тяжкими, але на мою думку країна буде розквітати за допомогою них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global report on the use of sugar-sweetened beverage taxes, 2023. URL : https://www.who.int/publications/i/item/9789240084995

2. Вищі податки для ФОПів та перетворення митників на слідчих. Як держава планує зібрати більше доходів у наступні шість років? URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/27/708168/ (дата звернення: 10.02.2024).

3. Міністерство фінансів України : офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 08.02.2024).

УДК 347.73

Боклач Надія,
здобувачка фахової передвищої освіти
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
канд. екон. наук, викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНА ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

В сучасних умовах військового стану ефективна податкова система стає невід'ємною складовою стабільного розвитку України. Рухаючись шляхом реформ та модернізації, постійно зустрічаємось з актуальними проблемами у податковій сфері. Здійснення реформ та впровадження нових підходів вимагає не лише вирішення наявних проблем, але й адаптації до викликів сучасності. Основними проблемами, що потребують негайного врегулювання, є нестабільність законодавства, недостатня прозорість та висока корупція в податковій сфері, а також недостатня ефективність збирання податків та використання податкових надходжень.

Так, податкова система – це сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету України і державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку [2]. Проблематика побудови ефективної податкової системи – одна з найбільш актуальних в Україні. Її вирішення повинно здійснюватися шляхом вивчення й аналізу як існуючої в Україні законодавчої бази, так і світового досвіду у сфері оподаткування [1, с. 112].

Призначення податкової системи, полягає не тільки у зборі податків і забезпеченні дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а й у сприянні досягненню стратегічної мети розвитку національної економіки. Сьогодні наша чинна податкова система, яка складається із законодавчої, інструктивно-наказової та структурно-інституційної частин, а також практичних інструментів її

функціонування, обслуговує модель державно-монополістичного капіталізму, має кланово-олігархічний характер, який є повною протилежністю поставленому завданню податків. Ця система підпорядкована інтересам кланових фінансово-корпоративних груп, створюючи їм умови для отримання максимального монопольного прибутку і гальмуючи ринкові трансформації та пригнічуючи розвиток середнього класу як основи моделі народного капіталізму.

Українська система оподаткування має гіпертрофовану фіскально-кримінальну функцію і погано виконує стимулюючу, розподільчу та соціальну функції. Вона не стимулює підприємницьку діяльність і вільну конкуренцію, не сприяє розвитку економіки на інноваційно-інвестиційній основі, не забезпечує зростання добробуту та зниження рівня соціального розшарування населення. Вітчизняна система оподаткування ускладнена, заплутана і суперечлива [1].

Наразі українське суспільство нездатне заробляти, 65% населення не мають змоги себе забезпечити, 10 млн. осіб досі потребують житлових субсидій та інших механізмів соціального захисту і підтримки від держави, яка сама зав’язла в боргах. Однак, незважаючи на це в Україні діє близько 20 видів податків та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також майже 2 тис. нормативно-правових актів, що регулюють процес справляння податків та інших грошових вилучень і відрахувань. Крім того, в Україні дуже складна і непрозора система адміністрування податків. За даними дослідження «Вартість дотримання податкового законодавства в Україні», підготовленого Світовим банком і Міжнародною фінансовою корпорацією, Україна посідає 181-ше місце серед 183-країн світу за рівнем простоти справляння податків [3]. За таких умов будь-які економічні зміни точно приречені на поразку.

Наша нинішня податкова система налаштована таким чином, щоб оподаткувати у підприємців та фізичних осіб більшу частину їхніх доходів. Тому, щоб виживати в такому податковому середовищі, малий і середній бізнес, а також громадяни змушені вдаватися до ухилення від оподаткування, що стало вже нормою життя, відоме як «гроші в конверт». Як наслідок, підприємства стають збитковими або переходять у тіньову сферу діяльності, а громадяни шукають способи, як приховати свої справжні доходи та не оподатковувати їх.

Варто зазначити, що за результатами соціологічного дослідження, проведеного фахівцями Інституту трансформації суспільства, громадяни згодні платити податки, якщо вони не перевищують 10% [4]. Сьогодні ситуація набула ще більш стійкого вигляду в часи військового стану коли найбільше страждають малі підприємства та фізичні особи. Таке податкове навантаження є досить справедливим і може активізувати розвиток підприємництва в наш час.

Отже, податкова система України потребує серйозної модернізації з метою забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення довіри бізнесу та інвесторів до країни. Вирішення цих проблем вимагатиме від владних органів не лише волі до реформ, але й компетентності у впровадженні необхідних змін у податкову політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2756-VI. Редакція від 14.10.2020 / Голос України. 2020. № 229–230. С. 4–62.

2. Мельничук Ю. М. Реформування податкової системи: Перспективні напрямки наукової думки. Юриспруденція. Тернопіль, 2018. С. 75–79.

3. Лисенков Ю. М., Біда С. О. Основні нововведення податкового кодексу України щодо складу податків. URL : http://www.economy.nayka.com.ua (дата звернення: 12.02.2024).

4. Дропа Я., Чабан І. Податкове навантаження та його вплив на економіку України. *Формування ринкової економіки в Україні.* 2018. Вип. 19. С. 235–250.

5. Сторожук О. В., Вітренко Л. О. Модернізація податкової системи відповідно до європейських стандартів. *Зб. наук. пр. Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право).* 2013. Вип. 2. С. 55–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpifyua_2013_2_10 (дата звернення: 12.02.2024).

УДК 336.2

Бондаренко Анна,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
*старший викладач кафедри
публічних фінансів,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

СВІТОВИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ ІЗ ПОДАТКОВИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Прагнення України до набуття членства в складі країн європейського простору є невід'ємним напрямом її подальшого розвитку. З цією метою відбулось ряд змін у політичній, соціальній та економічній сферах країни, які направлені на уніфікацію нормативів та полегшення процедури набуття членства. Однак, найбільш важливим фактором на разі залишається подолання корупційних схем, в тому числі і в податковій системі країни.

Характерними рисами фінансової системи країни є високий рівень тінізації, приховування доходів на рівні фізичних та юридичних осіб, ухилення від сплати податків, відсутність дієвого механізму адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення норм податкового законодавства тощо. Саме тому вважаємо за необхідне розглянути світовий досвід боротьби з податковими правопорушеннями та можливість його використання в Україні.

На відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання [3]. Також, на відміну від Європейського Співтовариства та багатьох інших країн в Україні відсутні ефективні покарання за несплату податків та наявний недостатній контроль урядових органів. Наявність жорстких покарань за несплату податків, не в останню чергу зумовлена тим, що податки в більшості країн світу

складають левову частину бюджетних надходжень і, таким чином, ухилення від їх сплати створює пряму небезпеку економічному добробуту та ставить під загрозу виконання соціальних зобов'язань урядів, фінансування інших державних видатків [4].

Так, у 1990-ті роки у Грузії були відбувся ряд економічних реформ, які призвели до зростання частки тіньової економіки. Через невиконання податкового зобов'язання, а саме ухиляння від сплати податків, фальсифікацію документів, незаконної підприємницької діяльності, уряд Грузії був змушений використати один з важелів протидії злочинам у сфері оподаткування - позбавлення волі на строк від 5–8 років [5].

Такі країни, як Португалія та Словенія застосовують штрафи за неподання декларації. Так, у Словенії штраф може сягнути до 125 000 євро, а в Португалії – до 50 000 євро. В Великобританії ухилення від сплати податків може призвести до 6 місяців ув'язнення або ж до 5000 фунтів стерлінгів, а не сплата ПДВ може призвести до штрафу у розмірі до 20 000 фунтів стерлінгів.

У Німеччині місцеві податкові органи мають добре підготовлені слідчі відділи з відповідними повноваженнями, а також апаратуру прослуховування і звукозапису, лабораторії, де проводиться аналіз достовірності документів, поданих платниками податків, почеркознавчі, хімічні та інші криміналістичні експертизи [8].

На основі розглянутого світового досвіду Україні потрібно запроваджувати більш дієві інструменти відповідальності до суб'єктів, які порушують норми податкового законодавства. Це може бути збільшення штрафів за несвоєчасну сплату податків та більш ретельний контроль за платниками податків. Становлення більш жорстких покарань адміністративного та кримінального характеру, призведе зниження рівня тінізації економіки країни, прискорить процеси подальшої європейської інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration

2. Logo: Destatis Statistisches Bundesamt (Link to homepage). URL : https://www.destatis.de/EN/Themes/Government/Taxes/Tax-Revenue/_node.html

3. Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_11350

4. Волошина М., Пенько М., Пенько М. Шляхи вдосконалення методів боротьби з ухиленням від сплати податків з урахуванням закордонного досвіду. 6 International scientific and practical conference «Scientificdirections of research in educational activity». 2023. С. 165–174. URL : http://surl.li/pylbb

5. Мовчун С. В. До питання кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків: приклад Грузії. Збірник матеріалів II Міжнародного податкового конгресу. 2021. URL : http://surl.li/pylca

6. VAT penalties and late payment fees in the European Union in 2022. URL : https://www.easytax.co/en/tax-mag/info/vat-penalties-in-the-eu/

7. Consequences of Tax Evasion URL : https://www.skillcast.com/blog/consequences-tax-evasion

8. Коваленко В. М. Світовий досвід оптимізації податкового контролю щодо виявлення податкових правопорушень. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43760/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf

УДК 336.22:332.142.4:504.062

Давиденко Маргарита,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Новицька О. В.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВИ В ОХОРОНІ ДОВКІЛЛЯ

Економічна активність і промислове виробництво часто супроводжуються збільшенням викидів шкідливих речовин і забрудненням довкілля. У таких умовах посилення екологічного оподаткування може стимулювати компанії до застосування чистих технологій та ефективного використання ресурсів. Ефективне екологічне оподаткування має сприяти відкриттю можливостей для розвитку нових, екологічно чистих технологій та ухвалення ефективних рішень.

Екологічне оподаткування представляє собою один із інструментів, який використовує держава для захисту довкілля. Подолання неефективності таких податків та регулювання природоохоронної діяльності в Україні потребує аналізу, оцінки та реагування на причини і наслідки складних впливів високого рівня тіньової економіки та корупції на екологічне оподаткування в країні [1].

Система екологічного оподаткування є ключовим елементом економічного механізму управління природними ресурсами, оскільки використовує фіскальний інструмент - екологічний податок. В умовах сучасної української дійсності цей податок стягується за викиди та скиди шкідливих речовин, а також за утилізацію відходів. З урахуванням основних принципів податкового регулювання стосовно відтворювальних пропорцій, екологічний податок має виконувати регулюючу, стимулюючу та фіскальну функції. Аналіз наявних теоретичних та методологічних підходів до формування сучасних систем екологічного регулювання природокористування підтверджує, що головною

метою системи екологічного оподаткування є стимулювання раціонального використання природних ресурсів [2]. В Україні ключовим компонентом такої системи є екологічний податок; додатково до природоохоронних функцій, їх частково виконує рентна плата та певні види акцизного податку. Екологічний виконує певні функції, включаючи регулюючу (природоохоронну) та фіскальну. Проте в Україні ці функції не виконуються належним чином через відсутність значної позитивної динаміки у показниках еколого–економічного розвитку.

Виходячи із основних функцій оподаткування, платежі екологічного спрямування, зазвичай, поділяють на дві основні групи [1]:

– компенсуючі платежі;

– регулюючі платежі.

Платежі, що сплачуються за будь-який негативний вплив на довкілля, відомі як регулюючі. Ці платежі виступають одним з ключових економічних інструментів, які змушують користувачів природних ресурсів, чия діяльність призводить до негативного впливу на довкілля, самостійно вживати заходів для зменшення цього впливу. Ставки регулюючих платежів відрізняються великою різноманітністю, тому запобігання або зменшення негативного впливу на довкілля стає більш вигідним для суб’єктів господарювання, ніж сплата цих податків. Окрім стимулюючого впливу, екологічне оподаткування повинно мати компенсаційний характер.

Платежі з екологічного спрямування утворюють фонди для охорони довкілля, оскільки саме в цих фондах збираються кошти для фінансування державних програм та заходів з раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та інших цілей, пов'язаних з цією сферою діяльності. Тому наукова література виділяє другу групу платежів екологічного спрямування - компенсуючі платежі, які збирають гроші та накопичують їх у спеціальних екологічних фондах (наприклад, плата за спеціальне використання природних ресурсів). Такі платежі часто називають фінансуючими. При встановленні розміру цих платежів враховуються показники прибутковості підприємств та неперервність фінансових надходжень. На відміну від регулюючих, ці платежі спрямовані на фінансування природоохоронних заходів і не пов'язані безпосередньо з величиною негативного впливу на навколишнє природне середовище та ресурси [4].

Основними шляхами вдосконалення поточної системи екологічного оподаткування в Україні є: впровадження прогресивної шкали оподаткування екологічним податком (за більших обсягів викидів та відходів ставки податку мають збільшуватись); надання податкових пільг суб'єктам господарювання, які використовують ресурсозберігаючі технології; впровадження податку на продукцію, що містить екологічно шкідливі речовини (цей податок існує в більшості європейських країн); введення збору на захист довкілля для суб'єктів господарювання, які є платниками екологічного податку; при цьому платежі від цього збору мають надходити до спеціального фонду державного бюджету України з цільовим спрямуванням на природоохоронні заходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давиденко Н. М., Лемішко О. О. Вирішення еколого-економічних проблем землекористування в аграрному секторі економіки України. *Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16 травня 2019 р. К. : Видавничий центр НУБіП України, 2019. 387, [123–125] с.

2. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Ключка О. В. Фінансове забезпечення відтворення збалансованого сільськогосподарського землекористування. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2021. Вип. 4 (121). С. 111–116.

3. Мандрик В. О., Новак У. П. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2016. Вип. 26.6. С. 20–26. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2016_26.6_5

4. Якуша Я. Екологічне оподаткування як складова екологічної політики держави. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2014. № 1. С. 35.

5. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI.

6. Європейське агентство з навколишнього середовища : офіційний вебсайт European Environment Agency. URL : https: // www.eea.europa.eu/about-us /who#tab-related-publications

УКД 336.143.01

Дзекунов Сергій,
аспірант кафедри економіки, фінансів і обліку
Науковий керівник:
Прокопенко Н. С.,
д-р екон. наук, професор кафедри економіки, фінансів і обліку, ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Розгортання військових дій по всьому світу призвело до кардинальних змін бюджетно-податкових стратегій держав, що втягнуті у військові конфлікти. Так, з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну податкові надходження у бюджет України скоротились, а фінансування оборони зіштовхнулось із непомірними витратами. Це призвело до суттєвих змін у бюджетно-податковій стратегії держави та деформації системи оподаткування. Допомога міжнародних фінансових організацій, ЄС, США та інших країн, зовнішня безповоротна допомога виросли в рази. Крім того, оборона фінансується за рахунок власних коштів у вигляді сплачених податків. Проте дані заходи є обмеженими і не можуть покрити всі необхідні витрати на війну. Водночас знизилися можливості українського уряду залучати кошти на зовнішньому та внутрішньому ринках. Саме тому історично війни дуже часто давали поштовх для застосування нових податків та змін умов оподаткування [1, 2].

У 2022 році парламент України задля того, щоб нівелювати ризики кризи економіки через розрив виробничих та логістичних зв’язків, пішов на значне зменшення податкового навантаження на імпорт, пальне та розширив можливість застосування спрощеної системи оподаткування (до 2% єдиного податку з обороту). Проте зворотною стороною таких пільг стала втрата значної частини бюджетних

доходів. У міру відновлення економічної активності, більша частина пільг була скасована для зменшення фіскальних та валютних дисбалансів. Останні посилювалися через монетизацію дефіциту бюджету та призводили до збільшення девальвації та інфляції [2, 3].

Координація бюджетно-податкової політики є передумовою для досягнення стабілізації через зниження резервів з метою підтримки рівня видаткової частини бюджету на докризовому рівні. Адже бюджетні зобов'язання, в тому числі щодо обслуговування державного боргу та виконання державою інших функцій, характеризуються нижчою еластичністю ніж обсяг зниження податкових надходжень в період рецесії, що супроводжуються зниженням ділової активності економічних агентів. Також активно використовується дефіцит бюджету із застосуванням інструментів боргового фінансування економіки з метою посилення внутрішнього попиту на товари і послуги, вводяться інституційні зміни податкової системи, структурно оптимізуються видаткові частини бюджету, знижується фіскальний дефіцит, реструктуризується борг завдяки активізації співпраці з міжнародними фінансовими інституціями з приводу фінансової підтримки у період проведення відповідних структурних змін [4].

Водночас економіка відкритого типу України потребує проведення системної політики у сфері стимулювання експорту, підвищення частки високотехнологічної складової у його структурі [5]. З метою розвитку вітчизняної промисловості слід виокремити відповідні сукупності галузей економіки для визначення інструментів формування системи заходів державної фінансової підтримки. Удосконалення механізму бюджетного відшкодування податку на додану вартість, створення експертно-кредитного матиме стимулюючий вплив на розвиток експертної діяльності та сприятиме підвищенню довіри до вітчизняних підприємств, що є вагомою умовою зростання реального валового внутрішнього продукту в умовах війни в контексті глобалізаційних процесів економіки.

Висновки. В період військової агресії формування бюджетних доходів стає невідповідним можливостям розвитку економіки, що призводить до зростання бюджетного дефіциту та необхідності досягнення рівноваги шляхом подальшого нарощування державного боргу, тоді виникає необхідність запровадження коригуючих заходів бюджетно-податкової політики або повного її переформатування.

Повоєнне економічне зростання в Україні веде до проведення необхідної податкової реформи. Крім відновлення інфраструктурних та виробничих можливостей (відбудова), країна потребуватиме величезних щорічних вкладень у капітальні засоби та технології. Виходячи з того, що рівень резервів є недостатнім та боргове фінансування економіки зумовлює суттєве накопичення державного боргу та зростання боргового навантаження на бюджет, в умовах сучасних викликів залишається придатним до впровадження тільки варіант інституційних змін податкової системи із оптимізацією видаткових частин бюджету та реструктуризації державного боргу за підтримки міжнародних партнерів, як варіант забезпечення макроекономічної стабілізації в період війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство фінансів України та Банк розвитку Ради Європи обговорили співпрацю з відновлення та реконструкції. 2023. 29 серп. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_of_ukraine_and_staff

2. Виконання бюджету в умовах війни: прогноз тенденцій. 2022. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vykonannya-byudzhetu-v-umovakh-viyny-prohnoz-tendentsiy

3. Чугунов І. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* 2016. № 5. С. 5–18. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2016_5_2

4. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.

5. Жаріков А. Ю. Бюджетно-податкова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Ефективна економіка.* 2021. № 12. DOI : 10.32702/2307-2105-2021.12.203 ; URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9756 (дата звернення: 15.10.2023).

УДК 336.2

Yevtushenko Natalia,
doctor of economic sciences, professor;
Nechytaylo B. S.,
a third (scientific) level graduate, State University of Information and Communication Technologies, Kyiv, Ukraine

TAX ADMINISTRATION SYSTEMS OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Taxes in the structure of state administration are an effective tool of state tax policy. Its main goal is to determine directions for the mobilization of taxpayers' funds and to provide budgets of all levels with financial resources. Achieving this goal makes it possible to increase the level of competitiveness of all branches of the country's economy, carry out effective deployment of productive forces and rational use of natural resources, and gradually increase the pace of innovative development.

However, in conditions of instability, the state tax system constantly risks losing possible sources of income in the form of taxes and fees from tax subjects in the future. The tax administration system plays an important role in the above-mentioned processes. Administration (from the English "administration") means management, organization, execution, implementation of supervision (control). In a broad sense, this is the organizational and administrative activity of managers and management bodies, which carried out by means of orders and orders [1].

We believe that the tax administration system is an effective system of a set of principles, theoretical bases and rules that determine the norms of behavior of participants in the process of implementing tax relations and managing them in order to fulfill the fiscal and regulatory function of taxes.

However, the norms of behavior of participants in the tax administration system change under the influence of external circumstances, in particular, during Russia's military aggression against Ukraine and the introduction of martial law.

First, the procedures of administration control and accounting of taxpayers underwent changes. Thus, the Law of Ukraine No. 2120-IX dated 15.03.2022 [2] stopped the passage of tax periods, in particular the statute of limitations, for the period of martial law.

Law 2142-IX dated 24.03.2022 [3] provided that in the event that a taxpayer is unable to fulfill tax obligations (any) due to hostilities or the introduction of martial law, such a taxpayer must fulfill them within 6 months after the termination or cancellation of martial law. In addition, natural persons who directly take part in repelling armed aggression - within 1 month from the day such an opportunity appears. However, the following draft law No. 7360, adopted on 12.05.2022 [4] changed these terms: the 6-month term for business shortened to two months. In addition, for taxpayers - natural persons, on the contrary - it has increased to 60 days. In addition, there are many such examples.

Therefore, in the conditions of the martial law of Ukraine, when the legislation changes every day, the lack of legal space, general legal order and uniform legality are characteristic. This accompanied by business disregard of general legal principles and norms, legal conflicts and contradictions between various legal acts in the modern tax administration system.

In these circumstances, a tax reform is necessary, which requires careful study of previous experience, avoiding one's own and others' mistakes. This will help minimize tax risks [5]. The experience of many countries shows that at the initial stages of reform, budget revenues usually temporarily reduced. Which in the conditions of post-war Ukraine can be quite a financial blow. After all, eventually, direct budget support from international partners will stop and the emphasis will have to shift to the investment component and increasing the volume of payments for loans received during the war or restructured loans.

Thus, the key prerequisite for the effective operation of the fiscal system in Ukraine and the impossibility (at least, minimization) of tax evasion is the maximum expansion of the tax base while setting low (optimal) tax rates. According to the tax reform project, propose the following rates: corporate income tax - 10%, VAT - 10%, Unified social contribution to the Pension Fund - 0% instead of 22%.

High tax rates usually encourage some taxpayers to look for loopholes to avoid or minimize taxation. On the other hand, they contribute

to the emergence of intermediaries who will provide optimization services, as well as the flourishing of corruption, when public officials, tax collectors and law enforcement officers ignore violations for a reward or use them to put pressure on business.

Therefore, the main task of carrying out tax reform in Ukraine is to reboot the law enforcement and judicial system, business access to financing and interaction with investors, optimization of taxes according to tax rates, so that the economy comes out of the "shadows".

REFERENCES

1. Nikitishyn A. O. (2010). Administruvannya podatkiv v umovakh finansovo-ekonomichnoyi kryzy [Tax administration in the conditions of financial and economic crisis]. *Finansy Ukrayiny. – Finances of Ukraine*. Vol. 1, 38–45.

2. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo diyi norm na period diyi voyennoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law] : Law of Ukraine dated March 15, 2022 No. 2120-IX.

3. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vdoskonalennya zakonodavstva na period diyi voyennoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law] : Law of Ukraine dated March 24, 2022 No. 2142-IX.

4. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo osoblyvostey podatkovoho administruvannya podatkiv, zboriv ta yedynoho vnesku pid chas diyi voyennoho, nadzvychaynoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the specifics of the tax administration of taxes, fees and a single contribution during the state of war and emergency] : Law of Ukraine dated of May 10, 2022 No 7360.

5. Yevtushenko N. O. (2016). Podatkovi ryzyky ta systema keruvannya nymy [Tax risks and their management system]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. – Bulletin of Dnipropetrovsk University*. Vol. 6, 68–7.

УДК 336.225:336.14

Журавель Вікторія,
*здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня*
Науковий керівник:
Слободянюк Н. О.,
*д-р екон. наук, професор,
Криворізький національний
університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

РОЛЬ ПОДАТКІВ У ДОХОДАХ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Соціально-економічний розвиток країни та її регіонів залежить від бюджетних ресурсів, відтак, основною метою держави є забезпечення рівноваги між бюджетними надходженнями й витратами. Надмірні видатки порівняно із доходами можуть призвести до економічної кризи, зростання державного боргу, дефіцитів у бюджетах на всіх рівнях та інших негативних наслідків. У свою чергу саме податки, виконуючи фіскальну, розподільну, регулюючу, контрольну, накопичувальну та стимулюючу функції, забезпечують ефективність механізму формування фінансових ресурсів держави та їх розподіл, визначають структуру та характер перерозподілу вартості національного доходу між державою та суб'єктами господарювання, впливають на процес виробництва, інвестування та нагромадження капіталу тощо. Отже, актуальність обраної тематики дослідження полягає в конкретизації податків як головного джерела формування доходної частини бюджету та визначення їх ролі у регулюванні бюджетного процесу.

Бюджет є основним резервуаром фінансових ресурсів для держави та її адміністративно-територіальних одиниць у всій країні. Надзвичайно важливо своєчасно та повно визначати склад статей доходів бюджету, особливо з урахуванням значущості податкових надходжень як його основної частини. Це має ключове значення для забезпечення фінансування завдань та функцій, які виконують органи державної влади та місцевого самоврядування.

Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету, що у свою чергу впливає на соціально-економічний розвиток

держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Відповідно до чинного законодавства визначимо, що податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку [1].

Згідно Бюджетного кодексу України основними складовими доходів державного бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження, передбачені відповідно до законодавства України. Визначимо місце податкових надходжень у доходах державного бюджету України на основі аналізу його структури (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура доходів державного бюджету України за 2021–2023 рр.

Показники	Роки, млн. грн			Структура, %		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Доходи	1296852,9	1787395,6	2671998	100,00	100	100
Податкові надходження	1107090,9	949764,4	1203544,1	85,37	53,14	45,04
Неподаткові надходження	175358	346327,7	991601,7	13,52	19,38	37,11
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1289,9	481090,7	433404,5	0,10	26,92	16,22
Інші надходження	17994,9	16147	41025,8	1,01	0,57	1,63

Джерело : розраховано авторами за [2].

З даних, наведених в таблиці 1, можна побачити, що податкові надходження мають неоднозначну тенденцію до змін протягом останніх років. Так, у 2021 році податкові надходження склали 85,37% доходів бюджету, що становить 1107090,9 млн. грн., у 2022 році цей показник значно зменшився і становив 53,14%, тобто 949764,4 млн. грн., а у 2023 році – 45,04%, тобто 1203544,1 млн грн.

Основним чинником зниження податкових надходжень у 2022-2023 рр. були воєнні дії та їх наслідки – зменшення кількості мешканців громад через міграцію до західних областей та за кордон, зниження ділової активності великого та малого бізнесу, падіння купівельної спроможності населення. Також на доходи місцевих бюджетів вплинули зміни до законодавства у відповідь на нові виклики. Наприклад, для стабілізації ситуації на ринку палива було запроваджено нульову ставку акцизу з пального, яка почала діяти з середини березня, а частка цього податку раніше надходила до бюджетів громад. Для окремих

громад цей вид доходів був доволі вагомим. Також значних змін зазнав показник - кошти від закордонних країн і міжнародних організацій. У 2021 він склав 0,1% доходів бюджету, а у 2022 році він значно збільшився та становив 26,92% (481090,7 млн. грн). У 2023 році кошти від закордонних країн і міжнародних організацій становили 16,22% доходів бюджету, тобто 433404,5 млн. грн. Головним фактором зростання цього показника було те, що Україна вимушена була просити у цивілізованого світу мільярди доларів для компенсації втрачених податкових надходжень та через рекордні видатки на оборону і соціальну підтримку.

Загальновідомо, що на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають макро- та мікрофактори: ВВП, попит та пропозиція, сальдо платіжного балансу, податкова політика, податкові пільги, рівень «тінізації» економіки, ефективність податкового менеджменту, структура трудових ресурсів, прибутковість бізнесу тощо [3]. А фіскальне значення податків залежить від напрямів реалізації податкової політики держави, що забезпечує ефективність, стабільність та справедливість податкової системи.

Отже, можна зробити висновки, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків, що підтверджує їх вагому бюджетоутворюючу складову в бюджетному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поняття податку та збору : Податковий кодекс України. Стаття 6. URL : https://tax. gov.ua/nk/ (дата звернення: 07.02.2024).

2. Доходи держбюджету України / Мінфін. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/ (дата звернення: 07.02.2024).

3. Захожай К. В., Жам О. Ю. Роль прямих та непрямих податків у формуванні доходів державного бюджету України. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.* 2019. № 18. С. 103–114. URL : https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2019_18_103.pdf (дата звернення: 07.02.2024).

УДК 336.227.2.025

Клімченко Роман,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Слободянюк Н. О.,
д-р екон. наук, професор,
Криворізький національний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

РИЗИКИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Актуальність теми трансфертного ціноутворення обумовлюється зростанням обсягів міжнародної торгівлі, посиленням боротьби з ухиленням від сплати податків, постійними змінами податкового законодавства та складністю правил трансфертного ціноутворення й механізму його реалізації. Питання трансфертного ціноутворення досліджується науковцями та професіоналами-практиками, серед них: Брєхов С.С., Десятнюк О.М., Євтушенко Н.О., Краєвський В.М., Курілов Є.А., Кругляк В.В., Сєржанов В.В. та ін. Відтак, подальшого наукового дослідження потребує конкретизація трансфертного ціноутворення як стратегічного інструменту податкового планування й контролю та ідентифікація ризиків, що пов’язані з ним.

Трансфертне ціноутворення визначає внутрішньофірмову ціну для передачі товарів, послуг або інших активів між пов'язаними компаніями при проведені господарських операцій та виступає інструментом зниження податкових зобов’язань й перерозподілу прибутку на користь суб’єктів господарювання країн з більш низькими податковими ставками. Відсутність відповідного міжнародного законодавства та його імплементації може сприяти маніпулюванню ціноутворенням для податкової вигоди, що є ключовим ризиком такого процесу та передбачає посилення державного контролю за ціноутворенням між підприємствами.

Ризики маніпулювання податковою базою контролюються податковими органами на основі принципу «витягнутої руки», котрий

дозволяє здійснювати порівняння умов аналогічної господарської операції між пов'язаними особами та непов'язаними особами (встановлюється економічна доцільність господарської операції, специфіка діяльності підприємства та її вплив на ціноутворення, умови постачання й оплати, характеристики товарів/послуг тощо). Основний міжнародний документ щодо регулювання зазначеної проблеми – це настанови Організації економічного співробітництва та розвитку щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб [1].

Податковий кодекс України включає основні норми Настанов ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення. Згідно зі статтею 39 цього кодексу, платник податків, що бере участь у контрольованій операції, повинен визначати обсяг його оподатковуваного прибутку відповідно до принципу «витягнутої руки». В іншому випадку, прибуток, нарахований в умовах, не відповідних принципу, додається до оподатковуваного прибутку [2]. Проте у вітчизняному податковому полі суперечливим залишається визначення господарської операції для цілей трансфертного ціноутворення (договір або фактична поставка), що мають різні правові наслідки. Крім того, оновлена редакція Податкового кодексу України не містить норми щодо контролю за товарами, які мають біржове котирування, натомість документально запроваджується контроль за сировинними товарами, перелік яких затверджується Кабміном України. Такі новації значно знизили податкове регулювання джерел інформації для отримання котирувальних цін та періоду їх порівняння, а також узгодили дату переходу права власності на товари у контрольованих операціях між контрагентами.

Ідентифікація та управління ризиками у галузі трансфертного ціноутворення важлива для якісного відбору та ефективного проведення перевірок платників податків, забезпечуючи дотримання принципу «витягнутої руки». Мета - оптимальне використання ресурсів контролюючих органів та платників податків, покращення податкової визначеності та зменшення кількості перевірок. Міжнародний досвід у цій сфері, зокрема, вказані в документах ООН, ОЕСР та ЄС, може допомогти Україні розробити систему державного податкового контролю за трансфертним ціноутворенням на основі якісних процедур обробки ризиків.

Індикатори ризиків трансфертного ціноутворення можуть включати кількісні (відхилення показників рентабельності від середньогалузевих, переважання обсягів контрольованих операцій над неконтрольованими, значна частка операцій з контрагентами з низькоподаткових юрисдикцій) та якісні (недотримання правил трансфертного ціноутворення, виявлене під час аналізу документації та порушення в управлінських процесах, що впливають на формування цін між пов'язаними особами) показники. Наявність цих індикаторів може свідчити про потенційний ризик неправильного застосування правил трансфертного ціноутворення [3].

Отже, подальші реформи щодо вдосконалення системи протидії штучному заниженню податкової бази та виведенню платниками податків прибутку за межі України повинні грунтуватися на державному податковому контролі за неправомірним використанням або недотриманням правил трансфертного ціноутворення. Особливу увагу при цьому треба приділити менеджменту ризиків трансфертного ціноутворення, ефективність якого передбачає розробку й впровадження відповідних стандартів та норм переліку індикаторів ризиків, їх стандартизацію та відповідність міжнародним вимогам, а також застосування дієвих методологій оцінки наслідків ризиків трансфертного ціноутворення як для держави, так і для підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коблянська О. І., Портнова О. Є., Коблянська Г. Ю. Трансфертне ціноутворення в системі оподаткування. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 52–57. URL : https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-09 (дата звернення: 11.02.2024).

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755 (зі змінами та доповненнями). URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 11.02.2024).

3. Кругляк В. В. Індикатори ризиків трансфертного ціноутворення згідно з документами міжнародних організацій та шляхи їх подальшого використання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 4. С. 59–65. URL : https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-296-4-9 (дата звернення: 11.02.2024).

УДК 336.025

Козлов Євген,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабне вторгнення у 2022 році з боку російської федерації на територію України спричинило руйнівний вплив на державні фінанси країни. З метою забезпечення можливості держави виконувати свої функції в подальшому важливе місце набуває вивчення міжнародного досвіду реформування податкових систем у післявоєнному періоді.

І. Досвід післявоєнної Німеччини

Одразу після Другої Світової війни Німеччина була країною з одним із найбільших рівнем оподаткування у світі, що було зумовлено інфляцією та великими обсягами репарацій. Податки носили конфіскаційний характер. Проте, починаючи з 1948 року, уряд ФРН почав зниження ставок оподаткування.

Зокрема, податок на доходи фізичних осіб мав прогресивний характер (від 12% до 50%). Новий закон про податок на прибуток підприємств дозволив вираховувати з оподатковуваного доходу половину нерозподіленого прибутку, але не більше 10 відсотків від загального прибутку. Крім того, у 1948 році були запроваджені спеціальні амортизаційні відрахування (прискорена амортизація) для деяких видів реальних інвестицій, що дало підприємцям додаткові можливості уникнути високого оподаткування прибутку.

У випадку як нарахованого податку на доходи фізичних осіб, так і податку на прибуток підприємств окремі види інвестицій, необхідні для реконструкції, могли вираховуватись з оподатковуваного

доходу в обмежених річних розмірах. Ці положення стосувались інвестицій у: (1) заміну машин та обладнання, (2) новозбудоване житло, (3) новозбудовані судна, (4) нове промислове, комерційне та сільськогосподарське обладнання.

Таким чином, податкові пільги для інвестицій призвели до зниження ефективних ставок податку на доходи протягом періоду відновлення та, у свою чергу, надали додаткові кошти для інвестицій [1].

ІІ. Досвід післявоєнної Японії

Податкові реформи у післявоєнній Японії спиралися на наступні принципи:

– податкова система може бути успішною лише в тому випадку, якщо вона є справедливою і платник податків повинен усвідомлювати, що вона справедлива;

– прогресивна система оподаткування доходів громадян;

– перехід до загального обов'язкового декларування доходів громадян;

– децентралізація та надання місцевим адміністраціям більше повноважень у податковій сфері та більше ресурсів.

Іншим інструментом, що поклало основу для бурхливого зростання японської економіки, було суміщення прогресивного оподаткування разом з запровадженням звільнення від оподаткування доходів у вигляді процентів і операцій з продажу акцій (так звана «система Марую»), а також застосування знижених ставок до дивідендів. Як наслідок, ці спеціальні податкові заходи призвели до стимулювання особистих заощаджень та сприяли економічному зростанню шляхом нагромадження капіталу. Високий рівень заощаджень в Японії, можливо, був одним з основних факторів, що сприяли швидкому зростанню країни в минулому [2].

ІІІ. Досвід відновлення Балкан після військових дій під час розпаду Югославії

Для податкової сфери Балкан у післявоєнний період було характерне поєднання високих податків, а також значного рівня ухилення від сплати податків. Тому акцент в реформуванні був зроблений на зниженні податкових ставок, розширенні податкової бази, а також посилення контролю над сплатою податків. З іншого боку, з метою балансування дохідної та видаткової частини бюджету, було переглянуто набір соціальних послуг, які надає держава. Податки мали стати

простими у адмініструванні, сприятливими для бізнесу та працевлаштування, а також подібними до податків ЄС.

Проте впровадження реформи відбувалося дуже повільно через перешкоди з боку місцевих органів влади, а також через відсутність у них адміністративного потенціалу. Водночас реформи, які мали реструктуризувати та скоротити державні витрати, а також покращити управління видатками, майже не розпочалися [3].

IV. Загальні рекомендації ОЕСР по відновленню після воєнних дій

Зазвичай, податкова політика у післявоєнний період має стимулювати пожвавлення економіки шляхом відходу від застосування агресивної податкової системи. Натомість, великий потенціал отримує можливість оподаткування прав (аукціонів) на видобуток корисних копалин в країні. Через те що у період війни, як правило, видобуток корисних копалин значно скорочується, у післявоєнний період цей напрям дуже швидко пожвавлюється. Існують приклади оновлення/внесення змін/перепродажу виданих ліцензій на видобуток корисних копалин [4].

Таким чином, можна стверджувати, що світова історія знає різні моделі змін у податковій політиці протягом післявоєнного періоду. Але, оскільки військові дії, що проходять на території України, супроводжуються значними інфраструктурними руйнуваннями, при проведенні наступних податкових реформ доцільно передбачити заходи, що будуть стимулювати інвестиції у відбудову/реконструкцію основних фондів, сприятимуть заощадженням громадян, а також будуть сприяти наближенню до правил оподаткування ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Foreign Tax Policies and Economic Growth. URL : http://www.nber.org/books/unkn66-1

2. Masaaki Homma. Tax Reform in Japan. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/6870882.pdf.

3. Gligorov, V., Kaldor, M. and Tsoukalis, L. (1999). Balkan Reconstruction and European Integration. URL : http://eprints.lse.ac.uk/3319/1/Balkan_Reconstruction_and_European_Integration.pdf

4. OECD. Growth, aid and policies in countries recovering from war. October 2012. URL : https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/docs/WP1%20Growth%20Aid%20and%20Policies.pdf

УДК 347.73

Корягіна Марія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ РЕФОРМУВАННЯ

Податкова система України на даний момент стикається з рядом проблем, які негативно впливають на економіку країни, добробут громадян та рівень довіри до влади. Ці проблеми роблять ведення бізнесу невигідним, стримують інвестиції, стимулюють тіньову економіку та знижують рівень податкової дисципліни.

Прагнення України до євроінтеграції є стратегічним курсом, який має на меті політичну та економічну інтеграцію України з Європейським Союзом. Одним з ключових аспектів євроінтеграції є гармонізація українського законодавства з законодавством ЄС, включаючи сферу оподаткування.

Наразі податкова система України не відповідає стандартам ЄС. Існують значні розбіжності в принципах оподаткування, податкових ставках, адмініструванні податків та інших аспектах. Ці розбіжності створюють бар'єри для торгівлі та інвестицій, а також ускладнюють ведення бізнесу для українських та іноземних компаній [3].

Потрібно розуміти, що недосконалість податкової системи України включає в себе ряд недоліків, які уповільнюють її розвиток. Податкова система України характеризується нестабільністю та непрозорістю, що негативно впливає на інвестиційний клімат та ведення бізнесу. Часті зміни податкового законодавства, нечіткі правила та відсутність чіткої податкової політики створюють ризики для платників податків та роблять планування економічної діяльності складним.

Високі податкові ставки, складність адміністрування податків та нерівномірність податкового тягаря створюють надмірний податковий тиск на платників. Корупція, бюрократія та низький рівень кваліфікації кадрів у податкових органах роблять податкову адміністрацію неефективною. Це призводить до втрат бюджетних надходжень, зниження рівня довіри до влади та стимулює тіньову економіку. Складність та заплутаність системи оподаткування також роблять адміністрування податків складним та затратним для платників. Існуюча система податкових стимулів не є ефективною та не стимулює розвиток пріоритетних секторів економіки. Система контролю за сплатою податків також не є досконалою та не дозволяє ефективно боротися з ухиленням від сплати податків [2].

Незважаючи на те, що існує безліч недоліків у системі податків України, потрібно вживати заходи їх вирішення. Реформування податкової системи України потребує комплексного підходу, який включатиме:

зниження податкових ставок, спрощення адміністрування та забезпечення рівномірності оподаткування.

збільшення прозорості у процесі прийняття рішень та чітка податкова політика.

боротьба з корупцією та бюрократією, а також підвищення кваліфікації кадрів у податкових органах.

удосконалення системи стимулів для розвитку пріоритетних секторів економіки.

покращення контролю за сплатою податків та боротьба з ухиленням від сплати.

спрощення податкового обліку та зменшення затрат для платників.

удосконалення системи оскарження податкових рішень для забезпечення доступності правосуддя [1].

Отже, податкова система України наразі є недосконалою. Стикаючись з рядом проблем, вона унеможливлює своє нормальне функціонування. Нестабільність та непрозорість системи податків, часті зміни податкового законодавства, високі податкові ставки, складність адміністрування податків, нерівномірність податкового тягаря, корупція в країні, складне та недоступне адміністрування податків, недосконала система контролю за сплатою податків тощо, все це – фактори, які уповільнюють можливість податкової системи до розвитку,

зокрема і до вступу в ЄС. Підбиваючи підсумки, ці проблеми легко вирішуються лиш рядом реформ по спрощенню адміністрування податків, забезпеченню рівномірності оподаткування, збільшенню його прозорості, боротьбою з корупцією та бюрократією, підвищенням кваліфікації кадрів, покращенням контролю за сплатою податків та ін. Проте, як скоро запровадять ці реформування, остаточно не знає ніхто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. Ефективність системи податкового адміністрування в Україні. *Вісник Демократичне врядування*. 2017. № 20. С. 79–87.

2. Кліменко Д. І. Становлення та функціонування податкової системи України. *Актуальні проблеми держави та права*. 2020. № 87. С. 72–77.

3. Ярема Б. П., Ролько А. В. Сучасна податкова система України: проблеми та перспективи розвитку. *Гроші, фінанси і кредит.* 2018. № 34. С. 171–175.

УДК 336.226

Лазаренко Людмила,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

АНАЛІЗ РОЛІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У структурі податкових надходжень місцевих бюджетів найбільша частка припадає на податок з доходів фізичних осіб ПДФО. Сума податку, що надходила до загального фонду місцевих бюджетів відображена в табл.1. ПДФО з точки зору специфіки його розподілу має значний вплив на формування доходів бюджетів місцевого рівня.

Таблиця 1 – Динаміка ПДФО у доходах місцевих бюджетів України з 2017 по 2022 роки, %

Податок	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення 2022/2017	Відносне відхилення 2022/2017
Податок на доходи фізичних осіб	55,1	59,4	61,2	62,3	61,2	69,2	14	20,4
Надходження ПДФО і військового збору у Зведеному бюджеті України, %	18,26	19,41	21,36	25,41	22,90	19,15	0,89	4,7

Джерело: складено автором на основі [1].

Крім ПДФО до структури доходів місцевих бюджетів надходять (рис. 1):

- податок на прибуток підприємств;
- рентна плата за використання інших природних ресурсів;
- внутрішні податки на товари та послуги;
- місцеві податки та збори;
- інші податки та збори.

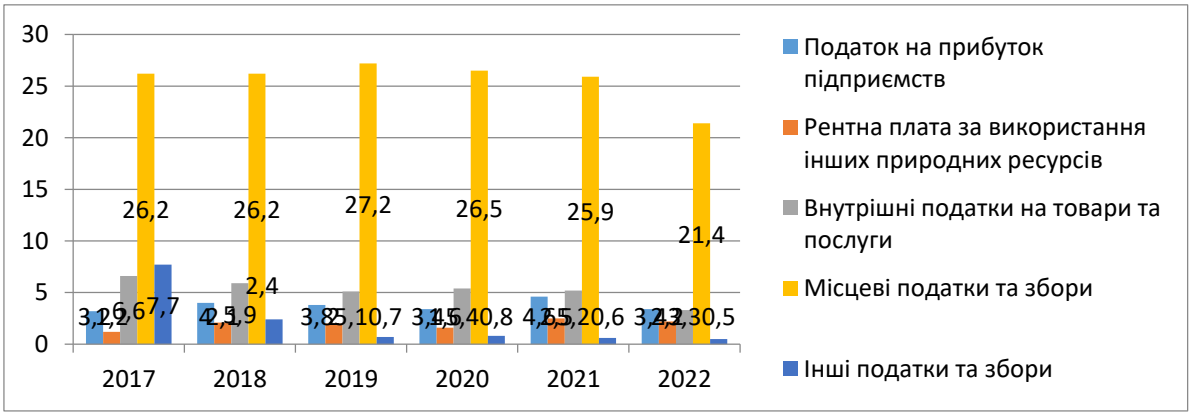

Рисунок 1 – Динаміка окремих податків та зборів у структурі місцевих бюджетів України, %

Джерело: [1].

В загальній структурі податкових надходжень місцевих бюджетів другими після ПДФО є місцеві податки та збори. Упродовж досліджуваного періоду спостерігається тенденція до зростання місцевих податків та зборів.

Складність прогнозування обсягів податкових надходжень у перспективі пов'язана із невизначеністю часових рамок щодо військових дій на території України та наявністю пільгового режиму оподаткування, який буде діяти в період післявоєнного відновлення протягом календарного року.

Податки є одним з основних джерел наповнення місцевих бюджетів. Ефективність формування податкової бази можна визначити шляхом розрахунку показників фінансової стійкості, які демонструють певною мірою рівень бюджетної децентралізації (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка показників фінансової стійкості місцевих бюджетів України за 9 місяців 2020 – 2022 років

Показник	9 місяців 2020 року	9 місяців 2021 року	9 місяців 2022 року	Абсолютне відхилення 2022/2020
Коефіцієнт концентрації власних та залучених коштів	0,64	0,68	0,74	0,1
Коефіцієнт дотаційної залежності місцевих бюджетів	0,36	0,32	0,26	-0,1
Коефіцієнт бюджетного покриття	0,69	0,77	0,97	0,28
Коефіцієнт децентралізації місцевих бюджетів	0,08	0,13	0,31	0,23

Джерело: розраховано автором на основі [1–2].

На основі проведеного аналізу варто виділити основні тенденції формування місцевих бюджетів України, зокрема [3]:

- висока залежність місцевих бюджетів від податкових надходжень та офіційних міжбюджетних трансфертів;
- вагома частка ПДФО у доходах місцевих бюджетів;
- низька частка місцевих податків і зборів у доходах бюджетів місцевих органів самоврядування;
- низький фіскальний потенціал місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів України;
- незначна питома вага неподаткових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів України.

Досвід формування місцевих бюджетів на світовому рівні демонструє високий фіскальний потенціал місцевих податків і зборів. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, шо місцеві податки в Україні не достатньо розвинені та потребують подальшого вдосконалення. З цією метою варто розглянути світовий досвід організації системи оподаткування на рівні органів місцевого самоврядування та шляхи його впровадження в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/planita-zviti-roboti-/396505.html

2. Канєва Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку території. *Проблеми економіки*. 2023. Т. 55, вип. 1. С. 185–191.

3. Інформаційний портал Децентралізація в Україні. URL : https://decentralization.gov.ua/

УДК 336.01

Лиштван Дмитро,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
Науковий керівник:
Швець Н. Р.,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів та природокористування, м. Київ, Україна

ПОДАТКОВЕ РАХІВНИЦТВО В СИСТЕМІ ІНСТИТУТУ ФІНАНСОВОГО РАХІВНИЦТВА

Оподаткування являється надважливим елементом для виконання функцій державної і місцевої влади в кожній країні світової спільноти. Податкове рахівництво є інформаційним інститутом, що забезпечує відповідні фіскальні органи країни необхідною їм інформацією, як дані податкової звітності, так і різноманітні аналітичні матеріали. Користуючись інструментарієм податкового рахівництва владні структури загальнодержавного та місцевого рівнів можуть формувати та здійснювати необхідний обмін інформацією з питань оподаткування, встановлюючи сприятливі умови для стабільних податкових надходжень у свої бюджети. Це природно для цифрової інформаційної економіки, учасники якої усвідомлюють наслідки для економічного господарювання інформаційної асиметрії. За умов браку якісного інформаційного забезпечення у суспільстві зростає ризик несприйняття та відторгнення податкі, а також зростає ризик помилок при провадженні процесу оподаткування. Нерозвиненість інституту податкового рахівництва в країні призводить до зростання недовіри як податківців так і держави вцілому та ухиляння від податкових обов'язків. Цей дисбаланс йде врозріз принципам сталого розвитку суспільства, тому воно «приречене» розвивати інститут податкового рахівництва [2].

Прикладом розбудови інституту податкового рахівництва в Україні може слугавати окремий сайт інформаційно-довідкового департаменту ДПС України де представлена різноманітна роз'яснювальна й аналітично-констатативна інформація з питань оподаткування [1]. З цією метою організуються навчально-консалтингові структури, що відносяться до числа інституцій, які впроваджують мету існування інституту податкового рахівництва суспільства. У перспективі в розвиненій інформаційній економіці обмін з питань оподаткування повинен набути ідеологічно нових характеристик, стати складовою партнерських відносин бізнесу, органів влади та широкої громадськості де пануватиме дух честі та взаємоповаги і високої степені відповідальності всіх субєктів процесу оподаткування.

Інститут податкового рахівництва важливий в питаннях дії інформаційної асиметрії та дефіциту транспарентності у здійсненні оподаткування та нівілювання тінізації світової економіки. Наприклад, 40 % міжнародної торгівлі ТНК провадиться в межах їхніх же структур, та за допомогою системи трансферного ціноутворення, оптимізують податки в бік їх зменшення, також широко застосовуються офшорні зони. За приблизними оцінками експертів, в офшорних зонах осіло від 117 млрд до 167 млрд дол. США. За даними Європарламенту, в результаті дії механізмів оптимізації податків країни Євросоюзу в середньому щорічно недоотримують від 50 млрд до 70 млрд євро податкових надходжень, а в США, за консервативними підрахунками, внаслідок ухилення банківських та інших ТНК від податків бюджет країни щороку втрачає 38 млрд дол. США [2].

Отже, розвиток податкового рахівництва важливий у контексті протидії тінізації економіки, що на початку XXI століття стала тяжким викликом для фінансової системи суспільства, його господарства та безпеки. За прогнозами Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF) поширення тіньової економіки поряд із макроекономічною і макрофінансовою розбалансованістю та обмеженістю ресурсів будуть ключовими глобальними ризиками у наступні десятиріччя. За оцінками зарубіжних економістів, тіньова економіка в Україні сягає 53 % офіційного ВВП [2]. У цьому зв'язку інституціоналізація податкового рахівництва є дієвою зброєю в подоланні тіньової економіки, оскільки передбачає системне розкриття суспільству фінансової інформації, зокрема про податки її суб'єктів.

Інститут податкового рахівництва одночасно є підсистемою як фінансового, так і управлінського рахівництва. Структурно-логічну схему зв'язків інституту податкового рахівництва з фінансовим та управлінським рахівництвом представлено на рис. 1.

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема зв'язків податкового рахівництва з іншими інформаційними інститутами фінансів [2].

Господарські відносини (економіка) суспільства і їхня фінансова інфраструктура є основою, на якій будуються інформаційні інститути суспільства. Виключно економічні, фінансові та податкові відносини, як складова фінансових є об'єктом діяльності цих інститутів.

Податкове рахівництво має дві характерні ознаки, що відрізняють його від інститутів фінансового та управлінського рахівництва:

- об'єктом його діяльності являється вузьке за тематикою коло економічних відносин – це лише ті, що пов'язані з оподаткуванням.

На відміну від інших інформаційних інститутів фінансів де об'єктом діяльності окреслено широке поле вартісних розподільних і перерозподільних відносин, податкове рахівництво зосереджено на відносинах лише оподаткування юридичних і фізичних осіб.

- результатом його діяльності виступає як відкрита, так і обмежена за доступом інформація [2].

Таким чином, інститут податкового рахівництва в частині не обмеженої за доступом інформації (відкритої), є підсистемою інституту фінансового рахівництва. А в частині інформації, доступ до якої обмежений, він є підсистемою інституту управлінського рахівництва. При цьому існує межа між цими двома частинами, що регламентована законами та підзаконними актами, в яких визначається, яка саме інформація має статус таємної (секретної), а яка службової та конфіденційної, а отже, до неї встановлено обмежений доступ.

Прикладами податкового інформаційного інструментарію є інформаційні продукти аудиторських компаній «великої четвірки». Зокрема, матеріали компанії KPMG з порівняння в режимі онлайн ставок оподаткування у різних країнах [3]. Іншим прикладом є інтелектуальний інформаційний продукт компанії Deloitte – інвестиційний та податковий путівник (The Deloitte International Tax Source, DITS), зібрані відомості про інвестиційний клімат і регуляторну сферу у найцікавіших для інвесторів 65 юрисдикціях [4].

Отже, інформаційна продукція податкового рахівництва є важливим інструментом фінансового менеджменту компаній аналітичного, контролінгового спрямування, поточного та стратегічного планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний портал Державної податкової служби України. URL : http://tax.gov.ua/

2. Рязанова Н. Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 337 с.

3. Corporate tax rates table. KPMG. URL : https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-ratesonline/corporate-tax-rates-table.html

4. The Deloitte International Tax Source, DITS. Tax guides and highlights page. 2016. URL : https://dits.deloitte.com/#TaxGuides

УДК 336:226

Лісовська Наталія,
викладач,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ЗНИЖКИ З ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ 2024 РОКУ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) відіграє ключову роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. Тому увага до фіскальної ролі ПДФО є цілком виправданою. Проте, не менш важливою і цікавою є проблема податкової знижки з цього податку – механізму часткової компенсації сплаченого зарплатного ПДФО за понесені його платником витрати [1].

Податкова знижка – це право повернути частину сплаченого податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) з тієї частини доходів особи, яку було витрачено на визначений законодавством перелік напрямків [2].

Право платника податку на податкову знижку регулюється статтею 166 Податкового кодексу України. До податкової знижки включаються фактично здійснені протягом звітного податкового року платником податку витрати, підтверджені відповідними платіжними та розрахунковими документами, зокрема квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, копіями договорів тощо [3].

Отож, платник податку має право на податкову знижку за наслідками звітного податкового року. Податковим кодексом України передбачена можливість подання декларації про майновий стан і доходи з метою отримання податкової знижки, зокрема одна із перелічених витрат – це повернення частини коштів, сплачених платником податку на користь закладів освіти для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім’ї першого ступеня споріднення, який не одержує заробітної плати [3].

Таким чином, починаючи з 1 січня 2024 року фізичні особи мають можливість отримати податкову знижку за витратами, здійсненими у 2023 році. Для цього, до 31 грудня 2024 року включно необхідно подати річну податкову декларацію про майновий стан і доходи за минулий рік. Це можна зробити в електронному кабінеті платника податків.

Звертаємо увагу на те, що, податкова знижка може застосовуватися виключно до доходу, отриманого платником податку – резидентом протягом звітного податкового року у вигляді заробітної плати та нараховується лише в межах її розміру [3]. Тобто, засвідчити свої витрати, аби повернути частину коштів за 2023 рік можна лише до кінця 2024 року. Право на отримання податкової знижки не переноситься на наступний рік. Важливо, що розмір витрат, з яких особа хоче отримати податкову знижку, не може перевищувати сукупного річного доходу цієї особи (тобто людина не може повернути з бюджету більше, ніж заплатила туди у вигляді ПДФО) [2].

Загалом податкова знижка не надто популярна серед громадян України. Вочевидь, велика кількість платників або не знає про неї або не хоче подавати відповідні декларації. Наприклад, кількість студентів на контракті у 2021 році становила більше 655 тис. осіб, а отримати податкову знижку через витрати на навчання виявили бажання лише 12% із них. Тобто фактично лише кожен восьмий скористався правом на отримання податкової знижки. Різке зменшення кількості осіб, які скористалися податковою знижкою за 2021 рік, може бути пов’язане з повномасштабною війною. Не всі особи через активні бойові дії та окупацію частини території України мали змогу протягом 2022 року подати необхідні документи в податкові органи для отримання відповідної компенсації [4].

Тому одним із завдань для податкової і громадянського суспільства має стати робота з роз’яснення норм чинного податкового законодавства і зокрема особливостей адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Це дозволить багатьом громадянам скористатися податковою знижкою і отримати «приємний бонус» у вигляді компенсації частини сплаченого податку [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тоцька О. Податок на доходи фізичних осіб в Україні / Фінансово-кредитні системи: перспетиви розвитку, 2023. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22309/1/article_92.pdf

2. Вінокуров Я. Економічна правда. 2023. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/1/707236/

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-УІ зі змінами та доповненнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Маршалок Т. Податкова знижка з ПДФО – скільки, чому і з якої «кишені» відбуваються виплати / Аналітична платформа «Вокс Україна». Економіка. URL : https://voxukraine.org/podatkova-znyzhka-z-pdfo-skilky-chomu-i-z-yakoyi-kysheni-vidbuvayutsya-vyplaty

УДК 347.6

Маценко Вікторія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Буряк А. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Формування сучасної системи оподаткування є важливою складовою частиною процесу розбудови ринкової економіки України та її інтеграції до системи світових господарських зв'язків. Виникнення та функціонування податкових систем у різні часи та епохи були та залишаються в центрі досліджень науковців та вчених.

Для сучасних податкових систем актуальними залишаються питання теорії оподаткування та методологічні основи їх проектування, що є важливими чинниками побудови оптимальної податкової системи. Водночас питання оптимального функціонування вітчизняної податкової системи сьогодні є малодослідженим [1]. Податки виникли на певному етапі історичного розвитку суспільства, з виникненням держави.

Необхідність виконання державою своїх завдань призвела до формування нових специфічних типів економічних відносин, а з розвитком ринкових відносин податки стали фінансовим інструментом державного регулювання економічних відносин [3]. Сучасна податкова система є прагматичною комбінацією різноманітних форм і методів оподаткування, покликаних гармонійно відбивати всю сукупність суспільних відносин, функцій і пріоритетів державного розвитку, котра має орієнтуватися на науковий досвід, максимально наближаючись до ідеалів оптимального оподаткування [2].

Вперше принципи оподаткування були сформульовані А. Смітом у 1776 р. Йдеться про те, як створити ефективну податкову політику за допомогою конкретних методологій. Узагальнюючи теоретичні розробки та практику з питань оподаткування, необхідно виділити такі основні принципи оподаткування [5]:

1. Стабільність податкової системи.
2. Помірність в оподаткуванні – один із найважливіших принципів податкової політики.
3. Використання податків як ефективного інструменту макроекономічного регулювання економіки.
4. Ефективність податкової політики.
5. Справедливість та простота податкової системи.
6. Визначення раціональної бази (об'єкта) для збирання податків.

Визначення принципів оподаткування за весь час існування податків є і продовжує бути предметом дослідження вчених і практиків. Незважаючи на відмінності в цьому процесі, усі перелічені вище принципи є загальноприйнятими. Саме ці принципи є основоположними для побудови ефективної системи оподаткування і, по суті, є результатом прийняття серії законів, які встановлюють як певні основні положення, так і види податкових законів і процедур.

Згідно з Податковим кодексом України (ст. 4), податкове законодавство

України ґрунтується на таких принципах [7]:

– загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати податки і збори, платником яких вона є;

– рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації;

– невідворотність настання визначеної законом відповідальності в разі порушення податкового законодавства;

– презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контрольних органів, унаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контрольного органу;

– фіскальна достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

– соціальна справедливість – установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

– економічність оподаткування – установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їхнє адміністрування;

– нейтральність оподаткування – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоспроможності платника податків;

– стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніш як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, у якому діятимуть нові правила та ставки. Податки та збори, їхні ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

– рівномірність та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності сплати їх платниками;

– єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні всіх обов'язкових елементів податку.

Таким чином, можна стверджувати, що в основі теоретико-методологічних засад формування сучасної податкової системи лежить поняття податку, його функцій, дотримання головних принципів оподаткування задля вибору економічно обґрунтованої податкової політики держави [6]. Тому в економічно складних умовах сучасності особливо важливо використовувати науковий підхід для встановлення конкретних податкових ставок. При цьому необхідно звернути особливу увагу на гармонійне поєднання фіскальної ролі податків з принципом справедливості, щоб досягти балансу інтересів держави та платників податків. Важливо уникнути соціальної напруги та перевищеного податкового навантаження, забезпечивши стабільність економічного зростання та сприяючи розвитку підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л. Податкова система : навч. посіб. / за заг. ред. В. Л. Андрущенка. Київ : ЦУЛ, 2015. 416 с.

2. Турянський Ю. І. Теоретичні засади формування ефективної системи оподаткування. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.12 4. С. 329–333.

3. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податкова система : підручник. Київ : Атіка, 2006. 920 с.

4. Бечко П. К., Захарчук О. А. Основи оподаткування : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2009. 167 с

5. Федчак О. М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку податкової системи. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3, т. 1. С. 211–217.

6. Дєдушев І. В. Формування бюджетного процесу на місцевому рівні: зарубіжний досвід. 2023. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56957

7. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI, зі змінами та допов. / Офіц. вебсайт Верховної Ради України. URL : www.rada.gov.ua

УДК 336:2

Мілєєва Вікторія,
здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Андрющенко І. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний
університет,
м. Харків, Україна

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ ФІСКАЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОР

Податкові надходження від суб'єктів малого бізнесу становлять значну частку доходів державного та місцевих бюджетів. Саме МСП розширюють асортимент пропонованих споживачам товарів і послуг та підтримують високий рівень конкуренції. Таким чином, податкові пільги, особливо через застосування спрощених систем оподаткування, звітності та обліку, є одним з ключових чинників забезпечення стабільного розвитку діючої податкової системи України, яка накладає значне податкове навантаження на малий бізнес. Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності має низку переваг для суб'єктів малого підприємництва: спрощення процедури і порядку реєстрації платника податку; можливість переходу на сплату єдиного податку з початку будь-якого кварталу; можливість вибору сплати ПДВ; спрощення ведення поточного бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності, передбачених Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку; зменшення кількості форм та спрощення порядку подання податкової звітності [1]. Слід зазначити, що теоретично спрощена система оподаткування немає нічого спільного зі зменшенням податкового навантаження. Початковою метою мало б бути спрощення механізму збору податків і, відповідно, спрощення обліку та звітності платників податків. Однак в Україні платники єдиного податку штучно занижують свої доходи та уникають переходу на загальну систему оподаткування, оскільки ставка єдиного податку є значно нижчою, ніж на загальній системі оподаткування.

Саме тому доцільно спиратися на досвід розвинених країн, які оподатковують малий бізнес на загальних підставах, надаючи певні цільові пільги:

- зменшення оподатковуваного прибутку – амортизація: прискорена або одноразова (Польща, Німеччина, Франція, Бельгія);
- зменшення суми податкового зобов'язання – податкові кредити: інвестиційні, дослідницькі, на зайнятість (Угорщина, Португалія, Франція, Данія, Німеччина, Австрія);
- звільнення від оподаткування – звільнення від сплати окремих податків (Франція) [2].

Щодо нововведень, то спрощену систему оподаткування, яка дає можливість сплачувати єдиний податок та не вести майже ніякого обліку, пропонують радикально реформувати з метою зменшення кількості зловживань. Відповідна реформа закладена у Національній стратегії доходів, яку уряд ухвалив 27 грудня 2023 року. Реформа спрощеної системи оподаткування передбачатиме наступні кроки: кількість груп спрощеної системи зменшиться: другу і третю групу об'єднають в одну (другу групу); юридичним особам поступово заборонять перебувати на спрощеній системі. Спочатку держава буде поетапно підвищувати ставку єдиного податку для таких осіб до 18% (з поточних 3% або 5%), а потім взагалі заборонить перебувати на спрощенці; для ФОПів на першій групі спрощеної системи передбачать податок у вигляді відсотка від доходу (замість фіксованої суми як зараз); ФОПи на другій групі (ті підприємці, які нині перебувають на другій та третій групах) також будуть сплачувати податок у вигляді відсотка від доходу. Розмір цього податку диверсифікують і він становитиме від 3% до 17% від доходу залежно від виду діяльності такого ФОПа; спрощенцям на четвертій групі (агровиробники) також підвищать ставки податку для того, аби стимулювати їх переходити на загальну систему оподаткування; надалі всіх спрощенців зобов'яжуть користуватися касовими апаратами та вести облік походження товарів. Зазначається, що цей облік буде максимально простим; також очікується, що держава обмежить кількість видів діяльності, якими можна буде займатися на першій групі спрощеної системи оподаткування. Відповідні зміни будуть впроваджуватися поступово протягом 2024-2030 років. Їхня мета – зменшити зловживання спрощеною системою оподаткування для того, аби ухилятися від сплати податків [3; 4].

Таким чином, можна зробити висновок, що спрощена система оподаткування є важливою частиною національної податкової системи і має ряд переваг, які повинні забезпечити розвиток підприємництва в Україні, але поряд з перевагами існують і недоліки, які повинні бути усунені шляхом реформування, що враховує політичну та соціально-економічну ситуацію в країні, а також національні та регіональні особливості розвитку суб'єктів малого бізнесу. Для вирішення проблем, що виникають у цій сфері, також необхідно: розробити інструменти стимулювання інвестицій у розвиток МСП, інноваційного та експортного потенціалу; зменшити податкове навантаження; розробити заходи щодо стимулювання кредитування та інвестицій в малий бізнес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коба О. В., Шинкар Ю. Л. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування. Проблеми та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 25. С. 4.

2. Лещенко Р. М., Наум А. А. Напрями вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 43, т. 2. С. 72–75.

3. Спрощену систему оподаткування реформують: груп стане менше. Стратегія доходів / Економічна правда. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/27/708174/

4. Національна стратегія доходів до 2030 року / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20 Revenue%20Strategy_2030_.pdf

УДК 336.113.2 (477)

Москальова Юлія,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

SWOT-АНАЛІЗ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ У РАМКАХ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасні тенденції у соціально-економічній сфері підкреслюють необхідність оновлення податкової системи України, враховуючи нові вимоги. Податкова система відіграє важливу роль у економічному житті держави, оскільки її ефективність безпосередньо впливає на загальний добробут суспільства.

Теоретичний базис діючої податкової системи побудований на принципах неокласичної економічної школи, яка враховує гіпотезу раціональності у поведінці економічних агентів. Проте в контексті сучасних трансформацій суспільства, все більшу увагу привертає концепція поведінкової економіки. Це спонукає до обговорення удосконалення податкової системи, враховуючи новий підхід до податкових відносин, який ураховує не лише раціональні мотиви, а й емоційні та психологічні фактори поведінки суб'єктів оподаткування [1].

Поведінкова економіка - новий напрямок у економічних науках, що детально досліджує поведінку учасників економічних відносин та її вплив на економічні явища. Для аналізу використовуються описові та експериментальні методи [2].

Для виправдання можливості використання принципів поведінкової економіки у сфері оподаткування, ми здійснимо SWOT-аналіз в контексті податкової системи.

Переваги (Strengths):

- покращена передбачуваність підсумків податкової політики;
- виявлення та усунення негативних звичок платників податків;
- запровадження соціально-корисної культури оплати податків.

Недоліки (Weaknesses):

- відсутність єдиного теоретичного фундаменту;
- проблеми з методологічними вимогами при проведенні експериментів та забезпеченням достовірності результатів.

Можливості (Opportunities):

- збільшення довіри до податкових органів та зменшення незадоволеності серед платників;
- розвиток державотворчого патріотизму у середовищі платників податків.

Загрози (Threats):

- ризик перетворення концепції підштовхування на патерналізм з боку відповідних органів;
- небезпека порушення етичних принципів у застосуванні важелів поведінкової економіки;
- можливість негативного впливу на формування державотворчого патріотизму серед платників податків.

Результати аналізу показують можливість розробки стратегій зростання та захисту при впровадженні принципів поведінкової економіки в податкову систему України.

Враховуючи переваги, повне впровадження цих принципів може стати каталізатором соціально-економічного розвитку країни та позитивно вплинути на ефективність податкової системи. Зокрема, використання поведінкових методів дозволяє точніше передбачати наслідки податкової політики, а методологія поведінкової теорії дозволяє точно визначати раціональні та ірраціональні форми поведінки платників податків.

Проте, аналіз недоліків та загроз вказує на обмеження розвитку поведінкової економіки у контексті податкової системи. Стратегія захисту повинна включати заходи з подальшого розвитку концепції поведінкової економіки та поліпшення методології досліджень.

Отже, результат дослідження підтверджує, що реформування податкової системи України за принципами поведінкової економіки може бути перспективним кроком. Проте для досягнення найкращих результатів необхідно вирішити внутрішні та зовнішні проблеми, що стосуються концептуальних аспектів поведінкової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діброва О. Л., Погорєлова М. Ю. Swot-аналіз програми поведінкової економіки в контексті податкової системи України. 2023. URL : https://japfd.donnu.edu.ua/article/view/13870 (дата звернення: 13.02.2024).

2. Карпінський Б. А. Поведінкові фінанси як ефективний базис відображення раціональності й ірраціональності фінансових рішень у системі державотворчого патріотизму нації. 2020. URL : https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-282-290 (дата звернення: 13.02.2024).

УДК 336.226.212

Науменко Ольга,
викладач обліково-економічних дисциплін, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової НУБіП України», м. Бобровиця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Земельні відносини в Україні є важливим інструментом державного регулювання економіки і фінансової політики держави. В останні роки земельна політика України зазнала багато докорінним змін, зокрема плата за землю віднесена до місцевих податків і є однією із складових податку на майно. Тому, доцільним є провести аналіз вітчизняної системи земельного оподаткування, оскільки визначається відсутністю єдиної виваженої державної політики у цій сфері, нестабільністю законодавства, значними змінами у відносинах земельної власності.

Земельний податок у 2024 році сплачують власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та постійні землекористувачі – фізичні особи (п. 269.1 ст. 269 Податкового кодексу України). [2]

Органи місцевого самоврядування самостійно встановлюють ставки плати за землю та земельного податку, відповідній території. Відповідні рішення є доступними на сайті територіальних громад.

Пільги щодо сплати земельного податку для фізичних осіб наведено в ст. 281 ПКУ. Зокрема, від сплати земельного податку звільняються:

- особи з інвалідністю першої і другої групи;
- фізичні особи, які виховують трьох і більше дітей віком до 18 років;
- пенсіонери (за віком);

- ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». [1] Тобто від сплати земельного податку звільняються фізичні особи, які брали участь в антитерористичній операції (в операції об'єднаних сил) та відповідно до норм Закону визнані ветеранами війни;

- фізичні особи, визнані законом особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Звільнення від сплати податку за земельні ділянки поширюється на земельні ділянки за кожним видом використання у межах граничних норм:

- для ведення особистого селянського господарства - у розмірі не більш як 2 гектари;

- для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка): у селах - не більш як 0,25 гектара, в селищах - не більш як 0,15 гектара, в містах - не більш як 0,10 гектара;

- для індивідуального дачного будівництва - не більш як 0,10 гектара;

- для будівництва індивідуальних гаражів - не більш як 0,01 гектара;

- для ведення садівництва - не більш як 0,12 гектара.

Від сплати податку звільняються на період дії єдиного податку четвертої групи власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток (паїв) в оренду платнику єдиного податку четвертої групи (п. 281.3 ст. 281 ПКУ).

Пунктом 281.4 ст. 281 ПКУ визначено, що якщо фізична особа, визначена у п. 281.1 ст. 281 ПКУ, станом на 1 січня поточного року має у власності декілька земельних ділянок одного виду використання, площа яких перевищує межі граничних норм, визначених п. 281.2 ст. 281 ПКУ, така особа до 1 травня поточного року подає письмову заяву у довільній формі до контролюючого органу за місцем знаходження будь-якої земельної ділянки про самостійне обрання / зміну земельних ділянок для застосування пільги. [2]

Пільга починає застосовуватися до обраних земельних ділянок з базового податкового (звітного) періоду, в якому подано таку заяву. Якщо право на пільгу у платника виникає протягом року, то платник звільняється від сплати податку починаючи з місяця, що настає за місяцем, у якому виникло це право.

Разом з цим від сплати податку звільняються на період дії єдиного податку четвертої групи власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток (паїв) в оренду платнику єдиного податку четвертої групи.

У разі якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання (крім грошового зобов'язання у вигляді штрафних (фінансових) санкцій, застосованих до нього на підставі Податкового кодексу України чи іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи, а також пені, застосованої до нього на підставі цього Кодексу чи іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи) протягом строків, визначених Податковим кодексом України, такий платник податків притягується до відповідальності у вигляді штрафу в таких розмірах:

- при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання,— у розмірі 5 відсотків погашеної суми податкового боргу;

- при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, — у розмірі 10 відсотків погашеної суми податкового боргу.

Фізичні особи звільняються від відповідальності, передбаченої Податковим кодекс за несвоєчасну сплату податкового зобов'язання, у разі якщо контролюючий орган не надіслав (не вручив) податкове (податкові) повідомлення-рішення у встановлені строки (п. 287.9 ПКУ).

На сьогодні пеня та штрафи не нараховуються з огляду на положення підпункту 69.1 пункту 69 підрозділу 10 роздіу XX «Перехідні положення» ПКУ та зміни, внесені до пункту 129.9 статті 129 ПКУ, а саме згідно з новою редакцією підпункту 129.9.7, пеня не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню у випадку вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою внаслідок введення воєнного, надзвичайного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII.

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року / Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : http://portal.rada.gov.ua/

УДК 336.226.2

Нездойминога Олена,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і
оподаткування,
Полтавський державний
аграрний університет,
м. Полтава, Україна

ЗЕМЕЛЬНИЙ ПОДАТОК-2024: ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ ТА ЗВІТУВАННЯ

В умовах запровадженого воєнного стану в Україні, багато змін відбулось в різних законодавчо-нормативних документах, в тому числі й тих, що стосується сфери земельних відносин.

В першу чергу згадаємо, що починаючи з 01.01.2023 на земельні ділянки (паї), що розташовані на розташовані на територіях активних бойових дій або на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, які включені до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, не нараховують та не сплачують плату за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за період з першого числа місяця, в якому було визначено щодо відповідних територій дату початку активних бойових дій або тимчасової окупації, до останнього числа місяця, в якому було завершено активні бойові дії або тимчасова окупація на відповідній території [1].

Разом з тим слід зауважити, що перелік зазначених територій визначається у встановленому Кабміном України порядку, спираючись на ст. 286, 288 та п 69 підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України [2].

Щодо платників земельного податку, то як і раніше до них відносять фізичних осіб, що є власниками земельних ділянок, земельних часток (паїв), що визначено п. 269,1 ст. 269 ПКУ.

Варто зазначити, що органи місцевого самоврядування самостійно встановлюються ставки плати за землю та щодо земельного податку, на відповідній території. Ця інформація повинна обов’язково відображатися на офіційних сайтах діючих територіальних громад.

Згідно ст. 281 ПКУ звільняються від сплати земельного податку фізичні особи, які:

1) є інвалідами I і II групи;
2) иховують трьох і більше дітей віком до 18 років;
3) пенсіонери (за віком);
4) ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України від 22 жовтня 1993 року №3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Тобто від сплати земельного податку звільняються фізичні особи, які брали участь у антитерористичній операції (в операції об'єднаних сил), та відповідно до норм закону визнані ветеранами війни;
5) фізичні особи, визнані законом особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Також зазначимо, що звільнення від сплати податку за земельні ділянки поширюється на земельні ділянки за кожним видом використання у межах граничних норм:

– для ведення особистого селянського господарства — у розмірі не більше 2 га;

– для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка): у селах — не більше 0,25 га, у селищах — не більше 0,15 га, в містах — не більше 0,10 га;

– для індивідуального дачного будівництва — не більше 0,10 га;

– для будівництва індивідуальних гаражів — не більше 0,01 га;

– для ведення садівництва — не більше 0,12 га.

Від сплати податку звільняються на період дії єдиного податку четвертої групи власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток в оренду платнику єдиного податку четвертої групи (п. 281.3 ПКУ) [3].

Щоб застосувати пільгу по сплаті земельного податку, особа, яка на неї має право відповідно до законодавства подає до 01 травня поточного року письмову заяву у довільній формі до контролюючого органу за місцем знаходження будь-якої земельної ділянки, що є в її власності. Пільга починає застосовуватися до обраних земельних ділянок з базового податкового (звітного) періоду, в якому подано таку заяву.

Щодо звітування, то слід зазначити, що Наказом від 26.09.2023 №520 Мінфін оновив форму декларації з плати за землю. Вперше звітуватимуть по новій форму у 2024 році [4]. Нові версії документу можна знайти в електронному кабінеті платника:

- J0602008 Податкова декларація з плати за землю (для юридичних осіб),
- F0602008 Податкова декларація з плати за землю (для фізичних осіб).

Таким чином, незважаючи на ситуацію, що наразі є в Україні, податкова та міністерства працюють для того, щоб поліпшити сплату та звітування по земельному податку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно : Закон України від 11 квіт. 2023 року № 3050-IX (ред. від 01.01.2024). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20#Text

2. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI (ред. від 29.01.2024). URL : https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/

3. Податкова роз’яснила, хто у 2024 році має платити земельний податок і хто звільнений. URL : https://agroportal.ua/news/finansy/podatkova-roz-yasnila-hto-u-2024-r-maye-platiti-zemelniy-podatok-i-hto-zvilneniy

4. Про внесення змін до форми Податкової декларації з плати за землю (земельний податок та/або орендна плата за земельні ділянки державної або комунальної власності) : наказ Міністерства фінансів України від 26 верес. 2023 р. № 520 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1771-23#Text

УДК 347.73

Новицька Анна,
здобувачка вищої освіти факультету економіки та управління
Науковий керівник:
Нечипоренко А. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану в Україні особливо гостро постала проблема наповнення державного та місцевих бюджетів фінансовими ресурсами, які необхідні для функціонування економіки, забезпечення соціальних виплат і гарантій, тобто для виконання державою своїх функцій. Одним із механізмів наповнення державної казни є оподаткування. Особливо це є важливим під час воєнного стану, коли країна має значний дефіцит бюджету.

З початком повномасштабної війни Україна опинилася у складній ситуації: податкові надходження скоротились й водночас виникла потреба в рази збільшити фінансування оборони. Також збільшилася кількість людей, які потребували державної підтримки. При цьому, оборону України фінансували в основному за рахунок власних коштів, тобто сплачених податків та зборів.

В Україні відносини, які виникають у сфері оподаткування регулюються Податковим кодексом України, де чітко визначено перелік загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що справляються в країні, зазначено їх основні елементи, а саме: платники податку, об’єкт оподаткування, база оподаткування, ставка податку, порядок обчислення податку, податковий період, строк та порядок сплати податку, строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку [1].

У процесі адміністрування податків та зборів діяльність податкових органів, перш за все, спрямована на досягнення завдань з наповнення бюджету [2]. Однак, війна змінила звичайну життєдіяльність як кожного окремого громадянина, так і мала вплив на суб'єктів господарювання. Дослідження, які були проведені під час війни показали, що 42 % мікропідприємств працюють з обмеженнями, 50 % малих і середніх та великих компаній теж обмежують свою діяльність [3].

Незважаючи на складні умови, значна частина підприємств відновила можливості для подальшої роботи. В свою чергу, сприяла підтримці функціонування підприємництва й держава через застосування дієвих інструментів, зокрема шляхом запровадження податкових пільг. В березні 2022 року Верховна Рада України схвалила основні податкові пільги, ухваливши низку законів, які змінюють справляння податків в умовах воєнного стану. Так, згідно з Законом України № 2118-IX від 03.03.2022 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» [4] було зупинено перебіг строків для платників податків та контролюючих органів, визначених податковим законодавством, та призупинено податкові перевірки. Це пом'якшило удар по бізнесу та підприємцям, але погіршило в певній мірі становище щодо наповнення бюджету країни.

Крім того, задля економічного розвитку країни в березні 2022 року було внесено зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану, які стосувалися послаблення у законодавстві щодо сплати податків та водночас зменшення податкового навантаження.

Однак, низка аналітиків вважають, що переведення суб'єктів господарювання з оборотом до 10 мільярдів гривень на спрощену систему оподаткування і сплата при цьому 2% від обороту, замість податку на прибуток і ПДВ, критично для наповнення державного бюджету. Такий крок призвів до зниження податкових надходжень на 46 %, тобто майже у 2 рази.

Так, А. Гришко та О. Бетлій впевнені, що «такі швидкі і непродумані кроки зменшили податкові платежі, тоді, коли в цьому не було потреби. Компанії, які зазнали збитку, все одно не платили б податки, а поширення спрощеної системи на всі підприємства дає значний відбиток в державному бюджеті та розвитку вітчизняного бізнесу» [5].

Війна в Україні призвела до суттєвих змін у системі публічних фінансів і потребує розробки дієвого механізму захисту економіки від існуючих викликів та загроз й розробки програми післявоєнної відбудови країни [6].

Вважаємо за доцільне збереження податкових пільг для ФОПів 1 та 2 групи з метою підтримки малого підприємництва. Гуманітарні потреби, навіть після закінчення воєнного стану, ще деякий час залишатимуться значними, тому не варто поспішати скасовувати пільги на благодійну та гуманітарну допомогу. Повернення екологічного та земельного податку також може бути відкладено, оскільки розмінування та відновлення територій може зайняти значний час. Наведені рекомендації можуть підвищити можливість підтримки економіки держави, а також допоможуть мобілізувати ресурси для здійснення післявоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири : монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.

3. Дослідження стану українського бізнесу під час війни: як себе почувають середні, малі та великі компанії. URL : https://hub.kyivstar.ua/news/doslidzhennya-stanu-ukrayinskogo-biznesu-pid-chas-vijny-yak-sebe-pochuvayut-seredni-mali-ta-velyki-kompaniyi/

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX / ВРУ. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text

5. Реун А., Бєліцький І. Основні зміни Закону № 2260. URL : https://lcf.ua/thought-leadership/tax/osnovni-zmini-zakonu-2260/

6. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 2. С. 99–110.

УДК 336.02

Норенко Анастасія,
*здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня*
Науковий керівник:
Лисяк Л. В.,
*д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування,
Університет митної справи та
фінансів,
м. Дніпро, Україна*

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податки, які сплачуються до державного бюджету, є основним джерелом його доходів, адже обсяг податкових надходжень займає значну частину в загальному обсязі бюджетних коштів. Відтак, оподаткування - це важливий компонент для формування механізму перерозподілу ВВП. При цьому актуальним є прогнозування обсягу податкових надходжень як джерела формування бюджетних ресурсів. Так, дослідження невизначеності динаміки податкових надходжень від справляння акцизного податку дало змогу прогнозувати настання періодів їх кризового зменшення [1], що доцільно застосовувати і при прогнозуванні інших видів податків.

Процес створення ефективної системи оподаткування в Україні здійснюється впродовж всього періоду трансформаційних перетворень. Водночас, ряд питань залишається невирішеними/незавершеними, що створює перешкоди на шляху становлення ринкових відносин та побудови основи економічного зростання. Реформування податкової системи є однією з важливих складових державної фінансової політики, у кожній країні воно здійснюється, виходячи із потреби у досягненні певних цілей та вирішенні існуючих завдань. Проблеми, пов’язані з неефективністю податкової системи, загострюються в періоди фінансових криз.

Умови воєнного стану в Україні пригальмували повноцінну реалізацію податкової реформи. Звичайно, під час воєнного стану можуть змінюватись механізми стягнення податків, зокрема, вводитись обмеження на операції з валютними коштами та заборонятися певні операції з нерезидентами для зменшення можливостей ухилення від сплати податків, водночас, це вимушені кроки. Прийняті на початку війни нормативно-правові акти щодо регулювання податків були переважно спрямовані на їх зниження, що передбачало підтримку бізнесу, пом’якшення шоку від повномасштабного вторгнення [2]. Ряд із них не приніс бажаного результату та, на думку експертів, привів до втрат доходів бюджету. Водночас, під час воєнного стану, уряд може також вжити заходів для реалізації окремих пунктів удосконалення податкової системи, а саме: податкове стимулювання економіки, спрощення податкової системи, боротьба з податковими ухиленнями та корупцією, підвищення ставок податків, розширення бази оподаткування, впровадження електронної системи оподаткування, ряд із яких реалізується.

Одним із можливих шляхів реформування податкової системи під час воєнного стану може бути збільшення податкових ставок на деякі види продукції та послуг, що не є необхідними для ведення оборонної діяльності або є розкішшю для населення. Також можуть вводитись нові податки або збільшуватись ставки існуючих податків для забезпечення додаткових коштів державного бюджету на потреби, пов'язані з війною [2] .

Однак введення нових видів податків, а особливо збільшення ставок за вже існуючими може викликати суспільне невдоволення і як наслідок спричинить зростання сектору тіньової економіки. Таким чином, подібна діяльність може навпаки стимулювати бізнес до несплати податків і зменшить бюджетні надходження держави. Тому для впровадження ефективних змін у податковому законодавстві слід враховувати як можливості бізнесу, так фактори впливу на тіньову економіку. Важливо також забезпечити ефективне контролювання сплати податків, що може бути ускладнене в умовах війни, наприклад, через перебої в роботі фінансових установ, евакуацію населення тощо. Тому можуть вводитись нові механізми контролю та обліку податків для забезпечення їх максимальної ефективності та прозорості.

Після закінчення війни Україні буде потрібно розглядати ряд питань щодо подальшого розвитку податкової системи, а саме: коригувати податкову політику відповідно до нових економічних умов, зменшити тіньову економіку, більше розвивати електронну податкову систему, створити сприятливі умови для бізнесу [3].

Загальний висновок полягає в тому, що реформування та покращення податкової системи може стати однією з важливих складових розвитку економіки України, що сприятиме залученню інвестицій, збільшенню доходів бюджету, відновленню зруйнованих об'єктів та поліпшенню якості життя громадян. Водночас для досягнення успіху в цьому напрямі, необхідно проводити комплексні реформи та взаємоузгоджені зміни, зокрема спростити процедури оподаткування, боротися з тіньовою економікою та зменшувати залежність від вугільної та металургійної галузей. Поряд з цим важливим аспектом є подальший розвиток системи соціального захисту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Research of dynamics and forecasting the budget incomes from excise taxation: the Ukraine experience / Lysiak L., Grabchuk O., Kachula S., Shchyry G. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. Vol. 3. No 44. Pp. 51–62. DOI : https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3799

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text

3. Ничик В. Бюджетно-податковий механізм у системі управління державними фінансами : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф / відп. ред. І. Я. Чугунов. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 182 с.

УДК 336.221.4.021.8(477)

Чеховська Валерія,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Огренич Ю. О.,
д-р екон. наук, доцент, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ, НАПРЯМИ

Податки є основним джерелом надходжень до державного бюджету, а також інструментом стимулювання ділової активності та регулювання виробництва. Відповідно важливим завданням податкової політики є забезпечення оптимального рівня податкового навантаження, що сприятиме зростанню податкових надходжень у бюджет та сприятиме розвитку підприємств. Податкова система України має схожі риси із податковими системами країн ЄС.

Від ефективності податкової системи залежить розмір податкових надходжень до державного та місцевого бюджету, рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання, контроль та притягнення до відповідальності у випадку ухилення від сплати податків і тому відбувається постійний процес її реформування.

Аналіз надходжень до державного та місцевого бюджетів показує, що за податковими надходженнями на початку 2023 р. надійшло 1 091 417 757,4 тис грн, що на 9,88 % більше, ніж за попередній період. На початку 2022 р. відбулося збільшення на 145 219 485,3 тис грн або 17,12% у порівнянні з початком 2021 р. (рис. 1). У розрізі окремих платежів на початку 2023 р. відбулися такі зміни: надійшло 213 947 959,9 тис грн ПДВ (30,6% від загальних надходжень у державний бюджет; збільшення у 1,4 рази порівняно з початком 2022 р.), 148 427 272,0 тис грн податків та зборів на доходи фізичних осіб (21,2 %; збільшення у 1,1 рази), 117 049 864,1 тис грн податків на при-

буток (16,8 %; зменшення у 0,8 разів), 81 252 594,9 тис грн акцизного податку (11,63 %; зменшення у 0,8 разів), 81 011 738,4 тис грн рентної плати за користування надрами (11,59 %; збільшення у 1,1 рази), 3 322 368,2 тис грн екологічного податку (0,5 %; зменшення у 0,8 разів) [1]. За прогнозом обсяги податкових надходжень на початок 2024 р. до зведеного бюджету складуть 1 205 430 506,2 тис грн та до державного бюджету 774 380 742,2 тис грн, що на 10,4 % і 10,8 % більше, ніж на початку 2023 р. На початку 2025 року податкові надходження до зведеного бюджету складатимуть 1 318 829 367,7 тис грн, з яких 847 326 011,0 тис грн надійдуть до державного бюджету.

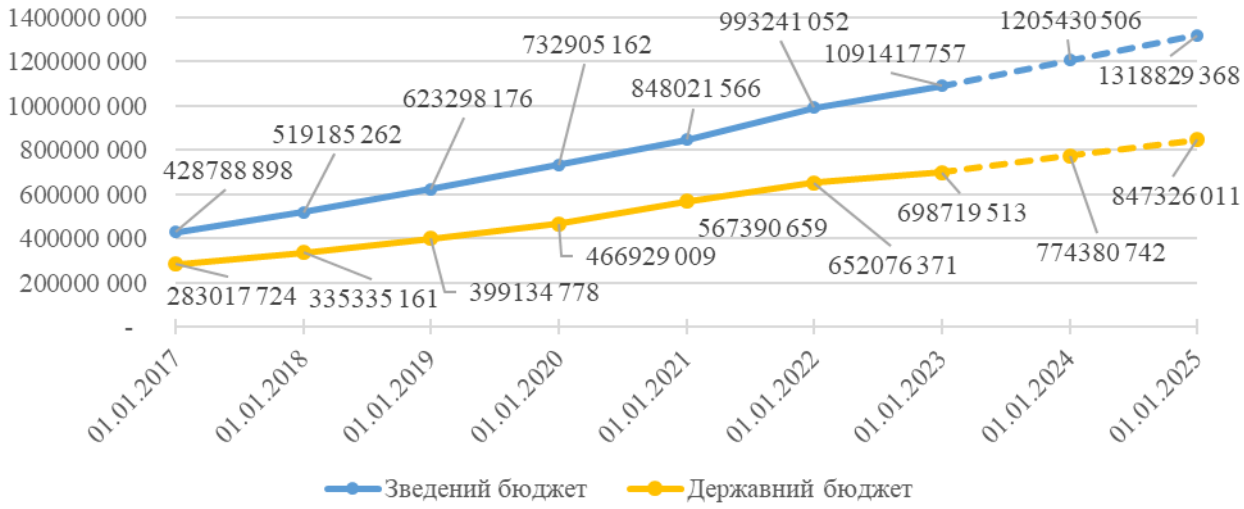

Рисунок 1 – Динаміка податкових надходжень
за 2017–2023 рр., тис. грн (прогноз на 01.01.2024–2025 рр.)
Джерело: побудовано на основі [1].

Частка податкових надходжень до державного бюджету станом на 1 січня 2023 р. склала 64 % від загальної суми та протягом 2017-2023 рр. коливалася в межах 63,7-66,9 % від загального обсягу податкових платежів. Слід відзначити, що за 2017-2023 рр. спостерігається динаміка збільшення обсягів податкових надходжень у середньому на 16,4 % до державного бюджету та на 16,9 % за зведеним бюджетом. Поряд з цим, найменший приріст надходжень відбувся у 2022 р. у розмірі 9,9% до зведеного бюджету та 7,2% до державного бюджету.

Враховуючи особливості податкової системи виділено такі проблеми оподаткування в Україні: постійна змінність податкового законодавства; суперечливість окремих положень та нормативних актів; складність нарахування та сплати окремих видів податків; тіньовий

бізнес, ухилення від сплати податків шляхом виведення грошових коштів в офшорні зони; значний рівень податкового навантаження; фіскальна спрямованість, що є головним чинником змін; відсутність податкових перевірок; обмеженість можливостей до використання податкових пільг.

«Головними змінами податкової реформи «10-10-10» є зниження ПДВ, ПДФО та податку на прибуток до 10%, збільшення ставки військового збору до 3% та скасування ЄСВ і всіх податкових пільг» [2].

Серед переваг даної реформ слід зазначити: зменшення податкового навантаження на фізичних та юридичних осіб, що в подальшому сприятиме зростанню економіки, залученню інвестицій, створенню робочих місць; заміна податку на прибуток податком на виведений капітал сприятиме активізації підприємницькій діяльності; виведення частини бізнесу з тіні, а також посилення відповідальності за несплату податків, що призведе до того, що сплачувати податки буде вигідніше, ніж вести тіньовий бізнес; зменшення вартості споживчих товарів через зменшення ставки ПДВ; підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Через різке зменшення податкових надходжень протягом певного періоду може бути затримка соціальних виплат або скорочення компенсаційних виплат, зменшення витрат на утримання працівників бюджетної сфери або їхнє звільнення. Відмова від ЄСВ може зменшити рівень соціального захисту населення та інших виплат. «Компенсувати дефіцит бюджету зможе емісія, яка спричинить інфляцію та знецінення національної грошової одиниці, або міжнародна фінансова допомога, яка посилить залежність країни від зовнішніх джерел фінансування» [2].

Визначено напрями підвищення ефективності податкової системи шляхом врахування досвіду країн ЄС: вдосконалити податкове законодавство, забезпечити прозорість та простоту у його розумінні, полегшити процедуру адміністрування податків, що допоможе суб'єктам господарювання прогнозувати сплату податків та свою діяльність в цілому [3]; використання прогресивної системи оподаткування для податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток (прикладом для наслідування може стати Франція, США, Німеччина); створення податкових пільг для підприємницької діяльності, іноземних компаній, які повинні мати чіткий цільовий характер та бути об'єктивно ко-

нтрольованими податковими органами, що сприятиме інвестиційній активності (прикладом для наслідування може стати Великобританія, яка заохочує до зайнятості кожного громадянина, сприяє накопиченню та довгостроковим інвестиціям); децентралізація податкових надходжень шляхом врахування принципів Німеччини, де частина коштів залишається у державному бюджеті, а інша залишається у місцевому; підвищення контролю за випадками ухилення від сплати податків; впровадження цифрових технологій для вдосконалення роботи Державної податкової служби України.

Вдосконалення податкової системи є важливим аспектом подальшого розвитку економіки України та забезпечення зростання податкових надходжень, зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання. Доцільним є впровадження досвіду країн ЄС у національну податкову систему, що дозволить її реформувати. Серед недоліків вітчизняної податкової системи слід відзначити нерівномірність розподілу податкового навантаження, змінність податкового законодавства, значний рівень податкового навантаження. Задля удосконалення податкової системи доцільним є впровадження вищеозначених заходів, що забезпечить ефективність, дієвість податкової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України / Офіційний вебсайт URL : https://tax.gov.ua/ (дата звернення: 06.01.2024).

2. Тодеренчук С. Переваги та недоліки податкової реформи «10:10:10» для бізнесу. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/28/699587/ (дата звернення: 27.11.2023).

3. Марценюк О., Пірог І. Податкова система України: сучасний стан та перспективи із врахуванням зарубіжного досвіду. *Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення.* 2022. № 5. С. 96–101. URL : https://vsau.org/assets/images/content/studenty/TOM-5_2022.pdf#page=97 (дата звернення: 06.01.2024).

УДК 336.22:338.24

Тіщенко Світлана,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня;
Слободянюк Наталя,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку, Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Стабільність та економічний розвиток країни залежать від реалізації її податкової політики, яка є ключовою складовою фінансової стратегії на всіх рівнях управління. Податкова стратегія повинна відповідати потребам бізнесу, забезпечуючи його конкурентоздатність та ефективність, розроблятися на визначений період та відповідати прийнятій моделі податкової політики (політика максимальних податків, політика економічного розвитку, політика розумних податків). Взаємодія різних рівнів податкової політики відбувається в процесі виконання державою фіскальних задач, а досягнуті результати повинні задовольняти платників податків [1; 2].

Головна роль держави - наповнення доходної частини бюджету, тоді як роль податкової політики підприємства полягає в зменшенні розміру податкових відрахувань. Вирішення всіх суперечностей між різними рівнями управління в державі є ключовим завданням податкової політики в системі державного регулювання економіки [2].

Міністерство фінансів України нормативно закріплює наступне визначення податкової політики - це «діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави» [3]. Податкову політику також можна розглядати як «діяльність держави у впровадженні, правовому регулюванні та

організації збирання податків та податкових внесків, які є інструментом розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави» [1]. Тобто можна зазначити, що податкова політика в системі державного регулювання економіки України – це складний механізм, що об'єднує різноманітні інструменти оподаткування, які впливають на досягнення позитивних фінансово-економічних результатів суб'єктів господарювання та задоволення потреб суспільства. Тепер на рисунку 1 зазначимо напрями реалізації державної податкової політики.

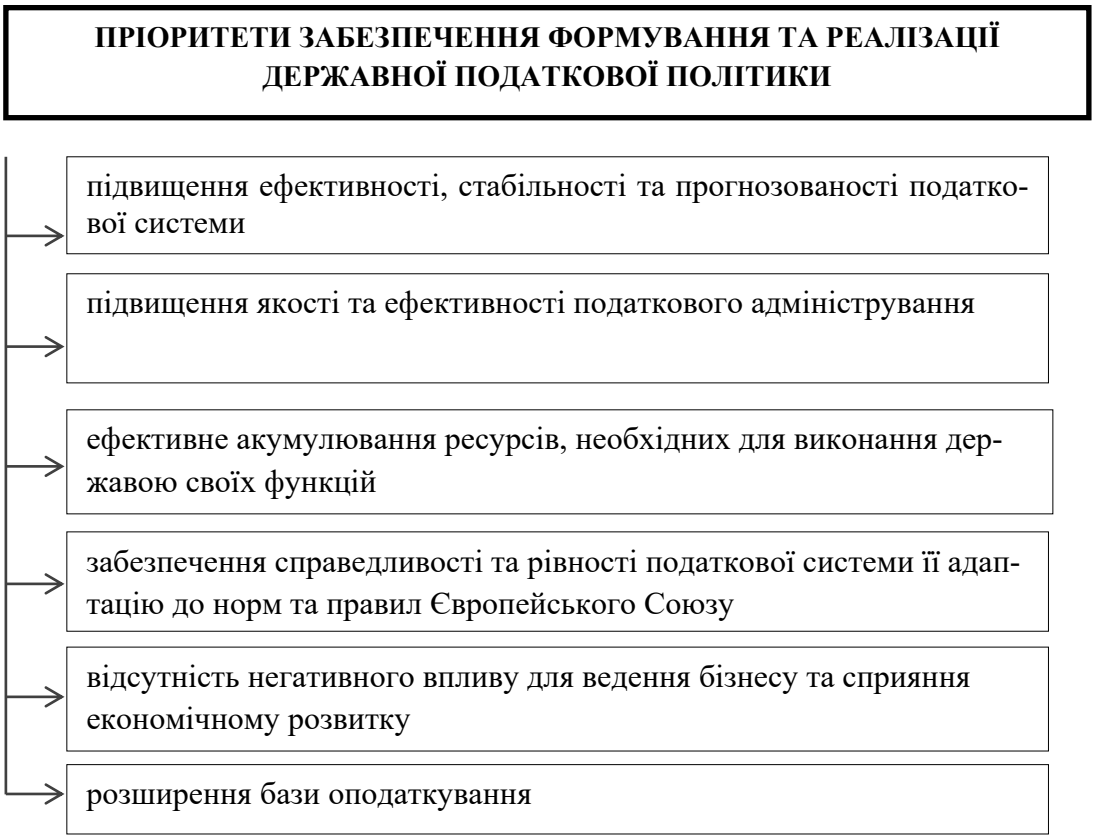

Рисунок 1 – Напрями реалізації державної податкової політики [3]

Тезисно конкретизуємо кожний напрям реалізації державної податкової політики. Підвищення ефективності, стабільність та прогнозованість податкової системи означає реформування нормативно-правової бази, зменшення податкових ризиків для бізнесу та інвесторів, а також прогнозування податкових надходжень до бюджету. Підвищення якості та ефективності податкового адміністрування включає в себе вдосконалення механізмів збору податків та обов'язкових платежів, боротьбу з податковими ухиленнями та превентивні заходи з контролю порушень в бюджетній сфері, впровадження електронного

адміністрування та автоматизацію процесів. Ефективне акумулювання ресурсів, необхідних для виконання державою своїх функцій, означає забезпечення достатнього рівня податкових надходжень для фінансування соціальних та економічних програм, сприяння розвитку виробничих галузей національної економіки задля зміцнення економічної безпеки країни. Забезпечення справедливості та рівності податкової системи та її адаптація до норм та правил Європейського Союзу означає узгодження вітчизняного законодавства щодо оподаткування з міжнародними стандартами та нормами, імплементація норм міжнародного податкового законодавства та їх юридичне закріплення, правове регулювання обміном інформацією в податкових цілях на міжнародному рівні. Відсутність негативного впливу для ведення бізнесу та сприяння економічному розвитку передбачає створення сприятливого податкового середовища для бізнесу, недопущення прояву податкової дискримінації, розподіл податкового тягаря між платниками податків. Розширення бази оподаткування означає збільшення кількості об'єктів оподаткування, що може бути досягнуто за рахунок реформування законодавства та боротьби з тіньовою економікою.

Отже, податкова політика відіграє ключову роль у стабільності та економічному розвитку країни. Взаємодія різних рівнів податкової політики важлива для ефективного функціонування системи державного регулювання. В роботі конкретизовано основні пріоритети Міністерства фінансів України щодо забезпечення ефективності реалізації податкової політики країни, кожен з цих напрямів має важливе значення для досягнення успішної податкової політики держави, яка відповідає потребам сучасності та сприяє стабільності та економічному зростанню на довгостроковій основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волохова І. С., Дубовик О. Ю. Податкова політика : навч. посіб. Харків : Діса плюс, 2019. 402 с.

2. Литвиненко Я. В. Податкова політика : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 224 с.

3. Податкова політика / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/tax-policy#:~:text=Д% (дата звернення: 13.02.2024).

УДК 336

Тритинник Христина,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна спричинила значні руйнування та економічні втрати, що негативно вплинуло на оподаткування підприємств. Зниження ділової активності, порушення ланцюгів постачання, втрата ринків збуту та зростання невизначеності створюють серйозні виклики для українського бізнесу.

В Україні основним джерелом фінансування державних функцій є оподаткування, яке формує дохідну частину державного та місцевих бюджетів. Своєчасність і повнота їх сплати також забезпечує фінансову стабільність держави. Загалом Україна має повноцінну податкову систему, яка впливає на економічні процеси як на макро, так і на мікроекономічному рівнях.

Податок на прибуток підприємств є одним з основних і найважливіших податків у світі та в Україні. Згідно з Податковим кодексом України, податок на прибуток підприємств - це прямий податок, що сплачується підприємствами з прибутку, отриманого від реалізації продукції (робіт, послуг), основних засобів, нематеріальних активів, цінних паперів, грошових цінностей, інших видів фінансових ресурсів і матеріальних активів, а також прибутку від орендних операцій, роялті та позареалізаційних доходів [1].

З початку війни було пошкоджено або зруйновано щонайменше 412 підприємств, 64 з яких належать до великих і середніх підприємств. Ця інформація не є точною. Це пов'язано з тим, що повної інформації про становище українських підприємств на тимчасово окупованих територіях наразі немає.

Наразі, за оцінками експертів, загальна сума, необхідна для відновлення зруйнованих активів, становить 185 мільярдів доларів США, або майже 5,4 трильйона гривень. Однак необхідно розуміти, що внаслідок війни кількість втрат і сума, необхідна для відновлення, збільшується з кожним днем. Однак, незважаючи на це, багато українських компаній продовжують працювати і платити податки до державного бюджету.

Усі сфери державного життя перебудовуються відповідно до потреб воєнного часу, зокрема й податкова система. Прийнято низку законів, що вносять зміни до податкового законодавства України, які значно стимулюють діяльність багатьох підприємств і полегшують управління ними: Закон України від 1 квітня 2022 року № 2173-IX "Про адміністрування деяких видів податків у період воєнного та надзвичайного стану та інших законодавчих актів України" Закон "Про внесення змін до законів" передбачає нововведення щодо податку на прибуток підприємств. Основна поправка полягає в тому, що в період дії воєнного та надзвичайного стану неприбуткові організації зможуть надавати благодійну допомогу третім особам, зазначеним у пункті 4 частини 4 статті XX, пункті 63 Закону, за рахунок своїх доходів без ризику втрати статусу неприбуткової організації, навіть якщо така допомога не передбачена їхніми статутними документами.

Також важливим у сфері оподаткування є Закон України № 2120-IX від 15 березня 2022 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії положень у період воєнного стану", який передбачає, що всі підприємства з обігом до 10 млрд. грн. мають сплачувати податок на прибуток (18%) та податок на додану вартість (20%). Замість цього вони можуть перейти на спрощену систему оподаткування, за якої сплачується 2% від обороту (табл. 1).

Згідно з новим податковим режимом імпортерів було звільнено від сплати ПДВ до липня 2022 року; у липні пільгу для імпортерів було скасовано у зв'язку зі значним зниженням конкурентоспроможності українських компаній, які не звільнені від сплати ПДВ. Податкові пільги, надані митниці у квітні-червні, майже вдвічі збільшили надходження від митниці до загального та спеціального фондів державного бюджету за цей період. Тому можна зробити висновок, що дане рішення мало лише негативний вплив на доходи державного бюджету [3].

Таблиця 1 – Зміни податків [2]

Податок	Зміни	Деталі
Єдиний податок (ЄП)		
1 група	Звільнення від сплати ЄП	З 1 квітня 2022 року до кінця воєнного стану.
2 група	Звільнення від сплати ЄП	З 1 квітня 2022 року до кінця воєнного стану.
3 група	2% ставка ЄП	З 1 березня 2022 року до кінця воєнного стану.
Податок на додану вартість (ПДВ)		
Платники 3 групи	Звільнення від сплати ПДВ	З 1 березня 2022 року до кінця воєнного стану за операціями на території України.
Податок на прибуток		
Юридичні особи	2% ставка податку на прибуток	З 24 березня 2022 року до кінця воєнного стану.
Акцизний податок		
Пальне	Знижені ставки акцизу	З 14 березня 2022 року.
Інші податки		
Екологічний податок	Звільнення від сплати	За 2022 рік, якщо об'єкт оподаткування знаходиться на території, де ведуться/велися бойові дії або окуповані.
Податок на землю	Звільнення від сплати	За 2022 рік, якщо об'єкт оподаткування знаходиться на території, де ведуться/велися бойові дії або окуповані.

Ще один важливий закон - Закон України від 3 березня 2022 року № 2115-IX "Про захист інтересів осіб, які повинні подавати звіти тощо в період воєнного стану або стану війни", згідно з яким платники податків, які не можуть подавати, подавати звіти, сплачувати податки державні збори, податкові накладні/коригувальні відомості та не реєструють податкові рахунки коригувальні відомості, звільняються від відповідальності за несплату цих обов'язків. У період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його закінчення платники податків звільняються від відповідальності за невиконання цих обов'язків. Водночас практично всі платники податків могли не виконувати свої зобов'язання, незалежно від своїх можливостей,

оскільки їм не потрібно було доводити, що вони не можуть здавати звіти, сплачувати податки або реєструвати рахунки-фактури.

Під час своєї звичайної діяльності компанії щодня ухвалюють рішення про законність комерційних угод та їхні податкові наслідки. Такі комерційні операції також є предметом податкових перевірок з боку податкових органів. Однак наразі податкові перевірки не проводитимуться до закінчення або скасування воєнного стану в Україні, а всі розпочаті перевірки будуть припинені. Виняток становлять камеральні перевірки податкових декларацій або уточнення розрахунків (у разі їх подання) та камеральні перевірки податкових декларацій платників єдиного податку четвертої групи з усіх виїзних перевірок [4].

Проаналізувавши всі наведені вище дані, можна зробити висновок, що державні заходи, безумовно, необхідні для ефективної роботи українських компаній. Однак ухвалення змін у системі оподаткування також негативно позначиться на державі, оскільки обсяг надходжень до українського бюджету різко скоротиться, що ускладнить функціонування економіки в умовах воєнного стану. Одним словом, держава зобов'язана збалансувати інтереси підприємців і населення загалом, встановивши оптимальне податкове навантаження на підприємства, що повністю гарантує стабільне та максимальне наповнення державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.10.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

3. Чиркова Ю., Ткачук Б. Особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство.* 2022. Вип. 43. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1702/1637

4. Шульга А. Система оподаткування та її вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств. URL : http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2507/1/58.pdf

УДК 330.341

Цегельник Вячеслав,
здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
Науковий керівник:
Швець Н. Р.,
д-р екон. наук, професор кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів та природокористування,
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Формування механізму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку галузей економіки України потребує якісного нормативно-правового, інституційного-організаційного забезпечення із впровадженням необхідних правових реформ в діючому правовому полі країни та приведення його до відповідності кращим світовими та європейськими практикам; розробки і впровадження стимулювання інноваційності інвестиційної діяльності; відповідного інституційного та інформаційного забезпечення; розбудови необхідної інфраструктури, що сприятиме забезпеченню інвестування за умови інноваційності.

Державне регулювання інноваційності інвестиційних процесів провадиться через реалізацію певних функцій:

– планування та прогнозування;
– організації процесів інвестування;
– координації й стимулювання, мотивації інвестиційних процесів;
– контролю за інноваційністю інвестиційної діяльності;
– оцінки ефективності інвестицій.

Водночас механізм інноваційності інвестиційного розвитку економіки України включатиме механізм державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення. Основними джерелами його забезпечення повинні виступати: кредитування; бюджетне фінансування; субсидіювання; державне замовлення на наукові дослідження; залучення іноземних інвестицій; емісія акцій та інші. Також не малу роль в цьому процесі відіграють ринкові та внутрішньогосподарські механізми інноваційності інвестиційного забезпечення[3].

Державне регулювання інноваційності інвестиційних процесів окреслено науковцем В. Гусєвим, як така діяльність органів державної влади, державного управління та інших структур, що здійснюється із метою запровадження механізмів, методів і заходів організаційного, розпорядчого та іншого характеру, спрямованих на регулювання і впровадження інноваційної діяльності за визначеними напрямами, а також коригування заходів державної інноваційної політики із метою зростання ефективності впровадження процесів державного регулювання впровадження інноваційних змін [1].

Для ефективної відбудови державної інноваційної політики інвестиційного забезпечення необхідним є формування методичної основи та розробки комплексу механізмів, методів, інструментів. Механізми розробки державної інноваційної політики та її впровадження є сукупністю економічних, мотиваційних, правових організаційних засобів, які повинні здійснити дієвий цілеспрямований вплив на фактори результативності впровадження інвестиційних програм і забезпечити сам генезис інноваційних процесів [1].

Необхідно формувати організаційний механізм розбудови ідеї національної інноваційної системи, її інфраструктури, впровадження вертикально та горизонтально інтегрованих взаємозвязків субєктів, з метою стимулювання інноваційності інвестиційної діяльності та технологічних змін, створення інституціональних умов, управлінських структур для здійснення державного регулювання інвестиційного розвитку.

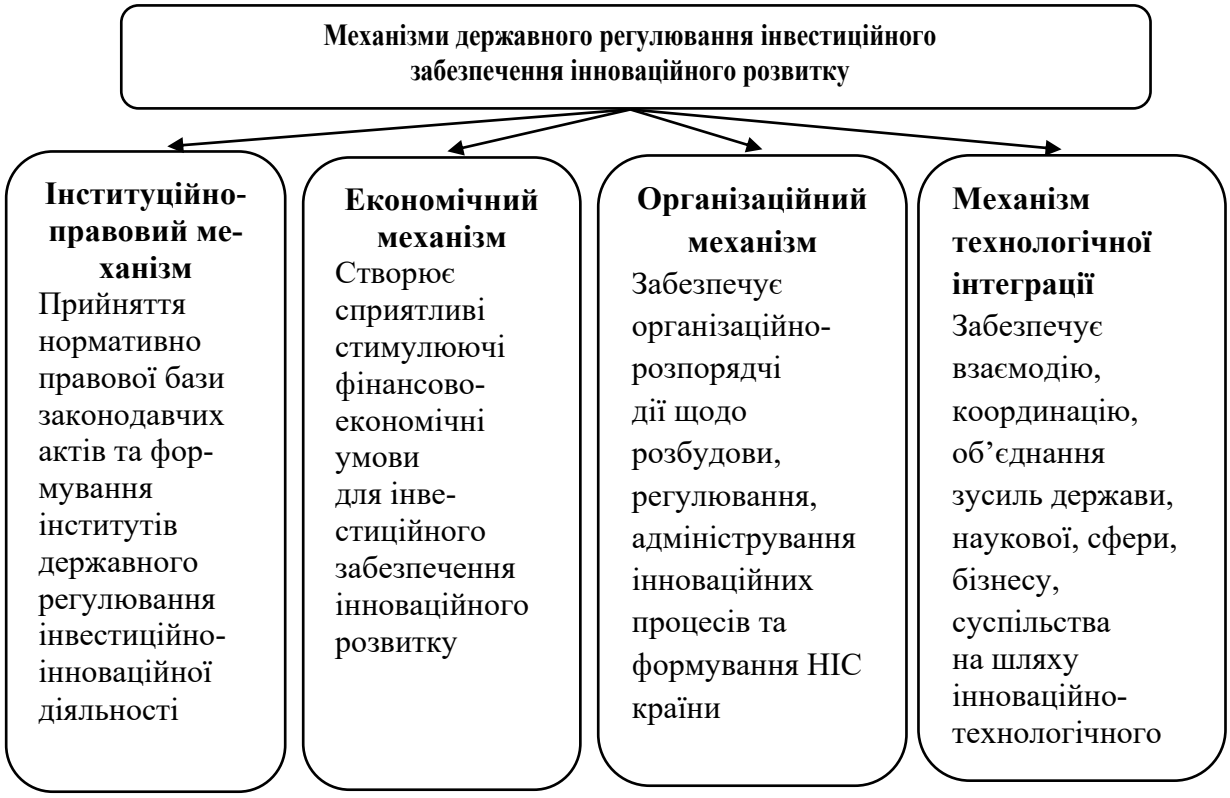

Рисунок 1 – Механізми державного регулювання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Отже, державне регулювання інноваційності інвестиційного розвитку економіки України реалізується через комплекс зазначених механізмів (рис. 1), а їх системність впровадження забезпечить синергетичний ефект від їх застосування та підвищить загальну ефективність інвестицій.

Інструментами державного регулювання, на думку В. Гусєва є способи та засоби практичної реалізації управлінських впливів через сам механізм управління [1]. Потравка Л. О. та Карташова О.Г. погоджуються з таким трактуванням і окреслюють перелік інструментів цього межанізму державного регулювання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку: прийняття законодавчих актів та нормативів регулювання в інноваційні сфері, централізоване ціноутворення, розробка та прийняття державних цільових інноваційних програм, державне замовлення інноваційної продукції надання сертифікатів, ліцензування, квотування та технічне регулювання.

Також доцільними являється застосування інструментів непрямої дії: надання податкових пільг інноваційності інвестування, прийняття законодавчих норм, що стимулюватимуть інноваційність інвестицій та інші [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусєв В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.

2. Кириченко О. С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення промисловості України в умовах Четвертої промислової революції : монографія. К. : Університет економіки та права КРОК, 2021. 368 с.

3. Потравка Л. О., Карташова О. Г. Теоретичні засади трансформації соціально-економічної системи України в умовах Четвертої промислової революції. *Економіка та суспільство.* 2018. № 14. С. 213–217.

УДК 342.1

Шевченко Анна,
*здобувачка фахової
передвищої освіти*
Науковий керівник:
Харченко Л. О.,
*канд. екон. наук, викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права,
м. Ірпінь, Україна*

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Воєнний стан, спричинений повномасштабним вторгненням росії на територію України, є періодом повним труднощів та ускладнень функціонування економіки. Державна влада постійно має вживати заходи, щоб мінімізувати негативні наслідки. Питання реформування податкової системи – неминуче, оскільки це одна з найголовніших проблем під час воєнного стану. Даний період вимагає негайних змін податкового законодавства, адже з початком вторгнення податкова система є основною ланкою, яка допомагає балансувати між економічним розвитком та фінансуванням оборонної системи держави. У цьому скрутному становищі, потрібні негайні зміни податкового законодавства, які мають бути гнучкими та зможуть швидко трансформуватись до різкої зміни умов та обставин.

Рівень соціального розвитку, показники зростання ВВП, кількість працюючих підприємств та інвестиційні вкладення в країні – це повне відображення стану податкової системи країни. Бізнес значно скоротив господарську діяльність, має проблеми з оборотним капіталом, закривається та уходить в тінь. Держава спробувала стимулювати ділову активність, у тому числі через податки. Але низька ефективність податкової політики держави за умов війни це проблема сьогодення [1].

Висока динамічність податкового законодавства, нерівні умови ведення бізнесу через корупційні схеми, які з одного боку дозволяють обійти законодавство та мінімізувати, або взагалі уникнути сплати

податків (наприклад для зниження податків на експорт можна скористатись послугами «спеціальних» фірм), а з другого боку навантажує податками «чистий» бізнес який вимушений згодом уходити в тінь, тому що так простіше працювати. Як наслідок вищевикладеного Україна є найбіднішою країною Європи з ВВП на душу населення і одночасно найбільш економічно невільна [1].

Директор економічних програм Українського інституту майбутнього Анатолій Амелін підтвердив, що чинна податкова система чи не найбільше гальмує розвиток української економіки та є причиною того, що ми відстаємо від усього світу. Також, він зазначив, що сьогодні Україна – об'єкт глобальної та регіональної політики, бідна країна з ВВП на душу населення $5 тис. (оцінка UIF 2021). Для порівняння: ВВП на душу населення у Туреччині 2021 – $9 тис., у Польщі – $17 тис. Через проведення ліберальної податкової реформи Україна може запустити зростання економіки і, зрештою, стати сильною державою з високою якістю життя її громадян, суб'єктом міжнародних відносин [2].

Податкова система, яка знищує бізнес, високі ставки податків, нестабільність податкового законодавства та спосіб стягування цих податків ще до війни блокували ефективне ведення бізнесу. З 2022 року велика частина підприємств значно скоротила свою господарську діяльність, держава спробувала стимулювати ділову активність, у тому числі через податки [1].

Протягом 2022-2023 років бізнес мав проблеми з відшкодуванням ПДВ та масовим блокування податкових накладних. Тільки наприкінці року уряд розширив ознаки безумовної реєстрації податкових накладних [1]. В цьому контексті, держава має розробити більш прозорий механізм сплати цього податку та знизити ставку, оскільки наразі ПДВ доставляє чимало ускладнень сучасному бізнесу. Проблема реформування ПДВ в Україні є однією з актуальних проблем галузі оподаткування, в першу чергу у зв'язку з важливістю цього податку для Державного бюджету України. До основних проблем оподаткування податком на додану вартість слід віднести проблеми бюджетного відшкодування ПДВ як-то: створення фіктивних фірм (що призводить до незаконного відшкодування ПДВ), складний механізм відшкодування ПДВ, а також недосконаліть системи стягнення та відшкодування ПДВ [1].

Отже, сучасне податкове законодавство стикається з численними проблемами, які впливають на бізнес та громадян. Деякі з найбільш загальних проблем включають складність та неоднозначність правил оподаткування, високий рівень податкового тягаря для підприємств та громадян, а також недостатня прозорість у системі збору податків. Важливо вирішувати ці питання для створення ефективної та справедливої системи оподаткування, яка сприятиме економічному зростанню та соціальному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татьянченко О. А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету: Серія «Право»*. 2023. № 80 (1). С. 582–584. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf (дата звернення: 12.02.2024).

2. Новий податковий кодекс: радикальне зниження податків як запорука розвитку держави. URL : https://uifuture.org/publications/novyj-podatkovyj-kodeks-radykalne-znyzhennya-podatkiv-yak-zaporuka-rozvytku-derzhavy/ (дата звернення: 12.02.2024).

3. Сторожук О. В., Вітренко Л. О. Модернізація податкової системи відповідно до європейських стандартів. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpifyua_2013_2_10 (дата звернення: 12.02.2024).

УДК 336.226:336.2

Ярош Михайло,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Буряк А. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

НЕПРЯМІ ПОДАТКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНИЙ ДОБРОБУТ

На даний час одним із основних інструментів фіскальної політики виступають податки. Вони є підґрунтям для формування фінансових відносин всередині країни. При цьому непрямі податки мають чітко виражену регулюючу функцію і є найбільш зручними для оперативної і регулярної мобілізації доходів до бюджету, що є дуже важливим в умовах військової агресії Росії проти нашої країни.

Питання щодо непрямих податків розглядалися багатьма вітчизняними науковцями, серед них Л. М. Доля, Г.В. Бех, В.Л. Андрущенко, В.В. Бурковський, А.В. Скрипник, О.Д. Данилов, А.А. Кучер, П.Т. Гега, І.О. Лютий, М.П. Кучерявенко, О.С. Задорожний. Їх дослідження мають велике значення для розуміння сутності та проблемних моментів функціонування непрямих податків, їхні переваги та недоліки. Але фіскальна політика держави прямо залежить від розвитку суспільних відносин, тому дослідження питань щодо непрямих податків та їх впливу на суспільні відносини наразі є актуальним.

Значну частину доходів бюджету держави складають непрямі податки. Непрямі податки стягуються з споживання та виробництва товарів або з операцій експорту та імпорту. До непрямих податків в Україні належать податок на додану вартість, акцизний податок та мито. Вони встановлюються як надбавка до ціни товарів або послуг і їх розмір прямо не залежить від доходів окремого платника податків [4].

Питома вага непрямих податків у податкових надходженнях Зведеного бюджету України у 2023 році наведена на рис. 1.

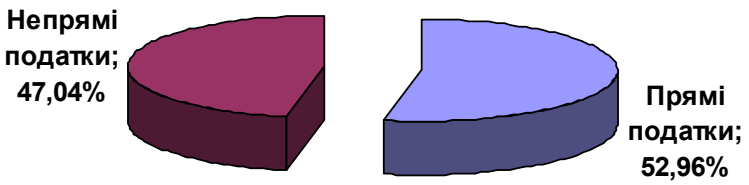

Рисунок 1 – Питома вага непрямих податків у податкових надходженнях Зведеного бюджету України у 2023 році [1; 3]

Структура отриманих непрямих податків України у 2023 році наведена у табл. 1. Найбільш великим джерелом надходження непрямих податків в Україні є податок на додану вартість.

Таблиця 1 – Структура непрямих податків України у 2023 році [1]

Назва податку	Сума, млн. грн.	Питома вага, %
Податок на додану вартість	580797,3	75,38
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	94328,3	12,24
Акцизний податок з ввезених в Україні підакцизних товарів	81388,1	10,56
Мито	14029,5	1,82
Всього непрямих податків	770543,2	100

Непрямі податки мають як свої переваги, так і недоліки. Переваги та недоліки непрямих податків наведено у табл. 2.

Таблиця 2 – Переваги та недоліки непрямих податків [2]

Переваги непрямих податків	Недоліки непрямих податків
1	2
Стабільність і постійне надходження коштів до бюджету – покупки товарів першої необхідності робляться постійно, тому і податки постійно поступають до бюджету	соціальна несправедливість – сплачують всі незалежно від рівня доходів, так як сума податку включено до ціни то всі сплачують його за однаковою ставкою
Можливість регулювати окремі види товарів (діяльності) – встановлюючи ставки непрямих податків держава може впливати на ціну, а відповідно і на попит	Невизначеність в отриманні – попит на деякі товари (наприклад, на предмети розкоші, нафту) які є підакцизними не є стабільним, тому неможливо спрогнозувати податкові надходження

Продовження таблиці 2

1	2
Добровільний характер – покупець сам вирішує купувати йому товар чи ні	Значне зростання ціни – оскільки непрямі податки входять до ціни товару, то вони спричиняють зростання його ціни. Крім того, оскільки точну суму непрямих податків в ціні реалізації розрахувати проблематично, то посередник (юридичний платник податку), частіше за все стягує більшу суму, ніж розмір податку.
Широка база оподаткування – непрямі податки охоплюють доволі широку номенклатуру товарів, робіт та послуг	Для податку на додану вартість складна процедура нарахування від початку виробництва до отримання готового товару – чим більше стадій виробництва проходить товар, тим більше виникає можливостей для використання протизаконних схем ухилення від сплати ПДВ
Зручність в адмініструванні – сума непрямого податку включена до ціни товару, тому платник не звертає увагу на його сплату	Зростання інфляції – зростання цін на товари та послуги повсякденного попиту призводить до росту рівня інфляції
Спрощена система сплати – платник податку сплачує його автоматично під час здійснення покупок	Не сприяє розвитку податкової свідомості – непрямі податки приховані у ціні, тому більшість населення навіть не знає, що сплачує непрямий податок
Складно ухилитися від сплати – непрямі податки є частиною ціни, тому ухилитися від сплати можливо тільки відмовившись від покупки.	Може стати причиною корупції, здійсненню тіньових грошових операцій (не виставляється рахунок за товар, оплата проходить готівкою без належного оформлення фінансових операцій)

Непряме оподаткування впливає на формування цін, дозволяє стимулювати або стримувати попит, а відповідно і виробництво тих чи інших видів товарів, регулювати споживання і швидко реагувати на зміну економічної ситуації. Платки складніше ухилитися від сплати непрямих податків, так як приховати або значно занизити виручку від реалізації товарів, продукції та послуг значно складніше ніж прибуток. При цьому сума податку на додану вартість не залежить від результатів господарської діяльності і наявності прибутку, використання програмного комплексу M.E.Doc спрощує процедуру справляння ПДВ, дозволяє контролювати процес, скорочує витрати адміністрування, що робить надходження ПДВ до бюджету доволі стабільним.

При цьому непрямі податки впливають на споживання і загальний суспільний добробут.

З одного боку, непрямі податки зменшують добробут громадян, особливо тих, хто має мінімальні доходи. А з іншого – непрямі податки сприяють зростанню соціального рівня населення за рахунок мінімізації споживання тютюнової та алкогольної продукції [4].

Діяльність держави повинна бути спрямована на знаходження оптимального співвідношення між прямими та непрямими податками, на спрощення та удосконалення системи непрямого оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доходи держбюджету України. URL : https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/income/2023/ (дата звернення: 10.02.2024).

2. Когут М. Г. Характеристика основних переваг і недоліків непрямого оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* 2020. № 62. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/03/42.pdf (дата звернення: 13.02.2024).

3. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets (дата звернення: 12.02.2024).

4. Толуб’як В. С. Податкове регулювання процесів споживання в контексті впливу на суспільний добробут. 2020. № 1. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2020_1/28.pdf (дата звернення: 10.02.2024).

СЕКЦІЯ 6
ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

UDK 351: 336.148.477

Grosu Olesea,
student
Research advisor:
Mocanu N.,
Habilitated Doctor of Economics Sciences, Professor,
State University of Moldova, Moldova

PROSPECTS OF DIGITIZATION IN PUBLIC FINANCE MANAGEMENT

Resume. This report delves into the current state and future prospects of digitization in Public Finance Management (PFM), emphasizing its potential to revolutionize governance, resource allocation, and citizen engagement. Acknowledging the strides made in integrating technology into PFM processes, the report outlines potential benefits, identifies existing challenges, and offers recommendations for maximizing the advantages of digitization.

Keywords. Public Finance Management, Digitization, E-Budgeting, E-Procurement, Tax Administration Systems, Data Analytics, Transparency, Accountability, Citizen Engagement, Cybersecurity Risks, Emerging Technologies, Blockchain, Artificial Intelligence, Digital Transformation Strategies, Capacity Building.

Introduction

Public finance management (PFM) plays a crucial role in ensuring good governance and the effective allocation of resources. In today's rapidly evolving digital landscape, embracing technology represents a significant opportunity to transform PFM practices and unlock a range of benefits for both governments and citizens. This report explores the current state and future prospects of digitization in public finance management, highlighting its potential to enhance efficiency, transparency, accountability, and inclusivity.

Current State of Public Finance Management Digitization

Significant strides have already been made in integrating technology into PFM processes. Many governments have implemented e-budgeting systems, which streamline budget formulation, execution, and monitoring [1]. E-procurement platforms have also gained traction, also, they are promoting competition and reducing corruption risks in public procurement. Additionally, advancements in tax administration systems, including online filing and digital payments, have facilitated tax collection and improved taxpayer convenience. Data analytics platforms are increasingly being utilized to extract valuable insights from financial data, enabling evidence-based decision-making and resource allocation optimization [2; 3].

Potential Benefits of Further Digitization

The potential benefits of further digitizing PFM extend far beyond mere automation and efficiency gains. Enhanced transparency and accountability are key advantages, as financial data becomes readily accessible to citizens and oversight bodies, strengthening public trust and reducing opportunities for corruption [4]. Digitization can also optimize resource allocation through data-driven budgeting and expenditure analysis, leading to more effective service delivery and improved outcomes for citizens. Furthermore, citizen engagement can be fostered through interactive online platforms that facilitate participation in the budget process and public financial oversight [5].

Challenges and Obstacles

Despite the promising potential, challenges remain in scaling up and maximizing the benefits of PFM digitization. Cybersecurity risks require robust protection measures to safeguard sensitive financial data. Technological infrastructure limitations in some regions pose a barrier to widespread adoption. Resistance to change within government institutions and a lack of digital literacy among citizens can also hinder progress. Addressing these challenges requires a comprehensive approach that includes capacity building, cybersecurity investments, stakeholder engagement, and targeted awareness campaigns [6].

Future Perspectives and Recommendations

The future of PFM digitization is brimming with possibilities. Emerging technologies like blockchain and artificial intelligence hold immense potential for further enhancing transparency, security, and data-driven decision-making. To capitalize on these opportunities, governments

should develop well-defined digital transformation strategies with clear goals, timelines, and resource allocations [7]. Continuous capacity building, collaboration with technology providers, and fostering knowledge sharing among countries are crucial for overcoming implementation challenges. By taking a proactive and inclusive approach, governments can harness the power of digitization to create a more efficient, transparent, and accountable public finance management system, ultimately leading to better service delivery and improved development outcomes for all [8].

Conclusion

The prospects of digitization in Public Finance Management are promising, offering governments opportunities to enhance efficiency, transparency, and inclusivity. While advancements in technology have already transformed aspects of PFM, challenges such as cybersecurity risks and infrastructure limitations persist. The future holds even greater potential with emerging technologies like blockchain and artificial intelligence. Governments are urged to develop robust digital transformation strategies, invest in capacity building, and foster collaboration to fully realize the benefits of digitization. A proactive and inclusive approach is essential to creating a more efficient, transparent, and accountable PFM system, ultimately leading to improved service delivery and development outcomes.

REFERENCES

1. World Bank's Public Finance Management Handbook, 2023.
2. The International Monetary Fund’s Fiscal Monitor report (IMF), 2022.
3. The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP), 2021.
4. The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 2020.
5. Centre for Public Impact’s report "The Citizen-Centric Budget", 2022.
6. McKinsey & Company’s report "Digital Government: The Revolution Will Not Be Digitized", 2019.
7. The World Economic Forum (WEF), 2023.
8. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) "E-commerce Trends and Developments Report", 2022.

УДК 338.242.4

Альохіна Олена,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах державний фінансовий контроль відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку країни. Держава здійснює контроль на всіх рівнях влади шляхом проведення моніторингу, перевірок та інших контрольних заходів. Основним об’єктом державного фінансового контролю виступають державний та місцеві бюджети. При цьому дієвість та ефективність державного фінансового контролю значно підвищується за рахунок запровадження цифрових технологій.

З метою посилення цифрового розвитку України, Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження «Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації» [1], яке визначає обов'язки та конкретні завдання для окремих органів та установ, які відповідають за управління публічними фінансами, з метою підвищення рівня цифрового розвитку регіонів та України загалом.

Рахункова палата України є одним із органів, що бере участь у забезпеченні державного фінансового контролю. З огляду на представлені в рисунку 1 дані, можна відмітити змінну динаміку обсягу перевірених бюджетних коштів, кількості перевірок, об'єктів перевірки та виявлених порушень у різних сферах.

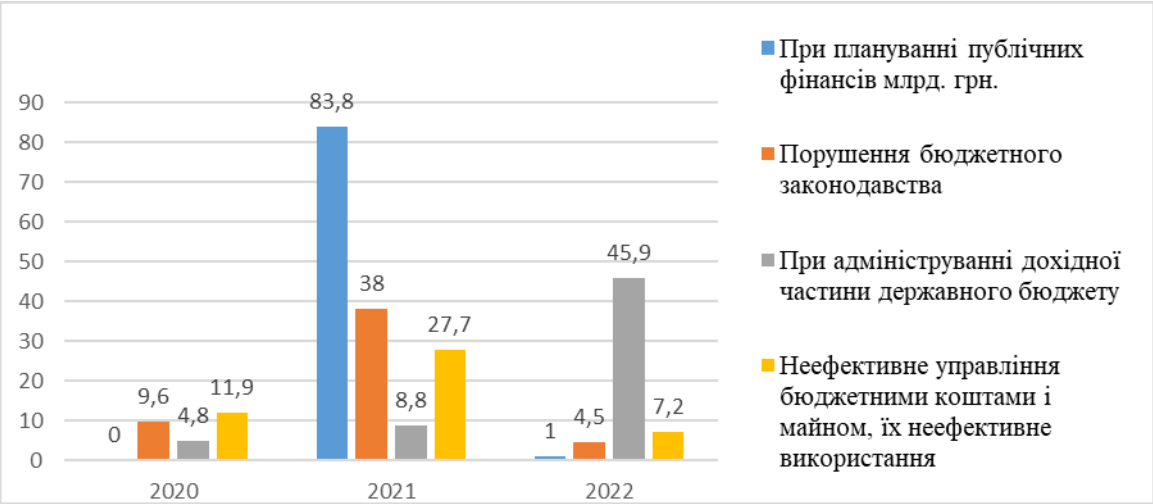

Рисунок 1 – Порушення і недоліки виявлені Рахунковою палатою України під час управління публічними фінансами за 2020–2022 рр., млрд грн [2]

На основі даних, представлених на рисунку 1, можна відзначити, що у 2021 році значна кількість порушень відбулася в сфері планування публічних фінансів, тоді як на другому місці знаходиться порушення бюджетного законодавства. У 2022 році основним напрямком порушень стало адміністрування дохідної частини державного бюджету. Слід відзначити, що у 2022 році відбулися послаблення контролю за виконанням місцевих бюджетів через введення військового стану.

У контексті забезпечення контролю за виконанням місцевих бюджетів варто відзначити ряд проблем, що існують у цьому процесі. Серед цих проблем можна вказати на недоліки у законодавчій базі, які призводять до дублювання функцій декількома контрольними органами, а також на недостатню ефективність інформаційно-технічного, організаційного та методологічного забезпечення. Використання цифрових технологій може допомогти вирішити ці проблеми, що у майбутньому сприятиме значному підвищенню ефективності державного фінансового контролю.

Серед можливих заходів для покращення контролю за публічними фінансами у відмінних умовах цифрової економіки варто відзначити створення окремих підрозділів органів контролю на рівні громад та розробку єдиної автоматизованої бази даних. Зазначене створення бази передбачено стратегією цифрового розвитку України, а її застосування разом із штучним інтелектом дозволить автоматизувати

збір, обробку, аналіз та надання інформації суб'єктам контролю. Важливо відзначити потенціал такої системи щодо виявлення та повідомлення органів державного фінансового контролю про порушення бюджетного законодавства чи неправильне використання бюджетних коштів на місцевому рівні. Крім того, стратегія розвитку передбачає навчання та підготовку кваліфікованого персоналу для ефективного функціонування системи управління публічними фінансами.

Таким чином, впровадження цифрових технологій у сфері державного фінансового контролю за виконанням бюджетів усіх рівнів має перспективу підвищити ефективність та результативність контрольного процесу. Україна має значний досвід у цьому напрямі та володіє технологічною та кадровою базою. Для досягнення більшої ефективності державного фінансового контролю за виконанням державного та місцевих бюджетів важливим є вивчення досвіду інших країн у цій сфері та їхніх підходів до цифрової трансформації цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р. Дата оновлення: 11.04.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-р#Text

2. Рахункова палата України. Річні звіти. URL : http://rp.gov.ua/Activity/Reports/

УДК 342.7

Баюс Лілія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Юрик Н. Є.,
канд. екон. наук, доцент,
Тернопільський національний
технічний університет
імені Івана Пулюя,
м. Тернопіль, Україна

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Забезпечення ефективності розвитку інформаційного суспільства в сучасних умовах неможливо досягти без впровадження цифрових технологій в усі сфери життя, в тому числі й у державне управління на основі електронного адміністрування (електронного урядування). Впровадження електронного урядування в діяльність органів влади та всі сфери суспільного життя України є одним із найважливіших факторів підвищення ефективності діяльності органів влади та місцевого самоврядування, а також покращення якості життя українців.

Варто зазначити, що одним із дієвих засобів підвищення якості державного управління є цифровізація (оцифрування) та її інструменти. Також актуальним питанням сьогодення є цифровізація державного управління та суспільства. Впровадження електронного урядування в усіх сферах життя українців є головним завданням Міністерства цифрової трансформації України. Концепція Мінцифри полягає в тому, щоб перетворити націю на ефективні служби, які допомагають людям, а не заважають їм. Завдяки цьому з додатком «Дія»: українці отримали 14 цифрових документів, у тому числі перший у світі офіційний цифровий паспорт, та більше ніж 30 сервісів, а на порталі понад сотні необхідних державних послуг. Гнучка структура процесу оцифрування дозволила адаптуватись до будь-яких потреб та змін. Це дозволяє «Мінцифрі» не тільки продовжувати розробляти нові продукти, але й повномасштабно виходити на цифровий фронт, від створення чат-бота

єВорог, який збирає інформацію про окупантів, до впровадження життєво важливих соціальних послуг для підтримки населення [1]. Ці послуги включають реєстрацію для отримання статусу безробітного та подання заяви на отримання допомоги по безробіттю, отримання статусу внутрішньо переміщеної особи та отримання міжнародних та вітчизняних свідоцтв про вакцинацію проти COVID-19.

Важливу роль відіграють цифрові процеси взаємодії між владою, бізнес-організаціями та громадянами, в тому числі тих, які стали актуальними в період військового вторгнення Російської Федерації в Україну та повномасштабного вторгнення збройних сил в Україну, серед яких варто виділити: Дія. Портал; Дія. Застосунок; Дія. Освіта; Дія. Бізнес; Дія. ЦНАПи; Дія.City; Дія. Підпис [2].

Зокрема, цифрова підтримка промислової релокації через платформу «Прозоро. Продажі» компаніям допомагають швидко відновити виробничу діяльність у нових регіонах.

Зовсім скоро у додатку «Дія» з'являться вісім нових послуг, такі як: розмитнення авто; онлайн-шлюб; сервіси для ветеранів; кабінет пацієнта і медичні пуші; відкритий код; більше документів у застосунку: освітні атестати і дипломи, зміна імені, шлюб та розлучення; Дія. Підпис для юридичних осіб та Дія для партнерів [3].

Отже, підсумовуючи можна констатувати, що електронне урядування (його цифрові інструменти та інноваційні підходи) можливо вивести на новий рівень взаємодії між органами публічної влади (державними органами, їх юрисдикціями та органами місцевого самоврядування) та представниками бізнесу і мешканцями відповідних регіонів і громад. Крім того, електронне урядування забезпечує прозорість прийняття рішень, підвищує їх якість та ефективність, мінімізує контакт між отримувачами та надавачами в процесі реалізації адміністративних послуг.

Українська влада постійно працює над створенням нових реєстрів державних інформаційних ресурсів, розробкою та запуском нових адміністративних послуг та наданням послуг навіть у воєнний час. Діджиталізація (оцифрування) державного управління розпочалася в розвинених країнах раніше, ніж в Україні, але в нашій країні вона стрімко впроваджується. На сьогодні, наша країна є лідером у кількох сферах електронного урядування та побудови цифрового інформаційного суспільства. Ми також готові ділитися своїм досвідом з європейськими

колегами, щоб зробити свій внесок у побудову спільного цифрового майбутнього з Європейським Союзом. Це означає, що найближчим часом управлінські процеси, процедури надання адміністративних послуг в електронному вигляді та сама концепція порталу Дія вийдуть на європейський рівень і сприятимуть побудові спільного цифрового майбутнього з Європейським Союзом. Це допоможе покращити життя громадян України та громадян країн ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайло Федоров на Diia Summit в Давосі презентував цифрову Україну та нове бачення розвитку діджитал-держави / Міністерство цифрової трансформації України. URL : https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-na-diia-summit-v-davosi-prezentuvav-tsifrovu-ukrainu-ta-nove-bachennya-rozvitku-didzhital-derzhavi

2. Державні послуги онлайн / Портал «Дія». URL : https://diia.gov.ua/

3. Розмитнення авто, онлайн-шлюб та кабінет пацієнта: які нові сервіси будуть доступні в Дії. URL : https://diia.gov.ua/news/rozmitnennya-avto-onlajn-shlyub-ta-kabinet-paciyenta-yaki-novi-servisi-budut-dostupni-v-diyi

УДК 657.05

Бецко Поліна,
*здобувачка вищої освіти
(бакалаврського рівня)*
Науковий керівник:
Пащенко О.,
*канд. екон. наук, доцент,
Національний університет
біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Центральна роль у системі управління підприємством належить обліково-аналітичному забезпеченні. Його формування надасть підприємству необхідну інформацією щодо оцінки економічного потенціалу, визначення стратегічних, цілей та способів їх досягнення, запобігання появі кризових явищ в роботі підприємства, допоможе вчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Адже постійні кризові явища, політична та економічна нестабільність, висока залежність від економічних подій у світі суттєво впливають на ефективність діяльності будь-яких підприємств та вимагають від керівників швидкого реагування на зміни, прийняття кваліфікованих, раціональних, оперативних та обґрунтованих рішень [1].

Для ефективного функціонування підприємства необхідно, щоб управлінський персонал та працівники, приймаючи рішення, мали достовірну та об'єктивну інформацію про майно, фінансове становище, результати роботи, а також про процеси їх формування як на власному підприємстві, так і в партнерів на підставі попередніх даних. Обліково-аналітичне забезпечення надає інформацію підприємству про внутрішнє та зовнішнє середовище для виконання своїх управлінських функцій. Нині не має єдиного визначення поняття обліково-аналітичного забезпечення. Всі визначення об’єднує взаємозв’язок підготовки облікової інформації та її аналізу для встановлених управлінських цілей. Обліково-аналітичне забезпечення – це безперервне,

цілеспрямоване формування відповідних інформаційних потоків, підпорядкованих вимогам аналізу, планування та підготовки і контролю фінансових управлінських рішень [2]. Обліково-аналітичне забезпечення є складовою інформаційного забезпечення і займає в ньому центральну роль. До структури інформаційного забезпечення входить функції обліку, аналізу, контролю, регулювання та планування. Інформаційне забезпечення формується із безлічі інформаційних потоків. Крім обліково-аналітичних потоків, до інформаційного забезпечення надходять потоки від нормативних актів, управлінських та довідкових документів.

Обліково-аналітичне забезпечення поєднує в собі облікову інформацію, на основі якої здійснюють економічний аналіз і в результаті отримують аналітичну інформацію для прийняття рішень в управлінні. З одного боку, найбільша частина інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище надходить з даних обліку. Без якісного надання облікової інформації неможливо провести достовірний економічний аналіз. З іншого боку, без проведення будь-якого аналізу облікової інформації неможливо зробити висновки і приймати рішення. Облікова та аналітична інформація є взаємопов'язаними, невід'ємними складовими обліково-аналітичного забезпечення [3]. Основу, завдяки якій підприємство приймає управлінські рішення, складає економічний аналіз. Фінансовий облік є основним джерелом облікової інформації. Фінансовий облік – це комплекс процедур щодо відкриття рахунків, складання їхньої кореспонденції, підбиття підсумків звітного періоду та складання звітності. Управлінський облік створює внутрішньогосподарську звітність, що використовується для надання оперативної інформації про реальний стан справ підприємства.

На сьогоднішній день немає чіткого поділу видів обліку. Також облік розділяють на оперативний, статистичний і податковий. Оперативний облік використовуються для щоденного інформування керівників про події у фінансовій та виробничій сфері підприємства. Його функції подібні до управлінського обліку. Статистичний облік підприємство використовує для звітування органам влади про господарські процеси, для формування інформації про економічне становище відповідного регіону та країни загалом. Податковий облік являє собою розрахунки податків, що сплачує підприємство, формування та подання податкових декларацій до податкових органів. Як правило,

податковий облік не здійснюється окремо, дані податкової звітності створюються завдяки фінансовому обліку. Фінансовий та податковий облік разом формують бухгалтерський облік. Всі види обліку тісно взаємопов'язані між собою та їх поділ обумовлено різними потребами в інформації, методиками здійснення, строками подання звітності, користувачами інформації. Фінансовий аналіз поділяють на зовнішній та внутрішній. Зовнішній аналіз здійснюють інвестори, кредитори і покупці на основі фінансової звітності підприємства. Внутрішній фінансовий аналіз здійснює саме підприємство на основі власної звітності, даних обліку, доступного лише персоналу підприємства. Дані внутрішнього аналізу є господарською таємницею підприємства.

До складу обліково-аналітичного забезпечення також відносять аудит – процес перевірки правильності ведення обліку та складання звітності на підприємстві, також ефективність господарських процесів, управлінської діяльності. Аудит поділяється на зовнішній та внутрішній. Зовнішні аудит проводиться незалежним аудитором на замовлення підприємства за узгодженими об'єктами, уклавши договір. Такий аудит є більш професійним та об'єктивним ніж внутрішній аудит, оскільки його здійснюють спеціалісти. Внутрішній аудит – це здійснення перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку, ефективності здійснення господарської діяльності і контролю в середині підприємства відділом аудиторів [3]. Організація внутрішнього аудиту є більш раціональною для середніх або великих підприємств, які мають великі обороти коштів та масштабне виробництво. Внутрішній аудит на підприємстві може організовуватися за трьома шляхами: власним відділом з працівниками, які входять в штат підприємства; здійсненням постійного внутрішньо аудиту іншою компанією на основі договору; поєднання власної служби аудиту із додатковим залученням деяких аудиторів із незалежної компанії, що зменшує витрати в порівнянні з повною передачею ведення аудиту сторонній організації. Функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю передбачає організацію та проведення цілої низки заходів, направлених на збір, систематизацію та аналіз даних, що виникають в процесі господарської діяльності. Отже, для ефективної діяльності кожного підприємства і своєчасного реагування на зміни кон'юнктури ринку необхідно створити обліково-аналітичну систему показників, що є джерелом достовірної та об'єктивної інформації для прийняття управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагайчук В. В. Обліково аналітичне забезпечення як основне джерело інформації для прийняття управлінських рішень. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 25–27.

2. Камінська Т. Г. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2006. 20 с.

3. Кузнєцова О. О. Обліково-аналітичне забезпечення в системі управління підприємством. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46442/1

УДК 332.025

Бурдяк Михайло,
*здобувач третього
наукового рівня*
Науковий керівник:
Томашук І. В.,
*Phd, доцент,
Вінницький національний
аграрний університет,
м. Вінниця, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективне забезпечення цифровізації аграрних підприємств вимагає використання різноманітних інструментів та технологій, спрямованих на оптимізацію виробничих процесів, підвищення продуктивності, управління ресурсами та підвищення конкурентоспроможності. Існує ряд ключових інструментів, які можуть бути використані для цього, зокрема: системи управління фермерським господарством (FMS), тобто, ці системи дозволяють автоматизувати та оптимізувати виробничі процеси, такі як обробка землі, полив, внесення добрив, збирання врожаю тощо. Вони також можуть надавати аналітичні звіти та дані для прийняття управлінських рішень; системи моніторингу та IoT-технології, де застосування датчиків, GPS-систем, дронів та інших IoT-пристроїв дозволяє збирати детальні дані про умови на полях, включаючи вологість ґрунту, температуру, рівень освітленості тощо. Це допомагає фермерам вживати наочні заходи для оптимізації процесів вирощування; аналітика та штучний інтелект, де використання аналітики та алгоритмів машинного навчання може допомогти аграріям прогнозувати врожайність, визначати оптимальний час для внесення добрив чи обробки ґрунту, а також виявляти ризики та можливості для підвищення ефективності вирощування; електронна комерція та цифровий маркетинг, де використання інтернет-платформ для збуту сільськогосподарської продукції дозволяє аграріям досягати нових ринків та споживачів. Цифровий маркетинг може допомогти

підвищити свідомість про продукцію та побудувати відносини з клієнтами; хмарні технології та зберігання даних, тобто, використання хмарних сервісів для зберігання та обробки даних дозволяє аграріям забезпечувати доступ до інформації з будь-якого пристрою та місця, а також зменшує ризики втрати даних; електронні системи управління складами і логістикою, тобто, ці системи дозволяють оптимізувати управління запасами, виробництвом та доставкою продукції, що дозволяє зменшити витрати та збільшити швидкість обігу товарів; цифрові технології в обробці продукції, де використання автоматизованих систем виробництва та обробки продукції дозволяє підвищити якість та ефективність виробництва, а також зменшити витрати на робочу силу.

Використання цих інструментів дозволить аграрним підприємствам оптимізувати виробництво, підвищити продуктивність та конкурентоспроможність на ринку. Однак важливо пам'ятати, що успішна цифрова трансформація вимагає не лише впровадження нових технологій, але й зміну корпоративної культури та управлінських практик.

Одним із напрямів цифровізації господарської діяльності в аграрних підприємствах, є цифровізація фінансових операцій. Цифровізація фінансових операцій аграрних підприємств має велику актуальність і важливість у сучасному світі (табл. 1).

Таблиця 1 – Ключові аспекти цифровізація фінансових операцій аграрних підприємств

№ з/п	Вектори цифровізації	Сутнісна характеристика
1	2	3
1.	Ефективність і оптимізація процесів:	• Цифрові інструменти, такі як електронні системи управління фінансами та обліку, дозволяють автоматизувати багато фінансових процесів, зменшуючи час та ресурси, необхідні для їх виконання. Це дозволяє аграрним підприємствам більш ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами та збільшувати продуктивність.
2.	Точність та надійність даних:	• Використання цифрових систем дозволяє збільшити точність та надійність фінансової звітності шляхом автоматичного збору, обробки та аналізу даних. Це допомагає уникнути помилок та забезпечує достовірність інформації при прийнятті стратегічних управлінських рішень.

Продовження таблиці 1

1	2	3
3.	Зменшення ризиків та збільшення контролю:	• Цифрові інструменти можуть допомогти зменшити ризики фінансових втрат шляхом автоматизації процесів контролю за витратами, аналізу фінансових показників та виявлення фінансових аномалій.
4.	Підвищення доступності до фінансових послуг:	• Цифрові технології дозволяють аграрним підприємствам отримувати доступ до фінансових послуг, таких як кредити, страхування та інвестиції, швидко та ефективно, що сприяє їхньому розвитку та зростанню.
5.	Можливість аналізу та прогнозування:	• Застосування аналітичних інструментів та штучного інтелекту в обробці фінансових даних дозволяє аграрним підприємствам здійснювати більш детальний аналіз їхньої фінансової діяльності та прогнозувати її результативність.

Джерело: сформовано на основі [1; 2].

У світлі цих факторів, цифровізація фінансових операцій стає ключовим елементом стратегії розвитку аграрних підприємств, що допомагає їм підтримувати конкурентоспроможність та досягати стабільного економічного зростання. На рис. 1 наведено перелік ефектів від цифровізації аграрних підприємств. В епоху цифрової економіки основним ресурсом є невичерпні, точна, надійна, правдива та своєчасна інформація.

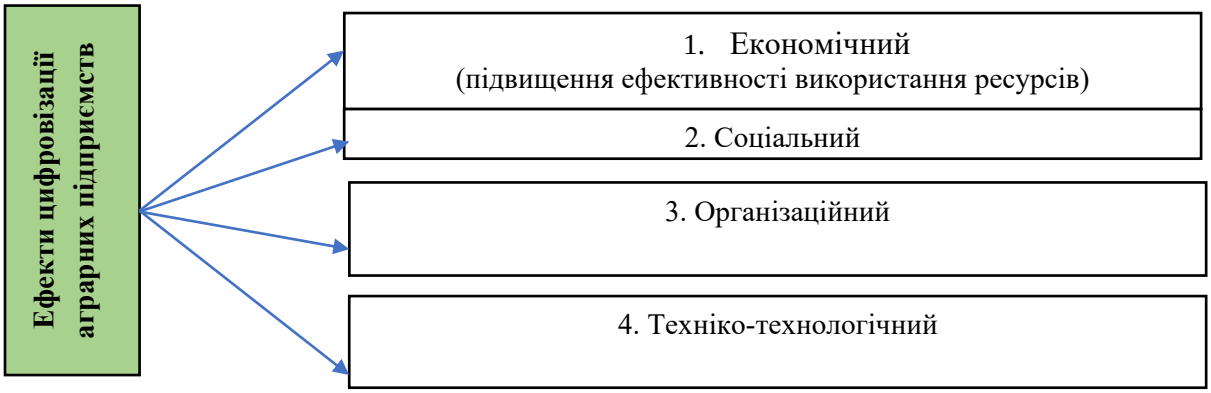

Рисунок 1 – Ефекти цифровізації аграрних підприємств

Джерело: сформовано на основі [3; 4].

Кожен суб'єкт сектору інформаційних технологій, у незалежності від своїх ресурсів, може досягнути поставлених результатів за рахунок передових розробок та бізнес-стратегій, так як не є залежним виключно від внутрішнього економічного клімату тієї, чи іншої галузі, сектора національного господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифровізація обліку в управлінні бізнес-процесами підприємств агропромислового комплексу / Потриваєва Н. В., Козаченко Л. А., Недбайло І. І., Нестерчук І. В. URL : http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11811/3/Переклад_Потриваєва.pdf (дата звернення: 30.01.2024).

2. Кобернюк С. О., Карпенко В. Л. Напрями цифровізації маркетингу аграрних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 204–212. URL : https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/8055/1/Публікація%203%20до%20репозитарію%20Кобернюк%20С.О..pdf (дата звернення: 01.02.2024).

3. Gorobets N. Using of digital technologies in agricultural management. С. 451–466. DOI : https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-27 ; URL : http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/238/6475/13499-1 (дата звернення: 24.01.2024).

4. Волощук Ю. О. Напрямки цифровізації аграрних підприємств. *Ефективна економіка.* 2019. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/68.pdf (дата звернення: 04.02.2024).

УДК 336.744

Вакулко Анна,
здобувачка передвищої освіти
(фаховий молодший бакалавр)
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права,
м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В КРИПТОВАЛЮТУ

В сучасних умовах швидкого зростання фінансових ринків та активного впровадження технологій, віртуальна економіка активно розвивається. Це обумовлено поширенням цифрової валюти. Вона існує у двох формах: електронні гроші та криптовалюта.

Термін «криптовалюта» набув поширення після фінансової кризи 2008-2009 років. Поява цифрової валюти розв’язала проблему подвійних витрат при використанні фінансових інструментів..

Bitcoin вважається першою криптовалютою на віртуальному ринку і наразі є найпопулярнішою та найдорожчою в світі. Вперше Bitcoin застосували 22 травня 2010 року: це був програміст Ласло Ханеч із Флориди (США). Він придбав дві піци за 50 тисяч біткоінів. На той момент 1 BTC коштував менше за один цент. В період 2010-2023 років курс Bitcoin коливався від 0,06 доларів США у 2010 році до 42 тис. доларів США у 2023 році.

Запровадження криптовалюти зростає: у 2023 році у всьому світі налічується понад 420 мільйонів користувачів криптовалюти. До найбільших за обсягом ринкової капіталізації відносяться такі криптовалюти як Bitcoin, Ethereum, Tether, BNB, Solana та інші.

Станом на 28 січня 2024 року ринок криптовалюти оцінювався в 1,7 трилн. доларів США. Загальна ринкова капіталізація стейблкойнів становить 136,1 млрд доларів. Загальна ринкова капіталізація DeFi становить $74,4 млрд. Загальний обсяг криптовалютного ринку становив 45,3 мільярда доларів. Загальний обсяг DeFi становить 2,7 мільярда

доларів, що становить 6,03% від загального обсягу криптовалюти. Обсяг стейблкойнів становить 31,3 мільярда доларів, що становить 69,04% від загального обсягу криптовалютного ринку. Ціна біткойна станом на 28 січня 2024 року становила 41 795 доларів США [1].

Міжнародні компанії, які здійснюють фінансові операції з криптовалютою Bitcoin походять більше, ніж з 43 країн. На США припадає 55% всіх фінансових угод і операцій з Bitcoin, на Великобританію – 6%, на Сінгапур – 3%, на Японію, Південну Корею та Китай – по 2%, на решту країн – 29% разом [3].

Нестабільність Bitcoin і криптовалюти в цілому свідчить про те, що на біржах обміну віртуальними валютами можна, як стати мільйонером, так і банкрутом в одну мить. Наприклад, якщо придбати криптовалюту за мінімальним курсом, а в піковий період продати її за курсом мінімум вдвічі вищим, то можна заробити капітал з невеликих витрат.

Також є позитивні і негативні аспекти функціонування криптовалют. До позитивних аспектів відноситься: криптовалюта може використовуватися як інвестиційний інструмент; вартість криптовалют захищена від інфляції; користувачі самостійно керують власними рахунками; фінансові операції з криптовалютою не є лімітованими; персональні дані власника електронного гаманця зберігаються в таємниці.

До негативних аспектів відноситься: використання криптовалюти піддається хакерським атакам; вартість криптовалюти залежить від високого попиту та обмеженої пропозиції; правоохоронним органам складно контролювати операції із використанням криптовалют; нелімітованість трансакцій дає широкі перспективи для відмивання грошей; втрата паролю або доступу до електронного гаманця призведе до втрати криптовалюти; криптовалюти використовують на чорному ринку або з метою ухилення від сплати податків.

Перспектива легалізації криптовалюти все таки існує для України. Національний координаційний центр кібербезпеки доручив відповідним органам влади створити робочу групу для напрацювання нормативно-правових пропозицій щодо регулювання цього питання, а саме: визначення державного регулятора та порядку функціонування ринку, встановлення порядку проведення моніторингу транзакцій, а також порядку оподаткування доходів від здійснення криптовалютних операцій відповідно до вимог законодавства України.

На сьогодні, існує безліч бірж, де можна обміняти криптовалюти на гривні: BTC TRADE UA, KUNA Exchange, EXMO, Binance. Крім цього цим займаються ще 18 онлайн-обмінників і більш ніж 4 тисячі фізичних осіб в Україні [2].

У 2021 році Україна посіла десяте місце у рейтингу 25 країн з найбільшим прибутком на ринку біткоїнів. Середній прибуток України на ринку біткоїнів становив $0,4 млрд. Схожий рівень прибутку мають ще три країни: Нідерланди, Канада та В'єтнам [4].

Також нараховують 23 компанії і більшість – онлайн-магазини. Де за криптовалюту можна купити квитки на концерт, виставку, кіно, театр, цирк, дельфінарій, планетарій.

Підсумуємо, що в Україні криптовалюта не є офіційним платіжним засобом, але її використання не заборонено. Станом на 2023 рік в Україні існує безліч бірж і обмінників, де можна обміняти криптовалюти на гривні. Існують також певні Міжнародні компанії, які здійснюють фінансові операції з криптовалютою. В подальшому Україна намагається легалізувати криптовалюти за допомогою відповідних органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crypto Prices – BTC Price, ETH Price & More / Blockchain.com. Blockchain.com / Be early to the future of finance. URL : https://www.blockchain.com/prices (дата звернення: 24.01.2024).

2. Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization / CoinMarketCap. 2021. URL : https://coinmarketcap.com (дата звернення: 24.01.2024).

3. Українські біржі криптовалют – кращі в Україні з підтримкою гривні і на українській мов / Про біткоїн. URL : https://probitcoin.com.ua/ukrainski-birzhi-kryptovaliut (дата звернення: 24.01.2024).

4. Україна потрапила до 10 країн з найбільшим заробітком на Bitcoin / Інтернет Свобода. URL : https://netfreedom.org.ua/article/ukrayina-potrapila-dot (дата звернення: 24.01.2024).

УДК 346.546

Герман Яна,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ УКРАЇНИ

За умови всеосяжної глобалізації, розвиток технологій має вагомий вплив на всі сфери діяльності. Цифрові технології є невід'ємною частиною життєдіяльності всіх громадян та бізнесу розвинених країн світу. Виходячи з цього, до процесу цифровізації публічних фінансів прикута увагу, адже використання сучасних технологій в процесі управління доходами та видатками бюджетів, забезпечує зменшення втрат бюджетних коштів, послаблення адміністративного тягаря і підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Сучасна концепція ролі публічних закупівель націлена на підвищення безпеки та ефективності надання публічних послуг і забезпечення безперебійного доступу громадян і бізнесу до них. В умовах цифрової трансформації мета публічних закупівель полягає в тому, щоб державні органи влади надавали більшу кількість і вищої якості публічні електронні послуги. Тобто, діджиталізація публічних закупівель – цифрова трансформація процесу суспільного споживання, перелаштування моделі державних видатків з метою зростання ефективності, оптимізації використання бюджетних ресурсів [2]. Об'єктивно зазначити, що тренд на діджиталізацію державного сектору економіки Україна перейняла від розвинених країн світу, в тому числі країн Європейського Союзу після імплементації Угоди про Асоціацію з ЄС.

Державна фіскальна політика України зазнала реформування та активної трансформації з 2016 року, саме з цього і почалось реформування публічного сектору економіки. Відтак, реформа публічних

закупівель є однією з найуспішніших та здобула підтримку з боку вітчизняних експертів та міжнародного співтовариства.

Реформа публічних закупівель в Україні передбачає повний перехід на електронну платформу ProZorro. Це дозволило підвищити прозорість закупівель, створити конкурентне середовище для постачальників та замовників, зменшити втрати замовників від корупції [1].

Програма ProZorro складається з таких елементів:

1. Центральна база даних, де зберігається інформація про всі закупівлі.

2. Електронні майданчики, на яких замовники оприлюднюють тендери та постачальники подають заявки.

3. Аукціонний модуль, який дозволяє автоматично визначати переможця торгів.

4. Кабінет органів контролю, де вони можуть моніторити закупівлі.

5. Електронний магазин Prozorro Market, де замовники можуть закуповувати товари та послуги за спрощеною процедурою.

6. Інтеграція з державними реєстрами, що дозволяє перевіряти інформацію про учасників торгів.

Звіти Міністерства економіки України свідчать, що обсяг ринку публічних закупівель має стійку тенденцію до зростання. Починаючи з 2016 року і до 2021 року, кількість процедур зросла у 9,2 рази, а сума договорів збільшилась у 4,35 разів. Різке збільшення кількості тендерів відбулось у 2017 і 2021 роках, що пов’язано із обов’язковим включенням допорогових закупівель до електронної платформи [2]. Навіть в умовах повномасштабної війни, українці мають змогу контролювати за кожним етапом закупівель у прозорій електронній системі – там, де це не шкодить національній безпеці. За 2022 рік в системі Prozorro відбулося 160 тисяч конкурентних закупівель на майже 200 млрд грн. І в них взяли участь 33 тисячі учасників. А ще стрімко зростає Prozorro Market – і обсяг закупівель у електронному каталозі у 2023 році сягнув до 2 млрд грн. Згідно звітів Міністерства економіки України та Prozorro можна побачити погляд на сферу публічних закупівель в умовах повномасштабної війни від партнерів та користувачів системи [3]:

1) Укрпошта – в 2023 році витратила більшу частину свого бюджету на конкурентні закупівлі, що дозволило їй заощадити значні кошти;

2) ОККО – з початку війни системно допомагала Збройним Силам України та критичній інфраструктурі, забезпечуючи їх пальним. Компанія уклала понад 5000 договорів на загальну суму понад 1,5 мільярда гривень;

3) EU Project «Support to the Public Procurement Reform in Ukraine» – надає допомогу держпідприємству «Прозорро» та розробляє нову стратегію публічних закупівель в Україні;

4) Transparency International Ukraine – продовжує стежити за публічними закупівлями, аналізувати законодавчі ініціативи, захищати базові принципи Prozorro та просувати важливі зміни.

Таким чином, запровадження системи Prozorro стало успішним кроком на шляху діджиталізації державної фіскальної політики та цифровізації державних публічних закупівель в Україні та показує свою ефективність навіть в умовах війни. А це, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня довіри громадськості до держави завдяки чіткості та прозорості процедур. ProZorro оптимізує процес державних закупівель за рахунок збільшення швидкості операцій, зменшує адміністративне навантаження та збільшує інноваційну складову процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Синютка Н., Курило О. ProZorro: виклики для діджиталізації державних видатків в Україні. *Молодий вчений.* 2021. № 1 (89). URL : https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/179/173

2. Ткаченко Н. Б. Цифровізація в публічних закупівлях. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві.* 2020. URL : https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/402/407

3. Річний звіт ProZorro за результатами 2022 року. URL : https://infobox.prozorro.org/articles/richniy-zvit-prozorro-za-rezultatami-2022-roku

УДК 004:339.17

Герман Яна,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Система оподаткування є важливою складовою економічної системи країни, яка сприяє економічному зростанню та розвитку всіх галузей економіки і суспільного життя. А податкові надходження є джерелом ресурсів, необхідних для забезпечення функціонування держави як в мирний час, так і особливо в умовах війни. Тобто, сьогодні податкова система України повинна бути спрямована на забезпечення потреб держави та суспільства.

Задля забезпечення спрощеного життя населення, а особливого малого та середнього бізнесу, з перших днів війни, владою була запущена достатня кількість програм з метою зниження податкового навантаження. Для цього було введено ряд змін, зокрема:

Мораторій на податкові перевірки, щоб не обтяжувати бізнес.

Відтермінування сплати податків, щоб надати бізнесу час на відновлення.

Скасування реєстрації податкових накладних в ЄРПН, щоб спростити адміністрування податків.

Пільгове оподаткування нафтопродуктів, щоб забезпечити доступ до пального.

Зниження ставки єдиного податку для платників ІІІ групи, щоб стимулювати підприємницьку діяльність.

Часткове звільнення від сплати ЄСВ, щоб зменшити фінансове навантаження на бізнес тощо.

Так, на початку весни 2022 року, у розпал війни, український парламент ухвалив закон, що покликаний допомогти бізнесу вистояти в складних умовах. Цей закон запроваджує ряд податкових пільг, спрямованих на підтримку підприємців під час воєнного стану. Одним із ключових заходів, передбачених законом, є стабілізація цін на пальне. Зокрема, на період дії воєнного стану акциз на паливо встановлено на нульовому рівні, а ставку ПДВ знижено з 20 до 7 % [1].

Під час воєнного стану платники єдиного податку першої та другої груп мають право на ряд пільг. Серед яких звільнення від сплати єдиного податку та звільнення від подання декларації. Крім того, для платників цих груп передбачені зміни у сплаті ЄСВ. Вони мають право не нараховувати ЄСВ за себе та за мобілізованих працівників [2]. Проте важливо розуміти, що застосування таких пільг є добровільним і ФОП 1 та 2 групи самостійно вирішують, чи хочуть вони скористатися ними. Також ці пільги діють протягом воєнного стану та наступних 12 місяців, по завершенню цього періоду ФОП 1 та 2 групи знову будуть зобов'язані сплачувати єдиний податок та ЄСВ.

Середній та великий бізнес, який перебуває на загальній системі оподаткування також зазнав змін**.** Великі підприємства також отримують можливість перейти на спрощену систему оподаткування єдиним податком**.** Важливою перевагою цієї можливості є відсутність обмеження за кількістю працівників. Це дозволяє використовувати спрощену систему оподаткування навіть великим компаніям з численним штатом. Однак існує ліміт річного доходу. Якщо раніше під спрощене оподаткування могли підлягати підприємства з річним доходом до 10 млн. грн., то для переведення під час воєнного стану це обмеження становитиме 10 млрд. грн. і важливо враховувати вид діяльності, який провадить бізнес [2].

Підприємства, які не переходять на спрощену систему оподаткування, залишаються на загальній системі**.** Це означає, що вони продовжують сплачувати податок на прибуток за ставкою 18%**.** За даними Міністерства фінансів, станом на кінець липня 2022 року виконання плану з сплати податку на прибуток підприємствами, які залишаються на загальній системі, становить 45,25 %. У 2021 році за цей же період було виконано 63,05 % [3]. Зниження рівня виконання плану можна пояснити двома факторами: багато підприємств в період війни не отримують прибутку, а частина підприємств перейшли на спрощену систему оподаткування.

Через запровадження такі заходи, за результатами 2022 року відбулось значне зменшення податкових надходжень.

Таким чином**,** аналізуючи зміни в оподаткуванні, запроваджені під час воєнного стану, можна зробити висновок, що вони враховують особливості роботи бізнесу в умовах війни та спрямовані на мінімізацію ризиків для підприємств, які втратили майно або товар внаслідок бойових дій. Однак, важливо підкреслити, що зазначені зміни в податковій системі мають тимчасовий характер. Їх ефективність проявляється лише в екстремальних умовах воєнного стану. Впровадження цих пільг у мирний час може мати негативні наслідки: обмеження можливостей для оптимального функціонування податкової системи та негативний вплив на довгострокові перспективи розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо ставок акцизного податку на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 21.09.2022 № 2618-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2618-IX#Text (дата звернення: 28.01.2024).

2. Податкові пільги для бізнесу, «мінус» акцизи на пальне та підтримка ФОПів. 2022. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/15/684082/ (дата звернення: 29.01.2024).

3. Міністерство фінансів України / Офіційний вебсайт URL : https://www.mof.gov.ua/uk/ (дата звернення: 28.01.2024).

УДК 330.564(477)

Гринишин Ростислав,
здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти
Науковий керівник:
Зомчак Л. М.,
канд. екон. наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ДИСТРИБУТИВНО-ЛАГОВА МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ОБСЯГУ ВАЛОВОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ ВІД ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Україна постійно стикається з різними економічними викликами. Одним з ключових показників, що визначає стан національної економіки, є обсяг валового національного доходу (ВНД). Цей показник є одним з основних показників економічного розвитку країни і визначає загальний обсяг виробництва товарів і послуг.

Проте, одним з факторів, який має значний вплив на ВНД, є доходи населення. Відношення між доходами населення та ВНД є складним і має велике значення для сталого економічного зростання та соціального благополуччя країни.

Розуміння взаємозв'язку між цими двома показниками є важливим для розробки ефективної економічної політики та соціального планування.

Для дослідження залежностей між економічними показниками часто застосовують методи економетричного аналізу, наприклад, симультативні моделі [1], моделі на панельних даних [2; 3], авторегерсійні моделі [4; 5], методи машинного навчання [6] тощо.

Для моделювання залежності між доходами населення на валовим національним доходом обрано дистрибутивно-лаговий підхід. Для розробки дистрибутивно-лагової моделі було використано квартальні дані, отримані від Державної служби статистики України, за період з 2015 по 2021 рік [7]. У цій моделі факторним змінним є доходи населення, а результативною змінною - валовий національний дохід.

У цьому дослідженні для оцінки параметрів дистрибутивно-лагової моделі було використано два методи:

- метод послідовного оцінювання
- метод Альмон.

Метод послідовного оцінювання використовується для поетапної перевірки моделі на наявність лагових змінних, щоб встановити, скільки періодів необхідно для виявлення дії лагу.

За допомогою першого методу була побудована дистрибутивно-лагова модель, яка відображає залежність обсягу валового національного доходу від доходів населення:

$$y_t = -4470{,}9 + 1{,}522x_t - 0{,}4317x_{t-1}$$

де y_t – валовий національний дохід у момент t; x_t, x_{t-1} – доходи населення у момент t та t-1, відповідно.

Аналіз рівняння моделі показав, що затримка (лаг) складає один квартал, що означає, що обсяг валового національного доходу залежить від поточного значення доходів населення України та значення в попередньому кварталі.

Далі було проведено оцінювання параметрів дистрибутивно-лагової моделі за допомогою методу Альмон, який вважається більш точним для оцінки параметрів моделі, порівняно з попереднім методом. ґрунтується на припущенні, що всі коефіцієнти моделі можна виразити через функції, які залежать від затримки і виражені за допомогою поліномів степеня m.

Після дослідження моделі за попереднім методом виявлено, що модель найкраще описується з одним лагом. Тому вибіркова скінченна дистрибутивно-лагова модель найбільш відповідна поліному першого степеня.

Отже, структура вибіркової скінченної дистрибутивно-лагової моделі така:

$$y_t = 31904{,}43 - 0{,}40x_t + 1{,}44x_{t-1}$$

де y_t - валовий національний дохід у момент t; x_t, x_{t-1} - доходи населення у момент t та t-1 відповідно.

Після аналізу цього дослідження можна зробити висновок, що оцінки параметрів моделі, яка вивчає вплив доходів населення України на валовий національний дохід, здійснені методом послідовного

оцінювання та методом Альмон, мають відмінні результати. Ймовірно, це пояснюється тим, що метод Альмон використовується з більшим пріоритетом у випадках, коли існує більша затримка (лаг) між змінними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zomchak L. M. Sustainable development of Ukraine as a combination of social, economic and environmental components: structural econometric model of three-pillar approach. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. *IOP Publishing.* 2023. Vol. 1254, No. 1. P. 112–125.

2. Zomchak L., Vdovyn M. & Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. In The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217–228.

3. Зомчак Л., Коваль Л. Сталий розвиток регіонів України: просторово-панельний підхід. *Інфраструктура ринку.* 2022. С. 211–215.

4. Zomchak L., Lapinkova A. Key Interest Rate as a Central Banks Tool of the Monetary Policy Influence on Inflation: The Case of Ukraine. Advances in Intelligent Systems. Computer Science and Digital Economics IV. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 369–379.

5. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Інфляційні процеси України: авторегресійна дистрибутивно-лагова модель. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2022. № 1. С. 50–55.

6. Zomchak L., Melnychuk V. Creditworthiness of Individual Borrowers Forecasting with Machine Learning Methods. In International Conference of Artificial Intelligence, Medical Engineering, Education. Cham: Springer Nature Switzerland 2022. P. 553–561.

7. Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 336.64:004.77(477)

Добрянська Наталія,
*здобувачка вищої освіти
третього (наукового) рівня*
Науковий керівник:
Онишко С. В.,
*д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансових
ринків та технологій,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Впродовж періоду пандемії та після повномасштабного вторгнення рф на територію нашої країни українські домогосподарства на власному досвіді змогли відчути наслідки обмежень в усіх сферах життєдіяльності, спричинених руйнуванням критичної інфраструктури, неможливістю вільного фізичного пересування територією держави, у зв'язку з небезпекою, та неотриманням зазвичай доступних товарів та послуг.

Сьогодні ще зарано оцінювати масштаби втрат і руйнувань, які зазнало населення України через військову агресію рф, проте, вже зараз необхідно піднімати на науковому рівня питання подолання наслідків війни з огляду на перспективи відновлення економіки та досягнення високих стандартів якості життя людей за найкоротших часових рамок [1]. Найголовнішим чинником відновлення, підтримання та покращення добробуту населення є доступність до спектру життєво необхідних ресурсів, у тому числі, фінансових та інформаційних, як під час війни, так і після її завершення.

Саме цифровізацію варто розглядати як інструмент покращення доступності фінансових продуктів та послуг незалежно від зовнішніх чинників. Адже за належного системного державного підходу та дотримання принципів цифровізації, які прописані у «Цифровій адженді

України», цифрові технології стимулюватимуть створення робочих місць, підвищення продуктивності, темпів економічного зростання та покращення якості життя громадян України [2].

Фінансова поведінка домогосподарств у сучасних умовах характеризується використанням традиційних фінансових послуг у поєднанні з сучасними цифровими технологіями, включаючи цифрові платежі, цифрові інвестиції, цифрове фінансування та інші послуги. Перевагами процесу цифровізації фінансових послуг зможуть скористатися перш за все домогосподарства з високим рівнем фінансової та цифрової грамотності. Завдяки інклюзивності цифрові фінансові послуги спрямовують потік фінансових ресурсів до слабких ланок економічного розвитку, покращують економічні умови та сприяють зростанню добробуту домогосподарств [3].

На сьогодні інструменти цифровізації найактивніше використовуються у банківському секторі, який дозволяє клієнтам здійснювати банківські операції в Інтернеті, включаючи переказ коштів, оплату рахунків та заморожування карток. Відповідно до Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, затвердженої Національним банком України, яка представляє собою план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами, з кожним роком банківські послуги будуть ставати більш доступними та ефективними [4].

Використання цифрових фінансових продуктів майже не потребує витрати на реплікацію та транспортування. Цифрові технології дозволяють домогосподарствам, які живуть у сільській місцевості, віддалених районах і районах з меншою кількістю фінансових установ, користуватися фінансовими послугами в будь-який час і в будь-якому місці через Інтернет. Завдяки ефективному та насиченому просуванню фінансової інформації, що надається в Інтернеті та на різних соціальних платформах, прозорість фінансових продуктів зростає, покращуючи відповідність між попитом і пропозицією фінансових послуг.

Цифрове онлайн-консультування щодо підбору найвигідніших інвестиційних пакетів може значно полегшити участь домогосподарств у фінансових інвестиціях, збільшити фінансові активи домогосподарств, а також збільшити частку розподілених ризикованих активів і рівень доходів, таким чином сприяючи зростанню фінансового благополуччя домогосподарств.

Використання цифрових технологій під час прийняття фінансових рішень економічно вигідне як для домогосподарств з низьким рівнем доходу, оскільки дозволяє робити покупки в онлайн-магазинах або отримувати фінансову підтримку від територіально віддалених членів сім'ї, так і для більш заможних, так як дає можливість отримати доступ до різноманітних фінансових послуг, наприклад, страхування, придбання цінних паперів, відкриття рахунків, інвестування, не витрачаючи часу та додаткові ресурси, а навпаки, збільшуючи свої доходи від власності.

Для забезпечення доступу домогосподарств до цифрових технологій, не залежно від матеріального становища чи місця проживання, пріоритетним напрямком державної політики має бути розширення покриття доступної якісної мережевої інфраструктури в усіх регіонах країни, усунення цифрової ізоляції сімей у віддалених районах, заохочення підвищення рівня фінансової грамотності домогосподарств та надання можливості вільного освоєння цифрових навичок різними категоріями населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л. М., Полякова С. В., Шишкін В. С., Реут А. Г., Крикун О. І., Когатько Ю. Л., Заяць В. С., Клименко Ю. А. ; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр.та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ, 2023. URL : https://idss.org.ua/arhiv/Монографія_якість.pdf

2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою / Український інститут майбутнього. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html

3. Yingxin L., Renhao J. Research on the impact and mechanism of digital capabilities and digital finance on household wealth in the context of aging. Heliyon 10. 2024. URL : https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e24255

4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/develop/fintech2025 (дата звернення: 08.02.2024).

УДК 658:330.4:338.3

Дудник Марія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Динамічний прогрес цифрових технологій визначає сучасність і перетворює різні сфери життя, розкриваючи нові можливості. Швидка еволюція та широке поширення штучного інтелекту, машинного навчання та Інтернету перетворили їх із нововведень на стандарти, які переписують правила в бізнесі, освіті та медицині. Іншою ключовою тенденцією є значне збільшення обсягів даних та їх обробка. Бізнес, організації та держави швидко нагромаджують величезні обсяги інформації, що потребує вдосконалених методів збору та аналізу. Розвиток технологій відкриває нові можливості для обчислень та криптографії, що сприятиме більш ефективній обробці даних.

Впровадження урядових технологій (GovTech) в сфері публічних фінансів має великий потенціал для досягнення значних соціальних вигод. Ефективне планування та управління цифровими трансформаціями у цій сфері може максимізувати користь і мінімізувати ризики технологічних та економічних змін. Використання цифрових технологій управління дозволяє посилити функціонування державних фінансів та поліпшити надання ключових послуг. Наприклад, GovTech-рішення для адміністрування доходів можуть значно підвищити їх збір. Автоматизація бюджетних платежів може покращити управління бюджетом, а впровадження електронних платформ закупівель сприятиме збільшенню фіскальної прозорості [1].

Цифрова трансформація також може позитивно вплинути на ефективне використання коштів у галузі охорони здоров'я та освіти.

У сфері охорони здоров'я GovTech може покращити якість послуг, розширити охоплення населення та зменшити невикористання ресурсів. Використання цифрових технологій для казначейських платежів може сприяти розширенню програм соціальної допомоги для найбідніших населених районів [1].

Останні роки свідчать про значний прогрес у розвитку системи управління публічними фінансами та впровадженні ефективних механізмів контролю на державному рівні. Наприклад, інформаційна система управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів LOGICA сприяє плануванню та моніторингу бюджетів на місцевому рівні та забезпечує додержання бюджетного законодавства на всіх етапах бюджетного процесу. Елементи цифрового контролю за публічними фінансами також впроваджено на Єдиному веб порталі використання публічних коштів (spending.gov.ua) та Державному веб порталі бюджету для громадян України (openbudget.gov.ua), що забезпечує публічний доступ до інформації про витрати бюджетних коштів і планування та виконання бюджетів. Розширений доступ до сервісів Єдиного веб порталу використання публічних коштів, наданий Держаудитслужбі, підвищує ефективність державного фінансового контролю та аналізу витрат бюджетних коштів. Також діє єдиний казначейський рахунок, що об'єднує кошти з різних субрахунків, і забезпечує звірення стану державних фінансів у режимі реального часу [3].

На сьогодні в Україні запроваджено платформу цифрової трансформації громади "Дія. Цифрова громада", спрямовану на поліпшення цифрової інфраструктури на місцевому та регіональному рівнях. Серед елементів цифровізації, які вже існують, зокрема:

- система електронної взаємодії між органами виконавчої влади;
- система автоматизованого е-документообігу для органів виконавчої влади та міжвідомчого документообігу;
- електронні петиції та засоби електронної звітності;
- електронні журнали та щоденники для шкіл;
- механізми консультації з громадськістю;
- електронні сервіси для взаємодії між органами влади та мешканцями громад;
- платформа для збирання коментарів, опитувань та обговорення проєктів нормативно-правових актів;

- механізми громадського бюджетування;

- відкриті платформи для спілкування між громадянами та органами влади та комунальними підприємствами;

- інтегрована інформаційна система "Соціальна громада" та інші [2].

УРЯД може успішно використати переваги цифрової трансформації, якщо врахує відповідні передумови. Плани реформ, визначені в національних цифрових стратегіях, можуть сприяти впровадженню цифрових технологій у всіх галузях економіки, враховуючи рівень зрілості цифровізації. Ефективне впровадження цифрових рішень у державні фінанси передбачає повне використання функціоналу інформаційної системи користувачами, а також відповідні правові та інституційні реформи. Для забезпечення довіри та захисту даних необхідно встановити ефективні гарантії конфіденційності та кібербезпеки. Підкреслюючи важливість громадянського орієнтування в проектуванні та співпрацюючи з усіма зацікавленими сторонами, GovTech може допомогти вирішити ці виклики та максимально реалізувати свій потенціал у покращенні суспільних послуг для громадянства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криниця С. Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. № 2. С. 82–120. DOI : https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2023.82-120

2. Лапоша Д. Впровадження цифрових технологій при здійсненні контролю за публічними фінансами в територіальній громаді. *Управління розвитком складних систем*. 2022. № 51. С. 58–68. DOI : https://doi.org/10.32347/2412-9933.2022.51.58-68

3. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80

УДК 33.336.7

Жарікова Анна,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Жарікова О. Б.,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕСВОЄЧАСНОГО ВИКОНАННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ ЗА КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ КОМЕЦІЙНИХ БАНКІВ

Відповідно до ст. 625 Цивільного кодексу України боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання. Якщо боржник прострочив виконання грошового зобов'язання, то на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3% річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом [1, 2].

Відносини між кредитодавцями, кредитними посередниками та споживачами під час надання послуг споживчого кредитування, а також відносини, що виникають у зв'язку з врегулюванням простроченої заборгованості за договорами про споживчий кредит регулюються Законом України «Про споживче кредитування», яким визначено, що:

- сукупна сума неустойки (штраф, пеня) та інших платежів, що підлягають сплаті споживачем за порушення виконання його зобов'язань на підставі договору про споживчий кредит, загальний розмір кредиту за яким не перевищує розміру однієї мінімальної заробітної плати, не може перевищувати розміру подвійної суми, одержаної споживачем за таким договором, і не може бути збільшена за домовленістю сторін;

- за порушення виконання споживачем зобов'язань за договором про споживчий кредит, загальний розмір кредиту за яким не перевищує розміру однієї мінімальної заробітної плати, процентна ставка за

кредитом, порядок її обчислення, порядок сплати процентів не можуть бути змінені у бік погіршення для споживача. Застосування штрафу та пені за одне й те саме порушення споживачем зобов'язання за договором про споживчий кредит заборонено;

- врегулювання простроченої заборгованості - здійснювані кредитором, новим кредитором, колекторською компанією заходи, спрямовані на погашення у позасудовому порядку заборгованості споживача, який прострочив виконання грошового зобов'язання (прострочена заборгованість) за договором про споживчий кредит [1, 2].

Згідно змін внесених Законом України Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей нарахування процентів за споживчими кредитами під час воєнного стану та удосконалення державного регулювання у сфері фінансових послуг» у період дії в Україні воєнного стану, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та протягом 30 днів після його припинення чи скасування грошові зобов'язання за укладеними до 24 лютого 2022 року з фінансовими установами (крім кредитних спілок) договорами про споживчий кредит підлягають обов'язковій реструктуризації на вимогу споживача або його представника (за законом або за наявності довіреності на вчинення таких дій) у відповідному порядку [1, 2].

Боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступи до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом (ч. 1 ст. 612 ЦК – Цивільного кодексу України) [1; 2].

Отже, для належного виконання зобов'язання необхідно дотримуватись визначених у договорі строків (термінів), зокрема щодо сплати процентів, а прострочення виконання зобов'язання є його порушенням. Незалежно, чи договір був укладений письмово чи електронно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація юридичних клінік України. URL : https://legalclinics.in.ua/consult/consultation-12-05-2020/

2. Огляд судової практики Верховного Суду щодо забезпечення виконання зобов'язань. URL : https://ips.ligazakon.net/document/VSS00469

УДК 33.336.71

Жарікова Олена,
канд. екон. наук, доцент;
Пащенко Оксана,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

УПРОВАДЖЕННЯ НОРМАТИВІВ ЛІКВІДНОСТІ LCR ТА NSFR ДЛЯ БАНКІВСЬКИХ ГРУП

Упровадження нормативів LCRк та NSFRк для банківських груп є черговим кроком до наближення нормативно-правових актів Національного банку України до стандартів Європейського Союзу. З 1 квітня 2025 року банківські групи мають дотримуватися нормативного значення LCRк та NSFRк у розмірі не менше ніж 100%. Необхідний період для досягнення цього значення банками, буде визначений НБУ за результатами тестових розрахунків [1].

Національний банк України запровадив пруденційні нормативи ліквідності на консолідованій основі – коефіцієнти покриття ліквідністю (LCRк) та чистого стабільного фінансування (NSFRк).

Відповідні нормативи для комерційних банків запроваджені в Україні у 2018 та 2019 роках відповідно. Постановою Правління НБУ №13 "Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)" та рішенням Правління НБУ №101-рш "Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)" від 15 лютого 2018 року. [1]

Запровадження LCR в Україні – це важливий крок у гармонізації вимог до ліквідності українських банків з нормами законодавства ЄС та рекомендацій Базельського комітету (Базель ІІІ).

LCR - коефіцієнт ліквідності, розроблений Базельським комітетом з банківського нагляду у відповідь на глобальну фінансову кризу 2007 – 2008 років. З 2015 року норматив є обов'язковим для банків країн ЄС відповідно до положень CRR/CRD IV. На сьогодні LCR запроваджено у 45 країнах світу, у тому числі в тих, які не є членами Базельського комітету з банківського нагляду.

Норматив LCRк відображає мінімально необхідний рівень ліквідності банківської групи для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію, NSFRк – мінімально необхідний рівень стабільного фінансування банківської групи на горизонті один рік [1].

Для розробки та впровадження LCR в Україні у вересні 2016 року було створено робочу групу, до складу якої увійшли фахівці профільних підрозділів Національного банку України та комерційних банків. Для вивчення міжнародного досвіду імплементації нормативу проведено консультації з експертами Базельського комітету, Світового банку, центробанків інших країн.

Наступним кроком у цьому напрямку буде запровадження ще одного нормативу – коефіцієнта чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR), а також прийняття нових стандартів організації системи управління ризиками в банках України, включаючи ризик ліквідності [1].

Для підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи Правління НБУ ухвалило новий пруденційний норматив для українських банків - коефіцієнт чистого стабільного фінансування або NSFR (англ. Net Stable Funding Ratio). [1]

NSFR - один із двох коефіцієнтів ліквідності, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду у відповідь на глобальну фінансову кризу 2007-2008 років. Розроблення та впровадження NSFR в Україні відбувалися в межах робочої групи, створеної у вересні 2016 року, до складу якої увійшли фахівці профільних підрозділів Національного банку та банків України. Для вивчення міжнародного досвіду імплементації нормативу проведено консультації з експертами Світового банку, Європейського органу банківського нагляду (EBA), центробанків інших країн [1].

Головна мета NSFR - сприяти зниженню одного з системних ризиків для фінансової стабільності, пов’язаного з короткою строковістю фондування банків, збалансувати активи та пасиви банків за строками погашення, створити стимули для банків залучати депозити на довгострокові терміни та зменшити залежність від короткострокового фінансування.

Запровадження коефіцієнта NSFR є наступним важливим кроком у гармонізації вимог до ліквідності українських банків з нормами

законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету після запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) та нових стандартів організації системи управління ризиками в банках України, включаючи ризик ліквідності.

NSFR визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік та розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування [1].

Передбачено поетапне впровадження нових вимог:

до 1 жовтня 2024 року банки, які є відповідальними особами банківських груп, мають розробити внутрішньогрупові положення щодо розрахунку коефіцієнтів LCRк та NSFRк;

з 1 жовтня 2024 року розпочнеться піврічний тестовий період розрахунку LCRк та NSFRк, з урахуванням результатів якого розглядатиметься питання щодо скасування нормативів поточної ліквідності (Н5к) і короткострокової ліквідності (Н6к);

з 1 квітня 2025 року банківські групи мають дотримуватися нормативного значення LCRк та NSFRк у розмірі не менше ніж 100 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Правління НБУ № 13 «Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» та рішення Правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року / Офіційний вебсайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/uprovadjuyutsya-normativi-likvidnosti-lcr-ta-nsfr-dlya-bankivskih-grup

УДК 336.1:354

Книш Дарина,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових
ринків та технологій,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

У сучасному світі розвиток економіки України залежить від вдосконалення інформаційних технологій у сфері управління державними фінансами, фінансовими ресурсами та фінансовою безпекою державних підприємств.

Політична та економічна нестабільність в Україні, війна, корупція, тіньова економіка та олігархія, депопуляція та міграція працездатного населення в пошуках роботи, різке зростання зовнішнього боргу, нерівність у розвитку та низький рівень життя загрожують стабільності регіону та держави в цілому.

Сьогодні цифрова трансформація суспільства сприяє впровадженню сучасних технологій у бізнес-процеси та діяльність державних і місцевих органів влади [1].

У рейтингу становлення електронного урядування “UN E-Government Survey 2020” Україна посіла 69 місце з 193 країн, отримавши загальний індекс 0,7119, що вказує на готовність і потенціал державних органів у впровадженні новітніх інформаційних технологій у своїй діяльності для надання громадянам державних послуг. Протягом останніх років досягнуто значного прогресу в створенні системи управління публічними фінансами та впроваджено значні компоненти державного контролю [2].

По-перше, сьогодні в Україні була створена платформа цифрової трансформації громади «Дія» з метою покращення цифровізації на місцевому та регіональному рівні. Цифровізація включає такі речі, як консультації з громадськістю, відкриті платформи для обміну інформацією, дослідження та обговорення процесів розподілу; загальні кошториси; електронні системи взаємодії та документообігу органів виконавчої влади та міжвідомчого документообігу; і електронні петиції [3].

Особливо актуальною виявилася Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022−2025 рр., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1805-р, метою якої є «створити сучасну, стійку та ефективну систему управління державними фінансами з метою гарантування фінансової стабільності держави та створення умов для сталого розвитку економіки шляхом підвищення ефективності мобілізації та витрачання державних коштів». У результаті її впровадження повинна бути створена більш ефективна система управління державними фінансами. Це разом із реформованою системою державного управління сприятиме стійкому соціально-економічному розвитку України, підвищенню її конкурентоспроможності та швидкій інтеграції в міжнародні ринки, особливо в спільний ринок держав-членів ЄС.

Перед управлінськими структурами стоїть завдання розробити, впровадити в практику та забезпечити розвиток ефективної інформаційної системи бюджетування на рівні державного бюджету (е-бюджет) і місцевих бюджетів (LOGICA), створити єдиний національний бюджетний календар, удосконалити електронну платформу верифікації та моніторингу інформації, модернізувати системи «Є-Казна» та «Є-звітність».

Крім того, необхідно створити систему дистанційного обслуговування казначейських органів щодо руху державних фінансових ресурсів, автоматизувати прогнозування руху коштів ЄКР-управління фінансовими ресурсами, створити комплекс програмно-апаратного забезпечення для проведення державного фінансового контролю та створити автоматизовану систему управління фінансовими ризиками [4].

Як наслідок, реалізація напрямків розвитку інформаційних технологій у сфері управління публічними фінансами та державними фінансовими ресурсами, а також забезпечення фінансової безпеки

суб'єктів господарювання державного сектору дозволить покращити ефективність функціонування державної фінансової системи, покращити процес формування та використання державних фінансових ресурсів, прискорити темпи зростання ВВП, соціально-економічного розвитку України та рівень добробуту її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергелюк Ю., Болдова А., Москаленко Н. Проблеми забезпечення боргової стійкості України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-6 (дата звернення: 05.02.2024).

2. Хомутенко А. В. Сучасна парадигма управління державними фінансами України : монографія. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2019. 384 с.

3. Деякі питання функціонування вебпорталу «Дія. Цифрова громада» : постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 № 556. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2023-п#Text (дата звернення: 05.02.2024).

4. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р : станом на 11 квіт. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-р#Text (дата звернення: 05.02.2024).

УДК 336.025

Кушнір Діана,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
*канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ Й СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні світ перебуває на етапі соціально-економічної трансформації під впливом новітніх технологій і всіх визначальних напрямків сучасного НТП. Загалом, остання технологічна революція проникла в усі сфери суспільного життя, а її основний елемент – цифрові технології – відіграє вирішальну роль у сучасній трансформації соціальної та економічної системи, особливо фінансової системи. У групі цифрових технологій ключову позицію займають такі сфери, як аналіз на основі великих баз даних (великі дані), технологія блокчейн, Інтернет речей та штучний інтелект. Ці та інші технологічні нововведення суттєво вплинули і все більше впливатимуть на впровадження фінансових технологій і фінансових операцій, призводячи до кардинальних змін у формах діяльності всіх типів фінансових установ.

Слід підкреслити, що для України, через внутрішні та зовнішні виклики процес реформування економічної та політичної системи затягнувся на тривалий термін час, що має свій прояв в інституційній невизначеності та серйозній структурній деформації економіки. Така ситуація не дозволяє створити нові можливості для подолання наслідків попередніх невдалих перетворень, а також породжує нові виклики та загрози політичному та економічному розвитку країни.

Викликає занепокоєння те, що у частини українського науково-інформаційного сектору є певний «перекос» щодо акцентування уваги на впровадженні цифрових технологій у національну економіку, фінансові ринки та державні фінанси. Натомість мало уваги приділено

ризикам, загрозам і потенційним негативним прямим і побічним ефектам у цій сфері. Якщо пропонувати та представляти негативні наслідки для різних соціальних сфер, то вони переважно пов'язані із зовнішніми чинниками, такими як злочинні дії, які втручаються в роботу кіберсистем організованих груп або навіть окремих країн у рамках геополітичних протистоянь. Водночас ми вважаємо, що дослідники повинні чітко розуміти, що найбільш суттєві ризики та загрози діджиталізації криються в ній самій та породжені самими цифровими технологіями. Для дослідників важливий метод дослідження. Ці процеси – ці ризики є насамперед у діалектичному сенсі продовженням переваг цифровізації, або, як зазначає В. Р. Сіденко, «перетворенням на протилежний» ефект – у разі гіпертрофії та/або дисбалансу цифрового розвитку техніки» [1, с. 42].

У вітчизняній тематичній літературі з'являється все більше публікацій, присвячених впливу цифровізації на розвиток державних і корпоративних фінансів та діяльність інститутів фінансового ринку. Є навіть основоположні праці з української фінансової науки, які намагаються дослідити можливий напрямок змін елементів фінансової системи країни під впливом економічної та соціальної цифровізації. Тому економічна футурологія має величезні перспективи розвитку [2, с. 118]. За визначенням, ця наука має вивчати майбутній (можна сказати прогнозований) стан усієї фінансової системи, тобто проблеми державних, індивідуальних, корпоративних фінансів і фінансових ринків. Сьогодні завдяки цифровізації межі між приватними та державними фінансами (трансформація сектору державного кредитування, функціонування пенсійних систем) стали розмитими, і це не дарма. Стрімкий розвиток фінансових технологічних компаній неминуче призведе до появи нових практик у сфері державних фінансів, особливо у сфері розрахунків. Перехід на повністю безготівкові розрахунки, з одного боку, дає можливість постійної ідентифікації фінансових взаємовідносин, суб'єктів обліку та контролю комерційних операцій (підвищення прозорості транзакцій), але з іншого – несе інформаційні ризики. При цьому незахищеність людини значно зростає. Слід обговорити ті ж ризики, оскільки цифровізація дозволить консолідувати в один соціальний рахунок весь набір соціальних трансфертів, пільг, допомог, різноманітних соціальних виплат, які отримують фізичні особи [2, с. 120].

Завдяки цифровізації сфери публічних фінансів в податковій системі можна повністю виключити пряму комунікацію між платниками податків та фіскальними органами, забезпечивши автоматизацію всіх операцій, позбавивши від необхідності складати декларації та звіти. Якщо це можливе – то, безумовно, це позитив цифровізації. Але треба бачити і появу ризиків подання невірної, проте бажаної для платника податків, первинної, висхідної податкової інформації.

Необхідно також бачити, що цифровізація призводить до зникнення окремих видів діяльності та професій, у т.ч. у фінансовій сфері, а це означає зростання ризиків працевлаштування, робить проблему безробіття іншою ніж вона є сьогодні, міняє структуру зайнятості.

Як соціальний ефект від цифровізації – формується нове розуміння публічності, її нова якість та новий вимір за рахунок звуження сфери приватного життя. При цьому виникають ризики маніпулювання свідомістю людини та поведінкою споживачів, значно зростають розміри інформаційного «галасу» та марнотратство часу задля його освоєння.

Впровадження цифрових технологій у т.ч. і у фінансову сферу значно залежить від інституційного середовища країни, наявності в ній суттєвих перекривлень (особливо – в політичній системі) формальних і неформальних інститутів. Тому, Україні необхідно, на наш погляд, обережно, виважено і поступово втілювати новітні цифрові технології, мінімізуючи при цьому ризики і загрози цього процесу для економіки і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сіденко В. Р. Виклики і ризики цифрової трансформації: світовий та український контексти. *Економіка України.* 2021. № 5. С. 40–58.

2. Дерлиця А. Ю. Майбутнє суспільних фінансів: вступ до фінансової футурології. *Фінанси України.* 2020. № 2. С. 115–125.

УДК 336.025

Миколайчук Софія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського)
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Управління державними фінансами зазвичай базується на фінансовій політиці, розробленій органами державної влади, які Конституцією України поділяються на законодавчу, виконавчу та судову. Якщо брати до уваги ширшу державну політику України, то в сучасних умовах така політика є поєднанням економічної, соціальної, національної, політичної та військової політики. Фінансова політика держави спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для реалізації завдань і функцій держави. Фінансова політика включає бюджетну, податкову, грошово-кредитну, цінову, валютну та митну політики.

Під час реалізації плану заходів Стратегії реформування системи управління державними фінансами [1] здійснено заходи щодо розробки ІТ-проектів з метою запровадження нових сервісів, зокрема митного реєстру об’єктів права інтелектуальної власності, здійснення інтеграції з ІТ-система портового співтовариства та автоматизована система управління ризиками. Проте повномасштабна війна, розв’язана росією проти України, зруйнована інфраструктура з постійними обстрілами, великі втрати робочої сили суттєво вплинули на діяльність української економіки під час війни та внесли корективи у процес реформування системи управління державними фінансами. Реконструкція транспортної інфраструктури та енергетичного сектору, як

відповідь на соціально-економічні проблеми, вимагає визначення пріоритетності інвестицій. Сьогодні, в умовах бурхливого розвитку новітніх технологій, відносини щодо руху фінансових ресурсів набувають нового характеру. Очікувалося, що реформа системи управління державними фінансами, спрямована на забезпечення її відповідності вимогам ринкової економіки та пріоритетам розвитку України, набиратиме обертів, але перед країною постали безпрецедентні виклики. У стратегії реформи системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки [1] зазначено, що без ефективного функціонування системи управління державними фінансами неможливе проведення структурних економічних реформ. Дійсно, без налагодженої системи управління державними фінансами важко уявити вирішення завдання прискорення соціально-економічного розвитку України, у тому числі забезпечення переходу до ресурсозберігаючої та соціально інклюзивної економіки.

Україна переживає складний період становлення незалежної європейської держави, період війни. Наразі для забезпечення економічного відновлення та зростання, а також європейського курсу країни необхідно вжити заходів, спрямованих на повернення до сталої бюджетної та податкової політики, підвищення ефективності витрат, адміністрування податків та покращення інвестиційного клімату. Не слід забувати, що з появою інформаційного суспільства виникло багато викликів у розробці стратегії та виробленні ефективної державної політики. Стрімкий розвиток цифрових технологій, пов’язаний зі швидкістю передачі, обробки, аналізу та зберігання інформації, сприяє цифровій трансформації соціально-економічних відносин, що впливає на всі сфери публічної фінансової діяльності.

Прийняті зміни до Бюджетного кодексу України дозволили здійснити низку важливих реформ, наблизивши систему управління державними фінансами до кращих світових практик та стандартів Європейського Союзу. Водночас відсутній чіткий розподіл повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Відсутня прозорість та підзвітність використання коштів місцевих бюджетів, недостатня підзвітність в управлінні державними фінансами.

Метою прийнятої Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки є побудова сучасної та ефективної системи управління ІТ, забезпечення підтримки та подальшого

цифрового розвитку ефективної та прозорої системи управління державними фінансами, ефективність якої не було досягнуто за роки незалежності Української держави. Т. Латковська, досліджуючи стратегічну мету трансформації цифрових фінансів та адаптації нормативно-правової бази до сучасних вимог ЄС для просування цифрових інновацій, наголошує, що події, пов'язані з війною в Україні та Covid-19 у всьому світі, показали, наскільки важлива ліквідність для споживачів цифрові фінансові послуги та постачальники онлайн-фінансових послуг [2, с. 678].

Реалізація цієї Стратегії має призвести до запровадження Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи управління державними фінансами, побудованої на основі взаємодії електронних інформаційних ресурсів із одночасним комплексним захистом інформації, дотриманням технологічної незалежності та наданням інформації в режимі реального часу на фондову біржу. Не можна не враховувати деякі успіхи цифровізації державних послуг, спрямовані на зменшення людського фактору та корупційної складової. Тому одним із дієвих засобів протидії корупційній складовій, поряд із наведенням порядку в цьому напрямку, може бути дієве вирішення питання використання та поширення інформації в суспільстві із зверненням до громадських організацій, спрямованих на боротьбу з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text

2. Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика : монографія / авт. колектив: С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова, Т. А. Латковська та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 800 с.

УДК 338.2:(004.08+621.377.6)

Міщук Володимир,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. ірпінь, Україна

МАЙБУТНЄ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

У сучасному світі цифрові технології стають не тільки ключовим фактором у розвитку різних сфер діяльності, але й вирішальним інструментом для ефективного управління публічними фінансами. Швидкий розвиток інформаційних технологій та їх широке використання в управлінні призводять до появи нових можливостей і викликів для державних фінансових органів. Відчутна необхідність у модернізації та адаптації до цифрової епохи ставить на порядок денний завдання по перетворенню традиційних підходів до управління фінансовими ресурсами [1]. У цьому контексті дослідження перспектив цифровізації управління публічними фінансами має велике значення, спрямовуючи нашу увагу на можливості оптимізації процесів, підвищення прозорості та забезпечення більшої ефективності використання фінансових ресурсів держави. У даній статті ми розглянемо ключові аспекти цієї теми та визначимо переваги, які можуть принести цифрові технології у сфері управління публічними фінансами [2].

Мова про цифрові технології та їх використання у сфері управління публічними фінансами зростає.

1. Ефективність: впровадження цифрових інструментів може підвищити ефективність управління публічними фінансами шляхом автоматизації процесів, зменшення бюрократичних перешкод і збільшення точності обробки даних.

2. Прозорість: використання цифрових платформ може сприяти збільшенню прозорості та відкритості в управлінні фінансами,

дозволяючи громадськості та зацікавленим сторонам отримувати доступ до відповідної інформації.

3. Зменшення корупції: цифрові системи можуть зменшити ризик корупції шляхом створення прозорих електронних процедур та механізмів контролю за фінансовими операціями.

4. Легкість доступу: цифрові інструменти можуть полегшити доступ до фінансової інформації для всіх зацікавлених сторін, включаючи громадські організації, дослідників та громадян.

5. Оптимізація ресурсів: застосування цифрових технологій може допомогти оптимізувати використання фінансових ресурсів держави шляхом аналізу даних та прогнозування витрат.

6. Сприяння інноваціям: цифрові рішення можуть стимулювати розвиток інновацій у сфері управління публічними фінансами, забезпечуючи нові можливості для впровадження передових практик та технологій [3].

Можемо підсумувати, що цифрові технології відкривають широкі можливості для управління публічними фінансами, прискорюючи процеси, підвищуючи прозорість, зменшуючи корупційні ризики і забезпечуючи оптимізацію використання ресурсів. Впровадження цифрових інструментів в цю сферу може сприяти покращенню ефективності управління та сприяти інноваціям у публічних фінансах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краус К. М., Краус Н. М., Марченко О. В. Цифрові професії майбутнього: на які зміни чекати людському капіталу в умовах становлення соціального підприємництва? *Innovation and Sustainability*. URL : https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/30 (дата звернення: 15.02.2024).

2. Лапоша Д. Ю. Впровадження цифрових технологій при здійсненні контролю за публічними фінансами в територіальній громаді. *Збірник наукових праць «Управління розвитком складних систем».* URL : https://urss.knuba.edu.ua/ua/zbirnyk-51/article-1625 (дата звернення: 15.02.2024).

3. Реформа управління державними фінансами: цифровізація як інструмент для виведення процесів на новий рівень управління. *Новини бізнеса, економіки, фінансів, ринків і компаній – НВ Бізнес*. URL : https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-v-yes-yaki-pitannya-dopomozhe-virishiti-programa-eu4pfm-i-chogo-vzhe-dosyagnuto-50378696.html (дата звернення: 15.02.2024).

УДК 336.14

Олійник Анастасія,
студентка ІІІ курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник:
Дребот Л. С.,
викладач І категорії фінансово-облікових дисциплін,
ВСП «Криворізький фаховий коледж Державного університету економіки і технологій»,
м. Кривий Ріг, Україна

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗРУЧНІСТЬ І ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БЮДЖЕТОМ

У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, використання електронних сервісів стає необхідністю для забезпечення ефективного та прозорого управління. Україна не відстає від цього тренду, особливо в сфері фінансового управління, де впроваджуються сучасні електронні рішення для оптимізації процесів та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Державна казначейська служба України є одним із найактивніших учасників управління загальнодержавними та регіональними фінансовими ресурсами. Забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання державного бюджету є надзвичайно важливим завданням державного казначейства з метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб у період дії воєнного стану [2].

З метою підвищення транспарентності та швидкості обслуговування, в казначейській системі активно використовуються електронні сервіси.

Однією з важливих складових електронних сервісів казначейства є система електронних платежів. Завдяки цій системі державні установи можуть швидко та безпечно проводити платежі, а громадяни –

здійснювати розрахунки за послуги держави онлайн. Це спрощує взаємодію між державними установами та громадянами, зменшує бюрократичні бар'єри та ризики корупції.

Державна казначейська служба в своїй роботі з розпорядниками та отримувачами бюджетнх коштів широко використовує електронно-довірчі послуги (ЕДП), які сприяють покращенню ефективності та прозорості фінансового управління. Ось деякі з найважливіших переваг[3]: зручність та доступність (ЕДП дозволяють здійснювати різноманітні фінансові операції онлайн), ефективність і швидкість, прозорість та відкритість (всі транзакції та фінансові операції фіксуються в електронному вигляді та легко доступні для перевірки); безпека і конфіденційність, економія коштів та екологічність (дозволяють зменшити витрати на папір, поштові витрати та інші адміністративні витрати.

Впродовж останніх років пріоритетною формою казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів є дистанційна форма обслуговування, яка передбачає використання системи дистанційного обслуговування (СДО) «Клієнт казначейства -Казначейство» [2].

Доступ до системи дистанційного обслуговування (СДО) клієнтів казначейства реалізується через програмно-технічний комплекс «Клієнт Казначейства – Казначейство» (ПТК ККК), який надає ряд переваги: послуги по генерації ключів електронного цифрового підпису, первинне підключення клієнтів до системи, підтримка клієнтів та дистанційне обслуговування щодо використання системи, а також використання клієнтами системи не потребує абонплати[3].

Переваги казначейського обслуговування переконливо свідчать про те, що він є ефективним і доцільним, оскільки сприяє: зарахуванню надходжень до бюджетів всіх рівнів вчасно і в повному обсязі; забезпечує достовірною інформацією про надходження коштів органам державного управління та місцевого самоврядування; сприяє здійсненню ефективного та своєчасного перерозподілу бюджетних ресурсів для реалізації задач соціальної політики, державних програм і розрахунків за зобов‘язаннями; сприяє прозорості бюджетного процесу на місцях та ефективності використання бюджетних коштів; використовує новітні прийоми і методи державного фінансового контролю в системі казначейства.

В процесі своєї діяльності бюджетні установи розробляють та подають фінансову звітність до органів ДКСУ. Інструментом, який забезпечує полегшення подання інформації бюджетними установами та її прийняття та обробку Казначейством є Система подання електронної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів і державними цільовими фондами, яка також відома як АС «Є-Звітність».

АС «Є-Звітність» надає можливість: 1) бюджетним установам – заповнити та перевірити в електронному вигляді форми фінансової та бюджетної звітності, підписати кожну з них кваліфікованим електронним підписом та подати її через мережу Інтернет; 2) розпорядникам бюджетних коштів – контролювати складання звітів, автоматично консолідувати всю фінансову та бюджетну звітність; 3) органам ДКСУ – полегшити прийняття та обробку інформації органами ДКСУ, пришвидшити перевірку фінансової та бюджетної звітності [1].

Загалом, електронні сервіси Державної казначейської системи України відкривають нові можливості для покращення фінансового управління та забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів. Це важливий крок на шляху до сучасної, цифрової держави, яка готова до викликів, а діяльність Державної казначейської служби України відіграє важливу роль в забезпеченні стабільності національної бюджетної системи, фінансової безпеки та стабільності стану економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Специфіка подання бюджетними установами фінансової звітності через ас «Є-Звітність» / А. С. Пятачук и др. 2023. URL : http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15680/1/zbirnyk-tez-24-03-23-off-69-72.pdf

2. Русін В. Особливості функціонування органів Державної казначейської служби України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2023. № 47. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-68

3. Електронні сервіси / Вебсайт Державної казначейської служба України. URL : https://www.treasury.gov.ua/

УДК 336.1

Савенкова Марія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Горбашевська М.,
канд. екон. наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри
менеджменту та фінансів,
Маріупольський державний університет,
м. Маріуполь, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Цифровізація управління публічними фінансами відкриває перед сучасними урядами та організаціями нові можливості для ефективнішого та прозорого управління фінансовими ресурсами. Однією з головних перспектив цього процесу є підвищення ефективності та оптимізація процесів шляхом автоматизації багатьох рутинних завдань, що дозволяє зменшити людський вплив та ризики помилок.

Важливою складовою цифрового управління фінансами є використання аналітики даних та алгоритмів машинного навчання для управління бюджетом, прогнозування доходів та витрат. Це дозволяє приймати обґрунтовані рішення на основі точних та актуальних даних.

Ще однією перспективою є підвищення прозорості через створення цифрових порталів, де громадяни та стейкхолдери можуть переглядати інформацію про бюджет, витрати та результати в режимі реального часу. Використання технологій блокчейну може забезпечити безпеку та недоторканість фінансових транзакцій, збільшуючи рівень довіри громадськості.

Електронне управління бюджетом, включаючи використання електронних бюджетних систем, дозволяє урядам в режимі реального часу відстежувати та аналізувати витрати, шукати ефективність та вчасно реагувати на зміни у фінансових потоках.

Не менш важливою є імплементація електронних платіжних систем, які спрощують процеси оплати податків та інших обов'язкових внесків, зробивши їх більш зручними та доступними для громадян та бізнесу.

Зокрема, важливо відзначити, що цифрові технології дозволяють впроваджувати інструменти керування ризиками та моніторингу фінансового здоров'я країни чи організації. Аналітика в реальному часі та сценарійне моделювання можуть допомагати у виявленні потенційних проблем та вирішенні їх на ранніх етапах.

Запровадження електронних закупівель та фінансового моніторингу може сприяти боротьбі з корупцією та неефективним використанням бюджетних коштів. Це також підвищує конкуренцію серед постачальників та забезпечує оптимальний вибір для урядових закупівель.

Подальший розвиток інтерактивних інструментів для взаємодії з громадськістю та бізнес-середовищем може стимулювати активну участь громадян у процесах прийняття рішень та використанні бюджетних ресурсів. Це сприяє виробленню справедливих та враховуючих інтереси рішень, що відповідають потребам суспільства.

Загалом, цифровізація управління публічними фінансами не лише ефективно оптимізує бюджетні процеси, але й створює умови для інноваційного та стійкого економічного розвитку, підвищуючи конкурентоспроможність та забезпечуючи сталу підтримку фінансового благополуччя.

Додатково, важливо звернутися до кібербезпеки в контексті цифровізації управління публічними фінансами. З усією переходом до електронних систем зберігання та обробки фінансових даних, уряди повинні приділяти велику увагу заходам забезпечення кібербезпеки для запобігання можливим кібератакам та злому фінансових інфраструктур.

Розвиток стандартів та нормативів для цифрового управління публічними фінансами також грає важливу роль у забезпеченні сумісності та стандартизації процесів між різними рівнями уряду та міжнародними партнерами. Це полегшує обмін інформацією та співпрацю у фінансовому секторі.

Невід'ємною частиною цифровізації також є розвиток навичок та компетенцій у галузі цифрових технологій серед урядових службовців. Треба надавати не лише технічну, але й стратегічну підготовку

для правильного впровадження та ефективного використання цифрових інструментів.

Усі ці аспекти допомагають сформувати комплексний та узгоджений підхід до цифрової трансформації управління публічними фінансами, сприяючи не лише оптимізації внутрішніх процесів, але і зміцненню довіри громадськості та міжнародних партнерів до фінансових систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. К. : НАУ, 2022. 200 с. URL : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54129/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf

2. Цифровізація як нова реальність України. 2018. URL : https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-nova-realnist-ukrayiny/

3. Які переваги цифрового управління державними фінансами. 2023. URL : https://freebalance.com/en/blog/government-digital-transformation/what-are-the-benefits-of-digital-pfm/

4. Реформа управління державними фінансами: цифровізація як інструмент для виведення процесів на новий рівень управління та викорінення системних проблем. 2023. URL : https://eu4pfm.com.ua/news/reforma-upravlinnia-derzhavnymy-finansamy-tsyfrovizatsiia-iak-instrument-dlia-vyvedennia-protsesiv-na-novyy-riven-upravlinnia-ta-vykorinennia-systemnykh-problem/?lang=uk

УДК 336.76(477)

Сапальов Віктор,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Береславська О. І.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РИНКУ ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові облігації – це цільові державні боргові цінні папери, призначені для запозичень на ринку з метою фінансування потреб Збройних сил України та держави в умовах війни. Виплати за таким облігаціями на 100 % гарантуються державою та обслуговуються Міністерством фінансів України [1].

Раніше для пересічного громадянина купівля облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) була непростою справою через складність процесу та обмежений доступ до фінансових інструментів. З моменту їх появи вкладання в ОВДП зазвичай вимагало відвідування банківських установ або фінансових консультантів, заповнення паперової документації та укладання угоди. Проте, завдяки швидкому розвитку технологій, процес купівлі ОВДП став значно простішим і доступнішим для широкого кола людей. Велика частина українських банків та фінансових компаній надають можливість купувати облігації через інтернет-банкінг або спеціалізовані мобільні додатки. Це дає можливість громадянам вкладати свої гроші в ОВДП без виходу з дому та швидко і зручно виконувати операції з фінансовими активами.

Більшість онлайн-платформ також надають користувачам інформацію про різноманітні види облігацій, їхні поточні ставки дохідності та строк дії, що сприяє прийняттю більш виваженого рішення

щодо інвестування коштів. Додатково, купівля ОВДП через онлайн-платформи часто супроводжується зручними інструментами для моніторингу та управління інвестиціями.

Таким чином, завдяки розвитку технологій, процес купівлі ОВДП став більш доступним та зручним для пересічного громадянина, що безумовно сприяє підвищенню інвестиційної активності та розвитку фінансового ринку України.

Після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації 24 лютого 2022 року, у березні Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облігацій – інвестиційних інструментів підтримки державного бюджету, доступних для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Кошти від облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану - соціальні та оборонні [2].

Варто відмітити, що завдяки технологічному стрибку останніх років, та маючи певний досвід інвестування в ОВДП, придбання військових ОВДП фізичними та юридичними особами безумовно сприяло зміцненню фінансового стану України. Зібрані кошти від продажу облігацій надали змогу забезпечити фінансування потреб держави у важливих сферах, включаючи соціальні та оборонні витрати, що є вкрай важливим в умовах воєнного стану.

Це підтверджується тим, що станом на 1 січня 2024 року портфель військових облігацій, які перебувають у власності громадян та бізнесу України за розмірами є другим в Україні (перший за розмірами портфель сконцентрований у банках, які виступають первинними дилерами).

На 1 січня 2024 року портфель військових облігацій які перебувають у власності громадян та бізнесу України становив:

- 42 588,8 млн грн або 28,4 % від загального обсягу придбаних гривневих військових ОВДП (станом на 1 грудня 2023 року – 33 692,8 млн грн або 26,9 %);
- 1 011,9 млн дол. США або 55,3 % від загального обсягу військових ОВДП, номінованих у дол. США (на 1 грудня 2023 року – 1 022,0 млн дол. США або 60,3 %);

- 102,8 млн євро або 17,4% від загального обсягу ОВДП, номінованих у євро (на 1 грудня 2023 року –101,0 млн євро або 17,1 %).

Загальний портфель військових облігацій у власності фізичних та юридичних осіб на 1 січня 2024 року становив 85,4 млрд грн в еквіваленті порівняно з 34,5 млрд грн в еквіваленті на 1 січня 2023 року – зростання майже у 2,5 рази [3].

Таким чином вищенаведена статистика підтверджує те, що громадяни та бізнес України активно інвестують в ОВДП. При цьому таке інвестування надає змогу одночасно як примножити свої активи, так і надати державі фінансову допомогу, яка є вкрай важливою у теперішній час. Такому високому рівню фінансової грамотності населення, на мою думку, беззаперечно сприяла цифровізація ринку ОВДП, що в свою чергу вкотре підтверджує високу роль сучасних технологій в умовах сьогодення.

Отже, цифровізація і максимальне спрощення усіх економічних процесів у державі сприяє як і підвищенню рівня інвестування, так і економічній безпеці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. НБУ: Що таке військові ОВДП та як їх можна придбати. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/nbu-shcho-take-vijskovi-ovdp-ta-yak-yih-mozhna-pridbati.

2. Міністерство фінансів України. Військові ОВДП. URL : https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572

3. У 2023 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах 566 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – майже 818 млрд грн в еквіваленті. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2023-rotsi-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-566-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--mayje-818-mlrd-grn-v-ekvivalenti

УДК 658:336.5.02

Сисенко Єлизавета,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА МОНІТОРИНГУ ВИТРАТ

Управління публічними фінансами вимагає від урядів комплексного підходу до бюджетного планування, що охоплює багато різних аспектів, таких як доходи, видатки, кредити та інші джерела фінансування. Крім того, для контролю витрат потрібна система, яка забезпечує прозорість та ефективність у використанні бюджетних ресурсів. Суспільство вимагає від урядових органів максимальної прозорості у фінансових операціях та витратах грошей платників податків. Крім того, державні органи влади потребують ефективних інструментів для управління ресурсами та забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Цифрові технології та програмні рішення можуть допомогти державному уряду автоматизувати процеси бюджетного планування, використовуючи аналітику даних і прогнозування для прийняття обґрунтованих рішень щодо витрат та доходів. Однією з ключових цифрових технологій для бюджетного планування є системи управління фінансами (Enterprise Resource Planning - ERP). Ці системи надають інтегровані рішення для управління фінансами, ресурсами та іншими аспектами діяльності урядових органів. Прикладами таких ERP систем є Oracle Financials, SAP S/4HANA, Microsoft Dynamics 365 Finance тощо [1]. Ці системи дозволяють автоматизувати бюджетне планування, створювати прогнози доходів та видатків, а також контролювати витрати. За статистикою система Oracle Financials: зменьшила час

на закриття бухгалтерського періоду на 20-30%, також знизила витрати на обробку даних на 10-15% і підвищила точності фінансової звітності на 5-10%. Статистичні показники системи SAP S/4HANA: зменшення часу обробки даних на 50-70%, підвищення швидкості аналітики на 30-50%, зниження витрат на IT-інфраструктуру на 10-20%.

За даними Державної служби статистики України, впровадження систем управління фінансами призвело до [2]:

• зменшення дефіциту бюджету на 10% за 2022 рік.

• зниження рівня корупції на 5% за 2022 рік.

• підвищення рівня ВВП на 2% за 2022 рік.

Електронні платформи дозволяють державним органам проводити детальний моніторинг видатків, збирати та аналізувати дані щодо бюджетних операцій та забезпечувати прозорість у фінансових процесах. Електронні платформи для моніторингу та аналізу витрат надають зручний інтерфейс для ведення обліку фінансових операцій, створення звітів та аналітичних даних. Однією з таких платформ є Spend Management Systems (SMS), які дозволяють автоматизувати процеси закупівель та контролювати витрати організації. Приклади SMS включають Coupa, SAP Ariba, Zycus тощо. Уряд Нідерландів використовує платформу SAP Ariba для управління закупівлями та моніторингу витрат [4]. Ця платформа надає інструменти для ефективного управління постачальниками, оптимізації закупівельних процесів та аналізу витрат, що дозволяє уряду ефективно використовувати бюджетні ресурси.

Впровадження цифрових технологій сприяло покращенню бізнес-середовища та зростанню інвестицій, що в свою чергу позитивно позначилося на економіці країн. Це сприяло зростанню довіри до державних органів влади та підвищило привабливість країни для іноземних інвесторів. Впровадження електронних систем для управління бюджетом та закупівлями дозволило оптимізувати витрати та забезпечити прозорість у фінансових операціях. Таким чином це призвело до зростанню ефективності управління ресурсами та зростанню конкурентоспроможності економіки країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Microsoft Dynamics 365: A Complete Business Solution. URL : https://dynamics.microsoft.com/en-us/

2. Державна служба статистики України / Офіційний вебсайт. URL : https://ukrstat.gov.ua/

3. Oracle Financials / Офіційний вебсайт. URL : https://www.oracle.com/erp/financials/

4. SAP S/4HANA / Офіційний вебсайт. URL : https://www.sap.com/products/erp/s4hana.html

УДК 336.7:330.4

Скрипник Тарас,
здобувач фахової передвищої освіти,
ВСП «Ірпінський фаховий коледж НУБіП України»
Науковий керівник:
Скрипник Г. О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСАХ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цифрові технології докорінно змінили усі фінансові відносини в суспільстві. Швидко формується нова екосистема фінансового бізнесу побудована на використанні цифрових технологій Разом з тим процес діджиталізації ще далекий до завершення. Формування нової екосистеми разом з можливостями генерує і нові ризики.

Можливості, які надають цифрові технології для фінансової сфери є колосальними:

- прискорення платежів і зменшення комісій за здійсненна платежів і переказ коштів;
- доступ до фінансових операцій з мобільних пристроїв практично у будь-якій точці світу;
- миттєва ідентифікація клієнтів;
- розробка персоніфікованих фінансових послуг;
- відмова від готівкових розрахунків (cashless) [1].

Щодо останнього, то технічно до відмови від готівкових розрахунків готові багато країн (в тому числі і Україна). Але ставлення до такого кроку не є однозначним. Так, в такій заможній країні як Швеція на готівкові розрахунки приходиться вже менше за 3% від їх загального обсягу. Більшість населення і уряд країни оголосили про готовність до повного переходу на безготівкові розрахунки. В той же час про бажання відмовитися готівки оголосив уряд Індії – країни з

населенням понад 1 млрд. 370 млн. осіб і дуже проблемною економікою. В той же час майже половина населення США і Німеччини проти остаточного скасування готівкових платежів. Скасування готівки має свої переваги і певні недоліки. До переваг належать зручність, безпечність проведення грошових операцій та зменшення витрат центрального та комерційних банків на обслуговування грошового обігу. До проблем впровадження cashless належить забезпечення усіх жителів необхідними пристроями та цифровою банківською інфраструктурою. Головним недоліком відмови від готівки є повна втрата приватності грошових операцій. Абсолютно кожна грошова трансакція автоматично фіксуватиметься і зберігатиметься вічно. Саме проти цього виступає консервативна частина населення багатьох країн.

Цифрові технології окрім можливостей генерують і нові ризики:

- виникають нові, часто складні і не завжди зрозумілі для загалу фінансові продукти і послуги;
- низький рівень фінансової і цифрової грамотності формує площадку для маніпуляцій, фальсифікацій і прямих шахрайств;
- робота фінансових систем усіх країн світу базується на цифрових технологіях і повністю залежить від них, що збільшує попит на фахівців з кібербезпеки і витрати на утримання відповідної інфраструктури;
- реалізація проектів пов’язаних з криптовалютами здатна порушити фінансовий баланс в світі і викликати справжній фінансовий хаос [2].

Дослідження свідчать, що глобальний ринок фінансових технологій є одним з найбільш швидкозростаючих у світі та характеризується такими тенденціями: значним за обсягами сегментом ринку будуть цифрові платежі із загальною вартістю транзакцій в 9471,00 млрд доларів США в 2023 році; прогнозується, що середня вартість транзакції на одного користувача в сегменті необанкінга складе 18,08 тис. доларів США в 2023 році; очікується, що сегмент необанкінга демонструє зростання виручки на 28,9% у 2024 році; в сегменті цифрових платежів до 2027 року кількість користувачів становить 5480,33 млн осіб; загальна вартість транзакцій в сегменті цифрових платежів прогнозується на рівні 9471,00 млрд доларів США [3].

В перспективі найбільшим фінансовим ризиком є ризик саме пов'язаний з криптовалютами та іншими віртуальними активами. Проекти в даній сфері мало зрозумілі для загалу, але складається

враження, що абсолютно відсутня і глобальна державна позиція. Бачення урядів часто різняться кардинально – від повної заборони (Індія) до практично повної лібералізації (Швейцарія). Уряди і центробанки багатьох країн взагалі на сьогодні не мають чіткого бачення.

Таблиця 1 – Ризики для банків, які виникають
при одночасному функціонуванні фінтех-компаній [4]

Вид ризику	Характеристика
Стратегічні ризики	Потенційний ризик для надходження капіталу, який виникає внаслідок нераціональних управлінських рішень, що призводить до зниження показників рентабельності банків.
Операційний ризик	Ризик, пов'язаний з реалізацією банком бізнес-функцій, а також ризики шахрайства та зовнішні події приводять до великої кількості IT-взаємозалежностей та ринкової інфраструктури, що викликає IT-ризик, який переростає у системну кризу, а особливо тоді, коли послуги надаються одним або декількома домінуючими учасниками. Діяльність FinTech-компаній у банківському секторі збільшує складність усієї банківської системи та залучає інших учасників ринку, які можуть мати обмежений досвід в управлінні IT-ризиками.
Комплеанс-ризик	Ризик недотримання правил конфіденційності даних, недотримання законодавства, стандартів. Може виникнути в разі появи великих обсягів інформації та використання аутсорсингу.
Ризик аутсорсингу	Ключове завдання банків полягає в контролі за операціями, які відбуваються за їх межами, та управлінні ризиками. Якщо FinTech-компанії виступають постачальниками послуг, банкам необхідно виявляти більшу обачливість у виконанні контрактів та забезпечувати безпеку банку та клієнтів.
Ризик кібератаки	Ризик відбувається частково через залежність банків від програмного забезпечення, інформаційних технологій, а також у тому, що ініціатори цих нападів цікавляться не тільки діями банків, але й конфіденційними даними про клієнтів

Нові фінансові інструменти, такі як віртуальні активи, ставлять під загрозу саме існування фундаментальної фінансової моделі, що базується на кредитних грошах емітованих банківською системою. Багато питань щодо функціонування неофінансів і необанкінгу виникає і на побутовому рівні. Попри те, що цифрові фінансові технології спрощують і прискорюють багато бізнес-процесів, вони потребують від користувачів серйозної фінансової і цифрової грамотності. В нових умовах державним структурам стає усе важче контролювати фінансовий бізнес, який зараз швидко віртуалізується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жердецька Л. В., Городинський Д. І. Розвиток банківських технологій: загрози та можливості для банків. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 583–588.

2. Фролова Т. О. Трансформація фінансових послуг під впливом глобальної діджиталізації. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1(41). С. 123–133.

3. Finteh – the word. (2023). Website Statista. statista.com. Retrieved from. URL : https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/worldwde#transaction-value

4. Єсіна О. Г. Розвиток цифрових фінансових технологій у банківській сфері. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія економіка та управління.* 2023. № 7. URL : https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-08-01

UDC 336.1:351

Sova Olena,
PhD in Economics, Assistant Professor,
Institute for Demography and Life Quality Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

DIGITAL FUTURE OF PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT

Digitization of public finance management in Ukraine is a key element of modern management of the state's financial resources. This trend opens up new opportunities and solves a number of tasks aimed at improving efficiency and responsibility in cash flow management. Electronic accounting and reporting systems allow the government to quickly respond to financial challenges and ensure timely strategic decision-making. This reduces the number of bureaucratic procedures and increases the speed of information processing.

In addition, digital tools can contribute to improving the transparency and openness of financial processes. With the help of electronic platforms and online services, citizens can monitor the expenses of public administration bodies and take an active part in controlling the use of public funds. In addition, digitalization can facilitate interaction between different levels of government and provide the government with a single information platform for planning and monitoring budgetary resources.

An important element of digitalization is the updating of information systems, modernization of computers and server equipment [1]. In the context of changes in financial management, it is also important to consider the ethical and responsible use of technology. Ensuring transparency and taking into account possible ethical challenges is an important aspect in building social trust in digital initiatives.

At the current stage of the state's development, the Ukrainian authorities quite actively promote the implementation of digital technologies in public administration bodies, which is mostly seen at the

state level. The specification of the components of the program-target method, in particular, budget programs, took place with the introduction of the Information and Analytical System for Management of Planning and Implementation of Local Budgets «LOGICA» in 2017 [2]. Today, to improve digitalization at the local and regional level in Ukraine, there is a platform for digital transformation of the community "Diia. Digital community". Diia has already got 92 electronic services. And the number of its users since the beginning of the full-scale invasion has increased by 20% and now stands at 18.6 million [3].

With a systemic state approach, digital technologies will significantly stimulate the development of an open information society as one of the essential factors in the development of democracy in the country, improving the quality of life of Ukrainian citizens [4]. Transparency of public administration with an emphasis on public utility is provided by e-data, Spending, Prozorro, e-contract, Openbudget electronic platforms. Among the popular electronic services in Ukraine, we should mention the Portal of electronic services of the Pension Fund of Ukraine, the Electronic Taxpayer's Office, the United Electronic Health Care System «e-health».

Digital technologies are redesigning the paradigm of public finance management, providing not only automation, but also the transition to completely new models of interaction and solutions. One of the innovative directions is the creation of digital ecosystems for financial management, where different subjects can interact in real time, exchanging data and insights.

The components of the digitalization process of public finance management, which can be implemented to achieve better efficiency and transparency in the management of state financial resources, are:

1. Electronic budget management.
2. Electronic reporting and accounting.
3. Electronic procurement system.
4. E-finance and online payments.
5. Digital audit and control.
6. Information protection and cyber security.
7. E-participation of citizens.
8. Development of analytical tools.
9. Standardization and interaction of information systems.

An essential aspect of digitization is also integration with international financial standards. This becomes a prerequisite for increasing transparency and interaction with international partners, which can positively affect the country's investment climate. The specified directions open opportunities for a deeper understanding and consideration of the impact of digitalization on various spheres of the economy and society. In the light of these prospects, it is possible to define new ways of development and optimization of public finance management to achieve more sustainable and inclusive economic development.

REFERENCES

1. Лапоша Д. Ю. Впровадження цифрових технологій при здійсненні контролю за публічними фінансами в територіальній громаді. *Управління розвитком складних систем.* 2022. № 51. С. 58–68. DOI 10.32347/2412-9933.2022.51.58-68

2. Даудова Г., Гринько А. Еволюція процесів цифровізації в діяльності фінансових органів місцевого самоврядування в Україні. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2023. № 4. С. 240–252. DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-240-252

3. Банік М. Скільки українців користуються е-послугами. 2024. 1 лютого. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3658140-doslidzenna-skilki-ukrainciv-koristuutsa-eposlugami-ta-aki-servisi-najpopularnisi.html

4. Бережна А. Ю. Діджиталізація як інструмент транспаретності публічного управління. *Академічна й університетська наука: результати та перспективи* : зб. наук. пр. XII Міжнар. наук.-практ. конф., 6 груд. 2019 р. Полтава : Нац. ун-т імені Юрія Кондратюка, 2019. С. 3–8.

УДК 330.4:004.22

Сотніков Віталій,
студент 3-го курсу бакалавріату
Науковий керівник:
Мусаєва Н. Муган кизи,
аспірант спеціальності 051 «Економіка», асистент кафедри економічного аналізу і фінансів, Національний технічний університет «Дніпровська Політехніка», м. Дніпро, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ ОБРОБКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ У ФІНАНСАХ

Обробка великих обсягів даних у фінансовому секторі є критично важливою складовою в умовах постійних технологічних змін та зростаючої конкуренції. Фінанси, як сфера, де інформація здобуває ключове значення, стали місцем, де обробка великих даних має вирішальне значення. Великі обсяги фінансових даних вимагають нових підходів до їхньої обробки та аналізу. Обробка великих даних в фінансах забезпечує можливість зробити більш точні та обґрунтовані рішення в динамічному фінансовому ринку. Це важливо не лише для ефективного управління ризиками, але й для прогнозування розвитку та виявлення можливостей для інвестування [1].

Перевагою великих даних як ресурсу є те, що він не піддається географічним бар'єрам і вичерпності, адже кожен користувач інформаційних систем щохвилини генерує сотні терабайт інформації, використовуючи в процесі різноманітні програми , такі як Apache Hadoop, Lumify, HPCC, SAMOA тощо.

Країни-лідери [2] в галузі науки і технологій взяли до уваги переваги великих даних і збільшили інвестиції в розвиток для підтримки економічного розвитку. Аналіз ринку великих даних у сучасному світі показує, що лідируючі позиції на цьому ринку займають технологічні країни. За даними IDS, найбільшу частку світового ринку великих даних наразі займають Сполучені Штати, за ними йдуть Японія, Великобританія, Китай і Німеччина, на які в середньому припадає близько 20 % ринку.

Серед сучасних технологій обробки великих масивів даних можна виділити наступні:

Технології ідентифікації. У сфері фінансів стають ключовим елементом обробки великих обсягів даних. Вони використовуються для визначення, перевірки та підтвердження особистості клієнтів, забезпечуючи безпеку та відповідність правилам та нормативам у фінансових установах. Такі технології включають у себе біометричні методи (відбитки пальців, розпізнавання обличчя, голосові характеристики) та інші системи ідентифікації.

Технології блокчейн. Блокчейн, хоча й часто асоціюється з криптовалютами, такими як Bitcoin, також є потужним інструментом для обробки великих масивів даних. Ця технологія може забезпечити безпеку, надійність та прозорість у зберіганні та обробці інформації у розподіленій мережі. За допомогою блокчейну великі обсяги даних можуть бути розподілені між різними вузлами мережі, що дозволяє кожному вузлу мати копію всієї бази даних. Кожен блок інформації в цьому ланцюжку має підтвердження та створюється за допомогою криптографічних методів, що робить дані стійкими до змін та фальсифікацій.

Квантові технології. Дані технології хоч ще й перебувають на етапі розвитку, але мають потенціал стати революційними для обробки великих обсягів даних у фінансовому секторі. Одним з ключових аспектів квантових обчислень є їхні здатності до обробки складних алгоритмів швидше, ніж класичні комп'ютери. У фінансах, де обсяги даних величезні, квантові технології можуть значно полегшити обчислення складних фінансових моделей, аналіз даних для передбачень та ризик-менеджменту. Наприклад, вони можуть допомогти виконувати швидкий аналіз портфеля, ризикових профілів або моделей доходності, що потребують великої кількості обчислень та величезних обсягів даних.

Штучний інтелект. (ШІ) відіграє важливу роль у фінансовому секторі, сприяючи обробці та аналізу великих обсягів даних. Однією з ключових переваг ШІ є його здатність до швидкого та точного аналізу складних даних, які надходять з різних джерел. Алгоритми машинного навчання та нейронні мережі дозволяють системам ШІ виявляти закономірності, робити прогнози та робити аналіз ризиків на основі інформації, отриманої зі структурованих та неструктурованих даних.

Хмарні обчислення. Ця технологія дозволяє зберігати та обробляти великі масиви інформації віддалено, у віртуальному просторі, замість локальних серверів. Фінансові установи використовують хмарні обчислення для різних цілей, від забезпечення безпеки даних до аналізу та прогнозування ринкових трендів. Це дозволяє зберігати великі обсяги даних у віддалених центрах обробки даних, забезпечуючи доступність та швидкість обробки навіть при значних обсягах інформації [3].

Отже, обробка великих даних у фінансовому секторі є ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність та успішність фінансових установ у сучасному світі. Вона дозволяє усувати нестабільність та невизначеність, що притаманні фінансовим ринкам, шляхом аналізу великих обсягів інформації. Обробка великих даних допомагає уникати ризиків та приймати інформовані рішення в умовах складних ринкових умов. Цей процес стає ключовим елементом вдосконалення стратегій управління активами та ризиками фінансових установ, дозволяючи зробити більш точні прогнози і виокремлювати важливі тенденції. Інтеграція великих даних у фінансову аналітику дозволяє виявляти нові можливості для інвестування та розвитку фінансових стратегій.

Технологія обробки великих даних, хоча й має безліч переваг, не позбавлена ризиків. Проблеми з конфіденційністю даних, можливість використання інформації нечесним чином та систематичні помилки через неповноту даних – лише декілька з аспектів, що варто врахувати. Це також ставить питання етичного використання даних та вимагає складної інфраструктури для зберігання та управління цими обсягами інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікітенко К. С., Жосан Г. В. Визначення ролі великих даних у прийнятті рішень в економіці та фінансах. *Економічний простір.* 2020. № 161. С. 63–66.

2. Офіційний сайт компанії International Data Corporation (IDC). URL : https://www.idc.com

3. Пічкурова З. В. Особливості розвитку технології великих даних у глобальній цифровій економіці. Modern international relations: topical problems of theory and practice : collective monograph / Faculty of International Relations of the National Aviation University ; under general editorship of W. Welskop, Y. O. Voloshin. Lodz : Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesui Nauko Zdrowiuw Łodzi, 2021. 436 p. / 5 p.

УДК 338.48

Струк Артем,
аспірант
Науковий керівник:
Безуглий І. В.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри туризму,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

ТРЕНДИ В ТУРИСТИЧНОМУ СТРАХУВАННІ

Сучасними трендами в туристичному страхуванні стають технології з використанням штучного інтелекту, удосконалення процесу оптимізації страхових ризиків, конкурентоспроможне ціноутворення страхових послуг, державне регулювання вимог до страхових компаній та автоматизація бізнесових процесів [1, с. 6].

Прикладом інноваційної технології з використанням штучного інтелекту є автоматизований розрахунок виплат у Fukoku Mutual Life Insurance. Досвід використання цієї технології свідчить щодо збільшення продуктивності праці та заощадження фінансових ресурсів.

Збільшення популярності автономного транспорту, безпілотних систем і хірургічних роботів вплине на розробку нових продуктів. За оцінками фахівців частка автономного транспорту до 2030 року перевищить 25 %.

Використання нейронних мереж для обробки зображення, голосу, текстів стає звичним інструментом обробки великих масивів інформації. На основі нейронових мереж мають формуватися бази даних, які пов’язані із поведінкою споживачів, реагуванням суб’єктів господарювання на ринкові виклики, згідно укладених страхових договорів. Це сприятиме формуванню пропозиції нових страхових продуктів, які швидко реагують на зміни в страхових ризиках у режимі реального часу. Прикладом такого інноваційного продукту є чат-бот від компанії Allianz Lemonade, який спроможний задовільнити запити клієнтів протягом кількох секунд.

Іншим прикладом пропозиції інноваційного продукту в туристичному страхуванні є представлений компанією InsurETH сервіс, який оцінює можливість страхового випадку при затримці чи скасуванні авіаційного рейсу. Алгоритм визначення страхового випадку базується на публічних даних. У разі підтвердження страхового випадку автоматично відбувається повернення коштів. Використання такого сервісу сприятиме підвищенню довіри з боку клієнтів авіаційної компанії.

Інноваційні страхові програми в туристичному бізнесі мають поєднувати авіаційні, політичні та кліматичні ризики. Так страхові програми MIGA поєднують авіаційне страхування з політичними ризиками. Страхові поліси цієї компанії включають затримку літака, загибель туриста, перебронювання, вимушену посадку літака не за місцем призначення, можливість терористичного акту на борту літака. Страхова програма британської компанії World Nomads передбачає послуги: відшкодування витрат в разі затримки рейсу, при скасуванні рейсу через стихійні лиха – переважно повернення вартості авіаквитків, відшкодування вартості частини подорожі у випадку вимушеної посадки літака, повне відшкодування вартості подорожі в разі початку військових дій та інших політичних конфліктах в країні перебування туриста, надання місця проживання у випадку нестабільної політичної ситуації в дестинації перебування туриста, відшкодування втраченого багажу, відшкодування коштів у разі вимушеного перебронювання авіаційного рейсу згідно контракту. Страхова компанія визначає максимальну вартість відшкодування в 340000 футів стерлінгів, страховий внесок туриста складає 150 фунтів стерлінгів за добу. Такі комбіновані туристичні поліси набувають популярності при поєднанні авіаційних та погодних ризиків [2, с. 114].

Перспективними стають програми медичного обслуговування. Збільшення туристичних потоків до країн Азії та Південної Америки спонукає проводити страхування туристів в місцевих закладах лікування. Так туристичний альянс «Seven Corners Inc» пропонує екстрене хірургічне втручання на серце за 6500 доларів США. Аналогічне втручання в США коштує 60400 доларів.

Пантемія Ковід-19 сприяла прискоренню інформатизації галузі страхування в Україні. Порівнюючи карантинну кризу із кризами 2008 та 2014 років можна стверджувати, що страхова галузь більше готова до ринкових викликів. В Україні пропонуються інновації в страховій сфері, які пройшли апробацію на світових ринках.

УДК 338.24

Токарчук Ольга,
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня*
Науковий керівник:
Мартиненко В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий
університет,
м. Ірпінь, Україна*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна стоїть на порозі нового етапу розвитку, пов'язаного з впровадженням цифрових технологій у процесі управління бюджетними ресурсами. Дана цифрова трансформація відкриває перед державою не лише безліч викликів, але й низку інноваційних можливостей.

Одним із ключових викликів цифрової трансформації управління бюджетними ресурсами є потреба у створенні інтегрованих електронних систем, що забезпечать збір, обробку та аналіз великої кількості даних. Впровадження таких систем сприятиме ефективнішому моніторингу та аналізу фінансових потоків, а також дозволить приймати обґрунтовані рішення на основі точної та актуальної інформації. Зокрема, використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн (структурована база даних, «ланцюжок блоків», де кожен блок пов’язаний з попереднім [2]) може сприяти підвищенню ефективності бюджетного управління та запобіганню корупційним ризикам.

Іншими важливими викликами цифрової трансформації управління бюджетними ресурсами є забезпечення кібербезпеки при обробці та зберіганні конфіденційних фінансових даних. Також важливо вирішувати питання щодо впровадження нових стандартів та нормативів, які враховують специфіку цифрового середовища. Зміни в організаційній культурі та навичках працівників також виявляються значущими, оскільки вони потребують адаптації до нових технологій та роботи з великим обсягом даних. Узгодженість та співпраця між різними галузями управління, включаючи фінанси, інформаційні технології та внутрішні

аудиторські служби, також стають ключовими аспектами успішної цифрової трансформації управління бюджетними ресурсами.

Цифровізація - це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси [1]. Але ж цифрова трансформація в управлінні бюджетними ресурсами в Україні визначається не лише переходом до онлайн-сервісів, але і реформуванням основних аспектів фінансового управління. Зокрема, створення цифрових платформ для ефективного моніторингу та управління бюджетними видатками стає важливим етапом цього процесу. Вироблення інтегрованих електронних систем, які об'єднують різні рівні управління, сприятиме покращенню координації та оптимізації розподілу бюджетних ресурсів. Це також відкриває можливості для активної взаємодії між державним сектором, громадянами та бізнесом, забезпечуючи більшу відкритість та взаємодію у сфері фінансових відносин.

Отже, цифрова трансформація управління бюджетними ресурсами в Україні передбачає не лише суттєві перетворення, але й відкриває широкі перспективи. Зокрема, використання інноваційних технологій дозволяє оптимізувати процеси моніторингу, аналізу та контролю за фінансовими ресурсами, підвищуючи ефективність роботи державних установ.

Застосування блокчейн-технологій може забезпечити прозорість та недоторканість даних, допомагаючи запобігти корупції та неправомірним фінансовим операціям.

Цифрова трансформація створює можливості для активної взаємодії між державним сектором, громадянами та бізнесом, що сприяє більшій відкритості та участі в процесах фінансового управління.

Впровадження цифрових технологій, таких як штучний інтелект, сприяє інноваційному розвитку управління бюджетними ресурсами та може прискорити прийняття стратегічних рішень.

Також якісні онлайн-сервіси та цифрові платформи дозволяють забезпечити швидкий та зручний доступ до інформації про бюджетні видатки, полегшуючи взаємодію громадян з урядовими структурами.

Отже, цифрова трансформація управління бюджетними ресурсами в Україні обіцяє суттєві перетворення, сприяючи оптимізації процесів моніторингу та управління фінансовими ресурсами, забезпеченню прозорості, активній взаємодії між державним сектором та громадськістю, інноваційному розвитку та швидкому доступу до інформації для громадян через якісні онлайн-сервіси та цифрові платформи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL : https://www.rv.gov.ua/news/cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorennya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi

2. Давидова І. В. Технологія блокчейн: перспективи розвитку в Україні. 2017. URL : http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16785/Давидова%20Техн.pdf?sequence=1&isAllowed=y

УДК 336

Феденко Дмитро,
аспірант,
Київський національний
економічний університет
ім. В. Гетьмана,
м. Київ, Україна

ВІЗУАЛЬНІ КОНФІГУРАТОРИ ПРИКЛАДНИХ СИСТЕМ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

У сучасному світі цифрові технології визначають не лише розвиток, а й управління суспільством. Однією із перспектив цифрової трансформації управління публічними фінансами є використання візуальних конфігураторів у прикладних системах.

Візуальні конфігуратори – це інструмент, що дозволяє графічно налаштовувати системи. Вони полегшують роботу адміністраторам і фахівцям у фінансовій галузі, сприяючи ефективнішому управлінню фінансами та прийняттю обґрунтованих рішень.

Переваги використання візуальних конфігураторів очевидні: легкість використання, яка робить їх доступними для користувачів будь-якого рівня технічної підготовки; збільшення прозорості в управлінні фінансами через графічне відображення даних; швидкість реагування на зміни у фінансових потоках.

Важливо вирішити виклики, такі як забезпечення безпеки та конфіденційності фінансових даних, а також інтеграція з існуючими системами. Проте, з урахуванням шляхів подолання цих викликів, використання візуальних конфігураторів обіцяє оптимізацію управління публічними фінансами та покращення стратегічного прийняття фінансових рішень.

У майбутньому візуальні конфігуратори можуть стати ключовим інструментом для ефективного управління ресурсами та точного розподілу бюджетних коштів, що відкриватиме нові можливості для оптимізації фінансових процесів у публічному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євсюкова О. В. Цифрова спроможність громад в Україні: тенденції та проблеми. *Державне управління: удосконалення і розвиток.* 2021. № 5. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2053

2. Писаревська Т. А. Інформаційні системи обліку та аудиту : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2015. 369 с.

3. Діджиталізація / Державна аудиторська служба України. URL : https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2409

4. Стратегія розвитку Рахункової палати на 2019–2024 роки : рішення Рахункової палати від 29 липня 2019 року № 18-1 URL : https://rp.gov.ua/upload-files/About/Strategy/Strat2019-2024.pdf

УДК 336.72

Фомов Дмитро,
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ТА НОВАЦІЇ В ОБСЛУГОВУВАННІ КЛІЄНТІВ

Цифровий світ стає нашим сьогоденням. Банки розвиваються як цифрові сервісні центри для обслуговування клієнтів і партнерів. Фактично це є технологічною і сервісною «революцією» у банківській діяльності. Новації банківського сервісу з використанням технологічних можливостей у IT- і фінтех-секторах стали вже повсякденним явищем. Нові цифровітехнології кардинально змінюють способи, якими банки надають свої послуги. За таких умов роль банків як фінансових установ та модернізаційних провайдерів фінансових послуг постійно зростає, і використання можливостей цифровізації посилило таку тенденцію.

Цифровізація у банківській діяльності, – як для банків, так і для їх клієнтів обопільно надзвичайно важлива. Безумовно, що через тенденцію цифровізації розвивається загальний фон ринків банківських послуг. Відкритий банкінг стає візитівкою для оцінювання його новаційних перспектив. Завдяки можливостям цифровізації клієнти банків отримали розширення сервісної і технологічної інклюзії. Фізична присутність клієнтів у банках стає виключенням з правил. Дистанційоване обслуговування клієнтів в режимі он-лайн засвідчило свої значні переваги. Завдяки цьому банківські послуги стають більш доступними і прозорими. Наприклад, Інтернет-банкінг, інтернет-еквайринг вже давно стали звичними у банківській діяльності. Цифрові платежі, відкриття/закриття рахунків та інший онлайн-контент підтвердили зручність форми взаємодії банків із клієнтами. Терміни «необанк», «інтернет-банк», «цифровий банк», що працюють у віртуальному середовищі з відповідними послугами без традиційних фізичних мереж філій стають все більш повсякденними.

Послідовність впровадження цифрових послуг банків формується від появи перших digital-форм взаємовідносин з клієнтами з наступною розробкою банківських digital-продуктів. Щодо кількісних варіантів оцінювання глибини охоплення цифровим сервісом, то В.В.Коваленко і Кутишенко Р.С. вважають, що прийнятним рівнем сучасного цифрового банківського сервісу можна вважати «перехід на цифровий формат понад 75 % операцій банків» [1, с. 59].

Завершальним етапом можна вважати розробку банком повного циклу «оцифрованого» інформаційного обслуговування клієнтів з відповідною лінійкою цифрових банківських пропозицій-послуг.

У регуляторній практиці державні структури докладають значні зусилля для поглибленого впровадження цифровізації у банківську діяльність. Так, за офіційним повідомленням «Національний банк та Міністерство цифрової трансформації спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. Результатом цієї співпраці стають доступні онлайн-послуги, які відкривають нові можливості як для банків, так і для їхніх клієнтів» [2].

У застосунку «Дія» стали можливими нові послуги передачі (шерингу, від англ. «sharing» - розподіл, обмін) цифрових банківських документів. По тривалості, в середньому шерингові платформи банків встановлюються в операційний дизайн банку протягом 72 годин і стають доступними як частина їх он-лайн сервісу. Це дозволяє клієнтам банків ідентифікувати себе як клієнта банку та надати свої документи у цифровому форматі для відкриття банківських рахунків з будь-якого місця перебування. Послугу можна використовувати як на онлайн-ресурсах банку (мобільному застосунку чи сайті), так і у звичайному відділенні банку. На смартфоні клієнта автоматично генерується коди доступу (QR-код та штрихкод), які зчитуються у банку. Далі клієнт підтверджує дозвіл на передачу власних даних з Дії, і банк може надавати необхідну клієнту послугу. Таким чином, паперові документи для підтвердження своєї особистості в банківському відділенні не є обов’язковими.

Цифровізація передбачає усвідомлену ринковими партнерами поведінкову та фінансову відповідальність. Така відповідальність потребує володіння відповідними компетентностями, – технологічними та кваліфікаційними. Тут мова вже йде не стільки про фінансову, а переважно про цифрову грамотність. Уміння користуватись гаджетами

та банківськими пропозиціями і сервісними платформами визначають дотичність клієнтів до банківського цифрового світу. Відповідальність банків перед клієнтами і дотримання наглядових регуляторних вимог у своїй діяльності також дзеркально важлива. І тільки через компетентнісну взаємну відповідальність банків та їх клієнтів можлива необхідна фінансова свобода, - як операційна, так і психологічна.

Напрямами подальшого поширення та удосконалення процесів цифровізації у банківській діяльності можуть бути такі з них:

– збільшення питомої ваги цифрових банківських операцій і послуг (перспективно до 100%), забезпечення необхідної банківської цифрової інфраструктури, - матеріальної і логістичної;

– дотримання і поглиблення вимог кібербезпеки у банківській діяльності, зокрема це стосується застосування віддаленої ідентифікації та захисту персональних даних клієнтів (подвійного і додаткового через голос, сітківку ока, відбиток пальця);

– розвиток людського капіталу банків та перенавчання банківського персоналу до роботи у нових умовах цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: інвестиції домогосподарств та прийняття рішень про позички. *Вісник Національного банку України.* 2017. № 242. Pp. 31–52. URL : https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/242_3_ukr.pdf

2. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. DOI 10.32702/2307-2105-2020.11.67

3. Доходи та витрати населення / Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/

Наукове електронне мережеве видання

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник тез доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених

(22 лютого 2024 року)

Укладачі:	*О. В. Новицька,* *А. В. Буряк*
Відповідальний за випуск:	*А. В. Лавренюк*
Форматування та комп'ютерна верстка:	*Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 23.04.2024
Друк. арк. 35,34
Замовлення № 1095

Підготовлено до друку редакційно-видавничим відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022